

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

ΣΤΟΝ ΕΝΤΥΠΟ ΤΥΠΟ:

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΟΥ Β. ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΑΡΙΑ ΦΩΣΚΟΛΟΥ

A.M. 3216M003

Τριμελής επιτροπή:

Επιβλέπων καθηγητής: Ομότιμος Καθηγητής Αντώνης Μαγγανάς

Μέλη: Δρ. Ιωάννα Τσίγκανου, Δ/ντρια Ερευνών ΕΚΚΕ

Καθηγήτρια Έφη Λαμπροπούλου

Σεπτέμβριος 2018

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
----------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας.....	5
2. Κοινωνική κατασκευή και ΜΜΕ.....	9
3. Η αναπαράσταση του εγκλήματος στα ΜΜΕ.....	17
4. Το Αστυνομικό Ρεπορτάζ.....	23
5. Θεωρίες για το Οργανωμένο Έγκλημα.....	25
6. Η αναπαράσταση του οργανωμένου εγκλήματος στα ΜΜΕ	41
7. Επί μέρους συμπεράσματα.....	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. Μέθοδοι Έρευνας – Ποιοτική έρευνα, ανάλυση περιεχομένου, μελέτη περίπτωσης.....	45
2. Περιγραφή της έρευνας	49
3. Σκιαγράφηση της φυσιολογίας του Βασίλη Στεφανάκου: Ένας «μύθος» της παρανομίας.....	53
4. Το χρονικό της δολοφονίας και η αναπαράσταση του εγκλήματος.....	61
5. Τρόπος παρουσίασης του γεγονότος ανά εφημερίδα	633

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Βιβλιογραφία	160
--------------------	-----

Εισαγωγή

Ο λόγος που επέλεξα το συγκεκριμένο θέμα για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας είναι ο συγκερασμός των δύο αγαπημένων αντικειμένων που είχα την τύχη να σπουδάσω. Μελετώντας και συνδυάζοντας την Εγκληματολογία με την Επικοινωνία και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, παρουσιάζω μια μελέτη περίπτωσης όσον αφορά την αναπαράσταση του Οργανωμένου Εγκλήματος στον έντυπο Τύπο. Στόχος της εργασίας μου είναι να αναδείξω τον τρόπο με τον οποίο ένα εγκληματικό γεγονός παρουσιάζεται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ειδικά από τον έντυπο Τύπο. Με την επιλογή ενός μεμονωμένου γεγονότος προβαίνω σε μια μελέτη περίπτωσης, λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή βιβλιογραφία γύρω από τα θέματα της κατασκευής της πραγματικότητας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και του Οργανωμένου Εγκλήματος.

Η εργασία μου διαρθρώνεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η θεωρία σχετικά με την κατασκευή της πραγματικότητας γενικά και ειδικά για τις αναπαραστάσεις που δημιουργούνται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Γίνεται λόγος για τις θεωρίες που αφορούν την πιστή αντανάκλαση της πραγματικότητας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά και για τις θεωρίες που σχετίζονται με την παραποίηση της πραγματικότητας και αφορούν αξιολογικά κριτήρια. Έπειτα, γίνεται αναφορά της παρουσίασης του εγκλήματος από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ενώ παρουσιάζονται και τα κριτήρια επιλογής των ειδήσεων όσον αφορά τα γεγονότα που σχετίζονται με εγκληματικές δραστηριότητες. Τέλος γίνεται αναφορά στο αστυνομικό ρεπορτάζ, τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται το έγκλημα στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται το φαινόμενο του Οργανωμένου Εγκλήματος και γίνεται αναφορά στη γέννησή του αλλά και σε θεωρίες όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης και δράσης,

από την διεθνή και την εγχώρια βιβλιογραφία. Επίσης γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων από τη βιβλιογραφία και τα διεθνή κείμενα, ενώ γίνεται αναφορά και σε τρεις εκφάνσεις του Οργανωμένου Εγκλήματος που αφορούν την παρούσα εργασία: Την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, το λαθρεμπόριο καπνού και την εκβίαση-προστασία. Τέλος, γίνεται αναφορά στις κοινωνικές αναπαραστάσεις του Οργανωμένου Εγκλήματος στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε με ποιοτική ανάλυση περιεχομένου σε εφημερίδες για την υπόθεση της δολοφονίας του Βασίλη Στεφανάκου, η οποία απασχόλησε τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ειδικά τον αθηναϊκό έντυπο Τύπο τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 2018. Με τη χρήση των ευρημάτων κατέστη δυνατή η δημιουργία πινάκων σχετικά με το γεγονός, ενώ διενεργήθηκε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου στα πρωτοσέλιδα, τα άρθρα και τις φωτογραφίες-λεζάντες του κάθε εντύπου (εφημερίδας). Επίσης, διενεργήθηκε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου σε ένα άρθρο ανά εφημερίδα, ώστε να αναδειχθεί η διαφορετική παρουσίαση της κάθε εφημερίδας του ίδιου γεγονότος, το οποίο στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου στις 17 Ιανουαρίου 2018.

Το τρίτο κεφάλαιο περιέχει τον επίλογο της εργασίας με τα σχετικά συμπεράσματα.

Λέξεις – Κλειδιά

Κοινωνικές αναπαραστάσεις

Οργανωμένο Έγκλημα

Τύπος και Έγκλημα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας

Η πραγματικότητα είναι μια έννοια δύσκολη ώστε να οριστεί με ακρίβεια. Λαμβάνεται ως δεδομένη και δεν απαιτεί στοιχεία που να επιβεβαιώνουν ότι υπάρχει. Το άτομο εξ ορισμού γνωρίζει τι είναι αληθινό¹. Ωστόσο, το άτομο μοιράζεται την πραγματικότητα με τα υπόλοιπα άτομα στην κοινωνία, μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση. Για να κατανοήσει και να αντιληφθεί την ανθρώπινη εμπειρία στο σύνολό της, χρειάζεται εργαλεία, όπως είναι τα σύμβολα². Αυτά μπορεί να αναφέρονται είτε σε αντικείμενα, είτε σε γεγονότα. Τα σύμβολα παίζουν σημαντικό ρόλο στην επίτευξη της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Χωρίς αυτά, αν και το άτομο είναι από τη φύση του κοινωνικό ον, η επικοινωνία δεν μπορεί να ολοκληρωθεί. Μέσα από τη χρήση συμβόλων, το άτομο καταφέρνει να επικοινωνήσει, να ερμηνεύσει αλλά και να κατασκευάσει νοήματα.

Η ανθρώπινη αντίδραση στο σύμβολο προκύπτει περισσότερο από αποκτημένες γνώσεις, που βοηθούν στην εμβάθυνση της σημασίας, αλλά και αποκτημένες αξίες³. Το άτομο κατακτά αυτά τα δύο στοιχεία, δηλαδή το σύνολο της συμβολικής σημασίας του περιβάλλοντος, μέσω της κοινωνικοποίησής του. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, το άτομο μαθαίνει τους κανόνες, τις αξίες και τους στόχους που αποτελούν σύμβολα, έτσι ώστε να έχει τη δυνατότητα να συμπεριφερθεί ανταποκρινόμενο σε αυτό που ο Lippmann ονομάζει «ανεπαρκέστατη εικόνα της Μεγάλης Κοινωνίας»⁴.

¹ Berger L. P., Luckmann Th., «*The Social Construction of Reality*», London, Penguin Books, 1966, σελ. 37

² Mead G. H., «*On Social Psychology: Selected Papers*», The University of Chicago Press, 1962, σελ. 179

³ Λαμπροπούλου Έ., «*Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*», Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1999, σελ. 29

⁴ Lippmann W., «*Κοινή Γνώμη*», Αθήνα, Εκδόσεις Κάλβος, 1988, σελ. 31

Σύμφωνα με τους Berger και Luckmann⁵, οι οποίοι εκφράζονται στη βάση του κοινωνικού κονστρουξιονισμού, η πραγματικότητα δεν είναι αντικειμενική. Είναι ένα κοινωνικά κατασκευασμένο σύστημα που προσπαθεί να παγιωθεί ως αντικειμενικό και καθολικό, δημιουργώντας κοινωνικά σύμπαντα νοήματος. Αυτή η κοινωνική πραγματικότητα της καθημερινής ζωής γίνεται κατανοητή μέσα από τη διαπροσωπική αλληλεπίδραση, στην οποία περιπτώσεις που συμβαίνουν μεμονωμένα εδώ και τώρα, εξελίσσονται σταδιακά ώστε να μετατραπούν σε τυπολογίες, άρα στοιχεία της κοινωνικής πραγματικότητας.

Είναι δύσκολο ωστόσο να οριστεί με ασφάλεια ένα περιβάλλον όπως η κοινωνική πραγματικότητα. Έτσι το άτομο μπορεί να βρίσκεται σε έναν πραγματικό κόσμο και να αναφέρεται ταυτόχρονα σε έναν συμβολικό κόσμο⁶. Ένα απλό παράδειγμα προέρχεται από το πιο κοινό σύστημα συμβόλων, την ανθρώπινη γλώσσα.

Εάν κάποιος άτομο ονειρευτεί μια σκηνή κατά τη διάρκεια του ύπνου, αυτή έχει υπάρξει για το ίδιο. Δεν θα υπάρξει όμως και για τον συμβολικό κόσμο, εκτός εάν το άτομο με τη χρήση της γλώσσας επικοινωνήσει το όνειρο που είδε. Γίνεται φανερό λοιπόν ότι η πραγματικότητα μπορεί να υπάρχει, όμως μια άλλη «συμβολική» πραγματικότητα δημιουργείται μέσω των εργαλείων που μπορεί να χρησιμοποιήσει το άτομο. Φυσικά, αυτή η διαδικασία είναι μόνο ένα βήμα προς τη δημιουργία αυτής της «άλλης» πραγματικότητας, καθώς για να μεταφερθεί με ακρίβεια το μήνυμα του ατόμου στους άλλους, πρέπει και τα δύο μέρη να έρθουν σε συμφωνία όσον αφορά τη σημασία κάθε λέξης⁷

Ωστόσο είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι λέξεις που συγκροτούν τη γλώσσα, αλλά και τα σύμβολα πέραν αυτής, συχνά μπορεί να είναι πολύπλοκα. Αν και ο συμβολικός προσδιορισμός

⁵ Berger L. P., Luckmann Th., ο.π., σελ. 48

⁶ Berger L. P., Luckmann Th., ο.π., 1966, σελ. 54

⁷ Berger L. P., Luckmann Th., ο.π., 1966, σελ. 52

βρίσκεται σε νοηματική συνάφεια με τη σημασία ενός πράγματος⁸, αυτό δεν σημαίνει ότι η σχέση ενός συμβόλου και μιας σημασίας είναι πάντα σαφής.

Για παράδειγμα, μια λέξη συνδέεται με την πρωταρχική σημασία με την οποία έχει συνδεθεί, αλλά συνειρμικά σχετίζεται και με άλλες γενικές και αφηρημένες έννοιες. Για παράδειγμα, η λέξη «όπλο» κατευθύνει το μυαλό αρχικά στο μέσο το οποίο οπλίζεται με σφαίρες και δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να πυροβολήσει. Συνειρμικά όμως, μπορεί να κατευθύνει το μυαλό σε σκέψεις όπως το έγκλημα, την Αστυνομία ή ακόμα και την διαδικασία του κυνηγιού.

Η κοινωνική πραγματικότητα λοιπόν δεν παρουσιάζεται ως ανεξάρτητη από το συλλογικό υποκείμενο⁹, αφού τα άτομα που δρουν είναι οι πραγματικοί δημιουργοί της κοινωνικής «αντικειμενικότητας». Ο τρόπος που αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν τα πράγματα, οδηγεί σε δημιουργία κοινωνικών κατασκευών που ενσωματώνονται στο εξωτερικό περιβάλλον και αντικειμενοποιούνται, μετατρέπονται δηλαδή σε αντικειμενικές δομές, οι οποίες και πάλι προσλαμβάνονται από τα άτομα. Αυτή η διαδικασία δημιουργεί τις κοινωνικές κατασκευές, δηλαδή τρόπους που συνθέτουν την κοινωνική πραγματικότητα στο σύνολό της.

Ωστόσο, αυτές οι κοινωνικές κατασκευές δεν μένουν ακέραιες και άθικτες, άπαξ και δημιουργηθούν. Ο Laclau από την σκοπιά του ριζοσπαστικού κονστρουκτιβισμού, υποστήριξε ότι η ιστορία των ανθρώπινων κατασκευών αποκαλύπτεται ως το παιχνίδι ανάμεσα στο πεδίο της καταστροφής και σε αυτό της εξάρθρωσης¹⁰. Με τον όρο εξάρθρωση, ο ίδιος περιγράφει την διαδικασία κατά την οποία μια κοινωνική κατασκευή αφού αμφισβητείται από το γύρω περιβάλλον, καταρρέει. Αυτή ακριβώς η κατάρρευση δημιουργεί τον χώρο για μια νέα κατασκευή, η οποία θα την αναπληρώσει. Η νέα κατασκευή δε σημαίνει ότι είναι περισσότερο

⁸ Λαμπροπούλου Ε., ο.π., 1999, σελ. 30

⁹ Βλ. Berger L. P., Luckmann Th., ο.π., 1966

¹⁰ Σταυρακάκης Γ., «Κρίση και εξάρθρωση των κατασκευών της πραγματικότητας και ο ρόλος των μέσων μαζικής επικοινωνίας: Μια εισαγωγή στον ριζοσπαστικό κονστρουκτιβισμό», Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1998, σελ. 118

ισχυρή ή καλύτερη, αφού τελικά και η ίδια θα αμφισβητηθεί κάποια στιγμή και θα αντικατασταθεί από μια νέα. Αυτό συμβαίνει γιατί καμία κοινωνική κατασκευή δεν μπορεί να υπάρξει πλήρως από μόνη της¹¹ αφού ένα κομμάτι της αποτελεί ο εξωτερικός παράγοντας, ο οποίος και φτάνει να την αμφισβητήσει. Στη σύγχρονη εποχή, τα ερεθίσματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπο το σύνολο της κοινωνίας είναι πολυάριθμα. Οι νέες τεχνολογίες, όπως είναι το Διαδίκτυο, παρουσιάζουν πολλές και διαφορετικές εικόνες. Έτσι, οι κρίσεις που περνούν οι κοινωνικές κατασκευές, άρα και οι αμφισβητήσεις τους μπορεί να είναι περισσότερες από παλαιότερα.

¹¹ Biglieri P., Perello G., «The Names of the Real in Laclau's Theory: Antagonism, Dislocation, and Heterogeneity», *Filozofski vestnik*, Vol. 32, No. 2, (2011), Σελ. 54

2. Κοινωνική κατασκευή και ΜΜΕ

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι με τη σειρά τους εργαλεία επικοινωνίας. Η σημειωτική τους λειτουργία μπορεί να επιτύχει εφόσον τα μηνύματα μετατραπούν έτσι ώστε το άτομο να είναι ικανό να τα επεξεργαστεί και να τα κατανοήσει¹². Είτε μέσω των λέξεων, του ήχου ή των εικόνων, υπάρχει και σε αυτό το πεδίο διαδικασία μέσα από την οποία κατασκευάζονται νοήματα και αναπαραστάσεις της πραγματικότητας. Περνώντας από τη διαπροσωπική στην μαζική επικοινωνία, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αναφέρονται τόσο στην κοινωνία αλλά και στην πραγματικότητα που υπάρχει γύρω της. Αποτελούσαν ανέκαθεν βασική πηγή αναπαραστάσεων της πραγματικότητας αλλά και μέσο έκφρασης των αξιών των κοινωνικών ομάδων.

Το βασικό ερώτημα είναι αν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αντανάκλουν την πραγματικότητα όπως είναι, ή αν προβαίνουν και αυτά στην παραποίηση της, δημιουργώντας κατασκευές. Σύμφωνα με τη θεωρία του καθρέφτη, που έχει τις ρίζες του στο φιλελεύθερο – πλουραλιστικό μοντέλο σκέψης για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τα ίδια αποτελούν ένα παράθυρο προς τα γεγονότα και την πραγματικότητα. Μέσα από αυτό το παράθυρο, το άτομο μπορεί να προεκτείνει την γνώση του, βλέποντας μόνο του τι συμβαίνει πραγματικά, χωρίς να του το μεταφέρει κάποιος διαμεσολαβητής. Πρόκειται δηλαδή για έναν καθρέφτη¹³ των γεγονότων και της κοινωνίας, αποτελώντας πιστή αντανάκλαση της πραγματικότητας.

Αυτός ο τρόπος σκέψης ωστόσο περιγράφεται πλέον ως επιστημονικά παλιομοδίτικος, αφού και η ίδια η θεωρία θεωρεί ότι η κλίση αλλά και η κατεύθυνση του καθρέφτη αποφασίζεται από άλλους και δεν επιτρέπει στο άτομο να δει με πλήρη ελευθερία αυτό που θέλει.

¹² Schulz W., «Reconstructing Mediatization as an Analytical Concept», *European Journal of Communication*, Vol. 19, No.1, (2004), σελ. 92

¹³ McQuail D., «*Mass Communication Theory*», London, Sage Publications, 1983 (2005), σελ. 83-84

Οι πιο σύγχρονες τάσεις θέλουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης να παραποιούν την πραγματικότητα, να κατασκευάζουν την πραγματικότητα. Μέσα από τις ειδήσεις, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δημιουργούν και προσφέρουν στο άτομο μια οπτική του εκάστοτε γεγονότος. Οι ειδήσεις στην κοινωνική έρευνα μελετώνται ως προς την συγκρότηση και την κατασκευή τους, που οδηγούν σε εν γένει κοινωνικές κατασκευές. Ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι είναι ψεύτικες ή παραποιημένες ιστορίες. Απλά οι ειδήσεις όπως κάθε δημόσιο έγγραφο, είναι μια κατασκευασμένη πραγματικότητα, με τη δική της εσωτερική εγκυρότητα¹⁴.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης με τη δημοσίευση γεγονότων, προσδιορίζουν ποια είναι σημαντικά και ποιες είναι οι προτεραιότητες της κοινωνίας αναφορικά με τα προβλήματα και τους στόχους της¹⁵. Σύμφωνα με τον Hall¹⁶ μέσα από τον τρόπο που παρουσιάζονται οι ειδήσεις, γίνεται μια αναπαραγωγή των κυρίαρχων ιδεολογιών. Αυτό δεν έχει να κάνει τόσο με το τι και πώς κάτι επιθυμούν οι ισχυροί να προβληθεί, αλλά με τις κυρίαρχες κατασκευές που υπάρχουν σε κάθε περίπτωση, όπως ειπώθηκε παραπάνω. Εδώ βέβαια είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η διαδικασία της εξάρθρωσης λαμβάνει χώρα κατεξοχήν στο πεδίο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αφού κρίσεις που συμβαίνουν μέσα από γεγονότα οδηγούν στην κατάρρευση ακόμη και ηγεμονικών κατασκευών της πραγματικότητας και στην ταύτιση του κοινού με νέες κατασκευές που απαντούν στην εξάρθρωση αυτή¹⁷.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δεν αντανakλούν πρωτίστως πιστά την πραγματικότητα, αφού από τη θεωρία υποστηρίζεται ότι επιλέγουν τις ειδήσεις μέσα από την πληθώρα των γεγονότων που λαμβάνουν χώρα στον κόσμο κάθε μέρα. Οι McCombs και Shaw με την θεωρία της

¹⁴ Σάντσον Μ., «*Η κοινωνιολογία της παραγωγής ειδήσεων*» στο συλλογικό «*MME και Κοινωνία*», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2011, σελ. 203

¹⁵ Σεραφετινίδου Μ., «*Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας*», Αθήνα, Gutenberg, 2005, σελ. 295

¹⁶ Hall St., «*Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*», London, The MacMillan Press Ltd, 1978, σελ.60

¹⁷ Σταυρακάκης Γ., ο.π., 1998, σελ. 122

ημερήσιας διάταξης¹⁸ υποστήριξαν ότι υπάρχει αιτιώδης συνάρτηση ανάμεσα στην έμφαση που δίνουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σε ορισμένα δημόσια θέματα και στις απόψεις του κοινού σχετικά με το τι είναι άξιο προσοχής και τι όχι¹⁹. Αν και η θεωρία διαμορφώθηκε μέσα από έρευνες που σχετίζονται με την πολιτική επικοινωνία, είναι σαφές ότι εκτείνεται σε όλη τη θεματολογία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης λοιπόν δεν αντανακλούν πιστά την πραγματικότητα, αλλά ερμηνεύουν με κάποιον τρόπο το πραγματικό γεγονός, επιλέγοντας το τι θα παρουσιάσουν στο κοινό. Όσον αφορά την επιλογή, υπήρξαν δύο θεωρητικές απόψεις.

Η πρώτη προέρχεται από την Αμερική και εισάγει την έννοια του «πυλωρού» («gatekeeper»). Ο όρος εμφανίζεται στο χώρο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην έρευνα του White²⁰ το 1950, ο οποίος παρακολούθησε έναν μεσήλικα διαλογέα τηλεγραφημάτων. Αυτός είναι που επιλέγει ποιο γεγονός θα γίνει είδηση, με την απόφασή του να είναι ιδιαίτερα δύσκολη, αν αναλογιστεί κανείς τον όγκο των γεγονότων που προσφέρονται από τα ειδησεογραφικά πρακτορεία, σε σχέση με τον χώρο και τον χρόνο που μπορεί να διαθέσει ένα Μέσο Μαζικής Ενημέρωσης. Ο White κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επιλογή ειδήσεων πρόκειται για διαδικασία που ενέχει έντονα το στοιχείο της υποκειμενικότητας, καθώς ο «πυλωρός» διαλογέας επέλεγε τις ειδήσεις με βάση τις δικές του πεποιθήσεις και προσλαμβάνουσες. Επίσης υποστήριξε ότι η επιλογή αυτή μπορεί να μη γίνεται συνειδητά, γίνεται όμως αβίαστα με βάση την πραγματικότητα που βιώνει όποιος επιλέγει τα γεγονότα προς δημοσίευση.

Ωστόσο, μέσα από άλλη έρευνα που ακολούθησε από τον Gieber²¹ σε δείγμα 16 διαλογέων τηλεγραφημάτων, το επιχείρημα του White φάνηκε να καταρρέει. Τα ευρήματα της έρευνας

¹⁸ Οι ίδιοι χρησιμοποιούν την παρατήρηση των Lang και Lang, ότι «τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κατευθύνουν την προσοχή του κοινού σε συγκεκριμένα θέματα», McCombs M., Shaw D., «The Agenda-Setting Function of Mass Media», *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 36, No. 2, (1972) σελ. 177

¹⁹ Δεμερτζής Ν., «Πολιτική Επικοινωνία», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2002, σελ. 100

²⁰ White D. M., «The “Gate Keeper”: A Case Study in the Selection of News», *Journalism & Mass Communication Quarterly*, Vol. 27, No. 4, (1950), σελ. 384

²¹ Berkowitz D., «*Social Meanings of News*», London, Sage Publications, 1997, σελ. 9

του Gieber δεν δικαιολογούσαν την επιλογή από τους διαλογείς με βάση τις πεποιθήσεις τους. Η επιλογή τους είχε να κάνει περισσότερο με την ρουτίνα. Αυτή αποτελούσε τους στόχους της παραγωγής, την γραφειοκρατική ρουτίνα αλλά και τις σχέσεις μεταξύ των δημοσιογράφων στην αίθουσα σύνταξης.

Παρόλα αυτά, ο όρος χρησιμοποιείται ευρέως αφού προσφέρει μια βολική εξήγηση ανάμεσα στη σχέση των ειδησεογραφικών οργανώσεων και της παραγωγής των ειδήσεων. Οι πυλωροί είναι άτομα που βρίσκονται στις «πύλες» ροής πληροφοριών και καθορίζουν ποια μηνύματα είναι άξια προσοχής και θα προωθηθούν στα ανώτερα επίπεδα ιεραρχίας και ποια θα απορριφθούν. Όταν μια είδηση επιλέγεται, αυτή μεταδίδεται στην «αλυσίδα των πυλωρών»²² και αξιολογείται σταδιακά από ολόκληρη την ιεραρχία του Μέσου Μαζικής Ενημέρωσης, όπου φτάνει τελικά στον ανώτερο ιεραρχικά, που δεν είναι άλλος από τον διευθυντή του Μέσου Μαζικής Ενημέρωσης. Με μια πιο κριτική ματιά ωστόσο, ο όρος αφήνει κενά αφήνοντας εκτός την έννοια της πληροφόρησης, αφού οι ειδήσεις δεν επιλέγονται απλά από τους κατώτερους προς τους ανώτερους στην ιεραρχία, αλλά κατασκευάζονται με βάση τις ερμηνείες του δημοσιογράφου²³.

Στην παραπάνω λογική, η δεύτερη θεώρηση για την κατασκευή της πραγματικότητας από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας ήρθε από τους επικοινωνιολόγους της Ευρώπης και θα μπορούσε να πει κανείς ότι πρόκειται για απάντηση στις θεωρίες των Αμερικανών επικοινωνιολόγων, όπως αυτή του «πυλωρού». Η θεωρία των αξιολογικών κριτηρίων προσπάθησε να δώσει μια απάντηση στο γιατί γίνεται είδηση μόνο το 1% από τα γεγονότα που καταγράφονται καθημερινά στον κόσμο²⁴, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό δεν δημοσιεύεται ποτέ.

²² Μπασάντης Δ., Στράτος Κ., «Ο κόσμος των Ειδήσεων», Αθήνα, Εκδόσεις Γνώση, 1991, σελ. 56

²³ Σάντσον Μ., ο.π., 2011, σελ. 205

²⁴ Χατζόγλου, Δ., "Η κατασκευή πραγματικότητας των ειδήσεων", στο «Η Κατασκευή της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1998, σελ. 296

Σύμφωνα με την θεωρία των αξιολογικών κριτηρίων, η πραγματικότητα των ειδήσεων είναι παραγόμενη και επομένως μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας. Έρευνες όπως αυτή των Galtung και Ruge προσπάθησαν να μετρήσουν την αξία των ειδήσεων, δηλαδή τον λόγο που κάποιες ειδήσεις χειρίζονται με μεγαλύτερη βαρύτητα από τους δημοσιογράφους σε σχέση με κάποιες άλλες. Αποτέλεσμα της έρευνας ήταν η διαμόρφωση 12 κριτηρίων επιλογής ειδήσεων²⁵, χωρισμένα σε δύο κατηγορίες: ανθρωπολογικού και πολιτισμικού χαρακτήρα.

Ξεκινώντας με τα ανθρωπολογικά κριτήρια, πρώτο αναφέρεται η συχνότητα του γεγονότος. Όταν η περιοδικότητα του γεγονότος συμπίπτει με αυτή του μέσου, τότε η πιθανότητα αυτό να γίνει είδηση είναι μεγαλύτερη, αφού έχει περισσότερη αξία. Δεύτερον, μεγάλο ρόλο παίζει και η ένταση του γεγονότος, αφού όσο πιο σοκαριστικό είναι ένα γεγονός τόσο πιο εύκολα θα δημοσιευθεί. Από έναν βαθμό έντασης και κάτω, το γεγονός είναι περισσότερο απίθανο να γίνει είδηση. Τρίτον, η πληρότητα του γεγονότος του προσδίδει επίσης αξία. Όσο πιο πλήρες και καθαρό είναι το γεγονός, τόσο περισσότερη αξία έχει ως είδηση. Τέταρτον, όσο περισσότερη σημασία έχει το γεγονός, δηλαδή όσο πιο μεγάλη η πολιτισμική εγγύτητα του γεγονότος σε σχέση με τις προσλαμβάνουσες της κοινωνίας, τόσο περισσότερη αξία έχει ως είδηση. Πέμπτο, η συμβατότητα είναι εκείνη που σχετίζεται με το τι περιμένει το άτομο να δει και να μάθει, αφού όσο περισσότερο ταυτίζεται με τις επιθυμίες του, τόσο περισσότερη αξία έχει το γεγονός ως είδηση.

Έκτο, η έκπληξη και η σπανιότητα του γεγονότος είναι αυτή που σε συνδυασμό με τα δύο παραπάνω κριτήρια αυξάνει την αξία μιας είδησης. Το έβδομο κριτήριο σχετίζεται με τη συνέχεια του γεγονότος, αφού εάν το γεγονός χαρακτηριστεί αρχικά είδηση, η πιθανότητα να συνεχιστεί να χαρακτηρίζεται ως τέτοια είναι αυξημένη. Τέλος, γεγονότα που συνδέονται

²⁵ Galtung J., Ruge M. H., «The Structure of Foreign News», *Journal of Peace Research*, Vol. 2, No. 1, (1965), σελ. 65 και 68

μεταξύ τους, έχουν δηλαδή σχέση συνάφειας, είναι περισσότερο πιθανόν να μετατραπούν όλα σε ειδήσεις.

Τα υπόλοιπα 4 κριτήρια είναι πολιτισμικού χαρακτήρα. Τα 3 από αυτά έχουν να κάνουν με την αναφορά σε ισχυρά έθνη και σε επώνυμα αλλά και μη επώνυμα πρόσωπα. Γενικά, υποστηρίζεται ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης προτιμούν να παρουσιάζουν ειδήσεις σχετικές με πρόσωπα αφού είναι περισσότερο δυνατά σε σχέση με αφηρημένες έννοιες, ενώ τρέφουν την ανάγκη του κοινού για πρότυπα ταύτισης²⁶. Αν η είδηση μπορεί να «προσωποποιηθεί», δηλαδή να συνδεθεί με πράξεις ενός ή περισσότερων ατόμων, προτιμάται από τους δημοσιογράφους για δημοσίευση. Ιδανικά, η ιστορία μπορεί να αποτελεί μια ανθρώπινη τραγωδία²⁷.

Το τελευταίο και σημαντικότερο κριτήριο πολιτισμικού χαρακτήρα είναι σχετικό με την αρνητικότητα του γεγονότος. Τα γεγονότα με αρνητική χροιά έχουν μεγαλύτερη αξία ως είδηση αφού πληρούν πάνω από όλα το κριτήριο της συχνότητας²⁸. Είναι πιο εύκολο να παρουσιαστεί κάτι αρνητικό στην καθημερινότητα, αφού κάθε τι θετικό απαιτεί χρόνο και προσπάθεια για να ολοκληρωθεί. Επίσης, ένα αρνητικό γεγονός έχει περισσότερες πιθανότητες να ερμηνευτεί από τους περισσότερους ως πράγματι αρνητικό, σε αντίθεση με ένα θετικό γεγονός. Σε αυτήν ακριβώς τη λογική εντυπωσιασμού και σκανδαλοθηρίας, έρευνες έχουν δείξει²⁹ ότι ένα γεγονός μπορεί να γίνει είδηση όταν είναι φυσικά αρνητικό, αλλά ξαφνικό και απροσδόκητο ταυτόχρονα.

Τα κριτήρια ωστόσο σχετικά με την επιλογή ειδήσεων, συσχετίζονται έμμεσα ή άμεσα με το τι ενδιαφέρει το κοινό. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ως οργανισμοί που δρουν στο πλαίσιο

²⁶ Χατζόγλου, Δ., ο.π., 1998, σελ. 298

²⁷ Σεραφετινίδου Μ., ο.π., 2005, σελ. 303

²⁸ Galtung J., Ruge M. H., ο.π., 1965, σελ. 69

²⁹ Σεραφετινίδου Μ., ο.π., 2005, σελ. 303

της αγοράς, επιθυμούν να δώσουν στο κοινό αυτό που του τραβάει την προσοχή³⁰. Αυτό που ελκύει το κοινό είναι συνήθως οι «σκληρές ειδήσεις»³¹. Γεγονότα που σχετίζονται με ανθρώπινες ιστορίες, εγκλήματα και πάθος τραβούν περισσότερο το ενδιαφέρον των αναγνωστών όπως υποστηρίζεται και με τα παραπάνω κριτήρια, και όπως προαναφέρθηκε, είναι ευθύνη του δημοσιογράφου να αποφασίσει αν θα δώσει βάρος σε τέτοια γεγονότα, ή αν θα κρατήσει την ισορροπία μεταξύ των διαφορετικών κατηγοριών ειδήσεων, παρόλο που το κοινό δεν προσελκύεται τόσο από τις υπόλοιπες.

Πέραν των αξιολογικών κριτηρίων όμως σχετικά με τον τρόπο επιλογής των ειδήσεων, η παρουσίαση των γεγονότων από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης μπορεί να ιδωθεί και από το πρίσμα της ιδεολογίας που πρεσβεύει το κάθε Μέσο. Λαμβάνοντας για παράδειγμα τον έντυπο Τύπο, αυτός μπορεί μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο να παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες, ώστε οι πολίτες να είναι ενημερωμένοι και συμμετέχουν στην πολιτική διαδικασία³². Από την άλλη υποστηρίζεται μια πιο συγκρουσιακή οπτική, σύμφωνα με την οποία το δημοσιογραφικό περιεχόμενο δεν αποτελείται από ουδέτερες πληροφορίες. Έτσι, το πεδίο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης μέσα από το δημοσιογραφικό περιεχόμενο αποτελεί χώρο προβολής και σύγκρουσης διαφορετικών απόψεων των διάφορων κοινωνικών τάξεων³³. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι πεδίο και μέσο ιδεολογικής αντιπαράθεσης αλλά και πεδίο επεξεργασίας και συστηματοποίησης της ιδεολογίας³⁴. Στην Ελλάδα, η καθυστέρηση ανάπτυξης άλλων μορφών μαζικής επικοινωνίας έθεσαν τον έντυπο Τύπο σε κυρίαρχη θέση, ο οποίος ήταν σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένος από το κομματικό σύστημα. Με αυτές τις συνθήκες, δεν ήταν

³⁰ Cohen St., Young J., «The Manufacture of News», London, Constable, 1973, σελ.17

³¹ Charnley B., Charnley M., «Η Τέχνη του Ρεπορτάζ», Αθήνα, Εκδόσεις Γνώση, 1992, σελ.44

³² Βλ. Kean J, «Μέσα Επικοινωνίας και Δημοκρατία», Επικοινωνία και Κουλτούρα, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2000

³³ Πλειός Γ., «Η Κοινωνία της Ενημέρωσης: Ειδήσεις και Νεωτερικότητα», Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2011, σελ. 96

³⁴ Πλειός Γ., ο.π., 2011, σελ. 96

δυνατή η έγκαιρη αποδέσμευση από την πολιτικοποίηση της πληροφόρησης, ούτε η αυτονόμηση του Τύπου από το κομματικό σύστημα³⁵.

Είναι γεγονός ότι η πλειονότητα των εφημερίδων εθνικής εμβέλειας είναι πολιτικές και παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά κυκλοφορίας, κυρίως λόγω της απουσίας «ελαφρών λαϊκών» εφημερίδων (οι οποίες έχουν υψηλές πωλήσεις σε χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία). Ωστόσο πλέον η θεματολογία των εφημερίδων είναι πολύ λιγότερο πολιτική σε σχέση με παλαιότερα³⁶. Αυτό προκύπτει από την στάση των επιχειρηματιών και των εκδοτών να εγκαταλείψουν τον παθητικό ρόλο ως πελάτες των πολιτικών κομμάτων, με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης να μπαίνουν στην εποχή του εμπορικού προτύπου στην ενημέρωση και τη συνεχή προβολή της κριτικής του πολιτικού συστήματος, το οποίο προσεγγίζεται πλέον με όρους του θεάματος³⁷.

Υποστηρίζεται πλέον ότι ο τρόπος οργάνωσης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και ειδικά των εφημερίδων τείνει προς μια εσωτερική αποκέντρωση. Αυτό σημαίνει ότι έχει παρέλθει η εποχή που ένα άτομο ήταν κυρίαρχο και διαμόρφωνε καθοριστικά το δημοσιογραφικό έργο³⁸, έχοντας πλέον περισσότερο τον ρόλο του καθοδηγητή. Παρόλα αυτά μπορούμε να διακρίνουμε τη διαμόρφωση κάποιων ανταγωνιστικών προτύπων ενημέρωσης³⁹, όπως αυτά που ανταποκρίνονται περισσότερο στο παλιό μοντέλο αντανάκλασης του κομματικού συστήματος, αυτά που επιλέγουν μεγαλύτερη πολυφωνία και αυτά που ανταποκρίνονται περισσότερο στο εμπορικό πρότυπο, αφιερώνοντας αρκετό χώρο σε κοινωνικά και αστυνομικά θέματα.

³⁵ Κομνηνού Μ., «Από την Αγορά στο Θέαμα», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2011, σελ. 70

³⁶ Ψυχογιός Δ., «Τα Έντυπα Μέσα Επικοινωνίας», Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2004, σελ. 444

³⁷ Κομνηνού Μ., ο.π., 2011, σελ.184

³⁸ Κομίνης Λ., «Τα Μυστικά της Δημοσιογραφίας», Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1991, σελ. 213

³⁹ Κομνηνού Μ., ο.π., σελ. 185

3. Η αναπαράσταση του εγκλήματος στα ΜΜΕ

Για την Κοινωνιολογία, το έγκλημα είναι μια κοινωνική κατασκευή. Σύμφωνα με τη θεωρία που σχετίζεται με την Κριτική Εγκληματολογία, το έγκλημα αποτελεί προϊόν του εκάστοτε νομοθετικού σώματος, με τον ορισμό του εγκλήματος να χαρακτηρίζεται από αυθαιρεσία⁴⁰. Γενικά, τα άτομα σε κάθε κοινωνία χρησιμοποιούν τα κανονιστικά πλαίσια της ώστε να αξιολογήσουν τις συμπεριφορές σε αποδεκτές και μη αποδεκτές. Το ποιες πράξεις θεωρούνται εγκληματικές διαφέρει από εποχή σε εποχή, από τόπο σε τόπο αλλά και ανάμεσα στις εκάστοτε κοινωνικές ομάδες⁴¹. Ό,τι θεωρείται μη αποδεκτό σε μια χώρα του δυτικού πολιτισμού, μπορεί να είναι ευρέως αποδεκτό σε μια κοινότητα ιθαγενών σε μια άλλη περιοχή του πλανήτη. Επίσης, το έγκλημα κατασκευάζεται μέσα από την διαμόρφωση του νόμου⁴². Το έγκλημα υπάρχει μόνο όταν ο χαρακτηρισμός ταυτίζεται με μια συγκεκριμένη πράξη ενός ατόμου, πράξη που περιγράφεται από τον νόμο.

Το ίδιο το έγκλημα αποτελεί κοινωνική κατασκευή, και η ερμηνεία του μέσω των ΜΜΕ αποτελεί επί μέρους κοινωνικές κατασκευές, που συνήθως είναι στερεοτυπικές⁴³ όχι μόνο στην περίπτωση των εγκλημάτων, αλλά όλων των γεγονότων. Από την άλλη μεριά, το έγκλημα όταν συμβαίνει διαταράσσει την κοινωνική συναίνεση ανάμεσα στα άτομα, αφού είναι ένα όριο που έχει θεσπιστεί από τον νόμο και αν ξεπεραστεί επισύρει κυρώσεις⁴⁴. Έτσι, το έγκλημα αποτελεί είδηση επειδή πρέπει να αφαιρεθεί από την κοινωνία, ώστε αυτή να επανέρθει σε ισορροπία, αλλά και για την ύπαρξη της απειλής, η οποία καθιστά ακέραιη την ηθική της κοινωνίας.

⁴⁰ Λάζος Γ., «Κριτική Εγκληματολογία», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 213

⁴¹ Hughes M., Kroehler C., «Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2007, σελ. 274

⁴² Muncie J., McLaughlin E., «The Problem of Crime», London, Sage Publications, 1996, (2001), σελ. 15

⁴³ Χατζόγλου, Δ., ο.π., 1998, σελ. 296

⁴⁴ Hall St., ο.π., 1978, σελ. 66

Τα νέα που σχετίζονται με την εγκληματικότητα συγκαταλέγονται στα «νέα πρώτης γραμμής ή προτεραιότητας»⁴⁵ («prime news»), ενώ σε αυτά συναντώνται θεματικές σχετικές με την κοινωνική κατασκευή της εγκληματικότητας, την οργανωτική αναπροσαρμογή των διωκτικών αρχών και την πολιτισμική λειτουργία των ιδεολογικών μηχανισμών. Για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, η πραγματικότητα είναι στην πράξη διαφορετική. Το έγκλημα προσφέρεται εύκολα ως μια ιστορία που μπορεί να ειπωθεί και να εντυπωσιάσει, ενώ βοηθάει τις εφημερίδες να πουλήσουν πολλά περισσότερα φύλλα⁴⁶. Για έναν οργανισμό όπως τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, σημασία δεν έχει η πραγματικότητα, αλλά η οπτική που θα τα βοηθήσει να αυξήσουν τις πωλήσεις τους, αφού σύμφωνα με τον Sacco⁴⁷ η αναπαράσταση του εγκλήματος στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, αφού διαφοροποιείται από τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Αστυνομίας.

Πράγματι πολλές φορές η δραματοποίηση ενός γεγονότος από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι τόσο υπερβολική, που μετατρέπει το έγκλημα σε «μύθο», δηλαδή σε μια εντελώς διαφορετική εικόνα από αυτή της πραγματικότητας, με στοιχεία που ενισχύουν τις ιστορίες, έχοντας ως βάση την υπερβολή⁴⁸. Οι τεχνικές⁴⁹ που αναπαράγουν αυτή τη διαφορετική εικόνα για το έγκλημα είναι η δημιουργία εγκληματικών στερεοτύπων ή η επίκληση κοινωνικών στερεοτύπων, η παρουσίαση της γνώμης του δημοσιογράφου ως πραγματικού γεγονότος, η συγκάλυψη γνώμων με τη βοήθεια των πηγών που προσφέρουν τις πληροφορίες, αλλά και η χρήση αξιολογικά βεβαρημένης ορολογίας προς τα εγκλήματα, τους εγκληματίες και τα θύματα. Επίσης, και πάλι η επιλεκτική παρουσίαση του γεγονότος και η διαχείριση της

⁴⁵ Πανούσης Γ., «Καθ' υπερβολήν: Χρήσεις και Καταχρήσεις», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ. 125

⁴⁶ Barak G., «Media, Process, and the Social Construction of Crime», New York, Garland Publishing Inc., 1994, Σελ. 97

⁴⁷ Sacco V., «Media Constructions of Crime», *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, (1995), Σελ. 143

⁴⁸ Kappeler V., Potter G., «The Mythology of Crime and Criminal Justice», 5th Edition, Waveland Press, 2017, σελ. 29-30

⁴⁹ Λαμπροπούλου Ε., «Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2001, σελ. 40

πληροφορίας με τρόπο ώστε εγκλήματα που δεν είναι τόσο συχνά να αναφέρονται έτσι ώστε να δίνουν την εντύπωση ότι πρόκειται για καθημερινή πρακτική, ενισχύουν το μύθο της εγκληματικότητας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Μερικά ακόμα στοιχεία αποτελούν η χρήση ανεπίσημων πηγών πληροφόρησης ως αξιόπιστων πηγών, η απόσπαση του γεγονότος από το πλαίσιο του, αλλά και η επιλεκτική προβολή απόψεων. Έτσι, ο δημοσιογράφος κατασκευάζει μια ιστορία στα μέτρα της κυρίαρχης τυπολογίας των εφημερίδων, η οποία εξυπηρετεί τα εμπορικά συμφέροντα του μέσου αλλά διαστρεβλώνει την πραγματικότητα.

Πίσω στη λογική της γενικότερης έκφρασης των «αξιολογικών κριτηρίων», οι ειδήσεις που αφορούν το έγκλημα μπορούν αξιολογούνται με βάση κάποιες αξίες («news values»). Ο Chibnall⁵⁰ περιέγραψε τα 8 κριτήρια με τα οποία ένα γεγονός όπως μια εγκληματική ενέργεια είναι περισσότερο ή λιγότερο πιθανό να γίνει είδηση.

Το πρώτο έχει να κάνει με την αμεσότητα, δηλαδή με γεγονότα τα όποια είναι πρόσφατα, συνέβησαν τώρα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα μεγάλα και σημαντικά κομμάτια από την καθημερινότητα να μην μεταδίδονται, επειδή έχουν «παλιώσει». Το δεύτερο σχετίζεται με τη δραματοποίηση των ειδήσεων, δηλαδή την κατεύθυνση των ειδήσεων προς τα δραματικά στοιχεία. Επειδή τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δρουν στο περιβάλλον της αγοράς, άρα σκοπός τους είναι να προσελκύσουν το κοινό με τις ιστορίες τους ώστε να είναι ανταγωνιστικά μεταξύ τους, χρησιμοποιούν το στοιχείο της δραματοποίησης προβάλλοντας το αποτέλεσμα ενός γεγονότος και όχι τις αιτίες που οδήγησαν σε αυτό. Η δραματοποίηση επιτυγχάνεται συνήθως με την παρουσίαση ιστοριών προσωπικοτήτων. Αυτό είναι και το τρίτο κριτήριο, η προσωποποίηση ενός γεγονότος. Ρίχνοντας τον προβολέα της δημοσιότητας πάνω σε ένα άτομο που σχετίζεται με την τέλεση ενός εγκλήματος, δημιουργείται μια αρνητική φαντασίωση, που ταυτίζεται με τις επιθυμίες του κοινού. Το τέταρτο κριτήριο έχει να κάνει με

⁵⁰ Chibnall St., «Press Ideology: The Politics of Professionalism», στο *Law and Order News: An analysis of crime reporting in the British Press*, Tavistok Publications, 1977, σελ. 23

μια συνήθη πρακτική των δημοσιογράφων που σχετίζεται με την απλοποίηση της πραγματικότητας⁵¹. Οι δημοσιογράφοι συνηθίζουν να αφαιρούν κομμάτια της πραγματικότητας, ώστε το κοινό να μπορεί να κατανοήσει ευκολότερα το γεγονός, αφού αυτό ακολουθεί ένα συγκεκριμένο μοτίβο, όπως είναι η είδηση.

Το πέμπτο κριτήριο έχει να κάνει με την διέγερση μέσω σεξουαλικών θεμάτων ή άλλων μορφών παράνομου ηδονισμού όπως είναι η συμπεριφορά που σχετίζεται με τα ναρκωτικά. Ιστορίες σαν και αυτές κάνουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης να είναι περισσότερο εμπορικά, με αποτέλεσμα να αυξάνουν τις πωλήσεις τους. Έκτο στη σειρά κριτήριο αποτελεί η συμβατικότητα σε συνάρτηση με την κυρίαρχη ιδεολογία που επικρατεί στις εφημερίδες. Όπως ειπώθηκε παραπάνω⁵², ένα από τα κριτήρια που οι δημοσιογράφοι επιλέγουν τις ειδήσεις έχει να κάνει με τους στόχους παραγωγής. Η συμβατικότητα διευκολύνει τον δημοσιογράφο αφού με το να ακολουθήσει μια τυπική ιδεολογία, έχει τη δυνατότητα να εργάζεται υπό τις πιέσεις του χρόνου. Το έβδομο κριτήριο σχετίζεται με τη δομημένη πρόσβαση⁵³, που προέρχεται από το αντικειμενικό παράδειγμα στη δημοσιογραφία και επιτάσσει οι ειδήσεις να βασίζονται σε αξιόπιστες πηγές, από άτομα που βρίσκονται σε ισχυρές θέσεις εξουσίας. Τέλος, το όγδοο κριτήριο αναφέρεται στην καινοτομία μιας είδησης. Εδώ, οι ιστορίες απαιτείται να μένουν ζωντανές, μέσα από μια νέα οπτική και με τρόπο έτσι ώστε η εφημερίδα να έχει πάντα κάτι διαφορετικό από τις υπόλοιπες.

Από τα παραπάνω, θα έλεγε κανείς ότι οι εφημερίδες δημοσιεύουν συχνά θέματα που σχετίζονται με το έγκλημα και την αποκλίνουσα συμπεριφορά, αφού ένα γεγονός που μπορεί να αφορά μια εγκληματική ενέργεια πληροί συχνά τα περισσότερα από τα κριτήρια που αναφέρθηκαν. Στην Αμερική τα θέματα που σχετίζονταν με το έγκλημα κυριαρχούσαν στην

⁵¹ Chibnall St., ο.π., 1977, σελ. 24

⁵² Βλ. Berkowitz D., «*Social Meanings of News*», London, Sage Publications, 1997, σελ. 9

⁵³ Chibnall St., ο.π., 1977, σελ. 29

ύλη των εφημερίδων από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, ενώ με την έλευση του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης η κάλυψη γεγονότων που αφορούσαν εγκλήματα πήρε μια πιο ψυχαγωγική χροιά⁵⁴, κάνοντάς τα μερικά από τα πιο δημοφιλή είδη ειδήσεων. Στην πραγματικότητα, το ποσοστό που το έγκλημα απαντάται στο περιεχόμενο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης εξαρτάται από τον ορισμό του εγκλήματος που θα δοθεί⁵⁵. Η έρευνα των Ericson κ.α. όρισε την παρέκκλιση (deviance) ως «την συμπεριφορά ενός πράγματος ή ατόμου η οποία ξεφεύγει από την κανονική συμπεριφορά, όχι μόνο με την ύπαρξη μιας εγκληματικής πράξης, αλλά και με την αποστασιοποίηση από τις οργανωτικές διαδικασίες και την παραβίαση της κοινής λογικής»⁵⁶. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσίασαν ένα μεγάλο ποσοστό ειδήσεων που δημοσιεύονταν και σχετιζόνταν με την «παρέκκλιση», αφού λόγω του ευρύτατου ορισμού που χρησιμοποίησαν οι ερευνητές, όλο και περισσότερα γεγονότα εμπίπταν σε αυτή την κατηγορία.

Η έρευνα του Roshier μελέτησε επίσης τη φύση των ειδήσεων σχετικά που οι δημοσιογράφοι επιλέγουν να παρουσιάσουν σχετικά με το έγκλημα, αλλά και ποια συγκεκριμένα εγκλήματα παρουσιάζονται περισσότερο ως ειδήσεις⁵⁷, αναλύοντας τον χώρο που αφιερώνουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στις ειδήσεις για το έγκλημα. Υποστήριξε ότι η ύπαρξη σχετικών ειδήσεων δεν είναι διακριτή στις εφημερίδες εθνικής κυκλοφορίας, αφού μια μικρή μερίδα τοπικών εφημερίδων επέλεγε να δημοσιεύει τέτοιου είδους ειδήσεις συχνότερα. Οι εφημερίδες διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα, αφού επικεντρώνονται σε εγκλήματα που έχουν εξιχνιαστεί, ενώ γίνεται αναφορά μόνο στις σκληρότερες ποινές που επιβάλλονται από τη δικαιοσύνη, ώστε η κοινωνία να έχει την (λανθασμένη) αίσθηση ότι οι ποινές που

⁵⁴ Paulsen D., «Murder in Black and White: The Newspaper Coverage of Homicide in Houston», *Homicide Studies*, Vol. 7, No. 3, 2003, σελ. 290

⁵⁵ Reiner R., «Media made criminality: The representation of crime in the mass media», *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press, 2002, σελ. 380

⁵⁶ Ericson R., Baranek P., Chan J., «Visualizing Deviance: A Study of News Organization», University of Toronto Press, 1987, σελ. 4

⁵⁷ Roshier B., «The Selection of Crime News by the Press», στο Cohen S., Young J., «*The Manufacture of News*», London, Constable, 1981, σελ. 40

επιβάλλονται είναι κατά κύριο λόγο αυστηρές. Το γεγονός παρουσιάζεται εκτενέστερα όταν ο δράστης είναι εκπρόσωπος ανώτερων κοινωνικών τάξεων. Επίσης, ο Τύπος δεν αποθεώνει το έγκλημα, δεν το κάνει να φαίνεται ελκυστικό ή επωφελές ώστε κάποιος να προβεί στη διάπραξή του.

Όσον αφορά τις κατηγορίες εγκλημάτων⁵⁸ που παρουσιάζονται στον Τύπο, ο Roshier υποστήριξε ότι το γεγονός είναι πιο πιθανό να γίνει είδηση όταν το έγκλημα είναι σοβαρό, όπως ένας φόνος ή μια ένοπλη ληστεία. Επίσης, το στοιχείο της ειρωνείας ή του χιούμορ σε ένα έγκλημα το κάνει πιο ελκυστικό ώστε ο δημοσιογράφος να το δημοσιεύσει. Όπως και οι υπόλοιπες έρευνες, το στοιχείο του δράματος και του συναισθήματος παίζει κυρίαρχο ρόλο σε ένα γεγονός ώστε να δημοσιευθεί. Τέλος, στο γεγονός προσδίδεται αξία όταν σε αυτό εμπλέκεται ένα διάσημο ή κοινωνικά ανώτερο άτομο.

⁵⁸ Nicholas J., Price J., «*Advanced Studies in Media*», Cheltenham, Nelson & Sons, 1998, Σελ. 93

4. Το Αστυνομικό Ρεπορτάζ

Σε αυτό το σημείο, είναι χρήσιμο να αναφερθεί ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης γεγονότα όπως είναι τα εγκλήματα. Τέτοιες ειδήσεις παρουσιάζονται μέσα από το αστυνομικό ρεπορτάζ, το οποίο ακολουθεί κώδικες που σχετίζονται με τη δεοντολογία του επαγγέλματος της δημοσιογραφίας. Αυτά είναι επιπρόσθετα στοιχεία που θα ενισχύσουν τα επιχειρήματα της έρευνας που θα ακολουθήσει στην παρούσα εργασία.

Ξεκινώντας από το αστυνομικό ρεπορτάζ, αυτό πρόκειται για μια από τις μεγάλες κατηγορίες ρεπορτάζ, δηλαδή τον τρόπο διαχώρισης των ειδήσεων ανάλογα με τη θεματολογία για την καλύτερη κατανόηση των δημοσιογραφικών κειμένων. Το αστυνομικό ρεπορτάζ αποτελείται από τις ειδήσεις και τα γεγονότα σχετικά με το έγκλημα⁵⁹. Το αστυνομικό ρεπορτάζ πέρα από την απλή παρουσίαση του γεγονότος που αποτελεί την είδηση, ολοκληρώνεται από τη συλλογή, επεξεργασία, καταγραφή και απόδοση των στοιχείων⁶⁰ που συνοδεύουν ένα γεγονός – είδηση.

Αυτές οι πληροφορίες συλλέγονται από τον αστυνομικό συντάκτη μέσα από τις διαθέσιμες σε αυτόν πηγές. Η πιο βασική πηγή του αστυνομικού ρεπορτάζ είναι η Αστυνομία, η οποία προσφέρει κατά τεκμήριο αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με το γεγονός. Πηγές τις οποίες μπορεί να χρησιμοποιήσει ο αστυνομικός συντάκτης είναι τα νοσοκομεία, οι ιατροδικαστές, οι υπηρεσίες οδικής βοήθειας, η πυροσβεστική υπηρεσία, τα δικαστήρια, οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες ανηλίκων. Επίσης, πληροφορίες από ειδικούς επιστήμονες σχετικούς με το θέμα προσδίδουν κύρος σε ένα αστυνομικό ρεπορτάζ. Με τη χρήση γνώμων από ειδικούς, ο αστυνομικός συντάκτης επικαλείται την αυθεντία και την έγκυρη γνώση τους

⁵⁹ Ανδρουτσόπουλος Γ., «Σημειώσεις Αστυνομικού Reportage», Αθήνα, 1972, σελ. 16

⁶⁰ Δουατζής Γ., «Περί Δημοσιογραφίας», Αθήνα, Εκδόσεις Πεδίο, 2010, σελ. 103

και εμπλουτίζει το ρεπορτάζ του, ενώ εμβαθύνει στο γεγονός, ρίχνοντας φως σε τυχόν σκοτεινές πτυχές της υπόθεσης⁶¹.

Πέραν από τις επίσημες πηγές, υπάρχουν και οι ανεπίσημες⁶² που σχετίζονται με τα στοιχεία του συμβάντος. Αυτές είναι ο τόπος (του εγκλήματος), ο δράστης, το θύμα, οι αυτόπτες μάρτυρες ή κάθε πρόσωπο που μπορεί να δώσει πληροφορίες σχετικές με το γεγονός, αν και πληροφορίες τέτοιου είδους πρέπει να εξετάζονται με προσοχή από τον αστυνομικό συντάκτη ως προς την αξιοπιστία τους.

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι πέρα από την ελευθερία του Τύπου που έχει κατοχυρωθεί συνταγματικά ώστε ο δημοσιογράφος να εκφραστεί και να πληροφορήσει το κοινό σχετικά με τα γεγονότα, έχει ηθική υποχρέωση να σεβαστεί κάποιες αξίες. Μέσα από τη δημιουργία κωδίκων δεοντολογίας, κάθε επαγγελματική συντεχνία προσπαθεί να ενισχύσει έναν κανόνα ή νόμο που έχει ήδη θεσπιστεί αλλά δεν επαρκεί⁶³. Ο κώδικας δημιουργεί μια αλληλεγγύη μεταξύ των συναδέλφων, ενώ με την περιγραφή ηθικών αξιών διατηρεί το γόητρο του επαγγέλματος. Στη Δημοσιογραφία έχουν θεσπιστεί οι Αρχές Δεοντολογίας από το αντίστοιχο σωματείο (Ένωσις Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών).

Όπως αναφέρουν αυτές οι Αρχές Δεοντολογίας⁶⁴ ο δημοσιογράφος οφείλει να δημοσιοποιεί όλη την αλήθεια όσον αφορά ένα γεγονός, να σέβεται τα άτομα και την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, να χαρακτηρίζεται με διακριτικότητα και ευαισθησία προς τους πολίτες σε κάθε περίπτωση, να συλλέγει πληροφορίες πάσης φύσεως ώστε να τεκμηριώνει το ρεπορτάζ κ.ο.κ.⁶⁵.

⁶¹ Καρδάρη Α., «Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας για τον Αστυνομικό και τον Δικαστικό Συντάκτη», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2017, σελ. 30

⁶² Ανδρουτσόπουλος Γ., ο.π., 1972, σελ. 22-23

⁶³ Bertrand C. J., «Η Δεοντολογία των ΜΜΕ», Αθήνα, Εκδόσεις Δαίδαλος, 2003, σελ. 50

⁶⁴ Ελευθερόγλου Ν., Χατζής Α., «ΜΜΕ 2000: Η μεγάλη πρόκληση», Αθήνα, Εκδόσεις Μασσίφ, 1998, σελ. 65

⁶⁵ Βλ. Αρχές Δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος της ΕΣΗΕΑ

5. Θεωρίες για το Οργανωμένο Έγκλημα

Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί ένα φαινόμενο ρευστό όσον αφορά τη μελέτη του. Λόγω της έλλειψης ενός γενικά αποδεκτού επιστημονικού ορισμού, η εξαγωγή συμπερασμάτων είναι ιδιαίτερα δύσκολη σε σχέση με την έκταση και την επικινδυνότητα του φαινομένου⁶⁶. Επίσης, η διαφορετικότητα με την οποία εκδηλώνεται το συγκεκριμένο φαινόμενο σε κάθε χώρα αλλά και η έλλειψη εμπειρικών δεδομένων⁶⁷ δημιουργούν ακόμα περισσότερα εμπόδια στην ασφαλή διατύπωση ορισμού. Παρακάτω θα παρουσιαστούν θεωρίες που αφορούν τόσο το Οργανωμένο Έγκλημα στον διεθνή χώρο, όσο και θεωρητικές απόψεις που σχετίζονται με το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα.

Η νότια Ιταλία μπορεί να αναφερθεί ως πατρίδα της οργανωμένης εγκληματικότητας. Με ισχυρούς τους δεσμούς της famiglia (οικογένειας) αλλά και την παρουσία του φαινομένου της βεντέτας⁶⁸, δημιουργήθηκαν ομάδες με ιεραρχία και πρωταρχική δραστηριότητα τη χρήση βίας και την εξάπλωση της οικογένειας. Άτομα σχετικά με τις ομάδες αυτές βρέθηκαν τον 20^ο αιώνα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Η παρουσία αυτών των ομάδων που σχετίζονταν με το Οργανωμένο Έγκλημα ήταν έντονη στην Αμερική από εκείνη την περίοδο και έπειτα. Ένας από αυτούς που μελέτησε το φαινόμενο στη χώρα ήταν ο Donald Cressey, μέσα από την θέση του ως σύμβουλος της επιτροπής του Προέδρου των ΗΠΑ το 1967⁶⁹. Σύμφωνα με τον ίδιο, η λεγόμενη «La Cosa Nostra» ήταν η κυρίαρχη οργάνωση όσον αφορά τις παράνομες δραστηριότητες. Η εγκληματική οργάνωση προερχόταν από το μεγάλο κύμα μεταναστών από την νότια Ιταλία στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, οι οποίοι βρέθηκαν

⁶⁶ Λίβος Ν., «Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και Δικονομικοί τρόποι Αντιμετώπισής του» στο «*Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας, (200), σελ. 19

⁶⁷ Βαθρακοκούλης Α., «*Το Οργανωμένο Έγκλημα και οι τρόποι Αντιμετώπισής του*», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2001, σελ. 32

⁶⁸ Abadinsky H., «*Organised Crime*», 10th Edition, Belmont, Wadsworth, 2007, σελ. 106

⁶⁹ Βιδάλη Σ., «*Πέρα από τα όρια: Η Αντεγκληματική Πολιτική σήμερα*», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ.47

σε ένα εχθρικό περιβάλλον και αναμείχθηκαν σε ένα σύστημα πατρωνίας⁷⁰ για να επιζήσουν. Το γεγονός αυτό πρόκειται για κλασικό παράδειγμα της θεωρίας της ανομίας του Merton⁷¹, ο οποίος υποστήριξε ότι άτομα με δεξιότητες καταφέρνουν την πρόσβαση σε κοινωνικούς στόχους (χρήμα, δύναμη, κοινωνική θέση) με παράνομα μέσα, αφού δεν μπορούν να εκπληρώσουν αυτούς τους στόχους με νόμιμα μέσα. Ο Cressey συνέδεσε την συγκεκριμένη ομάδα με την «σικελική Μαφία». Περιέγραψε έτσι τη δομή του Οργανωμένου Εγκλήματος ως ένα γραφειοκρατικό σύστημα, με ιεραρχία και κώδικα συμπεριφοράς μεταξύ των μελών. Το βασικό χαρακτηριστικό της ήταν μυστικότητα με την οποία δρούσε, η οποία είναι γνωστή και ως «ομερτά»⁷². Ο ίδιος πίστευε ότι η οργάνωση απαρτιζόταν από 24 οικογένειες. Η κάθε μια είχε την ιεραρχία της, ενώ ο πιο ισχυρός ονομαζόταν «αφεντικό».

Ο Cressey θεωρούσε τις διάφορες κατηγορίες οργανωμένου εγκλήματος ευδιάκριτες με την συνέχεια της ιεραρχίας, η οποία βασιζόταν στην αρχή του ορθολογισμού. Με την έννοια του «ορθολογισμού» (rationality) εννοούσε το βαθμό στον οποίο οι εγκληματικές οργανώσεις ανέπτυσαν υψηλά επίπεδα πολυπλοκότητας, ώστε να επιτύχουν τον απαιτούμενο εγκληματικό σκοπό τους. Για παράδειγμα, όσο πιο υψηλός είναι ο στόχος αλλά και η ανάπτυξη της ομάδας, τόσο πιο αυξημένα είναι και τα επίπεδα πολυπλοκότητας στη δομή της ομάδας. Ο Cressey περιέγραψε έξι κατηγορίες ή επίπεδα ορθολογισμού με βάση κάποιες «θέσεις κλειδιά», ανάλογα με το αν υπάρχουν ή όχι στη δομή της εγκληματικής οργάνωσης. Στο τελικό επίπεδο κατατάσσει την «Cosa Nostra», ως την πιο περίπλοκη εγκληματική οργάνωση.

Ωστόσο, ο ίδιος υποστήριξε ότι αν και το στοιχείο του ορθολογισμού είναι βασικό, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί με ασφάλεια ώστε να οδηγήσει στην κατασκευή μιας τυπολογίας για το

⁷⁰ Παπακόστα Α., «Κοινωνιολογικά αίτια του Οργανωμένου Εγκλήματος», στο «*Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*», Αθήνα, Σάκκουλας, (2000), σελ. 243

⁷¹ Vito G., Jeffrey M., Holmes R., «*Criminology: Theory, Research and Policy*», Jones and Bartlett, 2007, σελ. 401

⁷² Beare M., «*Critical Reflections on Transnational Organized Crime, Money Laundering and Corruption*», University of Toronto Press, 2003, σελ. 58

Οργανωμένο Έγκλημα. Επιπλέον, δεν προέβη ποτέ στη δημιουργία ορισμού του Οργανωμένου Εγκλήματος, παρά μόνο περιέγραφε το φαινόμενο μέσα από τα επίπεδα πολυπλοκότητας της δομής των οργανώσεων και την έννοια του «ορθολογισμού»⁷³. Αποπειράθηκε δε να ορίσει την έννοια του δράστη που ασχολείται με το Οργανωμένο Έγκλημα (Organised Criminal). Ο δράστης αυτός «διατηρεί μια θέση σε μια οργάνωση η οποία είναι ορθολογιστικά σχεδιασμένη με σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους, μέσα από παράνομες δραστηριότητες ή την παροχή παράνομων αγαθών τα οποία αιτούνται μέλη της ευρύτερης κοινωνίας στην οποία ζει»⁷⁴.

Η σκοπιά με την οποία ο Cressey επέλεξε να μελετήσει το Οργανωμένο Έγκλημα κατευθύνεται περισσότερο σε εξωτερικούς παράγοντες που δημιουργούν το φαινόμενο, περιγράφοντάς το έμμεσα ως ένα εισαγόμενο πρόβλημα. Στην θεωρία του αναφέρεται και η έννοια της «θεωρίας της συνωμοσίας»⁷⁵, αφού υποστήριξε ότι το Οργανωμένο Έγκλημα έδρασε στην Αμερική από τους μετανάστες της νότιας Ιταλίας, χωρίς να αναφέρεται σε ανάμειξη γηγενών πολιτών. Είναι χαρακτηριστικό ότι και στην Ελλάδα πολύ αργότερα, κατά την δεκαετία του 1990, ήταν δημοφιλής η άποψη περί της εισαγόμενης εγκληματικότητας σε σχέση με το Οργανωμένο Έγκλημα. Η εθνικότητα θεωρήθηκε ότι υπήρξε ένας από τους βασικούς παράγοντες για την αύξηση της οργανωμένης εγκληματικότητας στη χώρα, αν όχι ο βασικότερος⁷⁶. Το Οργανωμένο Έγκλημα ήρθε στο προσκήνιο ως κάτι ξένο προς την ελληνική κοινωνία με την αναφορά σε δύο διαφορετικές περιπτώσεις που σχετίζονται με την έννοια του «ξένου». Η πρώτη αναφέρεται στο Οργανωμένο Έγκλημα το οποίο εισάγεται από αλλοδαπές συμμορίες,

⁷³ Albin L. Joseph, «Donald Cressey's Contributions to the Study of Organised Crime: An Evaluation», *Crime & Delinquency*, Vol. 34, No. 3, Sage Publications, (1988), σελ. 346

⁷⁴ Cressey R. Donald, «*Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organised Crime in America*», New Brunswick, Transaction Publishers, 2008 (1969), σελ. 75

⁷⁵ Βιδάλη Σ., ο.π., 2017, σελ. 47

⁷⁶ Antonopoulos G., «Are the 'others' coming?»: Evidence on 'alien conspiracy' from three illegal markets in Greece», *Crime, Law and Social Change*, Vol. 52, No. 5, (2009), σελ. 476

ενώ η δεύτερη αναφέρεται σε άτομα τα οποία ζουν εκτός των ορίων της κοινωνίας, όπως οι «νονοί της νύχτας ή οι Ρομά»⁷⁷.

Όσον αφορά τη φύση του οργανωμένου εγκλήματος, πολλοί θεωρητικοί έχουν προχωρήσει στη δημιουργία καταλόγων χαρακτηριστικών, προσπαθώντας να εξηγήσουν τι ακριβώς είναι το Οργανωμένο Έγκλημα. Το φαινόμενο μελέτησε με τέτοιο τρόπο ο Howard Abadinsky. Ο ίδιος θεωρεί ότι δεν υπάρχει ακριβής ορισμός για το Οργανωμένο Έγκλημα, ωστόσο υπάρχουν χαρακτηριστικά που μπορούν να περιγράψουν μια ομάδα εγκληματιών που ασχολείται με το Οργανωμένο Έγκλημα και να διαχωρίσουν αυτή την ομάδα από τρομοκρατικές ομάδες ή ομάδες που σχηματίζονται για τη διάπραξη ενός μεμονωμένου εγκλήματος.

Ο Abadinsky συγκέντρωσε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά⁷⁸ που μπορούν να περιγράψουν μια εγκληματική οργάνωση και μόνο αυτή. Σύμφωνα με αυτόν, μια εγκληματική οργάνωση δεν έχει πολιτικούς στόχους. Χαρακτηρίζεται για την ιεραρχία της και έχει περιορισμένα σε αριθμό και αποκλειστικά μέλη. Αποτελεί μια μεμονωμένη και μοναδική υποκοουλτούρα και διατηρεί την ύπαρξή της, με την προσθήκη μελών ανά τα χρόνια. Επίσης, επιδεικνύει σε αντιπάλους της την δυνατότητα χρήσης βίας. Πρόκειται για ομάδα-μονοπώλιο και λειτουργεί κάτω από συγκεκριμένους και σαφείς νόμους και κανονισμούς.

Ο Wright⁷⁹ συμφωνεί ότι για το Οργανωμένο Έγκλημα δεν μπορεί να υπάρξει εύκολα ένας κοινά αποδεκτός ορισμός από όλες τις μεριές, αφού αποτελεί μια πολυδιάστατη κατάσταση. Ωστόσο ασκεί κριτική στις περισσότερες προσπάθειες προσέγγισης του φαινομένου που επικεντρώνονται στην έννοια της «ομάδας» και της «οργάνωσης». Για τον Wright αυτό το γεγονός περιορίζει τους θεωρητικούς μπροστά σε ένα πολυμορφικό φαινόμενο που μπορεί να εμφανιστεί σε κάθε τόπο και χρόνο με διαφορετικό τρόπο.

⁷⁷ Βιδάλη Σ., ο.π., 2017, σελ. 159

⁷⁸ Βλ. Abadinsky H., ο.π., 2007, σελ. 17

⁷⁹ Wright A., «*Organised Crime*», London, Routledge, 2013, σελ. 12

Αυτή η αίσθηση της οργάνωσης στην οποία είναι προσκολλημένοι οι περισσότεροι θεωρητικοί προέρχεται από τις ομάδες που περιγράφονται με την έννοια της «Μαφίας» και χαρακτηρίζει τον τρόπο λειτουργίας της «σικελικής Μαφίας». Αυτού του τύπου οι ομάδες έχουν χρησιμοποιηθεί σαν αρχέτυπη μορφή⁸⁰ δράσης του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτό το σχήμα ακολουθούν και οι υπόλοιπες «Μαφίες» που δρουν σε άλλα μέρη του κόσμου και ακολουθούν τα χαρακτηριστικά της λειτουργίας της «σικελικής Μαφίας». Αν και συνήθως στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αναφέρεται η περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα ως «Greek Mafia» και ενώ η πολιτική και κοινωνική ιστορία παρουσιάζει σημαντικές αναλογίες μεταξύ Ελλάδας και Σικελίας, η μορφολογία του Οργανωμένου Εγκλήματος στη χώρα μας διαμορφώθηκε με εντελώς διαφορετικό τρόπο. Η ιστορία του ανάγεται στη διαμόρφωση συγκεκριμένων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών που δεν επέτρεψαν τη μετεξέλιξη των «προσωποπαγών» ληστρικών συμμοριών του 19^{ου} αιώνα σε «πραγματοπαγές» Οργανωμένο Έγκλημα⁸¹. Έτσι, αυτές οι οργανωμένες «εγκληματικές ομάδες» δεν είχαν τη δυνατότητα να εξελιχθούν ακριβώς όπως η αρχέτυπη μορφή⁸² της «σικελικής Μαφίας», απέχοντας πολύ από την οργάνωση και την επικινδυνότητα της «ιταλικής Μαφίας»⁸³. Ωστόσο και οι δύο αποτελούν ομάδες που σχετίζονται καταρχήν με παράνομες δραστηριότητες. Όπως αναφέρει και ο Kleemans στην εμπειρική έρευνα που διεξήγαγε για τις εγκληματικές οργανώσεις στην Ολλανδία, αν και αρχικά στη χώρα τα οργανωμένα δίκτυα εγκληματικότητας συσχετιζόνταν με ομάδες τύπου «ιταλικής Μαφίας» στην πραγματικότητα αποτελούσαν την εξαίρεση και όχι τον κανόνα⁸⁴. Στην Ολλανδία, οι εγκληματικές οργανώσεις συνήθως χρησιμοποιούν δομές του νόμιμου εμπορίου, δημιουργώντας μια παράλληλη παραοικονομία. Ωστόσο, η έξαρση εγκληματικών

⁸⁰ Cusson M., «Criminologie Actuelle», Paris, Les Presses Universitaires de France, 1998, σελ. 139-140

⁸¹ Ριζάβα Φ., «Οργανωμένο Έγκλημα», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 66

⁸² Cusson M., ο.π., 1998, σελ. 139-140

⁸³ Λίβος Ν., ο.π., 2002, σελ. 22

⁸⁴ Kleemans E. R., «Organized crime research: Challenging assumptions and informing policy», Applied Police Research Challenges and opportunities, Routledge, 2014, σελ. 60

οργανώσεων με περισσότερα ή λιγότερα στοιχεία ομοιότητας μεταξύ τους, ώθησαν τους διεθνείς οργανισμούς σε προσπάθειες κατανόησης αλλά και καταπολέμησης του φαινομένου.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (Σύμβαση του Παλέρμο) αποτελεί ένα από τα κορυφαία διεθνή κείμενα σχετικά με το Οργανωμένο Έγκλημα. Αυτό ορίζεται με την έννοια της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας, η οποία αποτελεί μια «δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος»⁸⁵.

Με αφορμή την ταύτιση της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος με αυτή της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας από τη Σύμβαση του Παλέρμο, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι και στην Ελλάδα, χρησιμοποιείται περισσότερο ο όρος «εγκληματική οργάνωση» για να περιγράψει το φαινόμενο. Αν και διεθνώς χρησιμοποιείται ευρέως η έννοια του «οργανωμένου εγκλήματος» (organised crime), ο όρος στα ελληνικά δεν είναι επιτυχής σύμφωνα με τον Αλεξιάδη⁸⁶, αφού αναφέρεται περισσότερο στην πράξη αυτή καθαυτή αφήνοντας απέξω τις οργανωμένες εγκληματικές ομάδες. Ο ίδιος ως εγκληματική οργάνωση χαρακτηρίζει τις «ενώσεις-ομάδες τριών ή περισσότερων εγκληματιών, οι οποίες διακρίνονται για το στοιχείο προγραμματισμένης διάρκειάς τους στο χρόνο, την οργανωμένη δομή τους και την επιδίωξη της διάπραξης περισσότερων του ενός – όχι κατ' ανάγκη προσδιορισμένων εξ αρχής-σοβαρών εγκλημάτων»⁸⁷.

⁸⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι η Σύμβαση του Παλέρμο που υπογράφηκε το 2000, κυρώθηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο μόλις το 2010. Βλ. άρθρο 2 (α), «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις», Νόμος 3875, ΦΕΚ 158/Α/20.9.2010

⁸⁶ Αλεξιάδης Στ., «Εγκληματολογία», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2011, σελ. 241

⁸⁷ Αλεξιάδης Στ., ο.π., 2011, σελ. 241

Και στην Ελλάδα, η φύση του οργανωμένου εγκλήματος προσεγγίσθηκε επίσης μέσα από τα χαρακτηριστικά του. Η Σπινέλλη αναφέρθηκε σε πέντε στοιχεία εκ των οποίων τα τρία τελευταία δεν είναι απαραίτητα, αλλά συνήθως συνοδεύουν την οργανωμένη εγκληματική δράση. Αυτά είναι: «1. Ο συστηματικός παράνομος προσπορισμός οικονομικού οφέλους, που προέρχεται από εξειδικευμένες και σε μεγάλη κλίμακα δραστηριότητες. 2. Η ιεραρχική δομή στο πλαίσιο ενός συστήματος καθορισμένων σχέσεων με αμοιβαίες υποχρεώσεις και προνόμια, καθώς και καταμερισμός εργασίας. 3. Η χρήση πραγματικών ή απειλούμενων πράξεων βίας, τόσο προς το εσωτερικό της οργάνωσης, για τη διατήρηση της πειθαρχίας, όσο και προς τα έξω για την επίτευξη στόχων. 4. Ο μονοπωλιακός έλεγχος ή δημιουργία ζωνών επιρροής σε διάφορες επιχειρήσεις ή γεωγραφικές περιοχές. 5. Οι διασυνδέσεις με πολιτικούς, εφαρμοστές των ποινικών νόμων, επιχειρηματίες, δικηγόρους, συνδικαλιστές και κοινωνικούς και οικονομικούς φορείς, με σκοπό αφενός την προστασία των μελών του οργανωμένου εγκλήματος από το νόμο και αφετέρου την επίτευξη των στόχων της οργάνωσης»⁸⁸.

Ο Κουράκης αναφέρεται επίσης στα στοιχεία που από εγκληματολογικής άποψης απαρτίζουν το Οργανωμένο Έγκλημα, με τα δύο πρώτα να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σαν βάση ενός νομικού ορισμού⁸⁹ του φαινομένου. Αυτά είναι: 1. Η οργάνωση με διαρθρωμένη ιεραρχία, αυστηρή κατανομή καθηκόντων και εσωτερικό κανονισμό επιβολής εξοντωτικών κυρώσεων για όσους αθετούν τους βασικούς κανόνες της οργάνωσης (γνωστό και ως «νόμος της σιωπής»). 2. Ο ορθολογικός σχεδιασμός και η σταθερή επιδίωξη μιας αθέμιτης δραστηριότητας που στοχεύει σε μαζική διάπραξη παρανομιών και σε μεγάλα οικονομικά ή άλλα οφέλη. 3. Η χρησιμοποίηση βίας ή απειλών για άσκηση βίας προς επίτευξη των σκοπών της οργάνωσης. 4.

⁸⁸ Σπινέλλη Κ., «Εγκληματολογία: Σύγχρονες και Παλαιότερες Κατευθύνσεις», Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005, σελ. 109-110

⁸⁹ Κουράκης Ν., «Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα», στο «Το Οργανωμένο Έγκλημα από την σκοπιά του Ποινικού Δικαίου», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2000, σελ. 173

Η ύπαρξη άφθονων οικονομικών μέσων, πολιτικής επιρροής, σύγχρονης τεχνολογίας και νομικού επιτελείου, μέσω των οποίων επιδιώκεται η επίτευξη των αθέμιτων σκοπών.

Στον Ευρωπαϊκό χώρο, προσπάθειες ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος έγιναν και μέσα από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Σύμφωνα με τον κατάλογο του Συμβουλίου, Οργανωμένο Έγκλημα τελείται όταν 1. Υπάρχει συνεργασία μεταξύ περισσότερων από δύο άτομα, 2. Υπάρχει καταμερισμός καθηκόντων, 3. Η δράση είναι μεγάλης ή απροσδιόριστης χρονικής διάρκειας, 4. Υπάρχει κάποια μορφή πειθαρχίας και ελέγχου, 5. Υπάρχουν υπόνοιες διάπραξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων, 6. Η δράση είναι διεθνής, 7. Γίνεται χρησιμοποίηση βίας ή άλλων μέσων εκφοβισμού, 8. Γίνεται χρήση εμπορικών ή επιχειρησιακών δομών, 9. Υπάρχει εμπλοκή σε νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, 10. Επιδιώκεται το κέρδος ή η ισχύ ως βασικός στόχος και 11. Όταν ασκείται επιρροή στους τομείς της πολιτικής, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ή στη δημόσια διοίκηση⁹⁰.

Είναι φανερό από τα παραπάνω χαρακτηριστικά, ότι ένας από τους σταθερούς παράγοντες για την επιτυχή δράση του οργανωμένου εγκλήματος είναι οι σχέσεις επιρροής μεταξύ των μελών του και φορείς της πολιτικής σκηνής, της οικονομίας ή της δημόσιας διοίκησης. Αυτή η περίπτωση της διαφθοράς είναι στην πραγματικότητα ο αιώνιος συνδετικός κρίκος των δύο μερών⁹¹. Μέσα από πρακτικές όπως η δωροδοκία και η δωροληψία, η εγκληματική οργάνωση πετυχαίνει τη στεγανοποίηση της εγκληματικής της δραστηριότητας⁹², ώστε αυτή να μην αποκαλυφθεί. Συγκεκριμένα, η διαφθορά ορισμένων κρατικών υπαλλήλων κυβερνητικών υπηρεσιών σε Υπουργεία, Αστυνομία, Τελωνεία, Εφορίες κ.α., διευκολύνουν την παράνομη

⁹⁰ Λίβος Ν., ο.π., 2000, σελ. 32

⁹¹ Βιδάλη Σ., ο.π., 2017, σελ. 51

⁹² Λίβος Ν., ο.π., 2000, σελ. 53

δραστηριότητα σε ποικίλους τομείς⁹³. Οι σχέσεις συνεργασίας που δημιουργούνται μεταξύ εγκληματικών οργανώσεων και κρατικών φορέων λειτουργούν ως έναν βαθμό ως υποκατάστατα της βίας⁹⁴. Αυτό σημαίνει ότι η επιτυχία στους στόχους μιας εγκληματικής οργάνωσης δεν συναρτάται με τη βία, αλλά με τις πελατειακές σχέσεις και τη διαφθορά ανάμεσα στην οργάνωση και τους κρατικούς φορείς.

Όσον αφορά τον νομικό ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, αυτός περιγράφεται στο Άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα, σύμφωνα με τον οποίο τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) που επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στα σχετικά άρθρα (όπως βαριά σωματική βλάβη, απαγωγή, εκβίαση, τοκογλυφία κ.ο.κ.), που αναφέρονται ουσιαστικά στις εκφάνσεις του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτές ακριβώς τις εκφάνσεις έχει εκφράσει η Ευρωπαϊκή Ένωση σε παράρτημα της Σύμβασης της Europol, με τις 18 τυπικότερες δραστηριότητες⁹⁵ του οργανωμένου εγκλήματος.

⁹³ Βλ. «Έκθεση για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα», Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, 2016, σελ. 16

⁹⁴ Βιδάλη Σ., ο.π., 2017, σελ. 155

⁹⁵ Αυτές οι εκφάνσεις αναφέρονται στα ακόλουθα:

1. Αρπαγή, παράνομη κατακράτηση και περιαγωγή σε ομηρία
2. Σωματεμπορία
3. Λαθρομετανάστευση
4. Παράνομο εμπόριο ανθρωπίνων ιστών και οργάνων
5. Εμπόριο ναρκωτικών ή άλλων ψυχοτρόπων ουσιών
6. Λαθρεμπόριο όπλων
7. Λαθρεμπορία
8. Εμπόριο με ραδιενεργά ή τοξικά απόβλητα
9. Παράνομη εμπορία πολιτιστικών αγαθών, συμπεριλαμβανομένων των έργων τέχνης και των αρχαιοτήτων
10. «Προστασία» έναντι χρημάτων
11. Τοκογλυφία
12. Κλοπή, ληστεία, κλεπταποδοχή
13. Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες
14. Εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος
15. Παραχάραξη και νοθεία μέσω πληρωμής
16. Τυχερά παιχνίδια
17. Διαφθορά
18. Εγκλήματα σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων του Δημοσίου ή των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βλ. Λίβος Ν., ο.π., 2000, σελ. 33-34))

Οι δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος απασχολούν άμεσα την Ελληνική Αστυνομία, η οποία δημοσιεύει τακτικά εκθέσεις σχετικά με το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία για το 2016⁹⁶, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον προκαλούν περιπτώσεις που σχετίζονται με: 1. Παράνομη διακίνηση μη νόμιμων αλλοδαπών, 2. Διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, 3. Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, 4. Λαθρεμπόριο προϊόντων, 5. Εμπορία ανθρώπων, 6. Εκβιάσεις, 7. Οργανωμένες απάτες, 8. Πλαστογραφίες, 9. Διακίνηση όπλων, 10. Παραχαράξεις και 11. Παράνομο εμπόριο πολιτιστικών αγαθών. Από αυτά, τη μεγαλύτερη παράνομη αγορά στην Ελλάδα αποτελεί η διακίνηση μη νόμιμων αλλοδαπών, ενώ η χώρα αποτελεί πύλη εισόδου όσον αφορά τις ναρκωτικές ουσίες αλλά και ενδιάμεση χώρα όσον αφορά το λαθρεμπόριο προϊόντων όπως είναι ο καπνός και τα καύσιμα. Τέτοιες δραστηριότητες ανθίζουν στην Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής θέσης που κατέχει.

Αν και εκθέσεις σαν και αυτές που δημοσιεύουν οι Αρχές από το 1998 δίνουν κάποια στοιχεία, αντιμετωπίζονται συχνά κριτικά. Αν και έχουν πρακτική αξία και δίνουν μια εικόνα για το Οργανωμένο Έγκλημα στη χώρα, η ανάλυσή τους δεν εκτείνεται στα αίτια του Οργανωμένου Εγκλήματος ή στους τρόπους αντιμετώπισής του⁹⁷.

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν εκτενέστερα μερικές από τις διαστάσεις τους Οργανωμένου Εγκλήματος, οι οποίες σχετίζονται και με τη συγκεκριμένη περίπτωση που εξετάζεται στην παρούσα εργασία. Συγκεκριμένα, θα γίνει λόγος για τον εκβιασμό και την προστασία έναντι χρημάτων και το λαθρεμπόριο καπνού. Πρώτα όμως θα αναφερθεί η έννοια της νομιμοποίησης

⁹⁶ Βλ. «Εκθεση για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα», Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, 2016

⁹⁷ Αντωνόπουλος Γ., Παπανικολάου Γ., «Καπιταλισμός χωρίς άδεια: η ελληνική περίπτωση», *Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή Κρίσης*, Τιμητικός τόμος Νέστωρα Κουράκη, 2016, <http://crime-in-crisis.com/%ce%ba%ce%b1%cf%80%ce%b9%cf%84%ce%b1%ce%bb%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%cf%87%cf%89%cf%81%ce%af%cf%82-%ce%ac%ce%b4%ce%b5%ce%b9%ce%b1-%ce%b7-%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%b7%ce%bd%ce%b9%ce%ba/>, (τελευταία πρόσβαση 27/06/2018)

εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που αποτελεί το βασικότερο εργαλείο για την νομιμοποίηση των κερδών από παράνομες πράξεις του οργανωμένου εγκλήματος.

α) Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος)

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τόσο τους επιστήμονες όσο και τις Αρχές σε διεθνές επίπεδο. Θεωρείται ως ένας από τους βασικούς πυλώνες όσον αφορά την καταπολέμησή του οργανωμένου εγκλήματος και αυτό γιατί ο περιορισμός του θα αποτελούσε καίριο πλήγμα στις εγκληματικές οργανώσεις. Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί τη σημαντικότερη διαδικασία που ακολουθούν εγκληματίες και εγκληματικές οργανώσεις για να δικαιολογήσουν χρήματα από παράνομες δραστηριότητες και να τα χρησιμοποιήσουν στην νόμιμη οικονομία. Η καταστολή αυτής της διαδικασίας θα τους ωθούσε να μην μπορούν πλέον να αξιοποιούν με τον επιθυμητό τρόπο τα κέρδη από τις παράνομες δραστηριότητές τους⁹⁸.

Πρόκειται για μια διαδικασία κατά την οποία το «βρώμικο χρήμα» που προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες (όπως το λαθρεμπόριο και η εκβίαση που θα αναφερθούν παρακάτω), μετατρέπεται σε νόμιμο κέρδος χωρίς να αφήνει ίχνη από την παράνομη προέλευσή του⁹⁹. Η συγκεκριμένη διαδικασία σύμφωνα με τον Levi¹⁰⁰ είναι σημαντική για τρεις λόγους. Δίνει τη δυνατότητα στις οργανώσεις να είναι ανεξάρτητες οικονομικά και να μπορούν να συνεχίσουν τις δραστηριότητές του, έχει σημαντική επίδραση στις οικονομικές δομές του κράτους, αλλά έχει και μεγάλη έκταση, με τα έσοδα του να ανέρχονται σε εκατομμύρια ευρώ ή δολάρια ανά περίπτωση.

⁹⁸ Κουράκης Ν., ο.π., 2000, σελ. 185

⁹⁹ Βλ. «Working Together to Combat Organised Crime», Καναδική Έκθεση για την καταπολέμηση του Οργανωμένου Εγκλήματος, 2006, σελ. 12

¹⁰⁰ Levi M., «Money Laundering and Its Regulation», *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2002, σελ. 183-184

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η αντιμετώπιση αυτού του σοβαρού φαινομένου άρχισε με την ίδρυση της Αρχής για το ξέπλυμα «παράνομου» και «βρώμικου» χρήματος το 1995¹⁰¹. Αν και αυτή η Αρχή καταργήθηκε το 2008 με νόμο και τη θέση της πήρε η «Επιτροπή Καταπολέμησης Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας». Το 2011 η επιτροπή ξαναέγινε Ανεξάρτητη Αρχή, με όνομα «Αρχή Καταπολέμησης Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης»¹⁰², περιλαμβάνοντας στα καθήκοντά της θέματα σχετικά με την τρομοκρατία και τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης. Επιπρόσθετα, ο νέος νόμος 4557/2018 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις», αναφέρεται στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Με τον εν λόγω νόμο ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία η Οδηγία 2015/849, σχετικά με μεταφορές χρηματικών, αποτελώντας ένα ενδυναμωμένο θεσμικό πλαίσιο για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

β) Λαθρεμπόριο καπνού

Το λαθρεμπόριο είναι μια από τις δραστηριότητες που αποφέρουν κέρδος στις εγκληματικές οργανώσεις. Πρόκειται για μια παλιά δραστηριότητα, που συνδέεται με την εισαγωγή προϊόντων με παράνομο τρόπο, με τη σχέση των νόμιμων επιχειρήσεων με το Οργανωμένο Έγκλημα αλλά και τη συνεργασία των Αρχών ώστε να εξασφαλιστεί η ασφάλεια του

¹⁰¹ Βιδάλη Σ., ο.π., 2017, σελ. 214

¹⁰² Βλ.

Άρθρο 47 – Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (άρθρο 32 παρ. 1 και 3 της Οδηγίας 2015/849), <http://www.opengov.gr/minfin/?p=8407>

φορτίου¹⁰³. Ανάμεσα στα αγαθά που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο του λαθρεμπορίου είναι και τα τσιγάρα (καπνός). Το 1998 είναι χαρακτηριστικό ότι το 1/3 της συνολικής παραγωγής των τσιγάρων στην Ευρώπη, ήταν προς διάθεση στις παράνομες αγορές¹⁰⁴.

Η Ελλάδα αποτελεί ενδιαφέρουσα περίπτωση για τη μελέτη του λαθρεμπορίου καπνού. Η μεγαλύτερη της ιδιαιτερότητα σχετίζεται με την γεωγραφική της θέση, αφού βρίσκεται σε ιδανικό σημείο όσον αφορά τις διαδρομές του λαθρεμπορίου καπνού από τη Βόρεια Αφρική και την Ασία προς την Ευρώπη.¹⁰⁵ Έτσι, δεν αποτελεί τελικό προορισμό, αλλά από αυτή μεταφέρονται τα παράνομα προϊόντα σε άλλες χώρες. Ωστόσο ένα ποσοστό μένει στην Ελλάδα, αφού η ζήτηση είναι μεγάλη, λόγω του υψηλού ποσοστού καπνιστών στη χώρα¹⁰⁶. Σημαντικό είναι το στοιχείο ότι ενώ οι τιμές στα πακέτα τσιγάρων έχουν αυξηθεί, το ποσοστό των καπνιστών όχι μόνο δεν μειώθηκε αλλά αυξήθηκε¹⁰⁷ στα τέλη της δεκαετίας του 1990, κάτι που εγείρει σκέψεις για το αν η ζήτηση για τσιγάρα εξυπηρετείται από την παράνομη αγορά.

Όσον αφορά την Ελλάδα, υπάρχουν εγκληματικές ομάδες που σχετίζονται με το λαθρεμπόριο¹⁰⁸. Αν και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αναφέρονται συνήθως στην «ελληνική Μαφία» ή τα καρτέλ λαθρεμπορίου, δίνοντας την εντύπωση ότι αυτά ελέγχονται από σκληρές

¹⁰³ Βιδάλη Σ., ο.π., 2017, σελ. 205

¹⁰⁴ Joossens L., Raw M., «Cigarette smuggling in Europe: Who really benefits?», *Tobacco Control*, Vol. 7, (1998), σελ. 66

¹⁰⁵ Χιόνης Δ., «Το λαθρεμπόριο καπνού στην Ελλάδα της κρίσης», *Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή Κρίσης*, Τιμητικός τόμος Νέστορα Κουράκη, 2016, <http://crime-in-crisis.com/%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B1%CE%B8%CF%81%CE%B5%CE%BC%CF%80%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CF%80%CE%BD%CE%BF%CF%8D-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82/>, (τελευταία πρόσβαση 13/08/2018)

¹⁰⁶ Antonopolos G., «The cigarette smuggling business in Greece», *European crime-markets at cross-roads: Extended and extending criminal Europe*, Wolf Legal Publishers, 2007, σελ. 179-180

¹⁰⁷ Antonopolos G., «The Greek connection(s): The social organization of the cigarette-smuggling business in Greece», *European Journal of Criminology*, Vol. 5, No. 3, (2007), σελ. 264

¹⁰⁸ Είναι χαρακτηριστική η έκθεση του Υπουργείου Οικονομικών για το 2016, η οποία παρουσιάζοντας στοιχεία από τελωνειακούς ελέγχους αναφέρεται σε κατάσχεση 363.933.423 πακέτων τσιγάρων και 15 τόνων καπνού. Βλ. έκθεση του Υπουργείου Οικονομικών, 2016, <https://www.minfin.gr/documents/20182/477101/STOIXEIA%20GIA%20FORODIAFYGH%20&%20LATHREMPORIO%20.pdf/a5afa6fe-faac-4efb-855c-8802ce471fff>

ομάδες με οργάνωση που προσιδιάζει στην «ιταλική Μαφία», αυτό πρόκειται για παρανόηση¹⁰⁹. Η κυρίαρχη δομή σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να χαρακτηριστεί από ένα σύνολο δικτύων, και ειδικά στην περίπτωση του λαθρεμπορίου καπνού ως εθνικά ετερογενή δίκτυα που αποτελείται από μικρές ομάδες ή άτομα που δρουν είτε σε συνεργασία, είτε μερικές φορές ανταγωνίζονται το ένα το άλλο¹¹⁰. Τα παράνομα φορτία μπορούν να μεταφερθούν είτε μέσω θαλάσσης είτε οδικώς, με την θαλάσσια μεταφορά να είναι ο πιο συχνός τρόπος¹¹¹, ενώ όσον αφορά την εγχώρια αγορά αυτή έχει χαρακτηριστικά τόσο ανοιχτής όσο και κλειστής αγοράς¹¹², με τα παράνομα τσιγάρα να πωλούνται είτε σε κεντρικά σημεία των πόλεων, είτε μέσω νόμιμων λιανικών καταστημάτων τα οποία εκμεταλλεύονται τη πελατεία τους από καπνιστές¹¹³.

Στην Ελλάδα, το θεσμικό πλαίσιο που αφορά την λαθρεμπορία γενικά, αλλά και ειδικά το λαθρεμπόριο καπνού, περιγράφεται στο άρθρο 155 του Τελωνιακού Κώδικα. Στις παραγράφους του άρθρου αναφέρεται τόσο η έννοια της λαθρεμπορίας όσο και 13 περιπτώσεις πράξεων λαθρεμπορίας.

γ) Εκβίαση – Προστασία

Μια ιδιαίτερη μορφή δράσης των εγκληματικών οργανώσεων σχετίζεται με την εκβίαση. Οι «νονοί της νύχτας» είναι πρώην πρωτοπαλίκαρα ιδιοκτητών νυχτερινών κέντρων, τα οποία σχηματίζουν δική τους συμμορία και πουλούν προστασία έναντι αμοιβής σε νυχτερινά και άλλα μαγαζιά. Οι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων δεν είναι σε θέση να αποφασίσουν για την παροχή της προστασίας, αφού εκβιάζονται από τα μέλη της συμμορίας με απειλές για το

¹⁰⁹ Antonopoulos G., «Cigarette smuggling: a case study of a smuggling network in Greece», *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 14, No. 3, (2006), σελ. 241-242

¹¹⁰ Antonopoulos G., ο.π., 2006, σελ. 242

¹¹¹ Χιόνης Δ., ο.π., 2016

¹¹² Βλ. Antonopoulos, G. A. (2007), 'Cigarette smugglers: A note on four 'unusual suspects'', *Global Crime*, Vol. 8, No. 4

¹¹³ Χιόνης Δ., ο.π., 2016

κατάστημά τους ή και τη ζωή τους. Οι συγκεκριμένες συμμορίες έχουν χωρίσει τις περιοχές της Αττικής σε ζώνες επιρροής, ανάλογα με την γεωγραφική θέση των μαγαζιών και των επιχειρήσεων που πουλούν την προστασία¹¹⁴. Η δράση τέτοιων ομάδων εμφανίζεται ήδη από το τέλος της δεκαετίας του 1980 στην Ελλάδα είτε με τη μορφή φυσικών οικογενειών είτε ως επίπλαστες «οικογένειες», με ιεραρχική δομή¹¹⁵ και άλλα χαρακτηριστικά σχετικά με τις εγκληματικές οργανώσεις. Σύμφωνα με δημοσιεύματα¹¹⁶ από την δεκαετία του 2000, οχτώ είναι οι συμμορίες που κυριαρχούν στις ζώνες επιρροής της Αττικής, ενώ η δράση τους επεκτείνεται πλέον και σε καταστήματα όπως είναι τα μίνι μάρκετ και τα ψυλκατζίδικα. Όσον αφορά τα κέρδη από τις δράσεις των συμμοριών, το μεγαλύτερο μερίδιο ανήκει στον αρχηγό της ομάδας, ο οποίος ονομάζεται και «ντον»¹¹⁷, ενώ μικρότερα μερίδια μοιράζονται στα υπόλοιπα πρωτοπαλίκαρα, ανάλογα με την υπηρεσία που προσφέρει το καθένα. Αυτού του είδους η παράνομη δραστηριότητα απασχολεί τις Αρχές, με την Ελληνική Αστυνομία να έχει ασχοληθεί το 2016¹¹⁸ με 158 υποθέσεις εκβιασμού και απόπειρας εκβιασμού. Επίσης, την ίδια χρονιά εξαρθρώθηκαν 5 εγκληματικές ομάδες, οι οποίες απαρτίζονταν από 26 μέλη. Η εθνικότητα των μελών που ασχολούνται με τους εκβιασμούς ποικίλει, με την πλειοψηφία να είναι Έλληνες. Ακολουθούν οι Κινέζοι, οι Αλβανοί ενώ λιγότεροι είναι οι Αιγύπτιοι, οι Ιρακινοί, οι Γεωργιανοί και οι Ρουμάνοι.

Η έννοια της εκβίασης σχετίζεται μεταξύ άλλων με δραστηριότητες σχετικά με την τακτοποίηση οικονομικών οφειλών επιχειρηματιών ή εταιριών, με την παροχή προστασίας σε καταστήματα ή νυχτερινά κέντρα με την απειλή βίας. Κοινός παρονομαστής των

¹¹⁴ Lambropoulou E., «Criminal 'organisations' in Greece and public policy: from non-real to hyper-real?», *International Journal of the Sociology of Law*, vol. 31, No.1, (2003), σελ. 79

¹¹⁵ Βιδάλη Σ, ο.π., (2017), σελ. 211

¹¹⁶ Βλ. άρθρο του Βραδέλη Στέλιου με τίτλο, «Οκτώ συμμορίες ελέγχουν όλη την Αττική», εφημερίδα «Τα Νέα», 28/11/2009

¹¹⁷ Σβουρδάκου Δ., Πολεμικές τέχνες και βία στην Ελλάδα, (Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα), (2002), σελ. 99-100, <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15540#page/1/mode/2up>

¹¹⁸ Βλ. «Έκθεση για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα», Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, 2016

δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την εκβίαση είναι η έντονη άσκηση ψυχολογικής και σωματικής βίας στα θύματα, με πρακτικές που φτάνουν και ως την παραγγελία για εκτέλεση συμβολαίων θανάτου ή τοποθέτηση αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών¹¹⁹. Η έννοια της εκβίασης περιγράφεται στο άρθρο 385 του Π.Κ. και περιλαμβάνει τη χρήση βίας αλλά και την απειλή χρήσης βίας.

¹¹⁹ «Έκθεση για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα», ο.π., σελ. 76-77

6. Η αναπαράσταση του οργανωμένου εγκλήματος στα ΜΜΕ

Η έννοια του Οργανωμένου Εγκλήματος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όσον αφορά την παρουσίασή του από τα μέσα ενημέρωσης. Η λεγόμενη «οργανωμένη εγκληματικότητα αποτελεί ένα από τα κυρίαρχα θέματα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στις περισσότερες χώρες»¹²⁰. Το Οργανωμένο Έγκλημα απειλεί σοβαρά την οικονομία αλλά και το σύνολο των κοινωνικών δομών¹²¹. Ωστόσο φαίνεται ότι το οργανωμένο έγκλημα εκφράζεται περισσότερο με το πώς το κράτος αντιλαμβάνεται την απειλή που πηγάζει από αυτό, αλλά και το πώς τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρουσιάζουν περιπτώσεις οργανωμένου εγκλήματος, παρά με αυτή καθαυτή την εγκληματική δραστηριότητα¹²². Επίσης, αν και το Οργανωμένο Έγκλημα παρουσιάζεται ως μια σοβαρή απειλή για την κοινωνία, δεν είναι περισσότερο επικίνδυνο από τα «κοινά» εγκλήματα. Παραδείγματος χάριν, διάφορες κλοπές και ληστείες μπορούν να συνδεθούν συχνά με την οργανωμένη εγκληματικότητα, ώστε να δοθεί νομιμοποίηση στις ενέργειες των πολιτικών και των αστυνομικών και να έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα δράσης¹²³.

Η δημοσιογραφική έρευνα που σχετίζεται με υποθέσεις που αφορούν την οικονομική εγκληματικότητα και τη διαφθορά, αλλά και η έρευνα που σχετίζεται με κυκλώματα που δρουν στο χώρο του οργανωμένου εγκλήματος, θέτει τον δημοσιογράφο σε μεγάλο κίνδυνο¹²⁴. Σύμφωνα με την έκθεση των δημοσιογράφων χωρίς σύνορα¹²⁵ σχετικά με το Οργανωμένο

¹²⁰ Λαμπροπούλου Ε., ο.π., 2001, σελ. 17

¹²¹ Καρδαρά Α., ο.π., 2017, σελ. 218

¹²² Λαμπροπούλου Ε., ο.π., 2001, σελ. 22

¹²³ Λαμπροπούλου Ε. (2001), ο.π., σελ. 23

¹²⁴ Καρδαρά Α., ο.π., 2017, σελ. 219

¹²⁵ Βλ. την έκθεση των Δημοσιογράφων χωρίς Σύνορα για την Ελευθερία των Μέσων με τίτλο «Organised Crime: Muscling in on the Media», <https://rsf.org/en/reports/muscling-media-reporters-without-borders-look-organized-crime>, τελευταία πρόσβαση 14/06/2018

Έγκλημα 141 εργαζόμενοι στα μέσα ενημέρωσης που ερευνούσαν το φαινόμενο, έχασαν τη ζωή τους από επιθέσεις ομάδων του οργανωμένου εγκλήματος τη δεκαετία του 2000. Οι περισσότεροι θάνατοι καταγράφονται σε χώρες όπως το Μεξικό και οι Φιλιππίνες, αφού εκεί υπάρχει μεγάλη δραστηριοποίηση των καρτέλ ναρκωτικών και ομάδων που σχετίζονται με τη «Μαφία». Λόγω της μεγάλης επικινδυνότητας, οι περισσότεροι δημοσιογράφοι που αναφέρονται στο Οργανωμένο Έγκλημα επιλέγουν να αναπαράγουν πληροφορίες από τις επίσημες πηγές, όπως είναι Αστυνομία, χωρίς να προβαίνουν σε περαιτέρω δημοσιογραφική έρευνα. Μερικοί δημοσιογράφοι επιλέγουν να δημοσιεύουν περισσότερο πλήρη επιχειρηματολογία, μέσα από στοιχεία που προέρχονται από διεθνείς πηγές, όπως είναι οι σχετικές μη κυβερνητικές οργανώσεις¹²⁶. Υπό τον φόβο της επίθεσης από μέλη του οργανωμένου εγκλήματος, οι δημοσιογράφοι περιορίζονται στις παραπάνω πληροφορίες αλλά και σε στοιχεία που σχετίζονται με αλληλοκατηγορίες μεταξύ των εγκληματικών οργανώσεων, αφού οι ομάδες χρησιμοποιούν τα μέσα ενημέρωσης στρατηγικά¹²⁷ και εκμεταλλεύονται τη δημοσιότητα για δικούς τους σκοπούς.

Συνεπώς, η παρουσίαση του οργανωμένου εγκλήματος στον Τύπο πρόκειται για ιδιαίτερη περίπτωση. Οι πληροφορίες που θα συνθέσουν ένα αξιόπιστο και ουσιώδες ρεπορτάζ είναι συνήθως δύσκολο να βρεθούν, ώστε ο συντάκτης να παρουσιάσει μια «αποκλειστική» είδηση που να πληροί το κριτήριο της καινοτομίας. Επίσης, γεγονότα σχετικά με το Οργανωμένο Έγκλημα είναι δύσκολο να δραματοποιηθούν ώστε η ιστορία να προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να συνδράμει στους εμπορικούς στόχους του μέσου. Εξάιρεση σε μια τέτοια περίπτωση μπορεί να αποτελεί μια ιστορία για κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο από τον χώρο του Οργανωμένου Εγκλήματος, η οποία μπορεί να προσωποποιηθεί και να υποστηρίξει στοιχεία δραματοποίησης. Οι δημοσιογράφοι δεχόμενοι θανατηφόρες επιθέσεις δεν μπορούν

¹²⁶ Έκθεση των Δημοσιογράφων χωρίς Σύνορα, ο.π., σελ. 5

¹²⁷ Καρδαρά Α., ο.π., 2017, σελ. 219

να προβούν σε δημοσιογραφική έρευνα, με αποτέλεσμα το ρεπορτάζ σχετικά με το Οργανωμένο Έγκλημα να προέρχεται από επίσημες εγχώριες και διεθνείς πηγές, αλλά και πληροφορίες από εγκληματικές οργανώσεις, οι οποίες εξυπηρετούν τα συμφέροντα των συγκεκριμένων ομάδων και όχι την αξιόπιστη παρουσίαση του γεγονότος.

7. Επί μέρους συμπεράσματα

Η κοινωνική πραγματικότητα δεν μπορεί να οριστεί με ακρίβεια, αφού αποτελεί δύο παράλληλους κόσμους, έναν πραγματικό και έναν συμβολικό. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποτελούν βασική πηγή αναπαραστάσεων της πραγματικότητας και συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον για το αν αντανακλούν την πραγματικότητα όπως είναι ή αν δημιουργούν κατασκευές. Οι πιο σύγχρονες τάσεις έχουν αφήσει πίσω τη θεωρία ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρουσιάζουν την αντικειμενική πραγματικότητα της κοινωνίας, και πλέον υποστηρίζουν ότι η πραγματικότητα παραποιείται. Με βάση αυτή τη λογική, η επιλογή των γεγονότων που θα γίνουν ειδήσεις γίνεται μέσα από αξιολογικά κριτήρια. Ωστόσο είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη και «γραμμή» του Μέσου Μαζικής Ενημέρωσης που σχετίζεται συνήθως με την πολιτικοποίησή του ή την αύξηση της εμπορικότητάς του.

Σημαντικό ρόλο παίζει και η αναπαράσταση του εγκλήματος από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, καθώς αποτελεί θέμα που παρουσιάζεται συχνά. Το έγκλημα εντυπωσιάζει και αυξάνει τα ποσοστά πωλήσεων των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, ενώ αρκετές φορές παρουσιάζεται υπερβολικά και μετατρέπεται σε «μύθο». Μέσα από το αστυνομικό ρεπορτάζ, οι δημοσιογράφοι παρουσιάζουν γεγονότα που σχετίζονται με το έγκλημα, χρησιμοποιώντας επίσημες και ανεπίσημες πηγές για την τεκμηρίωση του γεγονότος. Βέβαια, τα στοιχεία δραματοποίησης δεν λείπουν, πράγμα που συχνά ενισχύει τον μύθο που περιβάλλει την πραγματικότητα.

Το Οργανωμένο Έγκλημα από την άλλη είναι ένα φαινόμενο που δεν μπορεί να εκφραστεί με έναν καθολικό ορισμό αφού η διαφορετικότητα με την οποία εκδηλώνεται από τόπο σε τόπο και η έλλειψη εμπειρικών δεδομένων δημιουργούν εμπόδια. Η αρχέτυπη μορφή της «σικελικής Μαφίας» συνοδεύει τις ερμηνείες για τις πιο σύγχρονες εγκληματικές ομάδες. Όσον αφορά την Ελλάδα, οι εγκληματικές οργανώσεις δεν μπορούν να ταυτιστούν με τη «σικελική Μαφία», αλλά να συγκριθούν μόνο όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης.

Το Οργανωμένο Έγκλημα αν και δεν μπορεί να οριστεί με ακρίβεια, προσεγγίστηκε με βάση τα χαρακτηριστικά του, τόσο στην Ελλάδα όσο και μέσα από διεθνή κείμενα. Τρεις από τις διαστάσεις του Οργανωμένου Εγκλήματος απασχόλησαν την παρούσα εργασία. Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα βρώμικου χρήματος), το λαθρεμπόριο καπνού και η εκβίαση-προστασία σχετίζονται με την μελέτη περίπτωσης που ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Η παρουσίαση θεμάτων σχετικά με το Οργανωμένο Έγκλημα στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποτελεί ωστόσο μια δύσκολη υπόθεση. Η έλλειψη επίσημων στοιχείων και η εμπλοκή στους κύκλους των εγκληματικών ομάδων θέτουν σε κίνδυνο τον δημοσιογράφο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. Μέθοδοι Έρευνας - Ποιοτική έρευνα, ανάλυση περιεχομένου, μελέτη περίπτωσης

Η έρευνα στις εφημερίδες διενεργήθηκε με τη διαδικασία ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, που είναι ένα από τα εργαλεία της ποιοτικής έρευνας. Η ποιοτική έρευνα αντλεί τις επιστημολογικές παραδοχές της από θεωρητικά ρεύματα που έχουν στο επίκεντρό τους τις έννοιες του νοήματος, της εμπειρίας, της διάδρασης, της κατανόησης και της ερμηνείας¹²⁸. Η μέθοδος της ποιοτικής έρευνας, εφόσον μελετά την κοινωνική πραγματικότητα που είναι μια πολυεπίπεδη συμβολική κατασκευή, απαιτεί από τον ερευνητή να χειρίζεται με ευελιξία τα δεδομένα, αφού αυτό που μελετά είναι οι αναπαραστάσεις των «άλλων», ερμηνεύοντας αυτές μέσα στο πλαίσιο που οι ίδιοι ζουν, με τους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και οικονομικούς παράγοντες που πλαισιώνουν την καθημερινότητά τους¹²⁹.

Η χρήση πληροφοριών από τον Τύπο για ερευνητικούς σκοπούς έχει μακρά ιστορία, τόσο όσον αφορά τη θεματολογία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, όσο και ειδικότερα σχετικά με το έγκλημα. Επίσης, η ανάλυση περιεχομένου ξεκίνησε από την ερμηνεία της ύλης των εφημερίδων. Ήδη από το 1910 η κοινωνιολόγος Fransis Fenton με τη διατριβή της στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου, ανέλυσε συστηματικά τόσο την ύλη όσο και τον τρόπο με τον οποίο οι εφημερίδες παρουσίαζαν εγκληματικές ενέργειες¹³⁰. Μετρώντας το χώρο που κάλυπταν τα θέματα στο φύλλο, προχώρησε στην κατηγοριοποίηση των δημοσιευμάτων σχετικά με τα εγκλήματα χρησιμοποιώντας διαβαθμίσεις. Υπήρχε ανάγκη για κατηγοριοποίηση των δεδομένων, ώστε μια έρευνα που χρησιμοποιεί δεδομένα που δεν

¹²⁸ Τσιώλης Δ., «Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2014, σελ. 26

¹²⁹ Hennink M., Hutter I., Bailey A., «*Qualitative Research Methods*», London, Sage Publications, 2011, σελ. 9

¹³⁰ Κόλλιας Α., «*Ανάλυση Περιεχομένου*», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2014, σελ. 78

αποτελούν στατιστικά στοιχεία να μπορεί να τεκμηριωθεί επιστημονικά. Ένα βήμα πιο κοντά σε αυτή την κατηγοριοποίηση και την εμφάνιση της στατιστικής στην ποιοτική ανάλυση έγινε με την διατριβή του κοινωνιολόγου Malcolm Macdonald Willey¹³¹. Ο ίδιος μελετώντας τοπικές εφημερίδες, προέβη στη δημιουργία 10 γενικών κατηγοριών και 49 υποκατηγοριών σχετικά με τα δημοσιεύματα των εφημερίδων¹³².

Η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου εμφανίζεται στο προσκήνιο το 1950, με πρωτοστάτη τον Siegfried Kracauer, ο οποίος επισήμανε την ανάγκη για μια πιο συστηματική κωδικοποίηση των τεχνικών της ποιοτικής ανάλυσης¹³³. Στάθηκε κριτικά απέναντι στην ποσοτική ανάλυση¹³⁴ υποστηρίζοντας ότι πολλές φορές η κωδικοποίηση στηρίζεται σε εικασίες των κωδικοποιητών. Η ποιοτική ανάλυση όμως μπορεί να αποτελέσει αυτόνομη προσέγγιση για την συστηματική ανάλυση κειμένων¹³⁵.

Συνεπώς, στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου μπορούν να χρησιμοποιηθούν πληροφορίες από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Οι πληροφορίες αυτές από τα φύλλα του έντυπου Τύπου συνιστούν τεκμήρια. Έτσι, η έρευνα βασίζεται σε αυτά για την ανάλυση περιεχομένου. Η έρευνα τεκμηρίων βασίζεται γενικά σε δευτερογενείς πηγές υλικού και αποτελεί μέθοδο «χαμηλού ερευνητικού προφίλ»¹³⁶ λόγω της φύσης της και των δεδομένων που χρησιμοποιεί. Τα δεδομένα της αποτελούν τεκμήρια που προσφέρονται για μελέτη και ανάλυση όπως ιδιωτικά έγγραφα¹³⁷, όπως ημερολόγια, βιογραφίες και επιστολές αλλά και δημόσια έγγραφα, αρχεία και προϊόντα πολιτισμού, όπως είναι οι εφημερίδες και τα τηλεοπτικά προγράμματα¹³⁸.

¹³¹ Βλ. Willey M., «*The Country Newspaper: A Study of Socialization and Newspaper Content*», University of North Carolina Press, 1926

¹³² Κόλλιας Α., ο.π., 2014, σελ. 106

¹³³ Κόλλιας Α., ο.π., 2014, σελ. 477

¹³⁴ Βλ. Kracauer S., «The Challenge of Qualitative Content Analysis», *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 16, No. 4, (1952-53), σελ. 631-642

¹³⁵ Κόλλιας Α., ο.π., 2014, σελ. 478

¹³⁶ Τσίγκανου Ι., «Η Έρευνα Τεκμηρίων», στο συλλογικό «*Κοινωνία και Έρευνα*», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2015, σελ. 212

¹³⁷ Λυδάκη Α., «*Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα*», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2016, σελ. 115

¹³⁸ Robson C., «*Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*», Αθήνα, Gutenberg, 2010, σελ. 413

Ιδιαίτερα, τα δεδομένα που συλλέγονται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης έχουν αποκτήσει μεγάλη δημοτικότητα τα τελευταία χρόνια, αφού αποτελούν πηγές που είναι εύκολα προσβάσιμες και δεν απαιτούν ιδιαίτερο κόστος¹³⁹.

Όσον αφορά την ανάλυση περιεχομένου, αυτή είναι διαδικασία ανάλυσης γραπτού και προφορικού λόγου, ανάλογα με το είδος του τεκμηρίου που έχει επιλεγθεί να μελετηθεί. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της είναι η χρήση κατηγοριών οι οποίες πηγάζουν συνήθως από θεωρητικά μοντέλα¹⁴⁰. Πρόκειται στην ουσία για μια κωδικοποιημένη κοινή λογική¹⁴¹, ένα εκλεπτυσμένο τρόπο περιγραφής και ερμηνείας του κόσμου.

Βασικό στοιχείο είναι λοιπόν η κωδικοποίηση. Όπως αναφέρουν οι Strauss και Corbin¹⁴² με την «μικροανάλυση» κειμένων με σκοπό την ανακάλυψη εννοιών, κατηγοριών και υποκατηγοριών, ο ερευνητής μπορεί να σχηματοποιήσει τα δεδομένα και να δημιουργήσει ένα θεωρητικό πλαίσιο που ερμηνεύει το εκάστοτε κοινωνικό, ψυχολογικό, πολιτικό ή πολιτισμικό φαινόμενο¹⁴³ κ.ο.κ.

Στην παρούσα εργασία, τα τεκμήρια προς μελέτη σχετίζονται με ένα μεμονωμένο γεγονός. Έτσι η υπόθεση προσεγγίζεται ως μια μελέτη περίπτωσης. Αυτή πρόκειται για μια καλά εδραιωμένη ερευνητική στρατηγική με επίκεντρο μια περίπτωση στην οποία λαμβάνεται υπόψη και το πλαίσιο στο οποίο συμβαίνει¹⁴⁴.

Πέραν των δύο παραπάνω χαρακτηριστικών, ο Yin¹⁴⁵ αναφέρθηκε και σε στοιχεία σχετικά με την μελέτη περίπτωσης, όπως ο εμπειρικός της χαρακτήρας, δηλαδή η συλλογή δεδομένων

¹³⁹ Τσίγκανου Ι., ο.π., 2015, σελ. 216

¹⁴⁰ Τσίγκανου Ι., «Ανάλυση Περιεχομένου», στο συλλογικό «Κοινωνία και Έρευνα», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2015, σελ. 246

¹⁴¹ Robson C., ο.π., 2010, σελ. 418

¹⁴² Βλ. Corbin J., Strauss A., «*Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*», Sage Publications, 1998, σελ. 22

¹⁴³ Κόλλιας Α, ο.π., 2014, σελ. 494

¹⁴⁴ Robson C., ο.π., 2010, σελ. 211

¹⁴⁵ Yin R., «The Case Study Crisis: Some Answers», *Administrative Science Quarterly*, Vol. 26, No. 1, (1981), σελ. 58-59

ώστε να είναι αξιόπιστη, αλλά και η στρατηγική, δηλαδή μια συγκεκριμένη στάση ή προσέγγιση στο θέμα, παρά η χρήση μιας μοναδικής μεθόδου.

Η υπόθεση της δολοφονίας του Βασίλη Στεφανάκου θα προσεγγισθεί λοιπόν ως μια μελέτη περίπτωσης με την ανάλυση περιεχομένου επιλεγμένων τεκμηρίων, συγκεκριμένα άρθρων από τον αθηναϊκό έντυπο Τύπο.

2. Περιγραφή της έρευνας

Για να μελετηθεί και αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται ένα έγκλημα στον Τύπο επιλέχθηκε η υπόθεση της δολοφονίας του Βασίλη Στεφανάκου. Ο συγκεκριμένος είχε εμπλοκή σε δράσεις του χώρου του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ φέρεται να ήταν μέλος εγκληματικής οργάνωσης. Επιλέχθηκε η παρούσα υπόθεση, καθώς ήταν ένα πρόσφατο γεγονός (Ιανουάριος 2018), ενώ ο Βασίλης Στεφανάκος ήταν ένα από τα επιφανέστερα μέλη στους κύκλους του οργανωμένου εγκλήματος. Η υπόθεση έγινε γνωστή την αμέσως επόμενη μέρα (18 Ιανουαρίου), όπου και κέντρισε το ενδιαφέρον των εφημερίδων.

Για την παρουσίαση της υπόθεσης χρησιμοποιήθηκε ως μέθοδος η ανάλυση περιεχομένου. Συγκεκριμένα, αναλύθηκαν τα συστατικά στοιχεία των άρθρων των εφημερίδων που ασχολήθηκαν με την υπόθεση. Τα συγκεκριμένα άρθρα εντάσσονται στην κατηγορία του αστυνομικού ρεπορτάζ, το οποίο ασχολείται με ειδήσεις που σχετίζονται με το έγκλημα. Η συλλογή των δεδομένων έγινε μετά από επίσκεψη στη βιβλιοθήκη της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, μέσα από το αρχείο των εφημερίδων το οποίο τηρείται εκεί. Η συλλογή έγινε με ιδιαίτερη ευκολία. Για την ανάλυση, επιλέχθηκαν οι εφημερίδες: Η Καθημερινή, Τα Νέα, Ελεύθερος Τύπος, Η Εφημερίδα των Συντακτών, Η Αυγή, Ριζοσπάστης, Το Βήμα, Real News και Πρώτο Θέμα. Οι συγκεκριμένες εφημερίδες επιλέχθηκαν ώστε να καλυφθεί όλο το πολιτικό φάσμα και όσο το δυνατόν περισσότερες απόψεις επί του γεγονότος. Επιλέχθηκαν εφημερίδες με δεξιό αλλά και αριστερό προσανατολισμό, όπως επίσης και εφημερίδες με χαρακτηριστικά στην μορφή και την ύλη τους που προσιδιάζουν σε εφημερίδες τύπου tabloid.

Συνολικά εξετάστηκαν τα φύλλα των παραπάνω εφημερίδων από το χρονικό διάστημα 10 Ιανουαρίου 2018 έως 15 Μαρτίου 2018. Από το διάστημα 10-31 Ιανουαρίου 2018

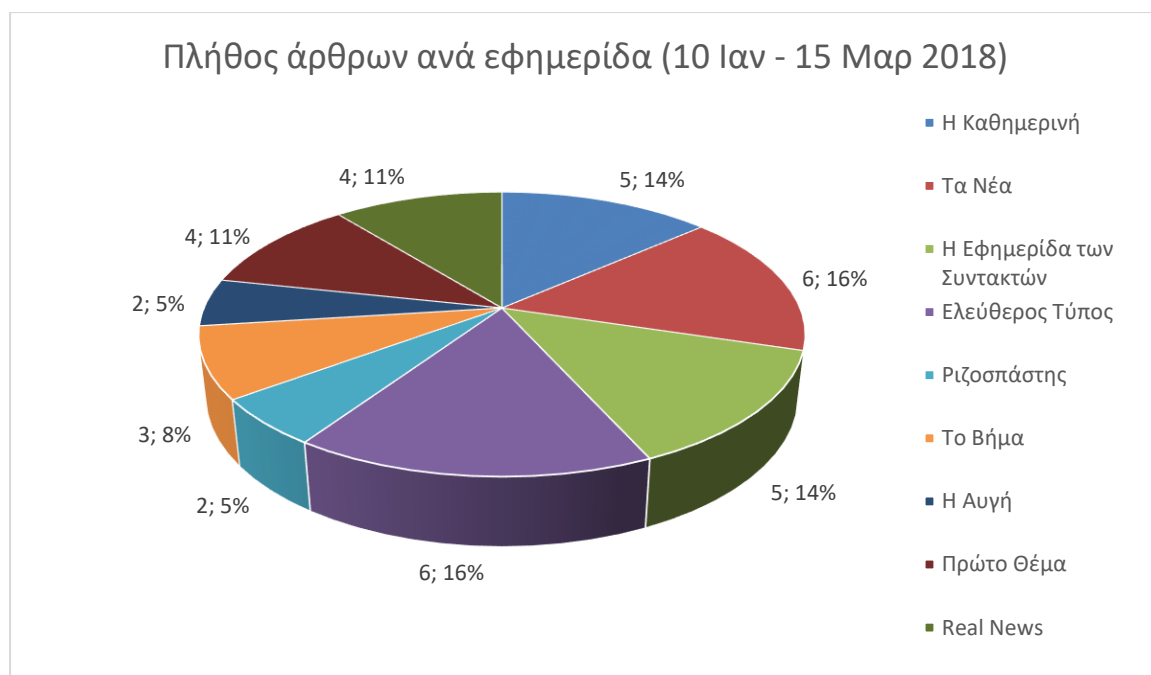
εντοπίστηκαν 25 φύλλα εφημερίδων που ασχολήθηκαν με την υπόθεση. Συγκεκριμένα, οι εφημερίδες που αναφέρθηκαν σε 3 φύλλα τους στην υπόθεση ήταν Η Καθημερινή, Τα Νέα και ο Ελεύθερος Τύπος. Σε 2 φύλλα τους αναφέρθηκαν στο γεγονός οι εφημερίδες Η Αυγή, Η Εφημερίδα των Συντακτών, ο Ριζοσπάστης, Το Βήμα, η Real News και το Πρώτο Θέμα.

Κατά το χρονικό διάστημα 1-28 Φεβρουαρίου 2018 εντοπίστηκαν 4 φύλλα που ασχολήθηκαν με την υπόθεση. Μοναδιαία αναφορά έκαναν οι εφημερίδες Real News, Η Εφημερίδα των Συντακτών, ο Ελεύθερος Τύπος και τα Νέα.

Κατά το χρονικό διάστημα 1-15 Μαρτίου 2018 δεν εντοπίστηκε κανένα φύλλο εφημερίδας που να αναφέρεται στο γεγονός. Στην πραγματικότητα η υπόθεση απασχόλησε για λίγες μόνο ημέρες την επικαιρότητα όσον αφορά τον Τύπο, αφού στην ίδια χρονική περίοδο επανήλθε στην επικαιρότητα το σκάνδαλο το σχετικό με την πολυεθνική φαρμακοβιομηχανία Novartis, αλλά καλύφθηκε επίσης έντονα και το συλλαλητήριο για την Μακεδονία που έλαβε χώρα στην Αθήνα. Εδώ παρατηρείται και ο τρόπος διάταξης της ημερήσιας ατζέντας που αναφέρθηκε παραπάνω, αφού διαφορετικά θέματα από το γεγονός που μελετάται, απασχόλησαν τις συγκεκριμένες εφημερίδες.

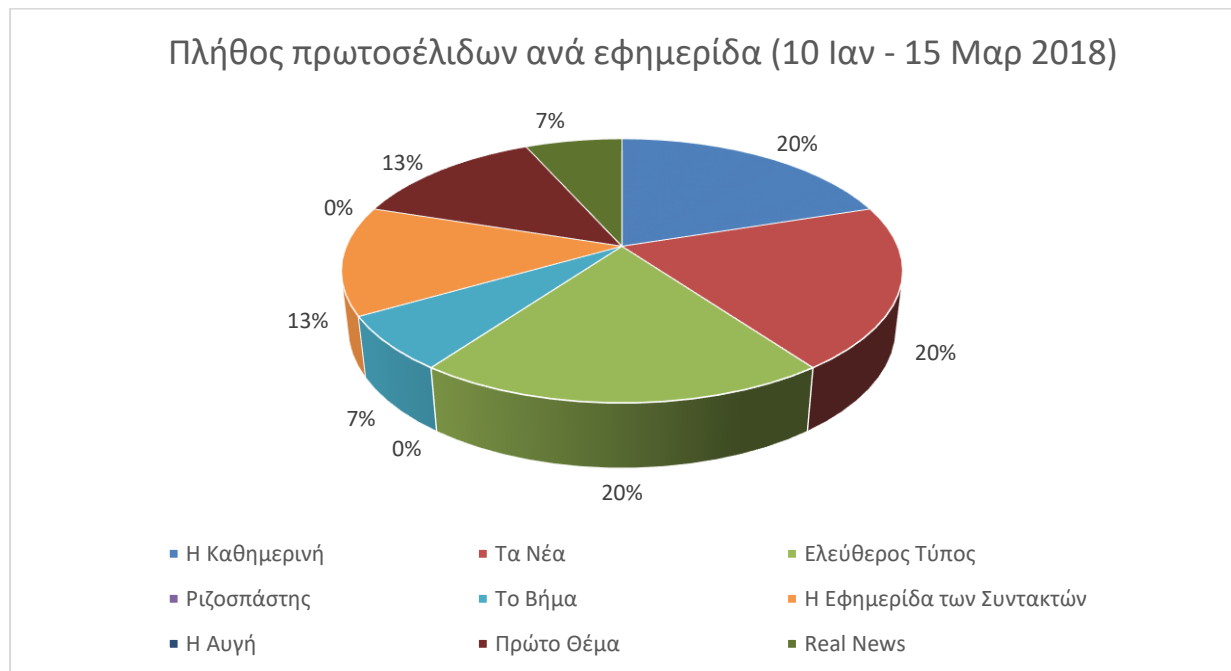
Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα άρθρα που δημοσιεύτηκαν ανά εφημερίδα. Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος των άρθρων προέρχεται από την εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» (16%), τα «Νέα» (16%), την «Εφημερίδα των Συντακτών» (14%) και την «Καθημερινή» (14%). Πρόκειται για καθημερινές εφημερίδες που ασχολήθηκαν με το θέμα εκτενώς. Ακολουθούν οι εφημερίδες του Σαββατοκύριακου «Πρώτο Θέμα» (11%) και «Real News» (11%). Αν και κυκλοφορούν μια φορά την εβδομάδα σε αντίθεση με τις παραπάνω καθημερινές εφημερίδες, το πλήθος των άρθρων που δημοσιεύουν σχετικά με το θέμα είναι κοντά σε αυτό των καθημερινών εφημερίδων. Αυτό συμβαίνει γιατί οι συγκεκριμένες εφημερίδες δημοσιεύουν πληθώρα άρθρων σε ένα μόνο φύλλο τους, καλύπτοντας μεγάλο

μέρος της ύλης τους με μια συγκεκριμένη ιστορία, παρουσιάζοντας όμως διαφορετικές πτυχές της. Ακολουθούν η εφημερίδα «Το Βήμα» (8%) και οι εφημερίδες «Ριζοσπάστης» (5%) και «Αυγή» (5%). Η εφημερίδα «Το Βήμα» έκανε αναφορά με εκτενές ρεπορτάζ για την υπόθεση, ασχολήθηκε όμως με αυτή μόνο σε δύο κυριακάτικα φύλλα της. Οι εφημερίδες «Ριζοσπάστης» και «Αυγή», εφημερίδες με αριστερό πρόσημο αναφέρθηκαν συνοπτικά στο γεγονός, καθώς η θεματολογία τους περιστρέφεται γύρω από συγκεκριμένα ζητήματα που δεν σχετίζονται με την υπόθεση προς μελέτη.

Όσον αφορά τα πρωτοσέλιδα, κατά το χρονικό διάστημα 1-31 Ιανουαρίου 2018, εντοπίστηκαν 15 φύλλα εφημερίδων τα οποία αφιέρωσαν μέρος από το πρωτοσέλιδό τους στην υπόθεση. Συγκεκριμένα, 3 πρωτοσέλιδα αναφέρθηκαν στο γεγονός στις εφημερίδες Η Καθημερινή, Τα Νέα και Ελεύθερος Τύπος. Μέρος από 2 πρωτοσέλιδά τους αφιέρωσαν Η Εφημερίδα των Συντακτών και το Πρώτο Θέμα. Μέσα από 1 πρωτοσέλιδο αναφέρθηκαν στην υπόθεση οι εφημερίδες Το Βήμα και Real News. Καμία αναφορά στα πρωτοσέλιδά τους δεν έκαναν οι εφημερίδες Η Αυγή και Ριζοσπάστης.

Κατά το χρονικό διάστημα 1-28 Φεβρουαρίου 2018 η εφημερίδα Real News αφιερώνει μέρος από 1 πρωτοσέλιδό της στην υπόθεση. Κατά το χρονικό διάστημα 1-15 Μαρτίου 2018, η υπόθεση δεν αναφέρεται σε κανένα από τα πρωτοσέλιδα των συγκεκριμένων εφημερίδων.

Στο σύνολο του υλικού, διενεργήθηκε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου όσον αφορά τα πρωτοσέλιδα, τους τίτλους των άρθρων αλλά και τις φωτογραφίες και τις λεζάντες που χρησιμοποιήθηκαν στα φύλλα των εφημερίδων. Αυτά βοήθησαν να μελετηθεί ο τρόπος που περιγράφει ο Τύπος ένα γεγονός όπως είναι μια δολοφονία, και μάλιστα ενός πρώην φυλακισμένου με βαρύ ποινικό ιστορικό.

Πέρα από την παραπάνω ανάλυση, στοιχεία των άρθρων συγκεντρώθηκαν και ταξινομήθηκαν σε πίνακες, ανά κατηγορίες. Συγκεκριμένα, τα άρθρα και οι φωτογραφίες ταξινομήθηκαν ανά χρονικό διάστημα, όπως ακριβώς και τα πρωτοσέλιδα. Τα άρθρα επίσης ταξινομήθηκαν με βάση το κυρίαρχο θέμα που παρουσίαζαν από την υπόθεση. Ακόμα, τα πρωτοσέλιδα ταξινομήθηκαν με βάση την ύπαρξη ή μη φωτογραφίας, αλλά και με βάση το χώρο στον οποίο παρουσιάστηκαν (κάτω, πάνω, δεξιά στο φύλλο του πρωτοσέλιδου κ.ο.κ.). Έγινε επίσης ταξινόμηση με βάση το πλήθος των φωτογραφιών που συνόδευε το κάθε άρθρο. Τέλος, τα

άρθρα ταξινομήθηκαν με το υποκειμενικό κριτήριο που αφορά την κάλυψη στο φύλλο (με τα μεγέθη «μικρό, μεσαίο, μεγάλο»).

Τα στοιχεία από τους πίνακες εμφανίζονται στο κείμενο με τη μορφή γραφήματος για τη διευκόλυνση του αναγνώστη.

3. Σκιαγράφηση της φυσιογνωμίας του Βασίλη Στεφανάκου: Ένας «μύθος» της παρανομίας

Τα στοιχεία για τη ζωή και τη δράση του Βασίλη Στεφανάκου προέρχονται από δημοσιεύματα των εφημερίδων που επιλέχθηκαν για την παρούσα εργασία. Παρατηρείται ότι η σκιαγράφηση της φυσιογνωμίας του από τις εφημερίδες παρουσιάζεται αποσπασματικά. Αυτό είναι πιθανό να συμβαίνει λόγω της έλλειψης στοιχείων σχετικών με την προσωπική του ζωή αλλά και τις δραστηριότητές του. Γεγονός αποτελεί ότι τα στοιχεία για τη ζωή του προέρχονται από πηγές που εξυπηρετούν κάποιο σκοπό όσον αφορά την παρουσίαση του προσώπου του Βασίλη Στεφανάκου. Στοιχεία έχουν επίσης χρησιμοποιηθεί από συνεντεύξεις του ίδιου σε εφημερίδες, ο οποίος στη συνέχεια αναδημοσίευσε στο προσωπικό του ιστολόγιο (<http://vstef.blogspot.com/>). Η φύση των πηγών που χρησιμοποιούνται για να σκιαγραφηθεί η φυσιογνωμία του Βασίλη Στεφανάκου, οδηγούν σε μια κατασκευή ενός μυθικού προσώπου, καθώς δεν είναι δυνατόν να διασταυρωθούν πολλές από τις πληροφορίες που παρουσιάζονται. Είναι αναγκαίο να διακριθούν τα πραγματικά γεγονότα από τις κατασκευές οι οποίες προέρχονται από αόριστες πληροφορίες.

Ο Βασίλης Στεφανάκος γεννήθηκε στο Χαϊδάρι του 1961. Μεγάλωσε την εποχή της χούντας «σε μια έντονα πολιτικοποιημένη οικογένεια με αριστερό πρόσημο και εντάχθηκε από πολύ

μικρός στο ΚΚΕ Εσωτερικού»¹⁴⁶. Με την ενηλικίωσή του έφυγε για τη Σουηδία. Σύμφωνα με τις πληροφορίες των ρεπορτάζ, όνειρό του ήταν να σπουδάσει κάτι που να διευρύνει το επιχειρηματικό μυαλό του και τον πνευματικό του ορίζοντα. Αν και δεν προερχόταν από εύπορη οικογένεια, κατάφερε να φύγει για μερικά χρόνια. Επιστρέφοντας και σε ηλικία 23 χρονών «ξεκίνησε την πρώτη του επιχείρηση»¹⁴⁷. Στη συνέχεια ασχολήθηκε με τον χώρο της εμπορίας αυτοκινήτων, των κατασκευαστικών εταιρειών και των νυχτερινών κέντρων. Από το 1984 μέχρι και το 2002 διατηρούσε, όπως έλεγε, επιχειρήσεις υπό την εποπτεία του, με συνεργάτες μόνο μέλη της οικογένειάς του.

Περί την δεκαετία του 1980, οι πληροφορίες αναφέρουν ότι ο ίδιος άρχισε να μην ικανοποιείται τόσο από τις υπάρχουσες επιχειρήσεις του, και επεκτάθηκε στον χώρο πώλησης καυσίμων. Ωστόσο λέγεται ότι ο δρόμος που ακολούθησε δεν ήταν νόμιμος. Εκείνη την περίοδο, οι πληροφορίες αναφέρουν πως είχε εντοπίσει έναν αγωγό που μετέφερε πετρέλαιο στα διυλιστήρια του Ασπρόπυργου και κατάφερε να τον παραβιάσει, αντλώντας καύσιμα και πουλώντας τις ποσότητες στην μαύρη αγορά¹⁴⁸. Γεγονός αποτελεί ωστόσο ότι του ασκήθηκε κατηγορία για λαθρεμπόριο αργότερα, την δεκαετία του 1990. Τότε ο Βασίλης Στεφανάκος ενεπλάκη σε υπόθεση λαθρεμπορίας τσιγάρων, έχοντας όπως λέγεται τη συνδρομή λιμενικών που του παρέθεταν πληροφορίες με το αζημίωτο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της συνεργασίας του με λιμενικούς είναι η περίπτωση της επιχείρησης σύλληψής του, τη δεκαετία του 1990. Ενώ το λιμενικό σώμα είχε γνώση ότι ένα πλοίο που άνηκε στον Βασίλη Στεφανάκο θα κατευθυνόταν από την Κύπρο προς τον Σαρωνικό Κόλπο γεμάτο με λαθραία τσιγάρα και η Ειδική Κατασταλτική Αντιτρομοκρατική Μονάδα (ΕΚΑΜ) βρισκόταν σε ετοιμότητα για να

¹⁴⁶ Βλ. άρθρο της Ελευθερίας Κόλλια, «Τα έργα και οι ημέρες του έλληνα Κορλεόνη», Εφημερίδα «Το Βήμα», 21/01/2018

¹⁴⁷ Βλ. Άρθρο της Μαριάννας Κακαουνάκη, «Η δράση του εντός και εκτός των φυλακών», Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 18/01/2018

¹⁴⁸ Βλ. άρθρο του Δημήτρη Πώποτα και της Άριας Καλύβα, «Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 21/01/2018

εισβάλλει στο πλοίο με τα λαθραία τσιγάρα, το πλοίο άλλαξε ρότα και εξαφανίστηκε, καθώς «ο Στεφανάκος είχε καταφέρει να αποκτήσει άκρες στην Αστυνομία, στο Λιμενικό και τη Δικαιοσύνη και μέσω επίορκων υπαλλήλων να μαθαίνει τα πάντα και να βρίσκεται ένα βήμα μπροστά από τους διώκτες του»¹⁴⁹.

Στα μέσα της δεκαετίας του 2000 και λόγω των παραπάνω παράνομων δραστηριοτήτων του, η Αστυνομία θεωρούσε τον Βασίλη Στεφανάκο ένα από τα πιο «διαβόητα» μέλη του υπόκοσμου. Πέραν των δραστηριοτήτων του, συχνά συσχετιζόταν με άλλα «περιβόητα μέλη της νύχτας». Ειδικά, μετά την εκτέλεση του «αρχινονού» Θεμιστοκλή Παπαμάλη, που ήταν «δικός του άνθρωπος», σύμφωνα με πληροφορίες πήρε την πρωτοβουλία να αναλάβει «την πρωτοκαθεδρία στους κύκλους των νονών της νύχτας». Η εκτέλεση του Θέμη Καλαποθαράκου, ενός από τα πιο «περιβόητα ονόματα της νύχτας», ήταν σύμφωνα με την Αστυνομία το μεγάλο βήμα του Στεφανάκου προς την βαριά παρανομία. Αν και δεν καταδικάστηκε ποτέ για αυτό το συμβόλαιο θανάτου, φέρεται να ήταν ο ηθικός αυτουργός της δολοφονίας¹⁵⁰. Το 2002 ο Βασίλης Στεφανάκος κατηγορήθηκε για πρώτη φορά για συγκρότηση εγκληματικής οργάνωσης. Όπως αναφέρει ρεπορτάζ, στην απολογία του είχε υποστηρίξει: «Από το 1984 μέχρι το 2002 διατηρούσα επιχειρήσεις συσταθείσες υπό εμού και με συμμετοχή μόνο ατόμων της οικογένειάς μου. Οι εταιρείες αυτές ήταν επιχειρήσεις εμπορίας αυτοκινήτων, κατασκευαστικές, νυχτερινά κέντρα κ.λπ. Ανήκουν σε μέλη της οικογένειάς μου και ουδεμία οφειλή έχουν σε κανέναν. Οι τζίροι ανέρχονταν, ειδικά τα τελευταία έξι χρόνια, δηλαδή από το 1996 μέχρι και το 2002, σε 5 δισ. δραχμές ετησίως και σε 15 εκατ. ευρώ τον χρόνο. Το 2002 κατηγορήθηκα για πρώτη φορά για συγκρότηση εγκληματικής οργάνωσης. Έκτοτε οι επιχειρήσεις μου είναι σχεδόν ανενεργές και έχω υποστεί

¹⁴⁹ Βλ. άρθρο του Δημήτρη Πώποτα και της Άριας Καλύβα, «Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 21/01/2018

¹⁵⁰ Βλ. άρθρο των Δημήτρη Πώποτα και Άριας Καλύβα, «Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 21/01/2018

τουλάχιστον δέκα βομβιστικές επιθέσεις στα μαγαζιά μου»¹⁵¹ Παρόλες τις διώξεις, «συνέχισε να κυκλοφορεί ελεύθερος για έξι χρόνια»¹⁵², «καθώς ο εισαγγελέας έκρινε πως δεν χρειαζόταν να προφυλακιστεί»¹⁵³. Για τα επόμενα χρόνια, ο Βασίλης Στεφανάκος φυγοδικούσε.

Στις 4 Ιουνίου του 2006 και ενώ ο Βασίλης Στεφανάκος βρίσκεται έξω από τη φυλακή, στήνει μια επιχείρηση ώστε να βοηθήσει στην απόδραση δύο άλλων «περιβόητων» εγκληματιών. Με τη βοήθεια ενός ελικοπτέρου που προσγειώνεται στην Ε' Πτέρυγα των Φυλακών Κορυδαλλού, ο Βασίλης Παλαιοκόστας και ο Αλκέτ Ριζάι καταφέρνουν να αποδράσουν από τις φυλακές¹⁵⁴. Το 2007 μάλιστα, ο Στεφανάκος προσπάθησε να εκδώσει πλαστό δελτίο ταυτότητας σε τμήμα Ασφάλειας στην Πετρούπολη, με σκοπό να διαφύγει μελλοντικά από τη χώρα.

Μετά όμως από επιχείρηση ειδικού κλιμακίου που είχε συγκροτηθεί από την Ασφάλεια, ο Βασίλης Στεφανάκος συνελήφθη τον Ιανουάριου του 2008 κοντά στο σπίτι του στο Χαϊδάρι. Οι αστυνομικές δυνάμεις γνωρίζοντας ότι έχει «πληροφοριοδότη» στην Ασφάλεια Αττικής, επέλεξαν να τον αποπροσανατολίσουν, ρίχνοντάς τον σε παγίδα¹⁵⁵. Βρέθηκε έτσι για πρώτη φορά στις δικαστικές φυλακές Κορυδαλλού το 2008. Οι πληροφορίες για τη ζωή του μέσα στη φυλακή, αν και είναι αποσπασματικές, αναφέρουν ότι ο εγκλεισμός του στην φυλακή δεν τον απέτρεψε από το να συνεχίσει τις παράνομες δραστηριότητές του. Το 2009 σχηματίστηκε δικογραφία σε βάρος του με αφορμή την επιχείρηση της Αστυνομίας με την κωδική ονομασία «Τσάπα». Η επιχείρηση είχε αποκαλύψει ότι ο Βασίλης Στεφανάκος μαζί με δύο ακόμα άτομα που απασχολούσαν τις Αρχές είχαν ενωθεί ενάντια σε κοινούς εχθρούς, δηλαδή για άτομα που

¹⁵¹ Βλ. άρθρο του Δημήτρη Πώποτα και της Άριας Καλύβα, «Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 21/01/2018

¹⁵² Βλ. άρθρο της Μαριάννας Κακαουνάκη, «Η Δράση του εντός και εκτός των φυλακών», Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 18/01/2018

¹⁵³ Βλ. άρθρο της Μαριάννας Κακαουνάκη, «Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του», Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 22/01/2018

¹⁵⁴ Βλ. άρθρο του Δημήτρη Πώποτα και της Άριας Καλύβα, «Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 21/01/2018

¹⁵⁵ Βλ. άρθρο «Τον «έκαψαν» οι λάθος πληροφορίες», χωρίς συντάκτη, εφημερίδα «Η Καθημερινή», 22/01/2008

ήλεγχαν ένα άλλο κομμάτι της νύχτας. Ο Βασίλης Στεφανάκος λέγεται ότι δίνοντας τις εντολές στα πρωτοπαλικάρα του μέσα από το κελί του, εκτελούσε με επιτυχία παράνομες δραστηριότητες όπως εκβιασμούς, προστασία σε μαγαζιά, απαγωγές όπως αυτή του εφοπλιστή Περικλή Παναγόπουλου το 2009¹⁵⁶, αλλά και συμβόλαια θανάτου.

Μέσα στη φυλακή, ο Βασίλης Στεφανάκος είχε αποκτήσει στενή σχέση και με τα μέλη των «Πυρήνων της Φωτιάς»¹⁵⁷. Ο ίδιος είχε δηλώσει παλαιότερα για τα μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης: «Είναι φίλοι μου. Είναι αυτοί που χαίρομαι να κουβεντιάζω και να κάνω παρέα στα σοκάκια της φυλακής»¹⁵⁸. Ο Βασίλης Στεφανάκος είχε κατηγορηθεί ότι είχε χρηματοδοτήσει την προσπάθεια απόδρασης των μελών των «Πυρήνων της Φωτιάς», κάτι που τα ίδια τα μέλη διέψευσαν με ανακοίνωσή τους. Και η Αστυνομία ωστόσο παρά τις εικασίες, δεν μπόρεσε να συνδέσει τον Βασίλη Στεφανάκο με αυτή την υπόθεση.

Κατά τη διάρκεια παραμονής του στην φυλακή είχε δικαστεί συνολικά δώδεκα (12) φορές για μια σειρά αδικημάτων. Μερικά από αυτά ήταν η ηθική αυτουργία στην ανθρωποκτονία του Θέμη Καλαποθαράκου, η κατασκευή βομβών, το αδίκημα της παράνομης οπλοφορίας, περιπτώσεις επικίνδυνης σωματικής βλάβης. Λόγω της συνέχειας των παράνομων δραστηριοτήτων του, ο Βασίλης Στεφανάκος μεταφέρθηκε στις φυλακές της Λάρισας. Μεταφέρθηκε όμως ξανά στον Κορυδαλλό το 2015, έχοντας εναντίον του μια νέα δικογραφία. Η υπόθεση αφορούσε ξανά την σύσταση εγκληματικής οργάνωσης, αυτή τη φορά μέσα από τις φυλακές.

Πριν τη φυλάκισή του, είχε καταδικαστεί σε κάθειρξη 21 ετών και τριών μηνών για την ηθική αυτουργία στη δολοφονία των Γιάννη Κάτσιου και Κώστα Κουτελιέρη που είχε διαπράξει στις

¹⁵⁶ Βλ. άρθρο του Δημήτρη Πώποτα και της Άριας Καλύβα, «Ο ‘Δικαστής’: Ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν νόμος για τις φυλακές», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 28/01/2018

¹⁵⁷ Βλ. άρθρο του Βασίλη Λαμπρόπουλου, «Ο ‘κύκλος του αίματος’ γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο», Εφημερίδα «Τα Νέα», 20-21/01/2018

¹⁵⁸ Βλ. άρθρο της Μαριάννας Κακαουνάκη, ο.π.

26 Αυγούστου του 2006 ο Αλκέτ Ριζάι¹⁵⁹, επίσης «περιβόητος» κακοποιός. Το 2006, είχε καταδικασθεί σε κάθειρξη 14,5 ετών για τους εκβιασμούς, τις περιπτώσεις προστασίας και το λαθρεμπόριο. Τον Φεβρουάριο του 2010 και ενώ βρισκόταν στις φυλακές της Λάρισας, παντρεύτηκε την σύντροφό του, με την οποία είχαν αποκτήσει και ένα αγόρι¹⁶⁰.

Οι ποινές που του επιβλήθηκαν έφταναν συνολικά τα 50 έτη. Σύμφωνα με τον ποινικό κώδικα αυτά αντιστοιχούσαν σε 25 εκτιτέα έτη¹⁶¹. Μέσα από τις διατάξεις του νόμου Παρασκευόπουλου, ο Βασίλης Στεφανάκος κατάφερε να αποφυλακισθεί τον Δεκέμβριο του 2016¹⁶² ύστερα από 8 χρόνια και 4 μήνες στη φυλακή. Μετά την αποφυλάκιση, ο ίδιος υποστήριζε ότι δεν έχει αναμειχθεί πλέον ξανά με τις παράνομες δουλειές της νύχτας. Συνέχιζε να εργάζεται στην μάντρα αυτοκινήτων στο Χαϊδάρι και είχε αρχίσει να επενδύει στην ενέργεια, όπως αναφέρουν οι πληροφορίες από τον Τύπο.

Στις αρχές του 2018, και συγκεκριμένα στις 17 Ιανουαρίου, δολοφονήθηκε έξω από την εταιρεία του στη Λεωφόρο Αθηνών.

Μέσα από πολλές συνεντεύξεις που έδινε κατά καιρούς σε εφημερίδες του αριστερού χώρου, όπως για παράδειγμα «Η Εφημερίδα των Συντακτών», αλλά και σε περισσότερο σκανδαλοθηρικές εφημερίδες όπως το «Πρώτο Θέμα» και τα «Παραπολιτικά», ο Βασίλης Στεφανάκος αυτοπροσδιοριζόταν ως αριστερός, ενώ δεν έκρυβε τη συμπάθεια του για τα μέλη του αντιεξουσιαστικού χώρου, εξάλλου είχε φιλικές σχέσεις με τα μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Επρόκειτο δε για άτομο που δεν έπαυε να εκφράζει τις σκέψεις του και τις πολιτικές του πεποιθήσεις. Μέσα από blog που διατηρούσε (vstef.blogspot.gr), αναδημοσίευε συνεντεύξεις που έδινε σε περιοδικά και εφημερίδες.

¹⁵⁹ Βλ. άρθρο στην Εφημερίδα «Real News», «Μισή ζωή στη φυλακή», 21/01/2018

¹⁶⁰ Βλ. άρθρο της Δήμητρας Πανάνου, «Ο δικός μου Στεφανάκος, Εφημερίδα «Real News», 21/01/2018

¹⁶¹ Βλ. άρθρο της Μαριάννας Κακαουνάκη, «Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του», Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 21/01/2018

¹⁶² Βλ. άρθρο στην Εφημερίδα «Ριζοσπάστης», «Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο», 18/01/2018

Μιλούσε για τη Χρυσή Αυγή απορρίπτοντάς την, για τους «Πυρήνες της Φωτιάς», αλλά και για κοινωνικά θέματα.

Ο Βασίλης Στεφανάκος απασχόλησε τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης τόσο με την πολυτάραχη ζωή του, όσο και με την εν ψυχρώ δολοφονία του, τον Ιανουάριο του 2018. Με την παρουσία της υπόθεσης στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ξεκίνησε να ξεδιπλώνεται ένα αφήγημα για τον ίδιο, το οποίο περιλάμβανε γεγονότα αλλά και πληροφορίες που δεν μπορούν να θεωρηθούν αξιόπιστες. Ο μύθος του προσώπου του Βασίλη Στεφανάκου δημιουργείται μέσα από πληροφορίες όπως οι παράνομες δραστηριότητες του που δεν προέρχονται από επίσημες πηγές. Ο ίδιος είχε δικαστεί δεκάδες φορές για πληθώρα αδικημάτων, δεν καταδικάστηκε όμως σε όλες τις περιπτώσεις, παρά μόνο όσον αφορά μερικά αδικήματα. Επίσης, συνδέθηκε και με άλλα άτομα που θεωρούνται μέλη των «κυκλωμάτων της νύχτας», κάτι που ενισχύει ακόμα περισσότερο το αφήγημα για την εγκληματική του δράση.

Οι εφημερίδες γέμισαν με άρθρα για τη δολοφονία αλλά και αφιερώματα που αναφέρονταν στη ζωή του και τη δράση του με το Οργανωμένο Έγκλημα. Παρέμεινε ασύλληπτος για 6 χρόνια και όταν συλλήφθηκε και καταδικάστηκε, εξέτισε ποινή 8,5 ετών για την συμμετοχή του σε εγκληματικές οργανώσεις, ενώ μετά από τον εγκλεισμό του στη φυλακή συνέχισε τις παράνομες δραστηριότητες. Οι πληροφορίες που αντλούνται από τις εφημερίδες σχετικά με τη ζωή του, όταν δεν προέρχονται από το στενό περιβάλλον του, δεν μπορούν να κριθούν αξιόπιστες με ακρίβεια. Το πέπλο μυστηρίου πάνω από τη φυσιογνωμία του Στεφανάκου σχετικά με τις σκοτεινές δραστηριότητες του πλανάται χάρη στην έλλειψη επίσημων στοιχείων. Ο Στεφανάκος στην πραγματικότητα κατηγορήθηκε για πολύ λιγότερα αδικήματα από αυτά που του προσάπτουν άτομα μέσα από αόριστες πληροφορίες. Αυτή η έλλειψη στοιχείων για το αν συμμετείχε σε απαγωγές και αν βοήθησε στην απόδραση άλλων κρατουμένων, δίνουν χώρο στους δημοσιογράφους να παρουσιάσουν την ιστορία με βάση τη σκοπιά που τους εξυπηρετεί. Με τη συλλογή ανεπίσημων πληροφοριών και την επιλεκτική

παρουσίαση, μπορούν να παρουσιάσουν τη γνώμη τους ως πραγματικό γεγονός. Η χρήση βεβαρημένης ορολογίας που σχετίζεται με την «Μαφία», δίνει έναν πιο σκοτεινό τόνο στην υπόθεση, κατευθύνοντας τον αναγνώστη σε σκηνές που θυμίζουν κινηματογραφική ταινία. Επίσης η συμπάθειά που έτρεφε σε τρομοκρατικές οργανώσεις όπως οι Πυρήνες της Φωτιάς μέσα από τις συνεντεύξεις τους, αποτέλεσε ένα ακόμα στοιχείο «κλειδί» για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Χρησιμοποιώντας αυτή την πληροφορία έξω από το πλαίσιο στο οποίο υπήρχε, ήταν δυνατή η σύνδεση του Στεφανάκου μέσα από τις αναπαραστάσεις του Τύπου με την τρομοκρατία, κατασκευάζοντας ένα ακόμα στοιχείο για την προσωπικότητά του. Μέσα από αυτές τις πληροφορίες που μετατρέπονται σε πραγματικά γεγονότα μέσω του Τύπου έχοντας το στοιχείο της υπερβολής, ο Στεφανάκος μεταμορφώνεται σε μύθο της οργανωμένης εγκληματικότητας.

4. Το χρονικό της δολοφονίας και η αναπαράσταση του εγκλήματος – Η «εκτέλεση»

Ο Βασίλης Στεφανάκος δολοφονήθηκε από πυρά Καλάσνικοφ στις 17 Ιανουαρίου του 2018 στο Χαϊδάρι, στις 7 το απόγευμα. Οι δράστες πυροβόλησαν τουλάχιστον 22 φορές το θύμα στη λεωφόρο Αθηνών 304, έξω από το κτίριο στο οποίο διατηρούσε τώρα ζαχαροπλαστείο και που παλαιότερα στέγαζε την έκθεση αυτοκινήτων του. Οι εκτελεστές επέβαιναν σε κλεμμένη από τον Δεκέμβριο του 2017 λευκή μοτοσικλέτα μεγάλου κυβισμού, με τον έναν να πυροβολεί και τον άλλον να οδηγεί. Μετά την εκτέλεση μπροστά από το αυτοκίνητο του Βασίλη Στεφανάκου, οι δράστες τράπηκαν σε φυγή με κατεύθυνση προς τον Ασπρόπυργο.

Επρόκειτο για μια επιχείρηση αυξημένου ρίσκου, αφού ο Βασίλης Στεφανάκος λάμβανε μέτρα προστασίας ενώ το αυτοκίνητό του ήταν θωρακισμένο. Η Αστυνομία έτσι εκτίμησε ότι υπήρξε και ένα τρίτο πρόσωπο, το οποίο ώθησε το θύμα να φύγει γρήγορα από το γραφείο που διατηρούσε στον πρώτο όροφο, πάνω από το ζαχαροπλαστείο, χωρίς να περιμένει τη συνοδεία του. Έτσι ο στόχος ήταν ευάλωτος με αποτέλεσμα οι εκτελεστές να ολοκληρώσουν με επιτυχία το «συμβόλαιο θανάτου», το οποίο λόγω του περιβόητου ονόματος του Βασίλη Στεφανάκου μπορεί να έφτασε μέχρι και τα 50.000 ευρώ.

Η εκτέλεση χαρακτηρίστηκε από τις Αρχές ότι ήταν «μεξικάνικου τύπου». Και αυτό γιατί ο εκτελεστής είχε κρυμμένο το Καλάσνικοφ σε θήκη κιθάρας, εμφανίζοντας το μόνο αμέσως πριν την εκτέλεση, με αποτέλεσμα να μην γίνει εύκολα αντιληπτός όσο το μετέφερε πάνω στην μοτοσικλέτα.

Βασικός ύποπτος της Αστυνομίας αμέσως μετά το γεγονός ήταν ο 44χρονος επονομαζόμενος «Καράφλας» ή «Νταίζη» ή «Σαμπρέλας». Τα συγκεκριμένα ονόματα που περιγράφουν αυτό το άτομο δεν είναι αληθινά, αλλά αποτελούν προσωνύμια. Από την ιστορία του ρεμπέτικου τραγουδιού είναι γνωστό πως τα «παρατσούκλια» ήταν διαδεδομένα ανάμεσα στον κόσμο των

ρεμπετών¹⁶³. Η χρήση τους φανερώνει μια συμβολική ρήξη με την πραγματική οικογένεια του ατόμου, αφού τα παρατσούκλια χρησιμοποιούνται από τα μέλη της οργανωμένης ομάδας με την οποία το άτομο συγγενεύει μεταφορικά. Όταν το παρατσούκλι επικρατεί σε σύγκριση με το οικογενειακό όνομα και χρησιμοποιείται εναλλακτικά, αποτελεί δείγμα καταξίωσης¹⁶⁴. Πρόκειται για άτομο που βρισκόταν σε ανοιχτή σύγκρουση με ηγετικά μέλη της «ελληνικής Μαφίας». Δεύτερος ύποπτος σύμφωνα με αξιωματικούς υπήρξε ο αρχηγός της Ελευσίνας, ο οποίος ήταν ορκισμένος εχθρός του Βασίλη Στεφανάκου στο παρελθόν.

¹⁶³ Η λέξη «ρεμπέτης» στην Ελλάδα προσδιορίζει γενικά τον άνθρωπο που έχει έρθει σε ρήξη με τους κατεστημένους κοινωνικούς κανόνες, τον άνθρωπο του «υποκόσμου» με τις ύποπτες δραστηριότητες, εκείνον που διάγει αλήτικο και ημιπαράνομο βίο. Ακόμα και τα τραγούδια που προέρχονται από την πρώτη φάση του ρεμπέτικου τραγουδιού αφορούν κυρίως θέματα που αφορούν τη φυλακή και το «σινάφι» των παράνομων. Βλ. Δαμιανάκος Στ., *«Παράδοση Ανταρσίας και Λαϊκός Πολιτισμός»*, Αθήνα, Εκδόσεις Πλέθρον, 1987, σελ. 128 και 170

¹⁶⁴ Δαμιανάκος Στ., *«Ρεμπέτες και Ρεμπέτικο Τραγούδι»*, Αθήνα, Εκδόσεις Πλέθρον, 1996, σελ. 61

5. Τρόπος παρουσίασης του γεγονότος ανά εφημερίδα

Την επόμενη μέρα της δολοφονίας του Βασίλη Στεφανάκου, το γεγονός δημοσιεύτηκε ως είδηση σε όλες τις επιλεγμένες εφημερίδες, κάτι που πληροί το κριτήριο της συχνότητας του γεγονότος. Πρόκειται για ένα στυγερό έγκλημα το οποίο λόγω της σοβαρότητας του απασχολεί όλες τις εφημερίδες που έχουν επιλεχθεί για την συγκεκριμένη εργασία. Επίσης, η αρνητικότητα του γεγονότος ενίσχυσε την αξία του ως είδηση, ενώ παλαιότερες ιστορίες τέτοιων δολοφονιών επανήλθαν στο προσκήνιο έχοντας σχέση συνάφειας με το πρόσφατο γεγονός. Παρακάτω, γίνεται παρουσίαση του γεγονότος ανά εφημερίδα. Αρχικά, γίνεται μια περιγραφική ανάλυση όσον αφορά τα πρωτοσέλιδα, τους τίτλους των άρθρων, τις φωτογραφίες και τις λεζάντες που τις συνοδεύουν. Στη συνέχεια, ακολουθεί η ανάλυση επιλεγμένων άρθρων ανά εφημερίδα, συγκεκριμένα πώς αυτές παρουσίασαν την είδηση της δολοφονίας.

α) Εφημερίδα «Η Καθημερινή»

Η εφημερίδα ασχολήθηκε με την υπόθεση μέσα από τα ακόλουθα πρωτοσέλιδα:

1. 18 Ιανουαρίου 2018: Εν ψυχρώ δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου
2. 19 Ιανουαρίου 2018: Δολοφονία Στεφανάκου – Το μυστήριο για το τρίτο πρόσωπο
3. 21 Ιανουαρίου 2018: Μια προαναγγελθείσα δολοφονία – Τα σενάρια, οι φόβοι και η διαδρομή του Βασίλη Στεφανάκου

Η εφημερίδα αφιέρωσε μέρος του πρωτοσέλιδού της στην υπόθεση για τρεις ημέρες. Στην ημερήσια έκδοση την επόμενη μέρα της δολοφονίας (18 Ιανουαρίου) και την αμέσως επόμενη (19 Ιανουαρίου). Στην κυριακάτικη έκδοσή της αφιέρωσε ξανά ένα κομμάτι από το πρωτοσέλιδο (21 Ιανουαρίου).

Στο πρώτο πρωτοσέλιδο έχει δημοσιευθεί η υπόθεση για πρώτη φορά, αφού ο Βασίλης Στεφανάκος δολοφονήθηκε το απόγευμα της προηγούμενης μέρας (17 Ιανουαρίου 2018). Η περιγραφή του πρωτοσέλιδου αποτυπώνει γλαφυρά την μαφιόζικη εκτέλεση, αφού χρησιμοποιείται η έκφραση «εν ψυχρώ», για να χαρακτηρίσει τη δολοφονία.

Στο πρωτοσέλιδο που ακολουθεί την επόμενη ημέρα, η εφημερίδα αναφέρεται και πάλι στη δολοφονία, στρέφοντας το ενδιαφέρον στις έρευνες της Αστυνομίας σχετικά με το γεγονός. Πληροφορεί ήδη τον αναγνώστη ότι οι έρευνες οδηγούνται και στο ενδεχόμενο ύπαρξης τρίτου προσώπου στη δολοφονία, που βοήθησε τους δύο εκτελεστές να ολοκληρώσουν την εκτέλεση. Εδώ γίνεται αναφορά στις έρευνες της Αστυνομίας, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μεθοδικότητα στη διερεύνηση του γεγονότος, αφού προχωρούν ένα βήμα παρακάτω από όσα έχουν γίνει ήδη γνωστά. Γίνεται αναφορά για τρίτο άτομο αγνώστου ακόμη ταυτότητας, το οποίο δεν εμφανίζεται πουθενά στην εικόνα που έχει δοθεί για τη δολοφονία μέχρι τώρα.

Στο τρίτο και τελευταίο πρωτοσέλιδο, γίνεται μια ανασκόπηση της ζωής του Βασίλη Στεφανάκου. Με τον χαρακτηρισμό «προαναγγελθείσα» όσον αφορά τη δολοφονία, αναδεικνύεται το γεγονός ότι ο Βασίλης Στεφανάκος είχε εχθρούς που τον ήθελαν νεκρό. Το πρωτοσέλιδο πληροφορεί ήδη τον αναγνώστη ότι το άρθρο θα ασχοληθεί και με τη ζωή του Βασίλη Στεφανάκου, αφού κάνει λόγο για τη «διαδρομή» του. Το εν λόγω πρωτοσέλιδο είναι πιο γενικό, αφού το φύλλο της εφημερίδας είναι κυριακάτικο και έχουν συλλεχθεί περισσότερες πληροφορίες.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 18 Ιανουαρίου 2018: Δολοφονία με καταιγισμό πυρών
2. 18 Ιανουαρίου 2018: Η δράση του εντός και εκτός φυλακών
3. 19 Ιανουαρίου 2018: Έρευνες για παρατηρητή

4. 21 Ιανουαρίου 2018: Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του
5. 21 Ιανουαρίου 2018: Ενοικιαζόμενοι εκτελεστές και φόβοι αντεκδίκησης

Το πρώτο άρθρο αναφέρεται στη δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου. Γίνεται αναφορά για «καταιγισμό πυρών», περιγράφοντας έτσι τη δολοφονία και αναδεικνύοντας την αγριότητά της. Η λέξη «Δολοφονία» χρησιμοποιείται πρώτη, δίνοντας από την πρώτη στιγμή το στίγμα στον αναγνώστη. Το γεγονός αποτελεί μια άγρια δολοφονία, η οποία συντελέστηκε με πολλές σφαίρες. Η λέξη «καταιγισμός» δείχνει την επιθυμία των «εκτελεστών» να προβούν σε στυγερή δολοφονία και όχι απλά να τραυματίσουν. Ο αναγνώστης ήδη με την ανάγνωση του τίτλου προετοιμάζεται ψυχολογικά για μια ιστορία βγαλμένη από κινηματογραφική ταινία.

Ο τίτλος του επόμενου άρθρου προδίδει ότι πρόκειται για ένα αφιέρωμα στον Βασίλη Στεφανάκο. Με τη φράση «η δράση του εντός και εκτός των φυλακών», ο αναγνώστης κατανοεί ότι το πρόσωπο που δολοφονήθηκε προέρχεται από τον χώρο του εγκλήματος, αφού είχε εκτίσει ποινή φυλάκισης. Το γεγονός ότι αναφέρεται η (εγκληματική) δράση του μέσα στις φυλακές, δίνει την εντύπωση ότι ο ίδιος συμμετείχε σε παράνομες δραστηριότητες όσον ήταν έγκλειστος, με τη συνδρομή άλλων εγκληματιών που βρίσκονταν ελεύθεροι. Η αναφορά της δράσης του Στεφανάκου «μέσα και έξω από τις φυλακές» δίνει την εντύπωση στον αναγνώστη ότι πρόκειται για άτομο που τίποτα δεν στέκεται εμπόδιο στις παράνομες δραστηριότητές του, ακόμα και αν βρίσκεται έγκλειστος στη φυλακή. Αυτό δημιουργεί ένα αίσθημα ανασφάλειας¹⁶⁵ στον αναγνώστη, καθώς νιώθει ότι δεν μπορεί να είναι ασφαλής ακόμα και αν ένας επικίνδυνος εγκληματίας βρίσκεται στη φυλακή.

Ο τίτλος του άρθρου στις 19 Ιανουαρίου κάνει λόγο για «έρευνες» που «δείχνουν» ότι υπήρχε κάποιος «παρατηρητής» στον τόπο του εγκλήματος, που βοήθησε τους δύο «εκτελεστές» να

¹⁶⁵ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ., «Ανασφάλεια και επέκταση του κοινωνικού ελέγχου: Ποινικοποίηση των αντικοινωνικοτήτων» και της «αταξίας», *Ποινικός Λόγος*, Νο. 4, 2004, σελ. 2049

δολοφονήσουν τον Βασίλη Στεφανάκο. Η χρήση της λέξης «έρευνα» προετοιμάζει τον αναγνώστη για το είδος της πληροφόρησης που θα λάβει, καθώς φαίνεται ότι το ρεπορτάζ περιλαμβάνει αστυνομικές πηγές, άρα αξιόπιστες. Η χρήση της λέξης «παρατηρητής» προσδίδει κύρος στο ρεπορτάζ, αφού πρόκειται για μια επίσημη λέξη. Επίσης, λειτουργεί ως χαρακτηριστικό του τρίτου προσώπου που έχει αναφερθεί στο πρωτοσέλιδο της ίδιας εφημερίδας, αφού ο αναγνώστης καταλαβαίνει πλέον ότι το τρίτο πρόσωπο βρισκόταν στον τόπο του εγκλήματος βοηθώντας τους «εκτελεστές», σύμφωνα πάντα με πληροφορίες από την Αστυνομία.

Ο τίτλος του άρθρου στις 21 Ιανουαρίου αναφέρεται στον Βασίλη Στεφανάκο, υποστηρίζοντας ότι «τις τελευταίες μέρες φοβόταν για τη ζωή του». Πρόκειται για μια φράση η οποία ενισχύει τον μύθο του προσώπου του Στεφανάκου, αφού πρόκειται για πληροφορία που δεν μπορεί να διασταυρωθεί με ακρίβεια. Από τη συγκεκριμένη φράση ο Στεφανάκος παρουσιάζεται φοβισμένος, κάτι που υποδηλώνει πώς γνώριζε τη μοιραία κατάληξή του. Το γεγονός ότι φοβόταν ήδη «εβδομάδες» υποδηλώνει το μοιραίο γεγονός, αφού ο ίδιος φρόντιζε να έχει μαζί του άτομα για προστασία, που έλειπαν από κοντά του τη στιγμή της δολοφονίας.

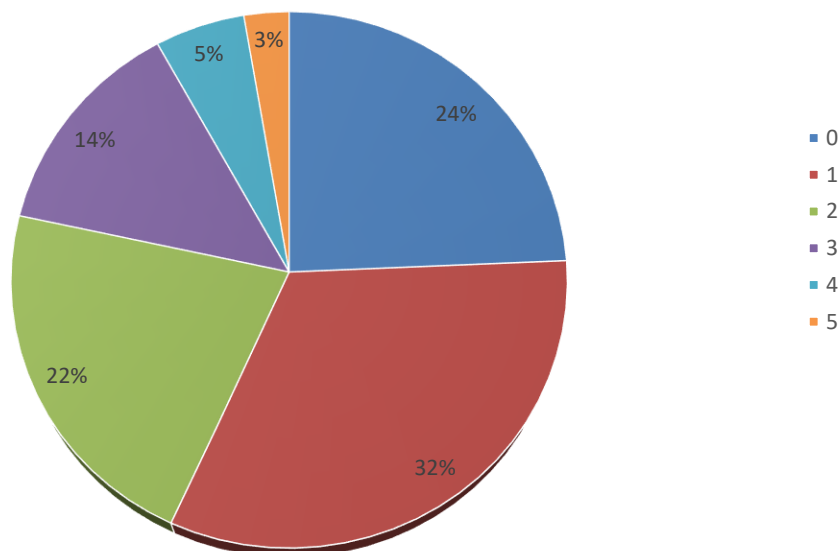
Ο τίτλος ενός ακόμη άρθρου στις 21 Ιανουαρίου αναφέρεται σε «ενοικιαζόμενους εκτελεστές», ενώ γίνεται λόγος για «φόβους αντεκδίκησης». Ο χαρακτηρισμός των «εκτελεστών» ως «ενοικιαζόμενων» δίνει αμέσως την αίσθηση στον αναγνώστη ότι υπάρχει ένας τουλάχιστον ηθικός αυτουργός που διέταξε τη δολοφονία, η οποία ήταν επί πληρωμή, καθώς οι δολοφόνοι χαρακτηρίζονται ως «εκτελεστές». Έτσι στο μυαλό του αναγνώστη η συγκεκριμένη δολοφονία συνδέεται με τους κύκλους του οργανωμένου εγκλήματος, αφού όπως αναφέρθηκε παραπάνω και στη θεωρία, ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος συνδέονται συνήθως με τις πρακτικές συμβολαίων θανάτου. Με τη χρήση της φράσης «φόβοι αντεκδίκησης» χαρακτηρίζεται ο φόβος της Αστυνομίας για την ύπαρξη και άλλων τέτοιων δολοφονιών ανάμεσα στις εγκληματικές οργανώσεις. Αυτό δημιουργεί και στον αναγνώστη

αίσθημα ανασφάλειας, καθώς η δολοφονία έγινε σε δημόσιο χώρο και η δυνητική ύπαρξη και άλλων τέτοιων δολοφονιών μπορεί να θέσει σε κίνδυνο οποιονδήποτε πολίτη ή τον ίδιο τον αναγνώστη.

Φωτογραφίες και λεζάντες

Στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται κατά το χρονικό διάστημα 10 – 31 Ιανουαρίου 2018 είναι 6. Στις 18 Ιανουαρίου η φωτογραφία που δημοσιεύεται απεικονίζει τον τόπο του εγκλήματος, δηλαδή τη λεωφόρο Αθηνών, πάνω στην οποία εκτελέστηκε ο Βασίλης Στεφανάκος. Η λεζάντα αναφέρει «ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις απέκλεισαν χθες την περιοχή στο σημείο της δολοφονίας». Η λέξη «ισχυρές» είναι γραμμένη με έντονα γράμματα, με τον συντάκτη να θέλει να δώσει έμφαση στα γρήγορα αντανακλαστικά και την αποτελεσματική δράση της Αστυνομίας. Την ίδια μέρα (18 Ιανουαρίου 2018), παρουσιάζεται μια ακόμη εικόνα με το πρόσωπο του Βασίλη Στεφανάκου. Ο ίδιος απεικονίζεται σκυφτός και ανέκφραστος, ενώ η εικόνα προέρχεται από μια παλαιότερη μεταγωγή του. Αυτό ενισχύει και η λεζάντα η οποία αναφέρει: «Ο Β. Στεφανάκος αποφυλακίστηκε αφού είχε εκτίσει 8 χρόνια και 4 μήνες από τα 50 έτη κάθειρξης». Στη συγκεκριμένη λεζάντα δίνεται η έμφαση στη πρόωρη αποφυλάκιση του Βασίλη Στεφανάκου, μέσα από τον Νόμο Παρασκευόπουλου. Η ίδια φωτογραφία χρησιμοποιείται και στις 19 Ιανουαρίου, με τη λεζάντα να αναφέρει: «Ο Β. Στεφανάκος είχε επάνω του ένα 38αρι περίστροφο, το οποίο δεν πρόλαβε να χρησιμοποιήσει». Γίνεται γνωστό μέσα από την λεζάντα ότι ο Στεφανάκος οπλοφορούσε, κάτι που δείχνει τον φόβο που είχε για την ασφάλειά του. Από την άλλη το γεγονός ότι ο Στεφανάκος είχε όπλο στην κατοχή του, ενισχύει την εγκληματική φυσιογνωμία του, αφού η οπλοφορία στην Ελλάδα είναι παράνομη, εκτός από εξαιρέσεις. Είναι ενδεικτικό στη συγκεκριμένη περίπτωση, ότι στην πλειοψηφία τους οι συντάκτες όλων των εφημερίδων επιλέγουν να παρουσιάσουν μια φωτογραφία κατά άρθρο, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα.

Πλήθος Φωτογραφιών ανά άρθρο

Την Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018, η ίδια φωτογραφία που απεικονίζει τον Βασίλη Στεφανάκο παρουσιάζεται ξανά. Η λεζάντα που τη συνοδεύει αναφέρεται στην χρονολογία την οποία είναι τραβηγμένη με τη φράση «Ο Βασίλης Στεφανάκος το 2009». Μια ακόμα φωτογραφία από τον τόπο της εκτέλεσης και σε πρώτο πλάνο οι αστυνομικές δυνάμεις δημοσιεύεται στην εφημερίδα, με τη λεζάντα «με κλεμμένη λευκή μηχανή, τύπου Tiger, περίμεναν οι «εκτελεστές» στη λεωφόρο Αθηνών τον Στεφανάκο». Και πάλι, η λέξη «κλεμμένη» είναι γραμμένη έντονα, με τον συντάκτη να δίνει έμφαση στο τρόπο που έδρασαν οι δράστες. Είναι άνθρωποι που ζουν στη «βαριά παρανομία», αφού το μέσο με το οποίο έφτασαν στον Β. Στεφανάκο προήλθε από κλοπή τον Δεκέμβριο του 2017, σύμφωνα με πληροφορίες της Αστυνομίας που δημοσιεύτηκαν στον Τύπο. Μια ακόμα μικρή φωτογραφία συνοδεύει το άρθρο, που απεικονίζει τον «αρχινό» Θεμιστοκλή Καλαποθαράκο. Πρόκειται για ένα πορτραίτο του, με τη λεζάντα να αναφέρει: «Ο Θεμιστοκλής Καλαποθαράκος δολοφονείται στην οδό Ποσειδώνος στον Μαραθώνα. Βρισκόταν μέσα στο αυτοκίνητό του όταν οι δράστες πλησίασαν με μοτοσικλέτα και πυροβόλησαν με καλάσνικοφ». Εδώ δίνονται πρόσθετες

πληροφορίες για τις δολοφονίες που απασχόλησαν την Αστυνομία τις τελευταίες δύο δεκαετίες, κάνοντας δύο συνδέσεις. Πρώτον, συνδέοντας τις δύο ιστορίες δολοφονίας μέσω του τρόπου που έγιναν (εκτέλεση από δράστες με μοτοσικλέτα κοντά/μέσα στα αυτοκίνητα των θυμάτων), αφού σχηματίζεται ένα μοτίβο στον τρόπο διάπραξης των δολοφονιών. Δεύτερον, συνδέοντας τη δολοφονία Καλαποθαράκου με τον ίδιο τον Βασίλη Στεφανάκο, αφού λέγεται ότι ο δεύτερος ήταν ηθικός αυτουργός της δολοφονίας του «αρχινονού» το 2000.

Όσον αφορά το άρθρο σχετικά με την είδηση της δολοφονίας, στον τίτλο της «Η Καθημερινή» αναφέρθηκε σε «Δολοφονία με καταιγισμό πυρών», με την συνοδεία του υπότιτλου «Νεκρός εντοπίστηκε στο όχημά του ο πρώην βαρυποινίτης Βασίλης Στεφανάκος». Η φράση «καταιγισμός πυρών» δίνει στο γεγονός την απαιτούμενη ένταση, ενώ μαζί με την λέξη «νεκρός» του υπότιτλου, η οποία αναφέρεται στην αρχή της πρότασης για να τραβήξει την προσοχή, δίνουν έναν δραματικό τόνο στην υπόθεση. Η λέξη «βαρυποινίτης» πρόκειται για έναν βαρύ χαρακτηρισμό προς τον Στεφανάκο, αφού αν και είχε χρεωθεί με ποινές πολλών ετών, έμεινε 9 χρόνια στη φυλακή. Η χρήση τέτοιων λέξεων ενισχύει τον μύθο της εγκληματικότητας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Το άρθρο συνοδεύεται και από φωτογραφία. Όσον αφορά τις φωτογραφίες γενικότερα, συνοδεύουν το κείμενο, είτε στο πρωτοσέλιδο είτε στο άρθρο μέσα στην εφημερίδα, με σκοπό να δώσουν πληροφορίες με γρήγορο τρόπο. Στη δημοσιογραφία, η φωτογραφία εξυπηρετεί δύο βασικές ανάγκες¹⁶⁶. Πρώτον χρησιμοποιείται ως ντοκουμέντο, με εικόνες που σχετίζονται άμεσα με το γεγονός. Οι φωτογραφίες μπορούν να αναπαριστούν τον τόπο που διαδραματίστηκε το γεγονός, ή εικόνες που παρουσιάζουν τα εμπλεκόμενα άτομα κατά τη διάρκεια ή μετά την συντέλεση του γεγονότος. Δεύτερον, οι φωτογραφίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιπλέον στοιχείο που προσδίδει πληροφορίες στο υπάρχον κείμενο. Συνήθως τέτοιες φωτογραφίες είναι γνωστές και ως «φωτογραφίες αρχείου», οι οποίες παρουσιάζουν εικόνες που συνδέονται έμμεσα με ένα

¹⁶⁶ Κομίνης Λυκούργος, «Τα Μυστικά της Δημοσιογραφίας», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 1993, σελ. 119

συγκεκριμένο γεγονός. Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα στη χρήση φωτογραφιών αρχείου στο αστυνομικό ρεπορτάζ είναι η δημοσίευση μιας εικόνας ενός αστυνομικού, κ.ο.κ.. Σαφώς η χρήση φωτογραφίας θα πρέπει να γίνεται με βάση και τις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Η φωτογραφία θα πρέπει να ενημερώνει τον αναγνώστη και να μην του προκαλεί σύγχυση. Επίσης θα πρέπει να μην απεικονίζει σκηνές που μπορεί να σοκάρουν τον αναγνώστη. Στο συγκεκριμένο άρθρο χρησιμοποιείται μόνο μια φωτογραφία ντοκουμέντο από τον τόπο του εγκλήματος. Το κείμενο αναφέρεται αρχικά στο γεγονός της δολοφονίας. Αυτό παρουσιάζεται ολοκληρωμένο δίνοντας όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Η πρώτη λέξη του κειμένου είναι «δολοφονημένος» γραμμένη έντονα, δίνοντας κατευθείαν στον αναγνώστη την κυρίαρχη πληροφορία. Αυτή η λέξη έχει διττή σημασία, καθώς από τη μια προκαλεί το αίσθημα του οίκτου στον αναγνώστη και από την άλλη μπορεί να περιγραφεί ως μια ένδειξη ανακούφισης, αφού ένας επικίνδυνος εγκληματίας είναι πλέον νεκρός. Στο κείμενο επίσης υπάρχει μέρος που αναφέρεται στο παρελθόν του θύματος. Η σύνθεση αυτών των δύο θεμάτων δημιουργούν μια αντίθεση, καθώς από την μια μεριά ένα άτομο έχει δολοφονηθεί άγρια, από την άλλη όμως υπενθυμίζεται το εγκληματικό παρελθόν του, που το οδήγησε με ακρίβεια στο τέλος της ζωής του. Παρά τη στυγερή δολοφονία, το συγκεκριμένο πρόσωπο είναι χαραγμένο στη συλλογική μνήμη ως «εγκληματίας», «βαρόνος της νύχτας», ιδιότητες που έρχονται τώρα σε σύγκρουση με τον «άτυχο άνδρα», τον «δολοφονημένο με καταιγισμό πυρών», έναν συνάνθρωπο που έχασε τη ζωή του με βίαιο τρόπο. Οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται από την Αστυνομία, αφού οι πληροφορίες δίνονται μετά από φράσεις όπως «σύμφωνα με τις περιγραφές των αστυνομικών». Η εν λόγω εφημερίδα έχει ως κυρίαρχη θεματολογία της πολιτικά και οικονομικά θέματα και έχει κεντροδεξιό προσανατολισμό¹⁶⁷, ενώ η ημερήσια κυκλοφορία της κυμαίνεται περίπου στα 14.000 φύλλα¹⁶⁸. Ωστόσο οι πωλήσεις της φαίνεται

¹⁶⁷ Ψυχογιός Δ., «*Τα Έντυπα Μέσα Επικοινωνίας*», Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2004, σελ. 487

¹⁶⁸ Βλ. Δελτία Κυκλοφορίας για τον μήνα Μάιο 2018, Πρακτορείο Διανομής Τύπου και Μεταφορών, <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17> (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

να μην προέρχονται από την υπερβολική παρουσίαση ειδήσεων σχετικών με το έγκλημα, αλλά με την εγκυρότητά της σε θέματα σχετικά με την πολιτική και οικονομική σκηνή της χώρας, λόγω ενδελεχούς ενασχόλησής της με αυτά.

Τα ΝΕΑ παρουσιάζουν τη δολοφονία ως αναπόφευκτο και μοιραίο γεγονός. Ο Βασίλης Στεφανάκος ήταν ένα άτομο που εμπλεκόταν σε πληθώρα εγκληματικών δραστηριοτήτων. Αυτή του η ανάμειξη με τον χώρο του εγκλήματος αύξανε τις πιθανότητες να βρεθεί στη θέση του θύματος, μέσα από τις συγκρούσεις και τις διαφωνίες με άλλους εγκληματίες. Αυτό ενισχύεται από τη χρήση για παράδειγμα της λέξης «προαναγγελθείσα» για να χαρακτηριστεί η δολοφονία, καθώς επίσης και από την αναφορά για το αίσθημα του «φόβου» που είχε «τις τελευταίες εβδομάδες» ο Βασίλης Στεφανάκος για τη ζωή του. Επίσης, πέρα από την αναφορά στη δολοφονία, δίνεται ιδιαίτερο βάρος στον ίδιο τον Στεφανάκο. Η αναφορά στο παρελθόν του όπως «η δράση του εντός και εκτός των φυλακών» και «η διαδρομή του» υποδηλώνουν ότι η εγκληματική δράση του Στεφανάκου είχε μεγάλη χρονική διάρκεια. Αυτά τα στοιχεία μπορούν να συνδεθούν με τον τύπο της δευτερογενούς παρέκκλισης που εξέφρασε ο Becker, ο οποίος έκανε λόγο για τα άτομα που ακολουθούν μια εγκληματική σταδιοδρομία, περιγράφοντάς τους ως «πραγματικούς παρεκκλίνοντες»¹⁶⁹. Αυτή η παρουσίαση ταιριάζει σε μια εφημερίδα όπως «Η Καθημερινή», καθώς χαρακτηρίζεται στην ειδησεογραφία και ειδικά την αρθρογραφία της από δόσεις συντηρητισμού που είναι «αταίριαστες για φιλελεύθερη εφημερίδα»¹⁷⁰.

β) Εφημερίδα «Τα Νέα»

Η εφημερίδα ασχολήθηκε με την υπόθεση μέσα από τα ακόλουθα πρωτοσέλιδα:

¹⁶⁹ Φαρσεδάκης Ι., «Στοιχεία Εγκληματολογίας», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, σελ. 112

¹⁷⁰ Ψυχογιός Δ., ο.π., 2004, σελ.487

1. 18 Ιανουαρίου 2018: ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΜΑ – Με 22 σφαίρες εκτέλεσαν τον Στεφανάκο
2. 19 Ιανουαρίου 2018: ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΘΑΝΑΤΟΥ – Η προφητική ανάρτηση του Βασίλη Στεφανάκου
3. 20-21 Ιανουαρίου 2018: ΒΑΣ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΣ – ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΟΙ ΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΤΕΣ

Η εφημερίδα αφιέρωσε μέρος του πρωτοσέλιδου της για τρεις μέρες. Την μέρα μετά τη δολοφονία, την επόμενη, και στο φύλλο της «Τα Νέα Σαββατοκύριακο».

Στο πρωτοσέλιδο της 18^{ης} Ιανουαρίου, αναφέρεται η εκτέλεση του Βασίλη Στεφανάκου. Η λέξη «ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΜΑ» αποτυπώνεται με κεφαλαία γράμματα, δίνοντας έμφαση στη φύση της δολοφονίας. Η λειτουργία της λέξης εδώ είναι μεταφορική, αφού χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια δολοφονία που διαπράχθηκε λόγω προσωπικών διαφωνιών μεταξύ του Στεφανάκου και ενός αγνώστου ατόμου. Το «ξεκαθάρισμα (λογαριασμών)» υποστηρίζει και η φράση που ακολουθεί, κάνοντας λόγο για «22 σφαίρες» που είχαν ως στόχο τον Στεφανάκο.

Στο πρωτοσέλιδο της επόμενης μέρας (19 Ιανουαρίου), αναφέρεται ξανά με κεφαλαία η φράση «ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΘΑΝΑΤΟΥ», δίνοντας πληροφορίες για τη φύση της εκτέλεσης, που πρόκειται για εντολή από άλλο μέλος του ελληνικού «υπόκοσμου». Η φράση αυτή δίνει κατευθείαν το στίγμα στον αναγνώστη, ο οποίος καταλαβαίνει ότι η υπόθεση της δολοφονίας περιστρέφεται γύρω από κυκλώματα του Οργανωμένου Εγκλήματος. Γίνεται επίσης λόγος για την «προφητική ανάρτηση» του Στεφανάκου στον ιστότοπο που διατηρούσε, σύμφωνα με την οποία αναφερόμενος στον Νίτσε, έγραφε ότι «οι συνέπειες των πράξεων ενός ατόμου τον κυνηγάνε, ακόμα και αν στο μεταξύ έχει γίνει καλύτερος».

Στο πρωτοσέλιδο του Σαββατοκύριακου, γίνεται λόγος για την ταυτότητα των εκτελεστών, αφού αναφέρεται ότι είναι «εισαγόμενοι». Ο χαρακτηρισμός που αναφέρεται σε αλλοδαπούς, περιγράφει την πρακτική των τελευταίων ετών, αφού ηθικοί αυτουργοί δολοφονιών καλούν

άτομα από άλλες χώρες (συνήθως Βαλκανικές), ώστε να φέρουν εις πέρας ένα συμβόλαιο θανάτου.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 18 Ιανουαρίου 2018: Μαφιόζικη εκτέλεση
2. 19 Ιανουαρίου 2018: Τα ανοιχτά μέτωπα και η προφητική ανάρτηση
3. 20 Ιανουαρίου 2018: Ο «κύκλος αίματος» γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο
4. 22 Ιανουαρίου 2018: Αποτυπώματα και DNA στην BMW
5. 24 Ιανουαρίου 2018: Αστυνομικοί στην υπηρεσία του Στεφανάκου
6. 28 Φεβρουαρίου 2018: Τρομάζει την ΕΛ.ΑΣ. ο νέος κύκλος της βίας

Το πρώτο άρθρο στις 18 Ιανουαρίου τιτλοφορείται με τη φράση «μαφιόζικη εκτέλεση». Η λέξη «μαφιόζικη» υποδηλώνει τον κύκλο στον οποίον έγινε η δολοφονία, ο οποίος πρόκειται για τον «κόσμο της νύχτας» στον οποίον εμπλέκονται ομάδες σχετικές με την οργανωμένη εγκληματικότητα. Η συγκεκριμένη λέξη αποτελεί και ένα στοιχείο δραματοποίησης, αφού ο αναγνώστης ανακαλεί στη μνήμη του εικόνες συνυφασμένες με την αρχέτυπη μορφή της «Μαφίας» και προσεγγίζει το γεγονός της δολοφονίας σαν μια κινηματογραφική σκηνή. Και πάλι η χρήση της λέξης «εκτέλεση», αντί μιας πιο ήπιας λέξης όπως «δολοφονία» επιβεβαιώνει τη στυγερότητα της δολοφονικής επίθεσης και προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Ο τίτλος του άρθρου που δημοσιεύτηκε στις 19 Ιανουαρίου αναφέρεται στα «ανοιχτά μέτωπα» που είχε ο Βασίλης Στεφανάκος από την ενασχόλησή του με παράνομες δραστηριότητες. Η χρήση αυτής της φράσης συνδέει αμέσως στο μυαλό του αναγνώστη τη δολοφονία με τους κύκλους της «παρανομίας» που εμπλεκόταν ο Στεφανάκος. Στον τίτλο γίνεται επίσης λόγος για μια «προφητική ανάρτηση» του Βασίλη Στεφανάκου στο διαδίκτυο. Η αναφορά σε προσωπική «ανάρτηση» του Στεφανάκου ενισχύει το προσωπικό στοιχείο, αφού ο ίδιος

επιλέγει να εκφράζεται άμεσα στην κοινωνία και όχι μέσω τρίτων. Η αναφορά σε μια καθημερινή πράξη όπως είναι η δημοσίευση μιας ανάρτησης παρουσιάζει στον αναγνώστη τον «άνθρωπο Στεφανάκο», ο οποίος ωστόσο ήταν σε θέση να προφητεύσει το μοιραίο τέλος της ζωής του.

Ο τίτλος του άρθρου στις 20 Ιανουαρίου αναφέρεται στον «κύκλο αίματος» γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο. Με αυτή την μεταφορική φράση που υποδηλώνει την αγριότητα του «κόσμου της νύχτας», γίνεται άμεση σύνδεση της συγκεκριμένης δολοφονίας και με άλλες μαφιόζικες «εκτελέσεις». Ως κέντρο αυτού του «κύκλου» εμφανίζεται ο Βασίλης Στεφανάκος, με τον τίτλο να τον περιγράφει με αυτό τον τρόπο ως ένα από τα «μεγάλα ονόματα» του Οργανωμένου Εγκλήματος στη χώρα.

Το άρθρο της 22^{ης} Ιανουαρίου αναφέρεται στις έρευνες της Αστυνομίας. Ο τίτλος αναφέρει την εύρεση αποτυπωμάτων και γενετικού υλικού πάνω στο αυτοκίνητο του θύματος, υλικό που είναι «ορφανό» καθώς δεν συμβαδίζει με αυτό του Στεφανάκου. Η αναφορά της εύρεσης γενετικού υλικού στο αυτοκίνητο του θύματος, προσδίδει κύρος στο άρθρο που ακολουθεί, ήδη από την ανάγνωση του τίτλου. Η συλλογή γενετικού υλικού (DNA) και αποτυπωμάτων από τον τόπο του εγκλήματος διευκολύνει την έρευνα της Αστυνομίας, ενώ αυτά τα δύο στοιχεία είναι τα πιο σημαντικά και χρήσιμα αποδεικτικά στοιχεία που μπορούν να βρεθούν στον τόπο του εγκλήματος μιας δολοφονίας¹⁷¹.

Ο τίτλος του άρθρου στις 24 Ιανουαρίου 2018, κάνει λόγο για τις σχέσεις που είχε ο Βασίλης Στεφανάκος με αστυνομικούς. Οι αστυνομικοί παρουσιάζονται από τον τίτλο «στην υπηρεσία» του Στεφανάκου, κάτι που δείχνει μια σύνδεση φορέων του κράτους και ενός ατόμου που σχετίζεται με παράνομες δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, ο Στεφανάκος παρουσιάζεται ως

¹⁷¹ Schwabe W., Davis L., Jackson B., «Challenges and Choices for Crime-Fighting Technology Federal Support of State and Local Law Enforcement», RAND Corporation, 2001, σελ. 57

ανώτερος στη σχέση εξουσίας απέναντι στους αστυνομικούς ,αφού εκείνοι βρίσκονταν στην «υπηρεσία» του. Σε αυτό το σημείο υποδηλώνεται και το στοιχείο των πελατειακών σχέσεων μεταξύ κράτους και εγκληματικών οργανώσεων που διευκολύνει τις παράνομες δραστηριότητες του Οργανωμένου Εγκλήματος.

Στο τελευταίο άρθρο το οποίο τιτλοφορείται με τη φράση «τρομάζει την ΕΛ.ΑΣ. ο νέος κύκλος της βίας», γίνεται μια μικρή αναφορά στον Βασίλη Στεφανάκο. Το γεγονός της «μαφιόζικης εκτέλεσής» του αποπειράται να συνδεθεί με άλλες ενέργειες τρομοκρατίας που έλαβαν χώρα στην Αττική, όπως εκρήξεις σε καταστήματα. Η αναφορά του «τρόμου» της Αστυνομίας δημιουργεί αίσθημα ανασφάλειας στον αναγνώστη, καθώς ο ίδιος δεν μπορεί να αισθάνεται ασφάλεια αν ένα όργανο όπως η ΕΛ.ΑΣ. στέκεται ανήμπορη μπροστά σε πληθώρα γεγονότων σχετικά με το έγκλημα. Η σύνδεση δε της «εκτέλεσης» του Στεφανάκου με πράξεις τρομοκρατίας όπως οι εκρήξεις σε καταστήματα συνδέει έμμεσα αυτές τις δύο διαφορετικές ποιοτικά εκφάνσεις εγκληματικών πράξεων. Αυτό σε συνδυασμό με τις δηλώσεις του Βασίλη Στεφανάκου σχετικά με την τρομοκρατική οργάνωση «Πυρήνες της Φωτιάς» και την προσφιλή στάση του απέναντι στα μέλη της, ενισχύει ακόμη περισσότερο το μύθο της σχέσης του Στεφανάκου με την τρομοκρατία.

Φωτογραφίες και λεζάντες

Στην εφημερίδα «Τα Νέα», οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται κατά το χρονικό διάστημα 10 – 31 Ιανουαρίου 2018 είναι 8. Στις 28 Ιανουαρίου δημοσιεύεται φωτογραφία από τον τόπο του εγκλήματος, η οποία είναι ασπρόμαυρη όπως και όλο το φύλλο της εφημερίδας. Η λεζάντα που τη συνοδεύει αναφέρει: «Το σημείο εκτέλεσης του Βασίλη Στεφανάκου στη λεωφόρο Αθηνών στο Χαϊδάρη». Μέσα από τη λεζάντα δίνεται το ακριβές σημείο της δολοφονίας. Δεν γίνεται απλή αναφορά στην περιοχή του Χαϊδαρίου, η οποία έχει στιγματιστεί ήδη από δημοσιεύματα του Τύπου, αλλά αναφέρεται και η λεωφόρος Αθηνών ως τόπος του

εγκλήματος. Δημοσιεύεται επίσης και φωτογραφία του Στεφανάκου, από παλαιότερη μεταγωγή του, χωρίς λεζάντα.

Στις φωτογραφίες της 19^{ης} Ιανουαρίου 2018, παρουσιάζεται μια ακόμα φωτογραφία από τον τόπο του εγκλήματος, με χρώμα αυτή τη φορά, και τις αστυνομικές δυνάμεις στο προσκήνιο. Επίσης, παρουσιάζεται ξανά η φωτογραφία του Βασίλη Στεφανάκου από παλαιότερη μεταγωγή. Τις φωτογραφίες συνοδεύει λεζάντα που αναφέρει: «Στο πλαίσιο της έρευνας για τη δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. «ξεσκονίζουν» τους φακέλους με τις υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος». Το σύνολο αυτών των δύο φωτογραφιών με τη λεζάντα, αναδεικνύουν τις έρευνες για τη δολοφονία. Η λέξη «ξεσκονίζει», χρησιμοποιείται μεταφορικά για να δείξει την κατεύθυνση των Αρχών στις έρευνες. Η Αστυνομία ανατρέχει σε παλιές υποθέσεις, αφού εκεί φαίνεται να βρίσκεται η αιτία της μαφιόζικης εκτέλεσης. Η μεθοδικότητα της Αστυνομίας όσον αφορά την υπόθεση, αλλά και η σύνδεση της υπόθεσης με παλαιότερες υποθέσεις αναδεικνύει την αποτελεσματικότητα των αστυνομικών όσον αφορά τη διερεύνηση της δολοφονίας.

Η φωτογραφία της έκδοσης του Σαββατοκύριακου, παρουσιάζει ξανά τον Βασίλη Στεφανάκο κατά τη διάρκεια μιας μεταγωγής, διαφορετικής όμως από των προηγούμενων φωτογραφιών. Ο Στεφανάκος παρουσιάζεται ανέκφραστος, ενώ η λεζάντα αναφέρει: «Ο Βασίλης Στεφανάκος λάμβανε ορισμένα μέτρα προστασίας: χρησιμοποιούσε θωρακισμένο αυτοκίνητο και τον φρουρούσαν τρεις-τέσσερις ιδιώτες». Η λεζάντα αναφέρεται στην προστασία που λάμβανε ο Στεφανάκος μετά την αποφυλάκισή του, αριθμώντας μερικά από αυτά. Η αναφορά στα μέτρα προστασίας αποδεικνύει τη γνώση του για την ύπαρξη ατόμων που τον αντιπαθούσαν, μέσα από τις παλαιότερες παράνομες δραστηριότητές του.

Οι δύο φωτογραφίες που δημοσιεύθηκαν στις 22 Ιανουαρίου, απεικονίζουν το αυτοκίνητο του Βασίλη Στεφανάκου, μάρκας BMW, αλλά και τον ίδιο. Η φωτογραφία του Στεφανάκου είναι

πορτρέτο, και πρόκειται για μεγέθυνση αυτής που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο φύλλο. Τις φωτογραφίες συνοδεύει λεζάντα που αναφέρει: «Στο μικροσκόπιο της Αστυνομίας έχει μπει το θωρακισμένο αυτοκίνητο που ίσως δώσει απαντήσεις σχετικά με την ταυτότητα των εκτελεστών του Βασίλη Στεφανάκου». Και πάλι η λεζάντα αναδεικνύει την κατεύθυνση της Αστυνομίας σχετικά με την λύση του μυστηρίου της δολοφονίας, αφού το αυτοκίνητο φέρεται να μπορεί να «δώσει απαντήσεις» όσον αφορά τους εκτελεστές. Τέτοιου είδους πληροφορίες που προέρχονται από την Αστυνομία και τα εγκληματολογικά εργαστήριά της πηγάζουν από «προνομιακούς πληροφορητές», δηλαδή άτομα από τον συγκεκριμένο χώρο που γνωρίζουν την πορεία της έρευνας και τροφοδοτούν τον συντάκτη με χρήσιμες πληροφορίες για την εξέλιξη του γεγονότος.

Η φωτογραφία που συνοδεύει το άρθρο της 24^{ης} Ιανουαρίου, απεικονίζει για άλλη μια φορά τον τόπο του εγκλήματος και τις αστυνομικές δυνάμεις στο σημείο. Η λεζάντα αναφέρει: «Απλοί αστυνομικοί αλλά και αξιωματικοί διατηρούσαν σκοτεινές επαφές και διασυνδέσεις με τον Βασίλη Στεφανάκο (φωτογραφία από το σημείο δολοφονίας του)». Η παρένθεση μας δίνει πρόσθετες πληροφορίες για τη φωτογραφία. Το υπόλοιπο μέρος της λεζάντας αναφέρεται στις σχέσεις δωροδοκίας του Στεφανάκου με στελέχη της Αστυνομίας. Η φράση «σκοτεινές επαφές» που αναφέρεται στις σχέσεις κάποιων αστυνομικών και του Στεφανάκου, δημιουργούν μια έντονη αντίθεση μεταξύ της διαφάνειας που διέπει τη Δικαιοσύνη και τα όργανά της, άρα και την Αστυνομία, και των σκοτεινών πελατειακών σχέσεων μεταξύ αστυνομικών και εγκληματιών. Η φωτογραφία από τη δολοφονία και η λεζάντα, έρχονται σε μια ενδιαφέρουσα αντίθεση, αφού η ύπαρξη της Αστυνομίας βρίσκεται και στις δύο περιπτώσεις.

Η τελευταία φωτογραφία που δημοσιεύεται στις 28 Φεβρουαρίου 2018, δεν απεικονίζει κάτι σχετικό με την υπόθεση Στεφανάκου. Σε αυτή παρουσιάζονται συντρίμια από μια έκρηξη και η λεζάντα που τη συνοδεύει αναφέρει: «Ό,τι έμεινε μετά την έκρηξη σε κατάσταση υφασμάτων

επί της Λεωφόρου Βουλιαγμένης στις τέσσερις χθες τα ξημερώματα». Αυτό που εγείρει ενδιαφέρον στο συγκεκριμένο άρθρο, είναι η αναφορά του συντάκτη στη δολοφονία του Στεφανάκου, η οποία προσπαθεί να συνδεθεί με περιπτώσεις παράνομων δραστηριοτήτων, το διάστημα της δολοφονίας.

Το σχετικό με τη δολοφονία άρθρο στην εφημερίδα «Τα Νέα», τιτλοφορείται ως «Μαφιόζικη εκτέλεση» και ο υπότιτλος αναφέρει: «Με 22 σφαίρες από καλάσνικοφ γάζωσαν τον Βασίλη Στεφανάκο». Η χρήση της λέξης «μαφιόζικη» οδηγεί κατευθείαν στην έννοια της «Μαφίας», η οποία όπως αναφέρθηκε παραπάνω δεν μπορεί να συσχετιστεί θεωρητικά με την ανάπτυξη των εγκληματικών οργανώσεων στην Ελλάδα. Ωστόσο ο συντάκτης προβαίνει στην απλοποίηση του γεγονότος για να γίνει εύκολα κατανοητό από τον μέσο αναγνώστη. Η αναφορά στο «καλάσνικοφ», ένα όπλο που συγκαταλέγεται στο βαρύ οπλισμό ενισχύει τη δραματοποίηση αλλά και η χρήση του ρήματος «γάζωσαν» αποτυπώνει την ένταση και την επανάληψη του γεγονότος, ενώ αναδεικνύει και τον σκοπό των «εκτελεστών» να δολοφονήσουν «εν ψυχρώ» τον Στεφανάκο. Η μεταφορική χρήση ενός τέτοιου ρήματος για τη περιγραφή της δολοφονίας δημιουργεί στον αναγνώστη συναισθήματα αποτροπιασμού. Στο άρθρο δημοσιεύονται δύο φωτογραφίες, μια που χρησιμοποιείται ως ντοκουμέντο και μια ως επιπλέον τεκμήριο. Το κείμενο αναφέρεται στο ίδιο το γεγονός, χρησιμοποιώντας φράσεις όπως «ενέδρα θανάτου», «εν ψυχρώ εκτέλεση», «επιχείρηση δολοφονίας», για να αναδείξει τον επαγγελματισμό των δολοφόνων. Αυτές οι φράσεις δημιουργούν συναισθήματα τρόμου στον αναγνώστη, αφού αντιλαμβάνεται το γεγονός ως κάτι που δεν μπορεί να ελέγξει, κάτι που προέρχεται έξω από τα πλαίσια της κοινωνίας. Οι βαρύγδουπες εκφράσεις που περιγράφουν το γεγονός, αποτελούν πρόσθετα στοιχεία εντυπωσιασμού, ενισχύοντας το γεγονός που έχει αρνητικό συναισθηματικά πρόσημο. Το άρθρο αναφέρεται επίσης στο παρελθόν του Στεφανάκου και στις δραστηριότητες του σχετικά με το λαθρεμπόριο. Και πάλι η σύνδεση αυτών πετυχαίνει την εξισορρόπηση των συναισθημάτων του αναγνώστη, αφού

από τη μία ο Βασίλης Στεφανάκος δολοφονήθηκε, όμως το ρίσκο του ήταν υψηλό αφού είχε σχέσεις με οργανωμένα δίκτυα εγκληματικότητας. Οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται από αστυνομικές πηγές αλλά και από αυτόπτες μάρτυρες στο σημείο της δολοφονίας. «Τα Νέα» εφημερίδα με ενίοτε κεντρώο αλλά και κεντροαριστερό προσανατολισμό¹⁷² και ημερήσια κυκλοφορία περίπου 13.000 φύλλα¹⁷³, φαίνεται να καταγράφει τα γεγονότα της επικαιρότητας, τόσο πολιτικοοικονομικά όσο και κοινωνικά. Στην περίπτωση της δολοφονίας Στεφανάκου, χρησιμοποιεί βαρύγδουπους τίτλους στα πρωτοσέλιδά της, χρησιμοποιώντας έντονες λέξεις με κεφαλαία γράμματα. Πρόκειται για λαϊκή εφημερίδα, η οποία αν και «κινδυνολογεί συνήθως στην πρώτη σελίδα της»¹⁷⁴ κρατάει ήπιους και σταθερούς τόνους στο περιεχόμενό της. Στη συγκεκριμένη περίπτωση παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο ρεπορτάζ με τη χρήση πληθώρας πηγών, ενώ δεν λείπει το στοιχείο της δραματοποίησης με τη μεταφορική χρήση λέξεων και τη χρήση φωτογραφιών.

γ) Εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος»

Η εφημερίδα ασχολήθηκε με την υπόθεση μέσα από τα ακόλουθα πρωτοσέλιδα:

1. 18 Ιανουαρίου 2018: ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΜΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΜΕ ΜΑΦΙΟΖΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ
2. 19 Ιανουαρίου 2018: ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ – Φοβούνται βεντέτα «νονών»
3. 21 Ιανουαρίου 2018: Άφησε το DNA του ο δολοφόνος

¹⁷² Ψυχογιός Δ., ο.π., 2004, σελ. 490-491

¹⁷³ Βλ. Δελτία Κυκλοφορίας για τον μήνα Μάιο 2018, Πρακτορείο Διανομής Τύπου και Μεταφορών, <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17> (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

¹⁷⁴ Ψυχογιός Δ., ο.π., 2004, σελ. 492

Η εφημερίδα αφιέρωσε μέρος του πρωτοσέλιδου της στην υπόθεση για τρεις ημέρες. Στην ημερήσια έκδοση την επόμενη μέρα της δολοφονίας (18 Ιανουαρίου) και την αμέσως επόμενη (19 Ιανουαρίου). Στην κυριακάτικη έκδοσή της αφιέρωσε ξανά ένα κομμάτι από το πρωτοσέλιδο (21 Ιανουαρίου).

Στο πρωτοσέλιδο της 18^{ης} Ιανουαρίου, η εφημερίδα αναφέρεται για πρώτη φορά στην υπόθεση. Με κεφαλαία γράμματα κάνει λόγο για «ξεκαθάρισμα λογαριασμών», ενώ περιγράφει την δολοφονία ως «μαφιόζικη εκτέλεση». Ήδη δηλαδή γίνεται αναφορά στη φύση της εκτέλεσης, η οποία συνδέεται με το παρελθόν του Βασίλη Στεφανάκου. Η χρήση της φράσης «ξεκαθάρισμα λογαριασμών» και ο χαρακτηρισμός της δολοφονίας ως «μαφιόζικης εκτέλεσης» συνδέει άμεσα το γεγονός με τον χώρο του Οργανωμένου Εγκλήματος στο μυαλό του αναγνώστη, ο οποίος φέρνει στο μυαλό του και πάλι σκηνές από κινηματογραφική ταινία δράσης.

Στο πρωτοσέλιδο της 19ης Ιανουαρίου, ο υπέρτιτλος αναφέρεται με κεφαλαία γράμματα στην χρονική περίοδο «μετά τη δολοφονία Στεφανάκου», ενώ υπογραμμίζεται ο φόβος της Αστυνομίας για «βεντέτα μεταξύ ‘νονών’». Η λέξη βεντέτα, προερχόμενη κυρίως από την σικελική παράδοση¹⁷⁵, αλλά παρούσα και στην κρητική και μανιάτικη παράδοση, αποτυπώνει γλαφυρά τις αντιπάθειες μεταξύ των μελών του υπόκοσμου, τα οποία αναφέρονται ως «νονοί» (της νύχτας). Η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου, μπορεί να οδηγήσει σε νέους κύκλους δολοφονιών, χαρακτηριζόμενες ως «βεντέτα».

Το τελευταίο πρωτοσέλιδο (21 Ιανουαρίου 2018) του Ελεύθερου Τύπου, αναφέρεται στις έρευνες της Αστυνομίας και τη ταυτότητα του εκτελεστή. Το πρωτοσέλιδο ενημερώνει τον αναγνώστη ότι ο εκτελεστής «άφησε το DNA του», δηλαδή γενετικό υλικό, στον τόπο του

¹⁷⁵ Η σικελική εμπειρία μέσα όσον αφορά τις εγκληματικές οργανώσεις οδήγησε στη δημιουργία μιας κουλτούρας επιβίωσης μέσα στο εγκληματικό περιβάλλον, με τις «οικογένειες» να ζουν με τους νόμους της «ομερτά» (κανόνας σιώπης) και της «βεντέτας», Βλ. Abadinsky H., ο.π., 2012, σελ. 129

εγκλήματος. Εδώ γίνεται αναφορά στον τρόπο χρήσης της Τεχνολογίας από την Αστυνομία, η οποία με την ανάλυση γενετικού υλικού από τον τόπο του εγκλήματος είναι σε θέση να λάβει πολύτιμες πληροφορίες για τον δράση οι οποίες είναι περισσότερο ακριβείς και αξιόπιστες από άλλα στοιχεία, όπως για παράδειγμα οι καταθέσεις αυτοπτών μαρτύρων¹⁷⁶.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 18 Ιανουαρίου 2018: Συμβόλαιο θανάτου με 22 σφαίρες για τον Στεφανάκο
2. 19 Ιανουαρίου 2018: Φόβοι για αντίποινα μέσα κι έξω από τις φυλακές
3. 20 Ιανουαρίου 2018: Καλούν την ασφάλεια Στεφανάκου
4. 21 Ιανουαρίου 2018: Βρήκαν DNA και αποτυπώματα του εκτελεστή
5. 21 Ιανουαρίου 2018: Ερωτηματικό η απουσία των «φρουρών» του Στεφανάκου
6. 26 Φεβρουαρίου 2018: Βρήκαν το καλάσνικοφ που «γάζωσε» τον Στεφανάκο

Το πρώτο άρθρο στις 18 Ιανουαρίου αναφέρεται στη δολοφονία. Την χαρακτηρίζει «συμβόλαιο θανάτου» ενώ αναφέρει και το πλήθος των σφαιρών που δέχτηκε ο Στεφανάκος. Η χρήση της φράσης «συμβόλαιο θανάτου» οδηγεί και πάλι το μυαλό του αναγνώστη σε εικόνες σχετικές με το Οργανωμένο Έγκλημα και τη «Μαφία». Η αναφορά της δολοφονίας ως «συμβόλαιο θανάτου» δίνει επίσης την εντύπωση ότι το θύμα δρούσε σε ένα σκοτεινό περιβάλλον και συγχρωτιζόταν με άτομα που ήταν ικανά να προβούν σε οποιαδήποτε εγκληματική δραστηριότητα, ακόμα και να διατάξουν μια δολοφονία επί πληρωμή. Η αγριότητα της πράξης αποτυπώνεται και από την αναφορά του πλήθους των σφαιρών που δέχτηκε ο Στεφανάκος, πληροφορία που δημιουργεί ανασφάλεια στον αναγνώστη, αφού αυτοί

¹⁷⁶ Schwabe W., Davis L., Jackson B., ο.π., 2001, σελ. 55

οι πυροβολισμοί «έπεσαν» σε δημόσιο χώρο στον οποίο θα μπορούσε να βρίσκεται και ο ίδιος ο αναγνώστης.

Ο τίτλος του επόμενου άρθρου κάνει λόγο για τους φόβους της Αστυνομίας, σχετικά με τα «αντίποινα» που μπορεί να υπάρξουν, τόσο έξω όσο και μέσα στις φυλακές. Εδώ γίνεται και πάλι μια αναφορά στην λεγόμενη «βεντέτα» μεταξύ των μελών των εγκληματικών οργανώσεων. Το θύμα επίσης με αυτό τον τρόπο συνδέεται με το χώρο της φυλακής, αρά χαρακτηρίζεται έμμεσα ως ένα άτομο που συγχρωτίζεται με εγκληματίες. Οι φόβοι της Αστυνομίας για τα «αντίποινα μέσα και έξω από τις φυλακές» δημιουργεί έντονη ανασφάλεια στον αναγνώστη. Η Αστυνομία φέρεται να μην μπορεί να διαχειριστεί μια κρίση ανάμεσα σε εγκληματίες που ενδέχεται να ξεσπάσει στο περιβάλλον εκτός των φυλακών, ενώ επίσης δεν φαίνεται να μπορεί να διαχειριστεί την κατάσταση και εντός του περιβάλλοντος των φυλακών. Έτσι ο αναγνώστης νιώθει ότι οι εγκληματικές ομάδες δραστηριοποιούνται με τους δικούς τους κανόνες, χωρίς η Δικαιοσύνη να μπορεί να αποτρέψει τις εγκληματικές πράξεις τους.

Οι τίτλων των άρθρων στις 20 και 21 Ιανουαρίου σχετίζονται με τα μέλη της προστασίας που είχε ο Βασίλης Στεφανάκος, με επίκεντρο την απουσία τους από το πλευρό του την ώρα της δολοφονίας του. Η χρήση της λέξης «φρουρών» με εισαγωγικά, δείχνει την επιτακτική ανάγκη του Στεφανάκου να φυλάσσεται μετά την αποφυλάκισή του, αφού φαίνεται να είχε «ανοιχτά μέτωπα» και αντιπάθειες.

Ο τίτλος του άρθρου στις 21 Ιανουαρίου, κάνει λόγο και για τις έρευνες της Αστυνομίας. Η αναφορά στα αποδεικτικά στοιχεία που βρέθηκαν στον τόπο του εγκλήματος όπως το DNA και τα αποτυπώματα του «εκτελεστή», προϋδεάζουν τον αναγνώστη για την εγκυρότητα του ρεπορτάζ που ακολουθεί. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αυτά αποτελούν στοιχεία αξιόπιστα, τα οποία δίνουν πολύτιμες πληροφορίες για το γεγονός.

Ο Ελεύθερος Τύπος είναι μια από τις τρεις (3) εφημερίδες που ασχολήθηκαν με την εύρεση του όπλου που χρησιμοποιήθηκε στη δολοφονία. Ο τίτλος του άρθρου στις 26 Φεβρουαρίου αναφέρει ότι το όπλο τύπου «καλάσνικοφ» βρέθηκε. Δεν αναφέρεται από τον τίτλο η ταυτότητα του ατόμου που βρήκε το όπλο, ούτε ο τόπος στον οποίο βρέθηκε, καθώς ο στόχος του συντάκτη είναι να επικεντρώσει τη προσοχή του αναγνώστη στο φονικό όπλο και την εύρεσή του. Η λέξη «γάζωσε» χρησιμοποιείται εδώ μεταφορικά, ώστε ο συντάκτης να αναδείξει την άγρια δολοφονία του θύματος, η οποία χαρακτηρίζεται από ένταση και επανάληψη μέσα από τους πολυάριθμους πυροβολισμούς.

Φωτογραφίες και λεζάντες

Στην εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται κατά το χρονικό διάστημα 10 – 31 Ιανουαρίου 2018 είναι 8.

Τρεις φωτογραφίες δημοσιεύονται στις 18 Ιανουαρίου 2018. Οι δύο έχουν ως θέμα τον Βασίλη Στεφανάκο, κατά τη διάρκεια παλαιότερης μεταγωγής. Η πρώτη συνοδεύεται από λεζάντα που αναφέρει: «Στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. αναφέρουν πως ο 58χρονος Βασίλης Στεφανάκος είχε πάντα μαζί του κάποιον συνοδό ασφαλείας μετά και την αποφυλάκισή του το καλοκαίρι του 2016, χωρίς να έχει διευκρινιστεί γιατί τη συγκεκριμένη στιγμή δεν ήταν μαζί του». Η λεζάντα δεν δίνει πρόσθετες πληροφορίες για την συγκεκριμένη εικόνα, αναφέρεται όμως στο ζήτημα της ασφάλειας του Στεφανάκου, η οποία απουσίαζε κατά τη διάρκεια της δολοφονίας του. Η δεύτερη φωτογραφία του Βασίλη Στεφανάκου συνοδεύεται από τη λεζάντα: «Οι ‘Πυρήνες’ δεν έχουν πιθανότητα να γυρίσουν σε μια νόμιμη ζωή. Η στάση τους είναι απόλυτα εκτιμητέα, είχε δηλώσει ο Στεφανάκος». Η συγκεκριμένη λεζάντα προέρχεται από δήλωση του Βασίλη Στεφανάκου, σχετικά με την τρομοκρατική οργάνωση «Πυρήνες της Φωτιάς». Με αυτή τη λεζάντα δίνονται περισσότερες πληροφορίες για τις στάσεις και τις αντιλήψεις του θύματος. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η συμπάθεια που ο Στεφανάκος έτρεφε στα μέλη της

τρομοκρατικής οργάνωσης «Πυρήνες της Φωτιάς». Η συστηματική αναφορά στις εκφράσεις συμπάθειας του Στεφανάκου προς μια τρομοκρατική οργάνωση ενισχύει τη σύνδεση του Οργανωμένου Εγκλήματος με την Τρομοκρατία. Όπως το Οργανωμένο Έγκλημα, έτσι και η Τρομοκρατία αποτελεί δραστηριότητα που απασχολεί τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα. Με αφορμή τη δράση της τρομοκρατικής οργάνωσης «17 Νοέμβρη», τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης επιδόθηκαν τόσο στη δημιουργία εντυπώσεων, όσο και στην προσπάθεια «συμμόρφωσης» των πολιτών με την κυρίαρχη άποψη για την Τρομοκρατία, αφού κάθε απόκλιση θεωρείται εχθρική προς το δημοκρατικό πολίτευμα¹⁷⁷. Η σύνδεση του Οργανωμένου Εγκλήματος λοιπόν με έναν χώρο που παρουσιάζεται με αυτό τον τρόπο από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δίνει το στίγμα στον αναγνώστη ότι έτσι θα πρέπει να αντιμετωπίζει και τις δραστηριότητες που σχετίζονται με εγκληματικές οργανώσεις.

Η τρίτη φωτογραφία απεικονίζει το μαύρο αυτοκίνητο μάρκας BMW του Βασίλη Στεφανάκου, αμέσως μετά την εκτέλεση. Η λεζάντα της φωτογραφίας αναφέρει: «Η μαύρη BMW του Βασίλη Στεφανάκου, σύμφωνα με αστυνομικές πηγές, ήταν θωρακισμένη». Η αναφορά και πάλι στο θωρακισμένο αυτοκίνητο του θύματος, αναδεικνύει την ανάγκη του για προστασία από επιθέσεις ατόμων που τον αντιπαθούσαν. Η πληροφορία σύμφωνα με τη λεζάντα προέρχεται από αστυνομικές πηγές, στοιχείο που αποδεικνύει τις πηγές πληροφόρησης σχετικά με τη δολοφονία.

Ακόμα τρεις φωτογραφίες δημοσιεύονται στις 19 Ιανουαρίου 2018. Η πρώτη απεικονίζει τον Στεφανάκο κατά τη διάρκεια μιας παλαιότερης μεταγωγής του. Η φωτογραφία δεν συνοδεύεται από λεζάντα. Η δεύτερη φωτογραφία απεικονίζει τις αστυνομικές δυνάμεις στον τόπο του εγκλήματος. Η τρίτη και τελευταία φωτογραφία απεικονίζει την ίδια φωτογραφία του θωρακισμένου αυτοκινήτου από το προηγούμενο φύλλο της εφημερίδας. Οι φωτογραφίες

¹⁷⁷ Καρδαρά Α., «Τρομοκρατία και ΜΜΕ», Σειρά «Media και Έγκλημα», Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003, σελ. 27

συνοδεύονται από τη λεζάντα: «Επί ποδός η ΕΛ.ΑΣ. μετά τη δολοφονία Στεφανάκου. Η μαύρη BMW του Βασίλη Στεφανάκου είχε θωράκιση μόνο στα τζάμια, καθώς κάποιες από τις βολίδες του πολεμικού όπλου, αφού διαπέρασαν το σώμα του, διαπέρασαν και την πόρτα του οδηγού». Η λεζάντα δίνει πρόσθετες πληροφορίες για την προστασία από το αυτοκίνητο, το οποίο δεν ήταν πλήρως θωρακισμένο, πράγμα που φαίνεται από τις σφαίρες που καρφώθηκαν στο υπόλοιπο μέρος του αυτοκινήτου. Η λεζάντα κάνει επίσης λόγο για «πολεμικό όπλο», κάτι που επαληθεύτηκε στη συνέχεια, αφού το όπλο που χρησιμοποιήθηκε επρόκειτο για καλάσνικοφ.

Η εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» ακολουθεί στην παρουσίαση της δολοφονίας παρόμοιο μοτίβο με τις εφημερίδες που παρουσιάστηκαν παραπάνω. Ο τίτλος του άρθρου «Συμβόλαιο θανάτου με 22 σφαίρες για τον Στεφανάκο» δίνει αμέσως στον αναγνώστη την αίσθηση της επικινδυνότητας του γεγονότος. Αυτό έχει να κάνει με άτομα έξω από την ευνομούμενη κοινωνία που λύνουν τις διαφορές τους μέσα από «συμβόλαια» δολοφονίας, με βάση τις δικές τους αρχές και τους δικούς τους κανόνες. Και πάλι η αναφορά στον αριθμό των σφαιρών που δέχτηκε το θύμα, αποτυπώνει την αγριότητα της δολοφονίας και προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα στον αναγνώστη. Στο συλλογικό ασυνείδητο όλων, μια δολοφονία είναι ένα άσχημο γεγονός, του οποίου η διάπραξη απαγορεύεται. Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας «αποτελεί σε όλες τις κοινωνίες τη σοβαρότερη εκδήλωση αντικοινωνικής συμπεριφοράς και συμπυκνώνει την ουσία της ανθρώπινης βίας»¹⁷⁸. Είναι η κόκκινη γραμμή σε κάθε ανεπτυγμένη κοινωνία, είναι το όριο που αν ξεπεραστεί δημιουργεί τριγμούς στην κοινωνική συνοχή. Πρόκειται για ένα φυσικό έγκλημα που σύμφωνα με τον Garofalo προσβάλλει το συναίσθημα του οίκτου μέσα σε μια κοινωνία¹⁷⁹. Ακόμα και ο θάνατος ενός «εγκληματία», δημιουργεί στον αναγνώστη αποτροπιασμό. Η παρουσίαση της δολοφονίας Στεφανάκου από

¹⁷⁸ Κονιδάρη Α., «Η ανθρωποκτονία στην Ελλάδα την τελευταία 20ετία: Η αναπαράσταση του δράστη και του θύματος από τον αθηναϊκό Τύπο», Τιμητικός Τόμος για τον Ιάκωβο Φαρσεδάκη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ. 339-340

¹⁷⁹ Φαρσεδάκης Ι., ο.π., 2005, σελ.27

τη συγκεκριμένη εφημερίδα έγινε μέσα από τίτλους με κεφαλαία γράμματα, οι οποίοι περιλάμβαναν λέξεις που ενίσχυσαν τη δραματοποίηση του γεγονότος. Η συχνή αναφορά σε αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία, όπως η εύρεση γενετικού υλικού του δράστη αλλά και η εύρεση του φονικού όπλου προσδίδει εγκυρότητα στα ρεπορτάζ της εφημερίδας. Οι περισσότερες πληροφορίες προέρχονται επίσης από πηγές της Αστυνομίας, οι οποίες είναι ωστόσο ανώνυμες, συνθέτοντας έτσι ένα κομμάτι μύθου, ειδικά όσον αφορά τους φόβους της Αστυνομίας και τις «βεντέτες» μεταξύ των μελών του «υπόκοσμου». Στα ρεπορτάζ χρησιμοποιούνται επίσης πολυάριθμες φωτογραφίες οι οποίες ενισχύουν ακόμα περισσότερο το στοιχείο της δραματοποίησης. Η εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» έχει δεξιό πολιτικό προσανατολισμό ενώ έχει σχολιαστεί ιστορικά για τον ιδρυματικό και κομματικό της χαρακτήρα στον πολιτικό χώρο της Δεξιάς¹⁸⁰, με την ημερήσια κυκλοφορία της να αγγίζει τα 6.500 φύλλα ημερησίως¹⁸¹.

δ) Εφημερίδα «Η Εφημερίδα των Συντακτών»

Η εφημερίδα ασχολήθηκε με την υπόθεση μέσα από τα ακόλουθα πρωτοσέλιδα:

1. 18 Ιανουαρίου 2018: ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΣ – Τον γάζωσαν αλύπητα
2. 20-21 Ιανουαρίου 2018: ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ – Οι έρευνες της αστυνομίας και ο «πόλεμος της νύχτας»

Η εφημερίδα αφιέρωσε μέρος του πρωτοσέλιδου της στην υπόθεση για δύο ημέρες. Στην ημερήσια έκδοση την επόμενη μέρα της δολοφονίας (18 Ιανουαρίου), αλλά και στην έκδοση του Σαββατοκύριακου (20-21 Ιανουαρίου).

¹⁸⁰ Ψυχογιός Δ. (2004), ο.π., σελ. 476

¹⁸¹ Βλ. Δελτία Κυκλοφορίας για τον μήνα Μάιο 2018, Πρακτορείο Διανομής Τύπου και Μεταφορών, <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17> (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

Στο πρώτο πρωτοσέλιδο η εφημερίδα αναφέρεται στον Βασίλη Στεφανάκο γράφοντας το όνομά του με κεφαλαία γράμματα, ενώ συνοδεύεται από τη φράση «τον γάζωσαν αλύπητα». Η λέξη «γαζώνω», αν και κυριολεκτικά χρησιμοποιείται με εντελώς διαφορετική έννοια που προσιδιάζει σε πρακτικές όπως η ραπτική, πολλές φορές στο δημοσιογραφικό ρεπορτάζ χρησιμοποιείται μεταφορικά. Πέρα από την κυριολεκτική έννοια «γαζώνω: Ράβω στη ραπτομηχανή, ενώνω δύο κομμάτια ύφασμα, δέρμα, πλαστικό κ.ο.κ.», η λέξη χρησιμοποιείται μεταφορικά ως «γαζώνω: πυροβολώ με ταχυβόλο όπλο, σκοτώνω κάποιον με ριπές ταχυβόλου». Η λέξη αναφέρεται συχνά για δολοφονίες που εκτελούνται με πλήθος σφαιρών, όπως και στην περίπτωση του Στεφανάκου. Η λέξη αλύπητα μεταφέρει στον αναγνώστη την άγρια εκτέλεση του θύματος, ενώ μπορεί να χαρακτηριστεί και ως μια λέξη που κάνει τον αναγνώστη να αισθανθεί συμπόνια και οίκτο, λόγω της αγριότητας της πράξης. Η χρήση του συγκεκριμένου επιρρήματος ήδη από το πρωτοσέλιδο δίνει το στίγμα όσον αφορά τον τρόπο παρουσίασης της είδησης από την εφημερίδα. Το εγκληματικό παρελθόν του θύματος μένει στην άκρη και στο προσκήνιο έρχεται μόνο το γεγονός της δολοφονίας, μιας αποτρόπαιης πράξης με θύμα ένα άτομο της κοινωνίας.

Το πρωτοσέλιδο του Σαββατοκύριακου αναφέρεται και πάλι στη «δολοφονία Στεφανάκου» με κεφαλαία γράμματα. Το ενδιαφέρον του αναγνώστη κατευθύνεται στις έρευνες της Αστυνομίας, δίνοντας κύρος στο ρεπορτάζ που ακολουθεί. Ο τίτλος ολοκληρώνεται με την φράση «ο πόλεμος της νύχτας», μέσα σε εισαγωγικά. Η συγκεκριμένη φράση σχετίζεται με τις δράσεις του υπόκοσμου μέσα από τα κέντρα διασκέδασης («νύχτα»), ενώ αναφέρεται ως «πόλεμος» καθώς μέλη του χώρου διατάζουν και εκτελούν συμβόλαια θανάτου και άλλες εκβιαστικές δραστηριότητες, το ένα στο άλλο. Πρόκειται στην ουσία για αναφορά και πάλι στην «βεντέτα» μεταξύ των μελών των εγκληματικών οργανώσεων, με τη συγκεκριμένη φράση να χρησιμοποιείται για τον χαρακτηρισμό των γεγονότων όπως τα συμβόλαια θανάτου. Και πάλι η αναφορά σε τέτοιες πρακτικές δημιουργεί ανασφάλεια στον αναγνώστη με τη

χρήση αυτής της λογοτεχνικής έκφρασης («πόλεμος της νύχτας») να οδηγεί το μυαλό του σε εικόνες ενός άγριου και σκοτεινού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δρουν εγκληματίες.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 18 Ιανουαρίου 2018: Θανάσιμη ενέδρα στο Χαϊδάρι
2. 18 Ιανουαρίου 2018: Τα πολλά πρόσωπα του Στεφανάκου
3. 19 Ιανουαρίου 2018: Ελπίζουν να «μιλήσει» το κινητό του Στεφανάκου
4. 20 Ιανουαρίου 2018: Η δολοφονία αυτή θα αργήσει να εξιχνιαστεί
5. 26 Φεβρουαρίου 2018: Εντοπίστηκε το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου

Το πρώτο άρθρο της 18^{ης} Ιανουαρίου, αναφέρεται στην είδηση. Για την περιγραφή της δολοφονίας, ο συντάκτης χρησιμοποιεί τη φράση «θανάσιμη ενέδρα», αφού οι δράστες είχαν υπολογίσει τη θέση του Στεφανάκου, ο οποίος βρισκόταν εκεί χωρίς την προστασία του. Οι «εκτελεστές» παρουσιάζονται να έχουν προμελετήσει με ακρίβεια κάθε κίνηση του θύματος, έχοντας ένα σχέδιο που οδηγεί μόνο στον θάνατο τον ανθρώπινο στόχο τους. Η επίθεση μπορεί να είναι μόνο «θανάσιμη», με τον αναγνώστη να αισθάνεται ότι η κατάληξη του Βασίλη Στεφανάκου είναι μοιραία και προδιαγεγραμμένη. Η αναφορά στο Χαϊδάρι, που είναι ο τόπος του εγκλήματος δημιουργεί ξανά αίσθημα ανασφάλειας στον αναγνώστη. Πρόκειται για περιοχή με γεωγραφική εγγύτητα, ειδικά ως προς τους αναγνώστες εντός Αττικής. Αυτόματα η περιοχή χαρακτηρίζεται ως επικίνδυνη και στιγματίζεται μέσα από τη σύνδεσή της με τη δολοφονία.

Το επόμενο άρθρο της ίδιας ημέρας σκιαγραφεί το προφίλ του Βασίλη Στεφανάκου. Με τίτλο «τα πολλά πρόσωπα του Στεφανάκου», δίνεται η εντύπωση στον αναγνώστη από την πρώτη κιόλας στιγμή ότι ο Στεφανάκος ήταν ένας πολυδιάστατος χαρακτήρας, με σοβαρές ιδεολογικές ανησυχίες, αλλά και με (πιθανόν) πολλές εγκληματικές δραστηριότητες στο

ενεργητικό του. Γίνεται έτσι παρουσίαση ενός ατόμου με πολλές διαφορετικές πλευρές, χωρίς η εφημερίδα να μένει τόσο στο εγκληματικό παρελθόν του θύματος, όπως έκαναν μερικές από τις εφημερίδες της παρούσας μελέτης.

Τα δύο επόμενα άρθρα στις 19 και 20 Ιανουαρίου αναφέρονται στις έρευνες της Αστυνομίας. Το πρώτο (19 Ιανουαρίου) αναφέρεται στο κινητό του θύματος, το οποίο οι αστυνομικοί ελπίζουν να «μιλήσει», δηλαδή να δώσει χρήσιμες πληροφορίες για τη δολοφονία, μέσα από τις τελευταίες κλήσεις του Στεφανάκου ή άλλα σχετικά στοιχεία. Και εδώ η Αστυνομία κάνει χρήση της Τεχνολογίας για την εξιχνίαση της δολοφονίας, ερευνώντας ψηφιακό υλικό που μπορεί να βρει μέσω του κινητού τηλεφώνου.

Το άρθρο της 20^{ης} Ιανουαρίου κάνει λόγο για δυσκολία εξιχνίασης αυτής της δολοφονίας, διαπιστώνοντας από τον τίτλο ότι «αυτή η δολοφονία θα αργήσει να εξιχνιαστεί». Λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο στο οποίο έγινε η δολοφονία (εγκληματικές οργανώσεις, νονοί της νύχτας κ.ο.κ.), ο συντάκτης διαπιστώνει ήδη από τον τίτλο ότι η δουλειά των Αρχών θα είναι δύσκολη υπόθεση. Στον τίτλο δεν αναφέρεται από πού έχει προέλθει η συγκεκριμένη άποψη, η επιλογή μιας τέτοιας φράσης από τον συντάκτη όμως δείχνει και πάλι μια διαφορετική κατεύθυνση της εφημερίδας όσον αφορά τον τρόπο παρουσίασης του γεγονότος. Πρόκειται για ένα πιθανόν αναξιόπιστο συμπέρασμα, το οποίο εξάγεται μέσα από τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί σχετικά με τη δολοφονία.

Τέλος, το άρθρο της 26^{ης} Φεβρουαρίου αναφέρεται στην εύρεση του φονικού όπλου, τύπου «καλάσνικοφ». Δίνεται η πληροφορία ότι το όπλο της συγκεκριμένης δολοφονίας βρέθηκε, χωρίς όμως να δίνονται πρόσθετα στοιχεία στον τίτλο. Η αναφορά της εύρεσης του φονικού όπλου γίνεται και στη συγκεκριμένη εφημερίδα, η οποία δημοσιεύει το γεγονός ως συμπληρωματικό στοιχείο της είδησης της δολοφονίας. Έτσι, δίνεται μια συνέχεια στο αρχικό γεγονός, χωρίς όμως να ολοκληρώνεται ακόμα η είδηση. Δεν έχουν υπάρξει συλλήψεις ούτε

έχει αποδοθεί Δικαιοσύνη από τα ελληνικά δικαστήρια. Η αναφορά στην εύρεση του φονικού όπλου όμως δίνει τη δυνατότητα συνέχισης της δημοσιοποίησης πολύτιμων πληροφοριών που αφορούν τη δολοφονία, μέχρι η υπόθεση να ολοκληρωθεί.

Φωτογραφίες και λεζάντες

Στην εφημερίδα «Εφημερίδα των Συντακτών» οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται κατά το χρονικό διάστημα 10 – 31 Ιανουαρίου 2018 είναι 4. Η πρώτη φωτογραφία που συνοδεύει το άρθρο με την είδηση της δολοφονίας, πρόκειται για φωτογραφία ντοκουμέντο από τον τόπο της εκτέλεσης. Η φωτογραφία δεν συνοδεύεται ωστόσο από κάποια λεζάντα.

Η δεύτερη φωτογραφία συνοδεύει άρθρο σχετικό με το προφίλ του Βασίλη Στεφανάκου. Στη φωτογραφία παρουσιάζεται πορτρέτο του ίδιου, με ανοιχτά χρώματα, σε αντίθεση με φωτογραφίες που χρησιμοποιούσαν προηγούμενες φωτογραφίες. Η λεζάντα της φωτογραφίας αναφέρει: «Ο Βασίλης Στεφανάκος είχε δηλώσει για τον θόρυβο που ξεσηκώθηκε μετά την αποφυλάκισή του (είχε ήδη συμπληρώσει το 1/3 της ποινής του): ‘Ανακριβή σχόλια και συζητήσεις που γίνονται άναμεσα σε τσούλες της δημοσιογραφίας και κάποιες τσούλες της Ασφάλειας’». Η συγκεκριμένη δήλωση είναι μια από τις χαρακτηριστικές του Στεφανάκου, για αυτό και την χρησιμοποιεί ο συντάκτης. Μπορεί να θεωρηθεί εδώ και η μεροληψία από μέρους του Στεφανάκου, καθώς αναφέρεται στο σύνολο των δημοσιογράφων ως «τσούλες», ενώ όταν αναφέρεται στους αστυνομικούς της Ασφάλειας, χρησιμοποιεί τον προσδιορισμό «κάποιες» μπροστά από το «τσούλες», διαχωρίζοντας έτσι τα μέλη της Αστυνομίας σε «καλά» και «κακά». Αυτή η στάση μπορεί να προέρχεται από τις σχέσεις που είχε ο Στεφανάκος με αστυνομικούς όσον αφορά τις υποθέσεις δωροδοκίας.

Η τρίτη φωτογραφία έχει χρησιμοποιηθεί και από προηγούμενες εφημερίδες και προέρχεται από παλαιότερη μεταγωγή του Στεφανάκου. Πρόκειται για φωτογραφία που προσδίδει πληροφορία, με ένα πορτρέτο του ίδιου, με σκούρα χρώματα. Ο ίδιος απεικονίζεται με

σκυμμένο το κεφάλι, ενώ η φιγούρα του έχει απομονωθεί και έχει ντυθεί με μαύρο φόντο. Η φωτογραφία δεν συνοδεύεται από κάποια λεζάντα.

Η επόμενη φωτογραφία είναι η ίδια με την προηγούμενη, χωρίς όμως να έχει περάσει από επεξεργασία. Απεικονίζεται ο Στεφανάκος κατά την μεταγωγή του, συνοδεία δύο αστυνομικών. Η φωτογραφία και πάλι δεν συνοδεύεται από κάποια λεζάντα.

Η εφημερίδα «Η Εφημερίδα των Συντακτών» αναφέρεται με μεμονωμένο ρεπορτάζ στο γεγονός της δολοφονίας. Αυτό έχει ως τίτλο «Θανάσιμη ενέδρα στο Χαϊδάρι». Η έκφραση «θανάσιμη ενέδρα» δημιουργεί συναισθήματα αβεβαιότητας στον αναγνώστη, ο οποίος έρχεται αντιμέτωπος με ένα γεγονός φαινομενικά ελεγχόμενο που δεν μπορεί να αποτύχει. Αυτό ενισχύεται και από την πρώτη λέξη του κειμένου «ενέδρα», η οποία είναι γραμμένη με κεφαλαία και έντονα γράμματα. Χρησιμοποιείται μια φωτογραφία ντοκουμέντο και το ρεπορτάζ καταλαμβάνει πολύ λίγο χώρο στο φύλλο, σε αντίθεση με τα δύο παραπάνω, που αναφέρονται στο παρελθόν και τις δραστηριότητες του Στεφανάκου. Οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται και πάλι από αστυνομικές πηγές και μάρτυρες. Η συγκεκριμένη εφημερίδα αυτοπροσδιορίζεται ως εφημερίδα «χωρίς εξαρτήσεις από κομματικά και οικονομικά συμφέροντα»¹⁸² με ημερήσια κυκλοφορία περίπου 6.500 φύλλα¹⁸³. Την περίπτωση Στεφανάκου, όπως μαρτυρούν και τα υπόλοιπα σχετικά άρθρα, προσεγγίζει με διαφορετικό τρόπο. Η αναφορά της εφημερίδας σε συνεντεύξεις που είχε παραχωρήσει ο Στεφανάκος, δείχνουν ότι η εν λόγω εφημερίδα είχε δώσει το βήμα σε αυτόν, λόγω της ενδιαφέρουσας προσωπικότητάς του, η οποία ερχόταν σε σύγκρουση με τις δραστηριότητές του. Μια τέτοια παρουσίαση μπορεί να συνδεθεί θεωρητικά με την άποψη του Durkheim για τη χρησιμότητα του εγκλήματος το οποίο είναι συγχρόνως αναπόφευκτο σε μια κοινωνία. Το έγκλημα είναι

¹⁸² Βλ. Ιστοσελίδα της Εφημερίδας «Η Εφημερίδα των Συντακτών», <http://www.efsyn.gr/h-istoria-tis-efsyn>, (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

¹⁸³ Βλ. Δελτία Κυκλοφορίας για τον μήνα Μάιο 2018, Πρακτορείο Διανομής Τύπου και Μεταφορών, <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17> (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

κάτι το φυσιολογικά αναμενόμενο σε μια κοινωνία¹⁸⁴ το οποίο δεν πρέπει να θεωρείται ανησυχητικό εκτός αν πάρει τη μορφή επιδημίας.

Η «Εφημερίδα των Συντακτών» παρουσιάζει το γεγονός της δολοφονίας με μερικά αλλά όχι υπερβολικά στοιχεία δραματοποίησης. Χρησιμοποιεί λέξεις και φράσεις που συνδέονται με το Οργανωμένο Έγκλημα, ενώ ο αριθμός των φωτογραφιών που δημοσιεύονται είναι μικρός. Η παρουσίαση και άλλων προεκτάσεων της προσωπικότητας του Στεφανάκου αλλά και η αντιμετώπισή του πρωτίστως ως απλό «θύμα» δίνει τη διαφορετική αίσθηση που προσφέρει η εφημερίδα στον αναγνώστη, παρουσιάζοντας το έγκλημα ως κάτι φυσιολογικό και αναπόφευκτο. Τόσο ο προσανατολισμός της εφημερίδας όσο και η κυκλοφορία της μαρτυρούν ότι απευθύνεται σε μικρότερη μερίδα πολιτών σε σχέση με τις παραπάνω, εξ' ου και η διαφορετική προσέγγιση στο θέμα.

ε) Εφημερίδα «Η Αυγή»

Η εφημερίδα δεν ασχολήθηκε σε κανένα από τα πρωτοσέλιδά της με την υπόθεση. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι μαζί με την εφημερίδα «Ριζοσπάστης» αφιέρωσαν πολύ λίγο χώρο στη δολοφονία. Οι αναφορές του σχετίζονταν μόνο με το γεγονός, χωρίς να γίνονται πολλά περαιτέρω σχόλια.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 18 Ιανουαρίου: Εν ψυχρώ δολοφονία του Β. Στεφανάκου με δεκάδες σφαίρες
2. 19 Ιανουαρίου: Σε ανθρώπους της νύχτας ψάχνουν τον δολοφόνο του Στεφανάκου

¹⁸⁴ Φαρσεδάκης Ι., ο.π., 2005, σελ. 23

Στους τίτλους της εφημερίδας δεν παρατηρείται η χρήση «κλισέ» δημοσιογραφικών εκφράσεων. Στον τίτλο του άρθρου αμέσως μετά τη δολοφονία του Στεφανάκου (18 Ιανουαρίου), ο συντάκτης αναφέρεται στην «εν ψυχρώ» δολοφονία, αποτυπώνοντας τον επαγγελματικό τρόπο με τον οποίον οι «εκτελεστές» δολοφόνησαν το θύμα. Δεν χρησιμοποιεί κάποια έκφραση όπως άλλες εφημερίδες όπως «γάζωσαν» ή «μαφιόζικη εκτέλεση», για να περιγράψει τη δολοφονία. Αρκείται στη φράση «δεκάδες σφαίρες», για να δείξει τον καταιγισμό των πυρών από τους δράστες. Η προσοχή του αναγνώστη δεν κατευθύνεται με στοιχεία δραματοποίησης προς κάποια συγκεκριμένη πληροφορία που μπορεί να θέλει να προωθήσει η εφημερίδα. Επίσης, ο αναγνώστης δεν ωθείται να νιώσει ανασφάλεια ή να φέρει στο μυαλό του σκηνές από κινηματογραφική ταινία, αφού το γεγονός δεν συνδέεται καν με τους «κύκλους της Μαφίας».

Στις 19 Ιανουαρίου το άρθρο αναφέρεται στις έρευνες της Αστυνομίας. Ο τίτλος αναφέρει την κατεύθυνση των αρχών προς τον χώρο της νύχτας, για την εξιχνίαση της δολοφονίας. Οι εμπλεκόμενοι στα εγκληματικά δίκτυα που σχετίζονται με την «νύχτα» (νυχτερινά μαγαζιά κ.ο.κ.) δεν περιγράφονται με κάποια λέξη που δραματοποιεί το γεγονός, με τον συντάκτη να αρκείται στην αναφορά «ανθρώπων της νύχτας». Επίσης, γίνεται απλή αναφορά στον «δολοφόνο» του Στεφανάκου, χωρίς αυτός να χαρακτηρίζεται ως «εκτελεστής», λέξη που θα μπορούσε να εντείνει και εδώ το στοιχείο της δραματοποίησης. Η αναφορά στις έρευνες της Αστυνομίας προσδίδει και σε αυτή τη περίπτωση κύρος στο ρεπορτάζ.

Φωτογραφίες και λεζάντες

Στην εφημερίδα «Η Αυγή» η φωτογραφία που χρησιμοποιείται κατά το χρονικό διάστημα 1-31 Ιανουαρίου είναι μία. Αυτή συνοδεύει το δεύτερο άρθρο, που σχετίζεται με τις έρευνες της Αστυνομίας για την εξιχνίαση της δολοφονίας. Πρόκειται για φωτογραφία – ντοκουμέντο, τη νύχτα από τον τόπο του εγκλήματος.

Η εφημερίδα «Η Αυγή» αναφέρεται στο γεγονός με ένα μικρό άρθρο με τίτλο «Εν ψυχρώ δολοφονία του Β. Στεφανάκου με δεκάδες σφαίρες». Αν και η φράση «εν ψυχρώ» ενισχύει τη δραματοποίηση του γεγονότος, η αφηρημένη αναφορά σε «δεκάδες σφαίρες» χωρίς να αναφέρεται ο ακριβής αριθμός των σφαιρών που δέχτηκε ο Στεφανάκος, όπως ανέφεραν και εφημερίδες όπως ο «Ελεύθερος Τύπος», υποβαθμίζει το γεγονός στα μάτια του αναγνώστη. Ωστόσο, ο αριθμός των σφαιρών αναφέρεται στο κείμενο παρακάτω. Η εφημερίδα δεν χρησιμοποιεί καμία φωτογραφία ενώ οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται αποκλειστικά από την Αστυνομία. Και σε αυτό το κείμενο γίνεται αναφορά στην «ελληνική Μαφία», κάνοντας σύγκριση των εγκληματικών οργανώσεων στη χώρα με την οργάνωση τύπου «Μαφίας», σε αντίθεση με τις θεωρητικές απόψεις που υποστηρίζουν ότι οι δύο περιπτώσεις δεν μπορούν να ταυτιστούν. Η ιστορική πρωινή εφημερίδα της Αριστεράς «Η Αυγή» με ημερήσια κυκλοφορία περίπου 900 φύλλα¹⁸⁵, αποτελεί σήμερα ημειπίσημο όργανο του Συνασπισμού (ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ.)¹⁸⁶. Ως μια εφημερίδα που δεν ακολούθησε τα εθνικιστικά και λαϊκιστικά ρεύματα που διέτρεχαν ιστορικά τον ελληνικό Τύπο, η παρουσίαση ειδήσεων γύρω από το αστυνομικό ρεπορτάζ δεν είναι προτεραιότητά της. Δεν προσεγγίζει την περίπτωση Στεφανάκου διεξοδικά, παρά επιλέγει να αναφερθεί στο γεγονός με ελάχιστα στοιχεία δραματοποίησης. Η χρήση λέξεων και φράσεων σχετικά με τους «κύκλους της Μαφίας» αλλά και η χρήση φωτογραφιών με έντονο περιεχόμενο λείπουν από τον τρόπο παρουσίασης. Ο τρόπος που τοποθετείται το συμβάν ανάμεσα στην υπόλοιπη ύλη της εφημερίδας, επιβεβαιώνει ότι δεν πρόκειται για μια είδηση που η συγκεκριμένη εφημερίδα επιλέγει κατεξοχήν να δημοσιεύσει. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι και σε αυτή την περίπτωση, ένα έγκλημα παρουσιάζεται ως φυσιολογικό

¹⁸⁵ Βλ. Δελτία Κυκλοφορίας για τον μήνα Μάιο 2018, Πρακτορείο Διανομής Τύπου και Μεταφορών, <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17> (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

¹⁸⁶ Ψυχογιός Δ., ο.π., 2004, σελ. 459

γεγονός μέσα σε μια κοινωνία όπως αναφέρει ο Durkheim¹⁸⁷, το οποίο δεν είναι απαραίτητο να παρουσιαστεί με πιο έντονο τρόπο στον αναγνώστη.

στ) Εφημερίδα «Ριζοσπάστης»

Η εφημερίδα «Ριζοσπάστης» είναι η δεύτερη, μαζί με την «Αυγή» που δεν αναφέρθηκαν εκτενώς στην υπόθεση, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες εφημερίδες. Κανένα από τα πρωτοσέλιδα της εφημερίδας δεν αναφέρθηκε στο γεγονός.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 18 Ιανουαρίου: Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο
2. 19 Ιανουαρίου: Σε εξέλιξη οι έρευνες για τη δολοφονία Στεφανάκου

Το πρώτο άρθρο στις 18 Ιανουαρίου, την επόμενη της δολοφονίας, αναφέρεται στην είδηση της δολοφονίας. Χρησιμοποιείται η έκφραση «ενέδρα θανάτου» για να περιγραφεί ο τρόπος εκτέλεσης, όπως ανέφεραν και άλλες εφημερίδες. Η αναφορά της ενέδρας ως «θανάσιμης» δείχνει και στην περίπτωση της συγκεκριμένης εφημερίδας ότι η επίθεση των «εκτελεστών» στο Βασίλη Στεφανάκο είχε σκοπό τον θάνατό του, ενώ δίνεται στον αναγνώστη η αίσθηση του μοιραίου όσον αφορά τη κατάληξη του θύματος.

Το δεύτερο και τελευταίο άρθρο της επόμενης μέρας (19 Ιανουαρίου) αναφέρεται στις έρευνες της Αστυνομίας. Ο τίτλος πληροφορεί ήδη τον αναγνώστη ότι οι έρευνες βρίσκονται σε εξέλιξη. Και πάλι δεν υπάρχουν «κλισέ» δημοσιογραφικές εκφράσεις, ενώ δεν γίνεται αναφορά σε «εκτέλεση», όπως γίνεται σε άλλες εφημερίδες αλλά αναφέρεται το γεγονός απλά ως «δολοφονία», χωρίς στοιχεία δραματοποίησης.

¹⁸⁷ Φαρσεδάκης Ι., ο.π., 2005, σελ. 23

Φωτογραφίες και λεζάντες

Καμία φωτογραφία δεν δημοσιεύτηκε από την εφημερίδα «Ριζοσπάστης» όσον αφορά την υπόθεση. Εξάλλου οι σελίδες της εφημερίδας χαρακτηρίζονται για την απλή δομή τους, με την απουσία φωτογραφιών και χρώματος.

Η εφημερίδα «Ριζοσπάστης» αφιερώνει και πάλι ελάχιστο χώρο για την παρουσίαση της είδησης. Το άρθρο με τίτλο «Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο» αναδεικνύει την οργάνωση και την ψυχρότητα των δολοφόνων. Η απουσία φωτογραφιών αλλά και μεγάλων τίτλων δεν δημιουργεί πρόσθετα συναισθήματα φόβου στον αναγνώστη. Στο μικρό κείμενο, γίνεται χρήση εκφράσεων όπως «οι δράστες είχαν στήσει καρτέρι» και «άδειασαν έναν γεμιστήρα», που ενισχύουν τα στοιχεία που αναφέρθηκαν και στον τίτλο. Επίσης, στο άρθρο δεν γίνεται ρητή αναφορά στην πηγή των πληροφοριών, αν και οι πληροφορίες φαίνεται να προέρχονται από την Αστυνομία. Ο «Ριζοσπάστης» εφημερίδα που αποτελεί κομματική εφημερίδα (ΚΚΕ)¹⁸⁸, με ημερήσια κυκλοφορία περίπου 2.500 φύλλα¹⁸⁹, δεν αναφέρεται διεξοδικά στην υπόθεση. Οι τίτλοι των άρθρων δεν περιλαμβάνουν ακραία στοιχεία δραματοποίησης, παρόλο που μέσα στα κείμενα χρησιμοποιούνται κάποιες «κλισέ» εκφράσεις της Δημοσιογραφίας. Η αναφορά στη δολοφονία του Στεφανάκου γίνεται με απλό τρόπο πιθανώς επειδή η θεματολογία της συγκεκριμένης εφημερίδας σχετίζεται περισσότερο με κομματικά και εργατικά θέματα, ενώ απευθύνεται μικρή μερίδα πολιτών, κυρίως ψηφοφόρους του ΚΚΕ. Ωστόσο το γεγονός δεν παραλείπεται από την ύλη της εφημερίδας, αφού πρόκειται για μια υπόθεση που αφορά την κοινωνία και πρέπει να δημοσιευθεί και να γνωστοποιηθεί στη μερίδα των αναγνωστών της.

¹⁸⁸ Ψυχογιός Δ., ο.π., 2004, σελ. 496

¹⁸⁹ Βλ. Δελτία Κυκλοφορίας για τον μήνα Μάιο 2018, Πρακτορείο Διανομής Τύπου και Μεταφορών, <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17> (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

Το γεγονός της δολοφονίας Στεφανάκου απασχόλησε όλες τις κυριακάτικες εφημερίδες του χρονικού διαστήματος διερεύνησης της εργασίας. Το θέμα έμεινε στην επικαιρότητα και το Σαββατοκύριακο που ακολούθησε μετά τη δολοφονία (20-21 Ιανουαρίου) και παρουσιάστηκε στα φύλλα των εφημερίδων, πληρώντας το αξιολογικό κριτήριο της συνέχειας. Το γεγονός χαρακτηρίστηκε αρχικά είδηση και συνέχισε να χαρακτηρίζεται ως τέτοια. Στις κυριακάτικες εφημερίδες, το γεγονός αφού είχε καλυφθεί πλήρως από τις εφημερίδες ημερήσιας κυκλοφορίας, παρουσιάστηκε μέσα από το πρόσωπο του Βασίλη Στεφανάκου και των οικείων του, με τον βαθμό προσωποποίησης της είδησης να είναι μεγάλος και στις τρεις περιπτώσεις που ακολουθούν.

ζ) Εφημερίδα «Το Βήμα»

Η εφημερίδα ασχολήθηκε με την υπόθεση μέσα από το ακόλουθο πρωτοσέλιδο:

1. 21 Ιανουαρίου 2018: Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ – Πώς έστησαν την παγίδα στον «σκοτεινό» Στεφανάκο

Η εφημερίδα ασχολήθηκε με την υπόθεση στο κυριακάτικο πρωτοσέλιδό της (21 Ιανουαρίου), αμέσως μετά τη δολοφονία (17 Ιανουαρίου). Ο υπέρτιτλος αναφέρει με κεφαλαία γράμματα «ο πόλεμος της νύχτας», ενώ ο τίτλος μιλάει για «παγίδα» στον Στεφανάκο από τους εκτελεστές του. Η φράση «ο πόλεμος της νύχτας» οδηγεί κατευθείαν τον αναγνώστη στον κοινωνικό περιβάλλον όπου διαδραματίστηκε η δολοφονία, κάνοντας λόγο για τη «νύχτα», δηλαδή τα νυχτερινά μαγαζιά, τους εκβιασμούς και τους «νονούς της νύχτας». Ο προσδιορισμός «σκοτεινός» (σε εισαγωγικά) όσον αφορά τον Στεφανάκο, δίνει την εντύπωση ενός εγκληματία που η προσωπικότητά του περιβάλλεται από μυστήριο. Πρόκειται για άτομο που προέρχεται από έναν «σκοτεινό» χώρο, στον οποίο «στήθηκε παγίδα» οδηγώντας τον στο θάνατο. Η αναφορά στον τρόπο με τον οποίον «στήθηκε η παγίδα», οδηγεί τον αναγνώστη να

πιστέψει ότι για την παρουσίαση του γεγονότος θα χρησιμοποιηθούν πληροφορίες από πηγές όπως η Αστυνομία.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 21 Ιανουαρίου: Η δράση, οι φόβοι και η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου
2. 21 Ιανουαρίου: Τα έργα και οι ημέρες του Έλληνα «Κορλεόνε»
3. 28 Ιανουαρίου: Το δίκτυο «υψηλών γνωριμιών» των ανθρώπων της νύχτας

Ο τίτλος του πρώτου άρθρου αναφέρεται σε όλη την υπόθεση. Περικλείει τη δράση του Στεφανάκου στα κυκλώματα του οργανωμένου εγκλήματος και τη δολοφονία του. Επίσης αναφέρονται οι «φόβοι» του Στεφανάκου, αφού πιθανόν να είχε γνώση των αντιπαθειών απέναντί του από άλλα μέλη του υπόκοσμου. Αυτές οι τρεις διαστάσεις που αναφέρονται στο πρόσωπο του Στεφανάκου, δίνουν η καθεμία μια διαφορετική αντίληψη για το ίδιο πρόσωπο. Πρώτα αναφέρεται η «δράση» του, εννοώντας την εγκληματική δραστηριότητα που είχε ο Στεφανάκος στο παρελθόν. Αυτή η πλευρά του Στεφανάκου αναφέρεται ως πρώτη, αφού αυτή θεωρείται και η πιο σημαντική για τον συντάκτη. Επρόκειτο για ένα άτομο που δρούσε στην παρανομία, ωστόσο είχε «φόβους» όπως ένας απλός πολίτης. Εκεί αναφέρεται και η δεύτερη διάσταση του Στεφανάκου, αφού γίνεται λόγος για «φόβους» που είχε, δηλαδή την πιθανότητα να πέσει θύμα της εκδίκησης κάποιου «νονού», «ανταγωνιστή» στο περιβάλλον της «νύχτας». Αυτές οι δύο διαστάσεις προκαλούν στον αναγνώστη από τη μια συναισθήματα οίκτου, αφού ο ίδιος είχε αδυναμίες που τις εξέφραζε με «φόβους», όπως ένας απλός και νομοταγής άνθρωπος, από την άλλη όμως φαίνεται να αποδόθηκε κάποιου είδους «Δικαιοσύνη», αφού οι πράξεις του οδήγησαν μοιραία στη δολοφονία του. Η τρίτη διάσταση αποτελεί το ίδιο το γεγονός, η κατάληξη των δύο προηγούμενων αναφορών στον Βασίλη Στεφανάκο. Προηγήθηκαν οι δράσεις του στον εγκληματικό χώρο, με τους κινδύνους μέσα σε αυτόν να φέρνουν «φόβους» στον Στεφανάκο, με αποτέλεσμα να δολοφονείται από «ανταγωνιστές».

Ο τίτλος του δεύτερου άρθρου της ίδιας μέρας (21 Ιανουαρίου) είναι γραμμένος περισσότερο δημοσιογραφικά. Με τη φράση «έργα και ημέρες» αναφέρεται στη δράση του Στεφανάκου, ο οποίος μεσουρανούσε στις παράνομες δραστηριότητες και τους «κύκλους της νύχτας».

Έχει ενδιαφέρον ο χαρακτηρισμός του Στεφανάκου ως «Έλληνα Κορλεόνε». Το όνομα Κορλεόνε είναι βγαλμένο από το διάσημο μυθιστόρημα «Ο Νονός» («The Godfather»), που περιγράφει τη ζωή των μελών της «ιταλικής Μαφίας». Στην πραγματικότητα ο συγγραφέας του μυθιστορήματος Mario Puzo εμπνεύστηκε το όνομα από το χωριό Κορλεόνε της Σικελίας, τόπο καταγωγής πολλών και σημαντικών μελών της «ιταλικής Μαφίας». Εδώ, ο συντάκτης επιχειρεί να συνδέσει τη δράση του Στεφανάκου με τις πρακτικές της «Μαφίας».

Στις 28 Ιανουαρίου, ο συντάκτης με αφορμή τη δολοφονία Στεφανάκου, αφιερώνει το άρθρο στη σχέση των μελών του οργανωμένου εγκλήματος με αυτά των Αρχών (όπως αστυνομία, λιμενικό), για τη διάπραξη παράνομων δραστηριοτήτων. Ο τίτλος του άρθρου περιγράφει αυτές τις σχέσεις με όργανα των Αρχών ως «υψηλές γνωριμίες» (σε εισαγωγικά), υπογραμμίζοντας πόσο σημαντικές είναι για τους «ανθρώπους της νύχτας» ώστε να ολοκληρώνουν τα σχέδιά τους με επιτυχία, χωρίς να συλληφθούν από τις Αρχές. Η σύνδεση των δύο αυτών φαινομενικά διαφορετικών οργανισμών (Αρχές – Εγκληματικές Ομάδες), δημιουργεί αίσθημα αβεβαιότητας στον αναγνώστη που έχει συνδέσει αυτούς τους δύο χώρους με εκ διαμέτρου αντίθετες δραστηριότητες τον καθένα. Η ιδέα της σύνδεσης τους μέσα από πελατειακές σχέσεις κάνει τον αναγνώστη να αισθάνεται ανασφάλεια, καθώς νιώθει ότι η Αστυνομία δεν βρίσκεται με το μέρος του πολίτη ώστε να τον προστατέψει από εγκληματικές ενέργειες. Αυτό το αίσθημα γίνεται εντονότερο, αφού οι αναφορές εδώ επικεντρώνονται σκόπιμα σε μέλη των Αρχών που συνεργάζονται με εγκληματίες, αλλά δεν αποτελούν τον κανόνα.

Φωτογραφίες και λεζάντες

Στην εφημερίδα «Το Βήμα» οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται κατά το χρονικό διάστημα 10 – 31 Ιανουαρίου 2018 είναι 3. Πρώτα (21 Ιανουαρίου) δημοσιεύεται μια φωτογραφία-ντοκουμέντο από τον τόπο του εγκλήματος. Πρόκειται για φωτογραφία λίγο μετά από τη δολοφονία, αφού το τοπίο είναι νυχτερινό και υπάρχει αστυνομική δύναμη. Η λεζάντα τη φωτογραφίας αναφέρει: «Περιπολικά και μηχανές της ΕΛ.ΑΣ. στο σημείο όπου εκτελέστηκε ο Βασίλης Στεφανάκος, επί της λεωφόρου Αθηνών». Η λεζάντα προσθέτει πληροφορίες για τη φωτογραφία, αναφερόμενη στη δολοφονία. Η αναφορά στις ισχυρές δυνάμεις που έφτασαν στο σημείο δείχνει και πάλι την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας, ενώ γίνεται και πάλι αναφορά στο ακριβές σημείο στο οποίο έγινε η δολοφονία.

Στη δεύτερη (21 Ιανουαρίου) απεικονίζεται ο Βασίλης Στεφανάκος. Πρόκειται για ένα πορτρέτο του ίδιου, από παλαιότερη μεταγωγή του. Τα χρώματα σε αυτή τη φωτογραφία είναι περισσότερο φωτεινά, ενώ ο Στεφανάκος παρουσιάζεται ανέκφραστος, με χειροπέδες στα χέρια. Η λεζάντα αναφέρει: «Ο Βασίλης Στεφανάκος ήθελε να τον θυμούνται ως ‘αριστερό’ και όχι ως βαρόνο του οργανωμένου εγκλήματος». Με αυτή τη φράση δίνονται πληροφορίες τόσο για τη στάση του Στεφανάκου, όσο και για τη στάση της κοινωνίας απέναντί του. Αν και χαρακτηρίζεται από τους περισσότερους ως «βαρόνος», ένας από τους αρχηγούς του οργανωμένου εγκλήματος, ο ίδιος επιθυμούσε να μείνει στη συλλογική μνήμη ως «αριστερός» (σε εισαγωγικά, όπως και το βαρόνος), μέσα από τις δηλώσεις του και τις απόψεις του.

Η τρίτη και τελευταία φωτογραφία που δημοσιεύεται στην εφημερίδα πρόκειται για κολλάζ φωτογραφιών. Σε καφέ φόντο διακοσμημένο με τρύπες από σφαίρες και δακτυλικά αποτυπώματα, που θυμίζει σκηνικό εξιχνίασης εγκλήματος, παρουσιάζονται τρεις φωτογραφίες σε σχήμα polaroid. Στη πρώτη απεικονίζεται ο Στεφανάκος κατά τη διάρκεια μεταγωγής. Στη δεύτερη απεικονίζεται ο Θέμης Παπαμάλης και στη τρίτη ο Θέμης Καλαποθαράκος. Η λεζάντα δίνει τις απαραίτητες πληροφορίες για τις φωτογραφίες: «Βασίλης Στεφανάκος, Θέμης Καλαποθαράκος, Θέμης Παπαμάλης, τρεις ‘διακεκριμένοι

νονοί' από τους πιο ισχυρούς ανθρώπους της νύχτας που έδρασαν την τελευταία 30ετία». Πρόκειται λοιπόν για ηγετικά μέλη του οργανωμένου εγκλήματος, όπως τους αναφέρει η λεζάντα «διακεκριμένους νονούς (της νύχτας)». Το όνομα του Βασίλη Στεφανάκου συνδέεται με «περιβόητα» μέλη της «νύχτας», κάτι που ενισχύει το πλαίσιο του μύθου γύρω από το πρόσωπό του. Πρόκειται για πληροφορίες που δεν προέρχονται από επίσημες πηγές της Αστυνομίας, χρησιμεύουν όμως για να δημιουργήσει ο συντάκτης ένα μυθιστορηματικό αφήγημα σχετικό με τους κύκλους της οργανωμένης εγκληματικότητας και ειδικά εδώ με το πρόσωπο του Βασίλη Στεφανάκου.

Όσον αφορά την είδηση της δολοφονίας, η εφημερίδα «Το Βήμα» αφιέρωσε εκτενές άρθρο με τίτλο «Η δράση, οι φόβοι και η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου». Το άρθρο αναφέρεται σε 3 διαφορετικά θέματα που το καθένα δημιουργεί διαφορετικό συναίσθημα. Πρώτα από όλα, στον τίτλο αναφέρεται η δράση του θύματος, με τον αναγνώστη να φέρνει στο μυαλό του έναν σκληροτράχηλο κακοποιό, με βάση κιόλας όσα έχει πληροφορηθεί τις προηγούμενες ημέρες. Η λέξη «φόβοι» δημιουργεί αντίθετα συναισθήματα, αφού δείχνει ένα πιο οικείο πρόσωπο του θύματος. Στο τέλος του τίτλου αναφέρεται και η «δολοφονία», κλείνοντας κάπως τη διαδρομή του Βασίλη Στεφανάκου. Χρησιμοποιούνται δύο φωτογραφίες, μια ντοκουμέντο και μια φωτογραφία τεκμήριο, και το κείμενο καταλαμβάνει αρκετό χώρο στο φύλλο. Το άρθρο ξεκινάει παραθέτοντας μια συνέντευξη ενός οικείου προσώπου του Στεφανάκου, πλαισιώνοντας το γεγονός και δημιουργώντας συναισθήματα συμπάθειας. Έπειτα, αναφέρεται το γεγονός και οι έρευνες της Αστυνομίας γύρω από τις κινήσεις του θύματος τον τελευταίο καιρό, ενώ γίνεται αναφορά και στις φιλικές σχέσεις του με αστυνομικούς. Αυτά τα στοιχεία ενισχύουν το πλαίσιο στο οποίο δρούσε ο Στεφανάκος, δίνοντας στον αναγνώστη την κυρίαρχη άποψη που υπήρχε για τον Στεφανάκο. Τα στοιχεία του ρεπορτάζ προέρχονται από πηγές όπως οικεία πρόσωπα του Στεφανάκου και «ορισμένες πληροφορίες». Η ασάφεια όσον αφορά την προέλευση των πληροφοριών έχουν να κάνουν ίσως με το δημοσιογραφικό απόρρητο, την «off

the record» πληροφόρηση που παρέχουν άτομα, με αντάλλαγμα την ανωνυμία τους. Από την άλλη, πληροφορίες που προέρχονται από τέτοιες κατευθύνσεις συντηρούν και ενισχύουν τον μύθο και συγκεκριμένα εδώ, το μύθο που περιβάλλει την προσωπικότητα του Στεφανάκου.

Η εφημερίδα «Το Βήμα» κινείται πολιτικά στον χώρο του κέντρο, έχοντας υποστηρίξει κατά καιρούς δεξιές και κεντροαριστερές κυβερνήσεις και αποτελεί εφημερίδα αναφοράς για τη διαμόρφωση της ημερήσιας πολιτικής θεματολογίας¹⁹⁰. Παρόλα αυτά είναι πολλές οι φορές που η συγκεκριμένη εφημερίδα αναζητά να παρουσιάσει και θέματα εκτός του πολιτικού χώρου που ενδιαφέρουν το ευρύτερο κοινό. Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί και η υπόθεση της δολοφονίας του Βασίλη Στεφανάκου, η οποία παρουσιάζεται τόσο σαν είδηση, αλλά και σαν αφορμή για την αναδρομή στα «δίκτυα της ελληνικής Μαφίας» και την αναφορά στις σχέσεις μεταξύ των Αρχών και των εγκληματικών ομάδων. Στους τίτλους και τα άρθρα της εφημερίδας γίνεται εκτεταμένη χρήση στοιχείων δραματοποίησης, τα οποία συνήθως προσιδιάζουν στον χώρο της «Μαφίας» και ιδιαίτερα της σικελικής, με αναφορές στους «νονούς της νύχτας» περιγράφοντας μάλιστα τον Στεφανάκο ως «βαρόνο» και ως «Έλληνα Κορλεόνη». Αυτά τα στοιχεία ενισχύουν και τον μύθο που περιβάλλει τη φυσιογνωμία του Βασίλη Στεφανάκου, καθώς πρόκειται για χαρακτηρισμούς και όχι αξιόπιστα επιχειρήματα. Ωστόσο μέσω αυτών των στοιχείων ο αναγνώστης σχηματίζει στο μυαλό του μια εικόνα ενός στυγερού κακοποιού που δρα στα κυκλώματα της «νύχτας», είναι «βαρόνος» και «νονός», ενώ ο ίδιος υποστήριζε μέσα από τις συνεντεύξεις του ότι είναι πρωτίστως «αριστερός». Η κυριακάτικη κυκλοφορία της εφημερίδας ανέρχεται περίπου στα 49.000 φύλλα¹⁹¹. Η θεματολογία της καλύπτει αρκετά γεγονότα της επικαιρότητας και απευθύνεται σε ευρύ κοινό,

¹⁹⁰ Ψυχογιός Δ., ο.π., 2004, σελ. 464

¹⁹¹ Βλ. Δελτία Κυκλοφορίας για τον μήνα Μάιο 2018, Πρακτορείο Διανομής Τύπου και Μεταφορών, <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17> (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

το οποίο ενδιαφέρεται να διαβάσει για μια υπόθεση σαν και τη συγκεκριμένη που αναλύεται στην παρούσα εργασία.

η) Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα»

Η εφημερίδα ασχολήθηκε με την υπόθεση μέσα από τα ακόλουθα πρωτοσέλιδα:

1. 21 Ιανουαρίου 2018: ΤΟ ΜΟΙΡΑΙΟ ΛΑΘΟΣ – Η ΑΓΡΙΑ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ
2. 28 Ιανουαρίου 2018: ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ – «Δικαστής» Στεφανάκος: ο λόγος του, νόμος για τους βαρυποινίτες

Η εφημερίδα αφιέρωσε μέρος του πρωτοσέλιδού της στην υπόθεση για δύο ημέρες. Στο κυριακάτικο φύλλο (21 Ιανουαρίου) αμέσως μετά τη δολοφονία και στο κυριακάτικο φύλλο της επόμενης εβδομάδας (28 Ιανουαρίου).

Στο πρώτο πρωτοσέλιδο αναφέρεται το γεγονός της δολοφονίας. Με κεφαλαία γράμματα, η εφημερίδα κάνει λόγο για «μοιραίο λάθος» του Στεφανάκου, αφού βρέθηκε στο σημείο χωρίς την προστασία του. Περιγράφει τη νύχτα της δολοφονίας ως «άγρια», λόγω της μαφιόζικης εκτέλεσης της οποίας έπεσε θύμα ο Στεφανάκος. Τόσο η παρουσίαση του τίτλου με κεφαλαία γράμματα, όσο και η χρήση φράσεων όπως «άγρια νύχτα» και «μοιραίο λάθος» ενισχύουν το στοιχείο της δραματοποίησης. Με την αναφορά στο «μοιραίο», ο αναγνώστης καταλαβαίνει ότι δεν υπήρχε άλλη κατάληξη όσον αφορά τη ζωή του Βασίλη Στεφανάκου. Ήταν μια προδιαγεγραμμένη έκβαση, η οποία προκλήθηκε από τις παράνομες δραστηριότητες του ίδιου. Δρώντας μέσα σε ένα επικίνδυνο περιβάλλον όπως αυτό της «νύχτας», οι απειλές για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητά του ήταν πολλές και πιθανές να συμβούν. Η φράση «άγρια νύχτα» προκαλεί στον αναγνώστη συναισθήματα οίκτου αλλά και τρόμου, καθώς ήδη η νύχτα

από μόνη της προκαλεί το αβέβαιο και το τρομαχτικό με την έλλειψη φωτός. Ο προσδιορισμός της ως «άγρια» που χαρακτηρίζει τη στιγμή της δολοφονίας του Βασίλη Στεφανάκου εντείνει το στοιχείο της δραματοποίησης, φέρνοντας στο μυαλό του αναγνώστη σκηνές από αστυνομικό θρίλερ.

Στις 28 Ιανουαρίου, το πρωτοσέλιδο αναφέρει με κεφαλαία γράμματα: «Ιστορίες της φυλακής». Ο τίτλος αυτός σχετίζεται με τη ζωή του Στεφανάκου όσο εξέτιε την ποινή του. Ήδη με τη χρήση της λέξης «ιστορίες» μπορεί να γίνει κατανοητό ότι όποια πληροφορία ακολουθήσει πλέκει ένα αφήγημα όσον αφορά τη ζωή του Βασίλη Στεφανάκου στη φυλακή. Είναι ένα ακόμα στοιχείο που εντείνει τον μύθο γύρω από το πρόσωπό του και δίνει την εντύπωση στον αναγνώστη ενός ατόμου που βρισκόταν συχνά στη φυλακή για έκτιση ποινής. Ο τίτλος συνεχίζει με την έκφραση «‘Δικαστής’ Στεφανάκος». Η λέξη δικαστής χρησιμοποιείται μεταφορικά, συγκρίνοντας τη θέση του Στεφανάκου στην ιεραρχία της φυλακής, που φέρεται να ήταν ηγετικό πρόσωπο σύμφωνα πάντα με το αφήγημα, με αυτή του δικαστή που ασκεί το επάγγελμά του στο δικαστήριο. Ο δικαστής αποτελεί το κορυφαίο πρόσωπο στο σύστημα απονομής της ποινικής και όχι μόνο δικαιοσύνης, έτσι ο χαρακτηρισμός του Στεφανάκου ως τέτοιος του προσδίδει μεγάλη δύναμη, αλλά και σεβασμό. Ο Στεφανάκος φέρεται να είχε τέτοια επιρροή, που «ο λόγος του ήταν νόμος» για τους βαρυποινίτες κρατούμενους.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 21 Ιανουαρίου 2018: Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε
2. 21 Ιανουαρίου 2018: Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας
3. 21 Ιανουαρίου 2018: Το μοιραίο λάθος
4. 28 Ιανουαρίου 2018: Ο «Δικαστής»: ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν νόμος για τις φυλακές

Το πρώτο άρθρο του φύλλου της 21^{ης} Ιανουαρίου, έρχεται λίγο μετά τη δολοφονία να κάνει μια ανασκόπηση της ζωής του Στεφανάκου. Παραθέτοντας πληροφορίες για τη ζωή του Στεφανάκου, γίνεται άμεση σύνδεση στο τέλος της ζωής του, καθώς οι παράνομες πράξεις του φέρεται να τον οδήγησαν στο θάνατο. Στον τίτλο ο Στεφανάκος περιγράφεται ως «Έλληνα Αλ Καπόνε». Ο Αλφόνσο Αλ Καπόνε επρόκειτο για πραγματικό πρόσωπο. Ήταν ένας από τους πιο διαβόητους κακοποιούς και η ενασχόλησή του με το Οργανωμένο Έγκλημα είχε να κάνει με τη λαθραία διακίνηση οινοπνευματώδη ποτών την περίοδο της ποτοαπαγόρευσης στην Αμερική¹⁹². Έτσι, ο χαρακτηρισμός αυτός από τον συντάκτη για τον Στεφανάκο, επιχειρεί να τον συνδέσει με τον χώρο της «Μαφίας».

Στο ίδιο φύλλο (21 Ιανουαρίου) γίνεται λόγος για τον χώρο του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα. Ο τίτλος «Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας» προϊδεάζει τον αναγνώστη για το θέμα του άρθρου. Αρχικά δίνεται η πληροφορία στον αναγνώστη ότι οι Αρχές έχουν χαρτογραφήσει τα κυκλώματα που σχετίζονται με παράνομες δραστηριότητες στον χώρο των νυχτερινών μαγαζιών. Η δολοφονία του Στεφανάκου έφερε ανακατατάξεις στους κύκλους των «νονών της νύχτας», δηλαδή σε όσους «πουλάνε προστασία» σε αυτά τα νυχτερινά μαγαζιά. Η αλλαγή του status quo στον «χώρο της νύχτας» με τη δολοφονία Στεφανάκου, δίνει την εντύπωση στον αναγνώστη ότι ο ίδιος αποτελούσε ένα από τα κορυφαία μέλη στο συγκεκριμένο περιβάλλον. Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθεί ότι οι πληροφορίες σχετικά με τον «χάρτη των νονών της νύχτας» προέρχονται από αόριστες πηγές της Αστυνομίας. Δεν υπάρχει κάποια επίσημη έκθεση της Αστυνομίας όσον αφορά αυτού του τύπου τις δραστηριότητες. Έτσι, με την παρουσίαση αυτών των στοιχείων που δεν είναι κατά τεκμήριο

¹⁹² Rosenberg J., "*Biography of Al Capone*", ThoughtCo., 2018, [thoughtco.com/al-capone-1779788](https://www.thoughtco.com/al-capone-1779788), τελευταία πρόσβαση 20/09/2018

αξιόπιστα εντείνεται ο μύθος γύρω από αυτό τον «σκοτεινό» χώρο αλλά και γύρω από το πρόσωπο του Στεφανάκου, που συνδέεται με τον χώρο αυτό.

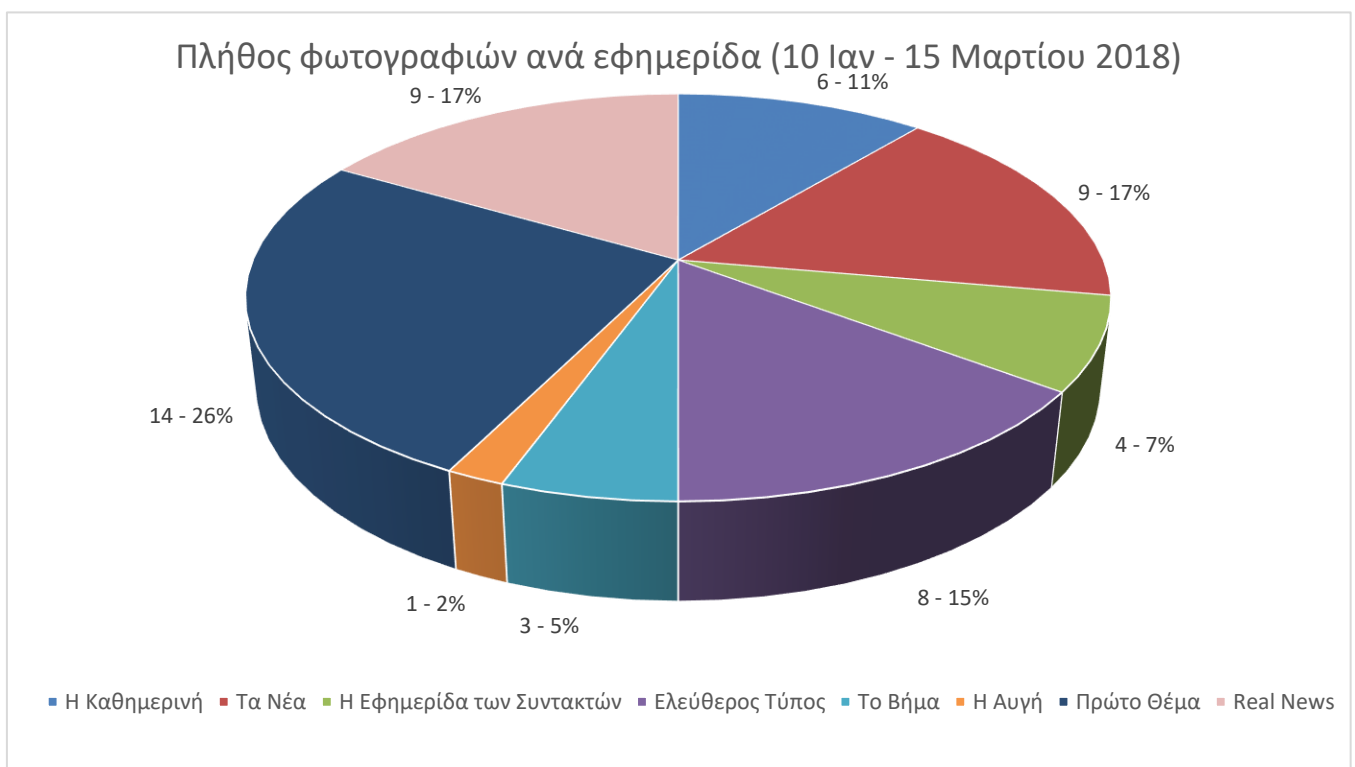
Το τρίτο άρθρο του ίδιου φύλλου (21 Ιανουαρίου), έχει ως τίτλο «το μοιραίο λάθος». Ο Στεφανάκος, κάνοντας το «λάθος» να βρίσκεται μόνος στο σημείο χωρίς τη συνοδεία των ατόμων που τον προστάτευαν, έπεσε νεκρός από τους πυροβολισμούς των δραστών. Η λέξη «μοιραίο» δείχνει ακριβώς πόσο σημαντικό ήταν αυτό το στοιχείο για την έκβαση της υπόθεσης. Παρουσιάζεται έτσι στον αναγνώστη το στοιχείο του αναπόφευκτου όσον αφορά τη δολοφονία, αφού μια σειρά από λάθος κινήσεις έφερε τον Στεφανάκο αντιμέτωπο με τον θάνατο.

Στο φύλλο της 28^{ης} Ιανουαρίου, το σχετικό με την υπόθεση άρθρο μιλάει για τη διαβίωση του Στεφανάκου στη φυλακή. Ο τίτλος χαρακτηρίζει και πάλι τον Στεφανάκο «δικαστή», αφού μέσα από το κελί του με τον αριθμό 40 φέρεται να ρυθμίζει τη ζωή της φυλακής. Σε αντίθεση με τον τίτλο του πρωτοσέλιδου «ο λόγος του, νόμος για τους βαρυποινίτες», εδώ χρησιμοποιείται η φράση «ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν νόμος για τις φυλακές». Από τον δεύτερο τίτλο μπορεί να υποθεθεί ότι όσα έλεγε ο Στεφανάκος, δεν ήταν σεβαστά μόνο από τους κρατούμενους, αλλά και από τους υπαλλήλους των φυλακών. Με την αναφορά στον αριθμό του κελιού του, εντείνεται το στοιχείο της δραματοποίησης, αφού ο αναγνώστης προκαλείται να σχηματίσει στο μυαλό του την εικόνα της φυλακής και των κελιών. Με τη λέξη «δικαστής» δεν γίνεται αναφορά μόνο στην επιρροή που είχε ο Στεφανάκος, αλλά και στην ικανότητα του να ρυθμίζει ζητήματα της φυλακής, όντας ειρηνοποιός. Ο χαρακτηρισμός του ως «δικαστή» τον κάνει να παρουσιάζεται ως ένας δυναμικός άνθρωπος της παρανομίας τον οποίο δεν σέβονται μόνο οι κρατούμενοι αλλά και οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι. Στη συγκεκριμένη περίπτωση προκαλούνται συναισθήματα αβεβαιότητας στον αναγνώστη σχετικά με τον τρόπο διοίκησης των φυλακών. Οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι δεν επιβάλλονται σε έναν κρατούμενο, ο οποίος τυχαίνει να χαρακτηρίζεται και επικίνδυνος κακοποιός. Φέρεται

αυτός ο κακοποιός να διοικεί ολόκληρη τη φυλακή παρόλο που δεν είναι αυτός ο ρόλος του. Έτσι, το σωφρονιστικό σύστημα τίθεται σε κρίση στο μυαλό του αναγνώστη, που μπορεί να μην αισθάνεται το ίδιο ασφαλής γνωρίζοντας αυτή τη πληροφορία. Μια πληροφορία που είναι πάντως αναξιόπιστη και ενισχύει τον μύθο γύρω από τη φυσιογνωμία του Βασίλη Στεφανάκου.

Φωτογραφίες και λεζάντες

Η εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» χρησιμοποίησε τις περισσότερες φωτογραφίες από κάθε άλλη εφημερίδα για την συγκεκριμένη υπόθεση, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, με τις εφημερίδες Real News, Ελεύθερος Τύπος και Τα Νέα να ακολουθούν σε μικρότερο ποσοστό. Οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται κατά το χρονικό διάστημα 10 – 31 Ιανουαρίου 2018 είναι 14.

Στο πρώτο άρθρο της 21^{ης} Ιανουαρίου δημοσιεύονται 5 φωτογραφίες. Η πρώτη είναι μια μεγάλη φωτογραφία του Βασίλη Στεφανάκου. Βρίσκεται σπíti του, καθισμένος, και μπροστά του στέκεται ο σκύλος του ράτσας πιτ μπουλ. Περιγράφεται ως η πιο επικίνδυνη και επιθετική

ράτσα στον κόσμο¹⁹³ και η φωτογραφία αποκαλύπτει μια δυνατή αντίθεση. Από τη μια ο Στεφανάκος κάθεται γαλήνιος, ενώ μπροστά του στέκεται επίσης γαλήνιο το κατοικίδιο του. Ωστόσο και οι δύο έχουν εντυπωθεί στη συλλογική μνήμη ως επικίνδυνοι. Τη φωτογραφία δεν συνοδεύει κάποια λεζάντα.

Η δεύτερη φωτογραφία πρόκειται για φωτογραφία-ντοκουμέντο. Απεικονίζει το τζάμι του θωρακισμένου οχήματος του Στεφανάκου, το οποίο έχει ραγίσει μετά από τον καταιγισμό των σφαιρών από τους δράστες. Η λεζάντα που τη συνοδεύει αναφέρει: «Ο Στεφανάκος δέχτηκε 29 πυροβολισμούς πριν πέσει νεκρός μέσα στο αυτοκίνητό του». Η λεζάντα δίνει πρόσθετες πληροφορίες για το γεγονός αναφέροντας το πλήθος των σφαιρών που δέχτηκε το θύμα, κάτι που δημιουργεί το αίσθημα του αποτροπιασμού στον αναγνώστη, λόγω της έντασης και της σκληρότητας που έγινε η δολοφονία. Η λεζάντα αναφέρει επίσης και την ακριβή θέση του Στεφανάκου μετά τους πυροβολισμούς (έπεσε νεκρός πάνω στο κάθισμα του συνοδηγού). Αυτή η περιγραφή ωθεί τον αναγνώστη να δημιουργήσει την εικόνα του τόπου του εγκλήματος στο μυαλό του, στοιχείο που ενισχύει τη δραματοποίηση του γεγονότος.

Η τρίτη φωτογραφία απεικονίζει ένα ελικόπτερο σε εξωτερικό χώρο. Η λεζάντα δίνει πρόσθετες πληροφορίες για την εικόνα: «Τον Απρίλιο του 2006 ο Στεφανάκος οργανώνει την πρώτη επιχείρηση απόδρασης με ελικόπτερο. Ο Βασίλης Παλαιοκόστας και ο Αλκέτ Ριζά πετούν στην ελευθερία. Έκτοτε ο 'φαντομάς του θεσσαλικού κάμπου' παραμένει ασύλληπτος». Στην πραγματικότητα, το ελικόπτερο που απεικονίζεται στη φωτογραφία δεν είναι από την πρώτη απόδραση των δύο κακοποιών (2006), αλλά από τη δεύτερη (2009)¹⁹⁴ των

¹⁹³ Τις δεκαετίες του 1970 και 1980 τα πιτ μπουλ χαρακτηρίστηκαν ως μια ράτσα επιθετική και επικίνδυνη. Συχνά ταυτίζονταν με ιδιοκτήτες όπως νεαρούς άνδρες, με περιπτώσεις κυνομαχιών και διακίνησης ναρκωτικών. Παρόλα αυτά, πολλές φορές έχουν γίνει γνωστά περιστατικά βίαιων επιθέσεων σε ανθρώπους από αυτή τη ράτσα και στην Ελλάδα. Ωστόσο μεγάλο ρόλο δεν παίζει η ράτσα αυτή καθαυτή, αλλά ο τρόπος με τον οποίο ο ιδιοκτήτης θα εκπαιδεύσει τον σκύλο. Βλ. και Burrows T. J., Fielding William J., «Views of College Students on Pit Bull "Ownership"», *Society & Animals*, Vol. 13, Issue 2, 2005

¹⁹⁴ Βλ. «Το Βήμα», χωρίς συντάκτη, «Δεύτερη απόδραση με ελικόπτερο από τις φυλακές Κορυδαλλού των Παλαιοκόστα και Ριζάϊ», 22/02/2009, τελευταία πρόσβαση 09/06/2018

ιδίων. Η λεζάντα σχετίζει τον Στεφανάκο με την πρώτη απόδραση των κακοποιών, την οποία φέρεται να οργάνωσε. Ο Παλαιοκόστας χαρακτηρίζεται ως «φαντομάς του θεσσαλικού κάμπου». Η λέξη «φαντομάς» προέρχεται από την γαλλική *Fantômas*, όνομα φανταστικού ήρωα γαλλικών αστυνομικών μυθιστορημάτων και ταινιών. Στην ελληνική γλώσσα χρησιμοποιείται μεταφορικά με την έννοια του «ασύλληπτου κλέφτη που εξαφανίζεται σαν φάντασμα». Η σύνδεση του Βασίλη Στεφανάκου με την απόπειρα απόδρασης των δύο «περιβόητων» κακοποιών γίνεται και πάλι χωρίς επίσημα στοιχεία. Η συγκεκριμένη πληροφορία παρουσιάζεται ωστόσο από τους συντάκτες του άρθρου με σκοπό τον εμπλουτισμό του αφηγήματος γύρω από τον Στεφανάκο και την ενίσχυση του μύθου γύρω από τη φυσιογνωμία του.

Η τέταρτη φωτογραφία απεικονίζει τον Στεφανάκο μαζί με τη σύζυγό του και το παιδί του, κατά τη διάρκεια του γάμου τους στις φυλακές της Λάρισας. Η φωτογραφία έχει χρησιμοποιηθεί και από άλλη εφημερίδα («Real News»). Η λεζάντα αναφέρει: «Τον Μάρτιο του 2010 ο Στεφανάκος παντρεύεται την εκλεκτή της καρδιάς του Κατερίνα Θωμαΐδου μέσα στις Φυλακές Λάρισας». Η λεζάντα δίνει πρόσθετες πληροφορίες για τον τόπο και το χρόνο του γάμου. Η χρήση της φράσης «εκλεκτή της καρδιάς του» που περιγράφει την σύζυγο του, προκαλεί αισθήματα τρυφερότητας στον αναγνώστη και ενισχύει την ανθρώπινη πλευρά του Βασίλη Στεφανάκου.

Στην Τρίτη φωτογραφία απεικονίζεται ο Στεφανάκος μαζί με δύο άνδρες, ο ένας εκ των οποίων είναι ο Παναγιώτης Βλαστός, διαβόητος κακοποιός. Η φωτογραφία απαθανατίζει και τους τρεις άνδρες πίσω από κάγκελα, όχι κελιού αλλά πιθανώς παραθύρων. Η όψη του Στεφανάκου είναι σκοτεινή σε χρωματισμό, ενώ ο ίδιος φαίνεται να χαμογελάει. Η λεζάντα αναφέρει: «Από το 2008, όταν ο Βασίλης Στεφανάκος μπήκε στη φυλακή, έγινε κολλητός, ‘αδερφός’ όπως έλεγε ο ίδιος, με τον άλλο διαβόητο κακοποιό Παναγιώτη Βλαστό». Η λεζάντα επιβεβαιώνει την σκηνή της φωτογραφίας, με την πληροφορία της στενής, σχεδόν αδερφικής σχέσης των

δύο κακοποιών. Ο Στεφανάκος φέρεται σύμφωνα με τις μη διασταυρωμένες πληροφορίες να χρησιμοποιούσε τη λέξη «αδερφός» για να εκφράσει τη μεγάλη συμπάθειά του για τον Βλαστό.

Στο δεύτερο άρθρο της 21^{ης} Ιανουαρίου δημοσιεύονται 3 φωτογραφίες. Η πρώτη παρουσιάζει το πορτρέτο του Θέμη Καλαποθαράκου. Η λεζάντα αναφέρει: «Στις 25 Ιουλίου 2000 ο Θέμης Καλαποθαράκος έπεσε νεκρός μετά από μάχη. Για τη δολοφονία του κατηγορήθηκε ο Στεφανάκος ως ηθικός αυτουργός. Ο ίδιος πάντως αρνιόταν τα πάντα». Η λεζάντα δίνει πληροφορίες για το πρόσωπο που απεικονίζεται, αφού υπήρξε μέλος του χώρου της νύχτας. Και ο ίδιος εκτελέστηκε από επαγγελματίες, με τον Στεφανάκο να συνδέεται με την υπόθεση ως «ηθικός αυτουργός». Εδώ γίνεται και πάλι σύνδεση του Βασίλη Στεφανάκου με άλλο «νονό της νύχτας», ενώ κατηγορείται ως ηθικός αυτουργός στη δολοφονία του, χωρίς να υπάρχουν επίσημα στοιχεία. Αυτή η πληροφορία ενισχύει την μυθική εγκληματική φυσιογνωμία του Βασίλη Στεφανάκου.

Η δεύτερη φωτογραφία παρουσιάζει ένα ακόμα μέλος στο χώρο της προστασίας νυχτερινών μαγαζιών, τον Βασίλη Γρίβα. Από τη φωτογραφία εμφανίζεται μυώδης, αφού ποζάρει χωρίς μπλούζα σε αγώνες bodybuilding, όντας bodybuilder. Η λεζάντα αναφέρει: «Η δολοφονία του 47χρονου bodybuilder Βασίλη Γρίβα έξω από το δημοτικό σχολείο του γιου του άφησε ένα μεγάλο κενό στην προστασία των νυχτερινών καταστημάτων». Η λεζάντα δίνει πληροφορίες για το πρόσωπο της εικόνας, ενώ το συνδέει με την υπόθεση λόγω των κοινών παράνομων δραστηριοτήτων (προστασία μαγαζιών) και της «μαφιόζικης εκτέλεσης».

Η τρίτη φωτογραφία απεικονίζει το σημείο στο οποίο ο Βασίλης Γρίβας εκτελέστηκε το 2017. Η λεζάντα αναφέρει: «Ο Βασίλης Γρίβας δολοφονήθηκε στις 08.38, το πρωί της Τετάρτης, στις 3/5/2017, ενώ άφηνε τον 10χρονο γιο του στο σχολείο του στα Γλυκά Νερά». Πέρα από τις πληροφορίες για το γεγονός, ο συντάκτης αναφερόμενος στο μέρος της δολοφονίας (έξω

από ένα δημοτικό σχολείο) δείχνει και την αγριότητα των εκτελεστών, αφού δεν έλαβαν υπόψη ότι πρόκειται για μέρος όπου κυκλοφορούν μικρά παιδιά, παρά σχεδίασαν να εκτελέσουν τον 47χρονο Γρίβα μπροστά στα μάτια του 10χρονου γιου του.

Στο τρίτο άρθρο της ίδιας ημέρας (21 Ιανουαρίου), δημοσιεύονται δύο φωτογραφίες. Η μια έχει ήδη παρουσιαστεί ξανά σε προηγούμενη σελίδα και απεικονίζει το σπασμένο από τις σφαίρες παράθυρο του θωρακισμένου οχήματος του Στεφανάκου. Η δεύτερη, έχοντας ως υπέρτιτλο τη λέξη «ντοκουμέντο» με κεφαλαία γράμματα απεικονίζει το άψυχο σώμα του Στεφανάκου, ο οποίος μετά τον καταγισμό των πυρών πέφτει νεκρός πάνω στο κάθισμα του συνοδηγού. Η φωτογραφία παρουσιάζεται χωρίς καμία επεξεργασία και καμία προσπάθεια να καλυφθεί το σώμα του θύματος. Αν και η φωτογραφία είναι θολή, ο αναγνώστης μπορεί να διακρίνει τη στάση στην οποία βρέθηκε το σώμα του Στεφανάκου. Η λεζάντα αναφέρει: «**Η ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ** – Οι επαγγελματίες εκτελεστές που παρακολουθούσαν τον Στεφανάκο και γνώριζαν τα πάντα για τις κινήσεις και το πρόγραμμά του έστησαν ενέδρα θανάτου και τον αιφνιδίασαν. Με 29 σφαίρες τον εκτέλεσαν εν ψυχρώ χωρίς να του αφήσουν το παραμικρό περιθώριο αντίδρασης». Η λεζάντα δίνει περισσότερα στοιχεία για τη δολοφονία, ενώ αναδεικνύει την «εν ψυχρώ» εκτέλεση με την πληροφορία ότι οι εκτελεστές δεν του άφησαν το «παραμικρό περιθώριο αντίδρασης».

Στο άρθρο της 28^{ης} Ιανουαρίου δημοσιεύονται 4 φωτογραφίες. Στην εφημερίδα τα άρθρα σχετικά με την υπόθεση συνοδεύονται συχνά από πολλές φωτογραφίες. Όπως δείχνει και το παρακάτω γράφημα, το ποσοστό των 4 φωτογραφιών ανά άρθρο είναι ιδιαίτερα υψηλό, λόγω της πρακτικής της συγκεκριμένης εφημερίδας.

Όσον αφορά τις φωτογραφίες του συγκεκριμένου άρθρου, η πρώτη απεικονίζει τον Στεφανάκο να παίζει με τα δύο σκυλιά του στο σπίτι του. Είναι φωτογραφία παρόμοια με αυτή που δημοσιεύτηκε στις 21 Ιανουαρίου, με τον Στεφανάκο να ποζάρει με τον σκύλο του. Στη συγκεκριμένη φωτογραφία ο Στεφανάκος κάθεται χαϊδεύοντας τα δύο σκυλιά του. Η φωτογραφία δεν συνοδεύεται από κάποια λεζάντα.

Η δεύτερη φωτογραφία προέρχεται από το εσωτερικό των φυλακών Κορυδαλλού. Απεικονίζει τους κρατούμενους από ψηλά, οι οποίοι έχουν συγκεντρωθεί όλοι σε έναν διάδρομο των φυλακών, για να αποτίσουν φόρο τιμής στον Στεφανάκο μετά τον θάνατό του. Η λεζάντα αναφέρει: «‘Δεν θα τον ξεχάσουμε ποτέ’: Στο άκουσμα του επικήδειου οι κρατούμενοι ξέσπασαν σε χειροκρότημα». Η φωτογραφία αλλά και η λεζάντα επιβεβαιώνουν την επιρροή

που φέρεται να είχε ο Στεφανάκος όσο βρισκόταν στη φυλακή, αλλά και τον σεβασμό που είχε από τους συγκρατούμενούς του.

Η επόμενη φωτογραφία πρόκειται για ντοκουμέντο από τον τόπο της εκτέλεσης. Αν και είχε ήδη δημοσιευτεί από την εφημερίδα παρόμοια φωτογραφία, που απεικονίζει από πλάγια θέση το άψυχο σώμα του Στεφανάκου, σε αυτή παρουσιάζεται και το πρόσωπό του, ενώ βρίσκεται μέσα στο αυτοκίνητο νεκρός. Δίπλα του βρίσκεται ένας άνδρας της Αστυνομίας, ο οποίος συλλέγει στοιχεία. Και πάλι, η φωτογραφία δεν έχει υποστεί επεξεργασία έτσι ώστε να μη φαίνεται το πρόσωπο του νεκρού. Η λεζάντα αναφέρει: «Το ακριβότερο συμβόλαιο θανάτου στην ιστορία του ελληνικού υπόκοσμου έχει το όνομα του Βασίλη Στεφανάκου και έκλεισε με ένα καλάσνικοφ και 29 σφαίρες πάνω στο σώμα του διαβόητου Godfather». Η λεζάντα αναφέρεται στο γεγονός με τον όρο «συμβόλαιο θανάτου» ενώ πληροφορεί τον αναγνώστη για τον τύπο του όπλου. Επίσης αναφέρει ξανά το πλήθος των σφαιρών που δέχτηκε ο διαβόητος «Godfather». Η λέξη «Godfather» σημαίνει «νονός» και αναφέρεται στον άνδρα που βαπτίζει ένα παιδί ή στον άνδρα που προστατεύει κάποιον. Μεταφορικά, και με το πρώτο γράμμα κεφαλαίο, «godfather» ονομάζεται ο ισχυρός αρχηγός, ειδικά στους κύκλους της «Μαφίας». Και πάλι ο Στεφανάκος συνδέεται με τους κύκλους του οργανωμένου εγκλήματος, μέσα από λέξη που σχετίζεται με τη «σικελική Μαφία».

Η τελευταία φωτογραφία που δημοσιεύεται στις 28 Ιανουαρίου απεικονίζει τον Στεφανάκο κατά τη διάρκεια παλαιότερης μεταγωγής του. Παρουσιάζεται πίσω από κάγκελα, σε εξωτερικό όμως χώρο. Ωστόσο η εικόνα δίνει την αίσθηση ότι το άτομο που απεικονίζεται είναι φυλακισμένο. Ο Στεφανάκος είναι ανέκφραστος και συνοδεύεται από δύο αστυνομικούς. Η λεζάντα αναφέρει: «Η πόρτα του στο κελί 40 ήταν πάντα ανοιχτή, λένε οι πρώην συγκρατούμενοί του στις Φυλακές Κορυδαλλού». Η λεζάντα δίνει πληροφορίες για τον χαρακτήρα του Στεφανάκου, μέσα από όσα έχουν δηλώσει συγκρατούμενοί του. Η εικόνα με

τα κάγκελα συνδέεται με τη λεζάντα, η οποία αναφέρει στοιχεία που έχουν να κάνουν με τη ζωή του Βασίλη Στεφανάκου στη φυλακή.

Η εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» αναφέρεται στο γεγονός της δολοφονίας χρησιμοποιώντας τεράστιους τίτλους και φωτογραφίες διαφορετικές από τις υπόλοιπες εφημερίδες. Ο τεράστιος τίτλος «Το μοιραίο λάθος» δημιουργεί δέος στον αναγνώστη και του τραβάει την προσοχή. Η αναφορά στο «μοιραίο» αποτυπώνει το ντετερμινιστικό στοιχείο που χαρακτηρίζει το γεγονός. Αυτό ήταν το αναπόφευκτο πεπρωμένο του Στεφανάκου, ενός ατόμου που ζούσε μέσα στην παρανομία. Γίνεται επίκληση μέσα από αυτόν τον τίτλο στο μοιραίο, στην αναπόφευκτη εξέλιξη και το τέλος ενός τέτοιου εγκληματία. Το άρθρο είναι εκτενές και παρουσιάζει θέματα όπως «ποιος σκότωσε τον Στεφανάκο» και το «χρονικό της δολοφονίας». Το κείμενο ξεκινάει με την αφήγηση της βραδιάς της δολοφονίας, δημιουργώντας στο μυαλό του αναγνώστη εικόνες που σχετίζονται με την αγριότητα που επικρατεί σε ένα σκοτεινό μέρος. Η αφήγηση αυτή πλαισιώνει το γεγονός και το δραματοποιεί, αφού ακολουθούν πληροφορίες από αστυνομικό της Ασφάλειας σχετικά με τους φόβους του Στεφανάκου. Η αναφορά σε ένα στέλεχος της Αστυνομίας, δίνει βαρύτητα στην πληροφορία, αφού προέρχεται από επίσημη πηγή, παρά την διατήρηση της ανωνυμίας του αστυνομικού. Στο τέλος του κειμένου αναφέρεται το χρονικό της δολοφονίας, με τη χρήση φράσεων όπως «τον καθάρισαν», φράση που δίνει το πλαίσιο μέσα στο οποίο έγινε η δολοφονία. Πρόκειται για φράση μεταφορική και λαϊκή, αλλά και φράση που χρησιμοποιούν και οι κακοποιοί στους κύκλους τους, αντί για παράδειγμα τη φράση «τον δολοφόνησαν». Το κείμενο συνοδεύεται από δύο φωτογραφίες που απεικονίζουν το θύμα σωριασμένο μέσα στο αυτοκίνητό του. Οι εν λόγω φωτογραφίες χαρακτηρίζονται αντιδεοντολογικές με βάση τις αρχές του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, αφού οι δημοσιογράφοι παρουσιάζοντάς τις δεν λαμβάνουν υπόψη την οδύνη που

δημιουργούν στους οικείους¹⁹⁵, ούτε την ασέβειά τους προς τον νεκρό. Οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται από ανεπίσημες αστυνομικές πηγές, αλλά και από αυτόπτες μάρτυρες στο σημείο της δολοφονίας. Η εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» έχοντας δεξιό προσανατολισμό και κυριακάτικη κυκλοφορία περίπου 47.000 φύλλα¹⁹⁶, προσεγγίζει την υπόθεση προσιδιάζοντας σε εφημερίδα tabloid. Ειδικά το στοιχείο της δραματοποίησης που είναι έκδηλο, με τη χρήση μεγάλων τίτλων και φωτογραφιών που αποτυπώνουν πορτρέτα ανθρώπων¹⁹⁷, αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο των εφημερίδων tabloid.

Μια δολοφονία σαν και αυτή αποτελεί είδηση πρώτης γραμμής, είναι εύπεπτη ενώ δεν δίνεται τόση προσοχή στις πληροφορίες αλλά στην κάλυψη με οπτικά μέσα (φωτογραφίες) και την προσωποποίηση του γεγονότος¹⁹⁸. Χρησιμοποιώντας αθέμιτα μέσα όπως ακατάλληλες φωτογραφίες που απεικονίζουν το θύμα μετά την επίθεση, ικανοποιεί το αίσθημα περιέργειας του αναγνώστη, ο οποίος συνήθως ελκύεται από ιστορίες προσωποποιημένες που ενέχουν το στοιχείο του πόνου και του θανάτου αλλά και από υποθέσεις εγκληματικές και βίαιες. Η προσωποποίηση συγκεκριμένα επιτυγχάνεται μέσα από πληροφορίες σχετικά με τη ζωή του Στεφανάκου, όσον αφορά την οικογενειακή του κατάσταση αλλά και τη διαβίωσή του μέσα στη φυλακή. Οι πληροφορίες αυτές δεν κρίνονται ως αξιόπιστες, παρά ενισχύουν το μύθο που περιβάλλει το συγκεκριμένο πρόσωπο. Ένα ακόμα στοιχείο ενίσχυσης αυτού του μύθου είναι και η σύνδεση του Βασίλη Στεφανάκου με άλλα άτομα του «υπόκοσμου» που έχουν δολοφονηθεί με παρόμοιο τρόπο. Έτσι πλέκεται ένα δίκτυο ατόμων που δρα «στη νύχτα» και διατάσσει και εκτελεί «συμβόλαια θανάτου», χωρίς όμως οι πληροφορίες που έχουν συνθέσει αυτό το δίκτυο να είναι αξιόπιστες και να έρχονται από επίσημες εκθέσεις της Αστυνομίας.

¹⁹⁵ Βλ. Αρχές Δεοντολογίας του Δημοσιογραφικού Επαγγέλματος, όπως αυτές εγκρίθηκαν από τη Γενική Συνέλευση της ΕΣΗΕΑ, 19-20 Μαΐου 1998, Άρθρο 2, παρ. ε

¹⁹⁶ Βλ. Δελτία Κυκλοφορίας για τον μήνα Μάιο 2018, Πρακτορείο Διανομής Τύπου και Μεταφορών, <http://www.argoscom.gr/index.php?page=17> (τελευταία πρόσβαση 28 Ιουλίου 2018)

¹⁹⁷ Johansson S., «*Reading Tabloids: Tabloid Newspapers and Their Readers*», Södertörn University, 2007, σελ. 89-90

¹⁹⁸ Uribe R., Gunter B., «Research Note: The Tabloidization of British Tabloids», *European Journal of Communication*, 2004, σελ. 388

Με ακραία μέσα που ενισχύουν το στοιχείο της δραματοποίησης, εφημερίδες σαν το «Πρώτο Θέμα» προσπαθούν να πετύχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την υπόθεση, άρα να αυξήσουν τις πωλήσεις των φύλλων τους.

θ) Εφημερίδα «Real News»

Η εφημερίδα ασχολήθηκε με την υπόθεση μέσα από τα ακόλουθα πρωτοσέλιδα:

1. 21 Ιανουαρίου 2018: «Όσοι τον αγαπούσαμε στην οικογένειά του, τόσο τον μισούσαν κάποιοι άλλοι»
2. 25 Φεβρουαρίου 2018: ΒΟΥΤΙΑ ΣΤΟΝ ... ΥΠΟΚΟΣΜΟ – ΔΥΤΕΣ «ΨΑΡΕΨΑΝ» ΤΟ ΟΠΛΟ ΤΗΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ

Στο πρωτοσέλιδο της 21ης Ιανουαρίου (την αμέσως επόμενη Κυριακή μετά τη δολοφονία), φιλοξενείται μια δήλωση της συζύγου του Στεφανάκου, Κατερίνας Θωμαΐδου. Σε εισαγωγικά, παρουσιάζεται η φράση της που δείχνει την αντίθεση ανάμεσα στους δύο κόσμους όπου ζούσε ο Βασίλης Στεφανάκος. Ήδη από τον τίτλο του πρωτοσέλιδου, ο αναγνώστης προετοιμάζεται να διαβάσει μια διαφορετική οπτική όσον αφορά τον Βασίλη Στεφανάκο, αφού και σύμφωνα με τη σύζυγό του, όσο τον αγαπούσε η οικογένειά του, τόσο τον μισούσαν «κάποιοι άλλοι». Η αναφορά στην οικογενειακή ζωή του Στεφανάκου αποτελεί στοιχείο δραματοποίησης, αφού η προσοχή του αναγνώστη επικεντρώνεται σε μια πιο ανθρώπινη πλευρά ενός αδίστακτου κακοποιού, σύμφωνα με το γενικότερο αφήγημα. Ο αναγνώστης νιώθει συμπόνια τόσο για το θύμα όσο και για την οικογένεια που άφησε πίσω του. Η αγάπη της οικογένειάς του έρχεται σε αντίθεση με το μίσος «κάποιων άλλων», με τους οποίους μπορεί να είχε διαφορές ο Στεφανάκος. Αυτά τα άτομα δεν κατονομάζονται, αλλά γίνεται αναφορά σε αυτά μέσω της παραπάνω φράσης. Ο αναγνώστης από το πλαίσιο στο οποίο παρουσιάζεται η υπόθεση, καταλαβαίνει ότι αυτά τα άτομα προέρχονται από τον χώρο της «νύχτας».

Στο πρωτοσέλιδο της 25ης Φεβρουαρίου, η εφημερίδα αναφέρεται στην εύρεση του όπλου με το οποίο δολοφονήθηκε ο Βασίλης Στεφανάκος. Πρόκειται για τη μοναδική εφημερίδα που αφιερώνει μέρος από το πρωτοσέλιδό της, όσον αφορά την εύρεση του φονικού όπλου. Ο τίτλος είναι γραμμένος με κεφαλαία γράμματα, ενώ υπάρχουν δημοσιογραφικές «κλισέ» φράσεις. Συνδέοντας τον τόπο που βρέθηκε το όπλο, στη θαλάσσια περιοχή «Λιμανάκια» της Βουλιαγμένης, με το πλαίσιο όπου δρούσε το θύμα (υπόκοσμος), χρησιμοποιείται η φράση «βουτιά στον υπόκοσμο». Επίσης, χρησιμοποιώντας μεταφορικά τη λέξη «ψαρεύω», η εφημερίδα αναφέρει την τυχαία εύρεση του όπλου από κάποιους δύτες με τη φράση «‘ψάρεψαν’ το όπλο της δολοφονίας Στεφανάκου».

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στο κυριακάτικο φύλλο της 28ης Ιανουαρίου, η υπόθεση δεν απασχόλησε το πρωτοσέλιδο της εφημερίδας, ωστόσο στη πρώτη σελίδα του ένθετου «Κοινωνία» της Real News, υπάρχει αναφορά σε άρθρο που βρίσκεται στις επόμενες σελίδες. Χρησιμοποιείται η φράση «η τελευταία παραγγελιά», αφού το άρθρο αναφέρεται σε μια από τις τελευταίες νυχτερινές εξόδους του Στεφανάκου. Ο Στεφανάκος παρουσιάζεται εδώ ως άνθρωπος που διασκεδάζει στα νυχτερινά μαγαζιά. Ο ρόλος που έχει στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι η προστασία των νυχτερινών μαγαζιών, αφού ο ίδιος βρίσκεται ως θαμώνας σε κάποιο νυχτερινό μαγαζί. Αυτό προκαλεί συναισθήματα θυμού στον αναγνώστη, καθώς ο Στεφανάκος παρουσιάζεται να διασκεδάζει χωρίς έννοιες. Αυτή η κατάσταση έρχεται σε σύγκρουση με το εγκληματικό παρελθόν του, με τον αναγνώστη να θεωρεί τον Στεφανάκο ως έναν ψυχρό εγκληματία που δεν έχει τύψεις για τα αποτελέσματα των εγκληματικών πράξεών του. Ωστόσο η μοιραία κατάληξή του περιγράφεται με την «τελευταία παραγγελιά» του τίτλου, αφού η νυχτερινή του έξοδος είναι από τις τελευταίες πριν την δολοφονία του.

Τα ειδησεογραφικά άρθρα τιτλοφορήθηκαν ως εξής:

1. 21 Ιανουαρίου: «Ο δικός μου Στεφανάκος»

2. 21 Ιανουαρίου: «Μισή ζωή στη φυλακή»
3. 28 Ιανουαρίου: «Το τελευταίο γλέντι πριν από την εκτέλεση»
4. 25 Φεβρουαρίου: «Ψάρεψαν’ το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου»

Το πρώτο φύλλο (21 Ιανουαρίου) μετά τη δολοφονία Στεφανάκου, φιλοξενεί συνέντευξη της συζύγου του, Κατερίνας Θωμαΐδου. Ο τίτλος ήδη προϊδεάζει τον αναγνώστη για όσα θα διαβάσει. Παρουσιάζεται η φράση «ο δικός μου Στεφανάκος», σε εισαγωγικά, αφού η σύζυγός του θα μιλήσει για αυτόν δίνοντας μια άλλη οπτική. Η χρήση της φράσης «δικός μου» δημιουργεί συναισθήματα οικειότητας στον αναγνώστη, ο οποίος βρίσκεται μπροστά σε μια σύζυγο η οποία έχει χάσει τον άντρα της και πατέρα του παιδιού της. Η ίδια πρόκειται να δώσει μια δική της οπτική για τον Βασίλη Στεφανάκου. Αν και οι πληροφορίες προέρχονται από ένα πολύ οικείο πρόσωπο του θύματος και θα μπορούσαν να κριθούν αξιόπιστες, η ίδια ως σύζυγός του δεν παύει να είναι υποκειμενική στην αφήγησή της. Αυτό είναι ένα ακόμη στοιχείο που ενισχύει τον μύθο του Βασίλη Στεφανάκου, αφού παρουσιάζεται ακόμη μια πλευρά του από την οπτική της συζύγου του.

Το δεύτερο άρθρο που φιλοξενείται στο ίδιο φύλλο (21 Ιανουαρίου), έχει ως τίτλο «μισή ζωή στη φυλακή». Με βάση τα γεγονότα, ο τίτλος είναι παραπλανητικός, αφού ο Στεφανάκος βρέθηκε στη φυλακή για 8 περίπου χρόνια, από το 2008 έως το 2016. Το άρθρο αναφέρεται στα έτη ποινής που είχε «μαζέψει» από καταδικαστικές αποφάσεις, χωρίς όμως να τα εκτίσει όλα, λόγω της αποφυλάκισής του με τον νόμο Παρασκευόπουλου. Με την αναφορά στη ζωή του Στεφανάκου, η οποία διαδραματίστηκε κατά το ήμισυ πίσω από τα κάγκελα της φυλακής, δίνεται ένα στοιχείο αλήθειας, το οποίο δραματοποιείται υπερβολικά με αποτέλεσμα να βρίσκεται στα όρια του μύθου. Αν και τα χρόνια ποινών που εξέτισε ο Βασίλης Στεφανάκος δεν είναι ευκαταφρόνητα, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως «μισή ζωή».

Στο επόμενο κυριακάτικο φύλλο (28 Ιανουαρίου), η εφημερίδα φιλοξενεί άρθρο με ακόμα πιο προσωπικές στιγμές του Βασίλη Στεφανάκου. Με τίτλο «το τελευταίο γλέντι πριν από την εκτέλεση», ο συντάκτης αναφέρεται σε μια από τις τελευταίες νυχτερινές εξόδους του Στεφανάκου. Η αντίθεση στον τίτλο είναι εμφανής, αφού από μια χαρμόσυνη κατάσταση ο Στεφανάκος πρόκειται να πέσει θύμα «μαφιόζικης εκτέλεσης». Αν και δεν πρόκειται για τη νύχτα ακριβώς πριν τη δολοφονία, παρουσιάζεται ως η τελευταία χαρούμενη κατάσταση στην οποία βρισκόταν ο Στεφανάκος πριν την «εκτέλεσή» του. Σε αυτή την κατάσταση ο Στεφανάκος παρουσιάζεται να μην ανησυχεί για τα «μέτωπα» που είχε ανοίξει με ανταγωνιστές του από το πεδίο της «νύχτας». Ο αναγνώστης εδώ αισθάνεται οίκτο και συμπόνια για το θύμα, αφού αυτό παρουσιάζεται σε κατάσταση χαράς, χωρίς να γνωρίζει τη μοιραία κατάληξή του.

Η εφημερίδα Real News είναι μια από τις τρεις εφημερίδες που αναφέρθηκαν στην εύρεση του καλάσνικοφ από δύτες στη Βουλιαγμένη. Όπως και στο πρωτοσέλιδο της ίδιας εφημερίδας, ο συντάκτης κάνει ξανά χρήση της λέξης «ψαρεύω» για να περιγράψει τον τρόπο εύρεσης του όπλου. Η λέξη στην κυριολεκτική σημασία της αναφέρεται στη χρήση ειδικών σύνεργων και τεχνασμάτων, ώστε κάποιος να πιάσει και να τραβήξει έξω από το νερό ψάρια ή άλλα υδρόβια ζώα. Αν και η λέξη χρησιμοποιείται και μεταφορικά (Ψαρεύω: Διερευνώ τις προθέσεις κάποιου με πλάγιες ερωτήσεις), εδώ εκφράζεται λαϊκιστί, όπου «ψαρεύω: Βρίσκω κάτι, συνήθως δυσεύρετο, σπάνιο, περίεργο, απίθανο».

Είναι χαρακτηριστικό ότι η εφημερίδα δεν ασχολείται με το γεγονός της δολοφονίας αυτό καθ'αυτό, αλλά με αφορμή αυτό κατευθύνεται σε πτυχές πιο προσωπικές του θύματος, αφού παρουσιάζει την οικογενειακή του ζωή αλλά και πιο χαλαρές στιγμές του, όπως οι νυχτερινές εξοδοί. Χρησιμοποιεί με αυτό τον τρόπο στοιχεία δραματοποίησης που δεν έχουν να κάνουν με το ίδιο το γεγονός, αλλά με άλλες πιο ανθρώπινες πλευρές που παρουσιάζονται με αφορμή το γεγονός.

Φωτογραφίες και λεζάντες

Στην εφημερίδα Real News οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται κατά το χρονικό διάστημα 10 – 31 Ιανουαρίου 2018 είναι 7. Οι φωτογραφίες που δημοσιεύονται στο πρώτο σχετικό άρθρο (21 Ιανουαρίου) είναι 3. Στην πρώτη φωτογραφία απεικονίζεται η οικογένεια του Στεφανάκου. Η φωτογραφία προέρχεται από τον γάμο του με τη σύζυγό του στις φυλακές της Λάρισας. Ο Στεφανάκος κρατάει τον γιο του στην αγκαλιά του, χωρίς να φαίνεται το πρόσωπό του. Πρόκειται για μια αυθόρμητη φωτογραφία, αφού το ζευγάρι δεν έχει ποζάρει. Η σύζυγός του κρατάει μια ανθοδέσμη, ενώ και οι δύο είναι ντυμένοι με καθημερινά ρούχα. Η λεζάντα αναφέρει: «Ο Βασίλης Στεφανάκος με την Κατερίνα Θωμαΐδου την ημέρα του γάμου τους στις φυλακές Λάρισας».

Η επόμενη φωτογραφία προέρχεται από τον τόπο του εγκλήματος. Πρόκειται για φωτογραφία που χρησιμοποιούν και οι υπόλοιπες εφημερίδες συχνά, με φόντο τη νυχτερινή άποψη της λεωφόρου Αθηνών και σε πρώτο πλάνο τις αστυνομικές δυνάμεις με περιπολικά και μηχανές. Η λεζάντα αναφέρει: «Οι έρευνες για τον εντοπισμό των δολοφόνων ξεφεύγουν από τον κύκλο των ‘γνωστών εχθρών’ του Βασίλη Στεφανάκου και προσπαθούν να φωτίσουν ένα τεράστιο κύκλωμα διακίνησης λαθραίων τσιγάρων με έδρα τη Θεσσαλονίκη». Η λεζάντα παραθέτει χρήσιμες πληροφορίες για την εξέλιξη των ερευνών της Αστυνομίας, ενώ αναφέρεται και σε ένα κύκλωμα διακίνησης λαθραίων τσιγάρων που δεν σχετίζεται με τους κοινούς εχθρούς του Στεφανάκου.

Η τρίτη φωτογραφία απεικονίζει τον Στεφανάκο κατά τη διάρκεια μιας παλαιότερης μεταγωγής του. Είναι ανέκφραστος και φοράει χειροπέδες. Και η συγκεκριμένη φωτογραφία έχει χρησιμοποιηθεί κατά κόρον από την πλειονότητα των εφημερίδων. Δεν υπάρχει κάποια λεζάντα που να τη συνοδεύει.

Στις 28 Ιανουαρίου δημοσιεύονται ακόμα 4 φωτογραφίες, παρόμοιες μεταξύ τους. Απεικονίζουν τον Στεφανάκο σε μια από τις τελευταίες νυχτερινές του εξόδους. Στις φωτογραφίες παρουσιάζεται ο ίδιος σε τραπέζι νυχτερινού κέντρου. Δίπλα του κάθεται ο Θέμης Αδαμαντίδης, γνωστός τραγουδιστής, κρατώντας το μικρόφωνο. Οι φωτογραφίες είναι σκοτεινές και προέρχονται από κινητό τηλέφωνο. Πάνω στο τραπέζι υπάρχουν ποτά και πολλά γαρύφαλλα. Η λεζάντα αναφέρει: «Ο Θέμης Αδαμαντίδης κάθισε στο τραπέζι δίπλα στον Βασίλη Στεφανάκο και του αφιέρωσε σχεδόν όλο το πρόγραμμά του». Γίνεται φανερή η στενή σχέση που είχαν οι δύο άντρες, αφού πέρασαν σχεδόν όλο το βράδυ παρέα στο τραπέζι. Μπορεί επίσης να γίνει φανερή η καίρια θέση που κατείχε ο Στεφανάκος στον κόσμο της νυχτερινής διασκέδασης.

Από το χρονικό διάστημα 1 Φεβρουαρίου έως 15 Μαρτίου 2018, δημοσιεύτηκαν δύο φωτογραφίες. Και οι δύο τελευταίες φωτογραφίες δημοσιεύονται στις 25 Φεβρουαρίου. Απεικονίζουν τους δύτες που βρήκαν το όπλο τύπου καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου. Στην πρώτη παρουσιάζεται ένας δύτες κάτω από το νερό, φορώντας την ειδική στολή και τη μάσκα του, να ποζάρει κρατώντας το όπλο σε στάση έτοιμος να πυροβολήσει. Στη δεύτερη παρουσιάζεται ένας δύτες έξω από το νερό, με τα βατραχοπέδιλα στο ένα του χέρι και το όπλο στο άλλο, κρατώντας το απλά. Η λεζάντα που συνοδεύει τις φωτογραφίες αναφέρει: «Οι φωτογραφίες προέρχονται από το περιοδικό 'Boat & Fishing in Greece'». Η λεζάντα πληροφορεί τον αναγνώστη για την πηγή των φωτογραφιών, δηλαδή ειδικό περιοδικό που ασχολείται με τα σκάφη και την αλιεία στην Ελλάδα.

Η εφημερίδα «Real News», αναφέρεται επίσης στο γεγονός μέσα από έντονα στοιχεία δραματοποίησης και προσωποποίησης. Ο μεγάλος τίτλος «Ο δικός μου Στεφανάκος» δημιουργεί αμέσως στον αναγνώστη συναισθήματα συμπάθειας, αφού το άρθρο φαίνεται να αναφέρεται στην ανθρώπινη πλευρά του θύματος. Το γεγονός περιβάλλεται από ένα αίσθημα οικειότητας σχετικά με τη «μυθική» προσωπικότητα του Στεφανάκου. Στο κείμενο

φιλοξενείται συνέντευξη της συζύγου του, η οποία παρουσιάζεται ως «πιστή σύντροφός του» και «η γυναίκα που στάθηκε στο πλευρό του βαρυποινίτη στα εύκολα και στα δύσκολα», αναδεικνύοντας τον δυνατό δεσμό μεταξύ τους. Πληροφορίες σαν και αυτή ενεργοποιούν αυτόματα στον αναγνώστη τα παραδοσιακά πρότυπα και τις αξίες, όπως είναι η οικογένεια. Η δημοσίευση της συνέντευξης δίνει και την αίσθηση της ανθρώπινης τραγωδίας, αφού παρουσιάζονται άτομα που έχουν επηρεαστεί από τη δολοφονία (σύζυγος, γιος). Έτσι, δίνεται η εικόνα του Στεφανάκου ως οικογενειάρχη, με τον αναγνώστη να μπορεί να ταυτιστεί μαζί του. Επίσης, δίνονται πληροφορίες που σχετίζονται με τις έρευνες της Αστυνομίας, ενώ ο Στεφανάκος χαρακτηρίζεται με βαριά ορολογία, όπως «βαρυποινίτης», «βαρόνος», ο «τελευταίος νονός», και παρουσιάζεται ως ένα άτομο εκτός κοινωνίας που δρούσε σε ένα σκοτεινό πλαίσιο. Χαρακτηρισμοί του όπως το «capo di tutti capi», τον συσχετίζουν με τους «κύκλους της Μαφίας», αν και θεωρητικά αυτή αναφέρεται σε μια διαφορετικού τύπου οργάνωση και όχι στις εγκληματικές οργανώσεις στην Ελλάδα κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Το κείμενο συνοδεύουν δύο φωτογραφίες, μια ντοκουμέντο και μια τεκμήριο. Η φωτογραφία τεκμήριο απεικονίζει τον Στεφανάκο, τη σύζυγό του και τον γιο τους, ενισχύοντας την αίσθηση της οικογένειας αλλά και τα συναισθήματα συμπάθειας του αναγνώστη. Οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται από πολύ οικεία πρόσωπα του θύματος (σύζυγος), αλλά και από αστυνομικές πηγές που διατηρούν την ανωνυμία τους. Οι πληροφορίες από τόσο οικεία πρόσωπα του Στεφανάκου, αλλά και από την Αστυνομία, δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στο άρθρο, ενισχύοντας την εγκυρότητα και την αξιοπιστία του.

Η εφημερίδα «Real News» έχει δεξιό προσανατολισμό, ενώ η κυριακάτικη κυκλοφορία της δεν είναι γνωστή με αριθμούς λόγω της αποχής τις από τις μετρήσεις. Παραβλέπει αυτό καθαυτό το γεγονός της δολοφονίας, κατευθύνοντας την προσοχή του αναγνώστη σε μια πιο ανθρώπινη προσέγγιση της φυσιογνωμίας του Βασίλη Στεφανάκου. Η έντονη προσωποποίηση του γεγονότος επιτυγχάνεται με την αναφορά στην οικογένεια του Βασίλη Στεφανάκου.

Επίσης, η αναφορά σε χαρμόσυνες στιγμές της ζωής του όπως είναι ο γάμος του αλλά και η αναφορά σε καθημερινές χαρμόσυνες στιγμές όπως μια νυχτερινή έξοδος ενισχύει το στοιχείο της δραματοποίησης. Ωστόσο ακολουθεί παρόμοιο μοτίβο με το «Πρώτο Θέμα», δραματοποιώντας το γεγονός μέσα από την ανθρώπινη τραγωδία, και προσωποποιώντας την είδηση βάζοντας στο επίκεντρο το θύμα και την οικογένειά του. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά και η γενικότερη παρουσίαση αρκετά προσωπικών στιγμών σε συνδυασμό με πραγματικά γεγονότα, περιπλέκουν έντονα την πραγματικότητα με τον μύθο, κάνοντας δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ τους. Η εφημερίδα προσεγγίζει τη συγκεκριμένη υπόθεση με τρόπο παρόμοιο του «Πρώτου Θέματος» προσιδιάζοντας σε εφημερίδα tabloid¹⁹⁹, όπως επιβεβαιώνουν και τα παραπάνω στοιχεία.

Johansson S., ο.π., 2007, σελ. 89-90¹⁹⁹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

1. Γενικά Συμπεράσματα

Στη συγκεκριμένη περίπτωση μελετήθηκε ο τρόπος με τον οποίο τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρουσίασαν το γεγονός της δολοφονίας Στεφανάκου. Η δολοφονία του συγκεκριμένου ατόμου συνδέεται με ζητήματα σχετικά με το Οργανωμένο Έγκλημα. Ο Στεφανάκος αποτελούσε μέλος εγκληματικής οργάνωσης, ενώ ήταν «περιβόητος» για την ανάμειξη του σε εγκληματικές δραστηριότητες σχετικά με το λαθρεμπόριο προϊόντων όπως καπνός και υγρά καύσιμα, οι εκβιασμοί και η προστασία νυχτερινών κέντρων (ο ίδιος είχε υπάρξει και ιδιοκτήτης γνωστών κέντρων της Αθήνας) αλλά και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, πρακτική που δεν λείπει σχεδόν ποτέ σε υποθέσεις οργανωμένης εγκληματικότητας.

Πέρα από τις παράνομες δραστηριότητές του, υπήρξε ιδιαίτερος ενδιαφέρουσα προσωπικότητα. Η προσωπική του άποψη που δημοσιευόταν μέσα από το ιστολόγιό του και οι αμέτρητες συνεντεύξεις σε εφημερίδες προκαλούσαν συχνά την κοινή γνώμη. Η αντίθεση που δημιουργούσε ο ίδιος, αφού επρόκειτο για άτομο με ανάμειξη σε παράνομες δραστηριότητες αλλά με μόρφωση που είχε αποκτήσει με προσωπική προσπάθεια (όπως γίνεται αντιληπτό μέσα από το ιστολόγιό του) αποτελούσε ένα ιδανικό πρόσωπο για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Ο μύθος που είχε δημιουργηθεί γύρω από τη φυσιογνωμία του κορυφώθηκε για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, με το γεγονός της στυγεράς δολοφονίας του. Με αφορμή αυτό το γεγονός, οι αξιολογικές κρίσεις των συντακτών για τον Βασίλη Στεφανάκο μέσα από τα άρθρα τους αναμείχθηκαν με τα πραγματικά γεγονότα.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν φυσικά ένα παράδειγμα «δημοσιολογικής» προσέγγισης των γεγονότων, στοιχείο που προσδιορίζει σταδιακά τη δημοσιογραφία σήμερα. Η ανάμειξη

τεκμηριωτικών και μυθοπλαστικών ρηματικών στρατηγικών²⁰⁰ συνθέτουν ιστορίες μέσα στις οποίες η καταγραφή και η περιγραφή των γεγονότων είναι αδιαχώριστη από την αξιολόγηση και την ερμηνεία τους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, γεγονότα όπως η δολοφονία του Στεφανάκου και πληροφορίες για την εγκληματική του δράση τα οποία τεκμηριώνονται από επίσημα στοιχεία όπως καταδικαστικές αποφάσεις κ.ο.κ., μπλέκονται με αξιολογικές κρίσεις του συντάκτη και της εφημερίδας, όπως είναι οι πληροφορίες για εγκληματικές δράσεις που δεν τεκμηριώνονται από το σύστημα της Ποινικής Δικαιοσύνης αλλά και πληροφορίες που αφορούν τον Βασίλη Στεφανάκο σαν άτομο και σχετίζονται με την προσωπική του ζωή.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ασχολήθηκαν με τη συγκεκριμένη υπόθεση, καθώς αυτή αποτελεί είδηση πρώτης γραμμής αφού σχετίζεται με το έγκλημα, ενώ πληροί τα περισσότερα από τα κριτήρια επιλογής ειδήσεων. Το γεγονός πληροί σε γενικές γραμμές τα περισσότερα από τα ανθρωπολογικά κριτήρια επιλογής των ειδήσεων. Αποτελεί είδηση που συγκαταλέγεται στα «νέα πρώτης γραμμής», αφού σχετίζεται με το έγκλημα. Όλες οι εφημερίδες ημερήσιας κυκλοφορίας ασχολήθηκαν με το γεγονός την επόμενη μέρα. Το γεγονός πληρούσε το κριτήριο της συχνότητας, αφού η περιοδικότητά του συνέπεσε με αυτή του μέσου. Στη δολοφονία αναφέρθηκαν όμως και οι εφημερίδες του Σαββατοκύριακου, με το γεγονός να πληροί το κριτήριο της συνέχειας συνεχίζοντας να θεωρείται είδηση και μετά από μέρες. Η δολοφονία γενικά αποτέλεσε ένα έντονο και σοκαριστικό γεγονός, ενώ μπορεί να χαρακτηριστεί και ως πλήρες αφού πρόκειται για μια ψυχρή εκτέλεση που διήρκεσε μερικά λεπτά και ολοκληρώθηκε με επιτυχία. Αν και δεν επρόκειτο για απίθανο γεγονός, δολοφονίες δεν συμβαίνουν καθημερινά και αυτό το στοιχείο καθιστά το γεγονός σπάνιο και άξιο δημοσιοποίησης.

²⁰⁰ Πλειός Γ., ο.π., 2011, σελ. 127

Όσον αφορά τα πολιτισμικά κριτήρια, δυνατή είναι η προσωποποίηση του γεγονότος. Η δολοφονία παρουσιάστηκε την επόμενη μέρα επειδή αποτελεί γεγονός ξαφνικό και απροσδόκητο. Ωστόσο το βάρος δεν δόθηκε στην εγκληματική πράξη των δύο εκτελεστών, αλλά προωθήθηκε το «μυθικό» πρόσωπο του «μαφιόζου» Στεφανάκου. Περιπτώσεις σαν και αυτή σχετικές με το Οργανωμένο Έγκλημα, δίνουν περισσότερο χώρο στον δημοσιογράφο να προσεγγίσει επίσημες πηγές αλλά και ανώνυμες και ανεπίσημες πηγές για τη δημιουργία μιας δημοσιογραφικής ιστορίας που θα προσελκύσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Ένα επιπλέον κίνητρο για την κατεύθυνση του συντάκτη στη δημιουργία ενός αφηγήματος σχετικού με τη δολοφονία και το πλαίσιο στο οποίο τελέστηκε είναι και η έλλειψη επίσημων στοιχείων σε σχέση με το Οργανωμένο Έγκλημα.

Σχετικά με την παρουσίαση του γεγονότος από τις εφημερίδες, η εφημερίδα «Η Καθημερινή» αφιέρωσε μέρος από 3 πρωτοσέλιδα και δημοσίευσε 5 άρθρα σχετικά με την είδηση. Όσον αφορά τα πραγματικά γεγονότα, η εφημερίδα αναφέρθηκε στη δολοφονία αυτή καθαυτή, αλλά και στις έρευνες της Αστυνομίας. Όσον αφορά την σκιαγράφηση της φυσιογνωμίας του Βασίλη Στεφανάκου, δύο ήταν τα σχετικά άρθρα που δημοσιεύτηκαν. Τόσο σε αυτά όσο και στα άρθρα που σχετίζονται με τα πραγματικά γεγονότα, οι συντάκτες της εφημερίδας έκαναν χρήση τεχνικών που ενέτειναν το στοιχείο δραματοποίησης. Έγινε εκτενής αναφορά στις έρευνες της Αστυνομίας, ενώ παρουσιάστηκαν και άρθρα σχετικά με τη φυσιογνωμία του Βασίλη Στεφανάκου και τους φόβους που είχε για τη ζωή του. Συγκεκριμένα, στο άρθρο που επιλέχθηκε να αναλυθεί και σχετίζεται με την δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου έγινε χρήση λέξεων και φράσεων που περιέγραψαν το γεγονός της δολοφονίας. Η δολοφονία παρουσιάστηκε ως «προαναγγελθείσα» αλλά και ως στυγερή «εκτέλεση», προσεγγίστηκε όμως διστακτικά, καθώς το θύμα προερχόταν από τους κύκλους του Οργανωμένου Εγκλήματος και είχε μια εγκληματική σταδιοδρομία. Οι πηγές των ρεπορτάζ προέρχονται κυρίως από αστυνομικές πηγές, κάτι που προσδίδει κύρος στην ύλη της εφημερίδας. Η

εφημερίδα κάνει χρήση περισσότερο φωτογραφιών αρχείου που παρουσιάζουν συνήθως το πρόσωπο του Στεφανάκου, ωστόσο οι φωτογραφίες που αποτελούν ντοκουμέντα δεν λείπουν από τις σελίδες της. «Η Καθημερινή» αποτελεί πολυθεματική εφημερίδα με προσανατολισμό στην διεθνή ειδησεογραφία²⁰¹. Παρουσιάζει ωστόσο τη δολοφονία Στεφανάκου ως ένα θέμα που απασχολεί την κοινωνία και την ασφάλειά της, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στο ποιόν του θύματος αλλά και το πλαίσιο μέσα στο οποίο τελέστηκε η δολοφονία.

Η εφημερίδα «Τα Νέα» αφιέρωσε μέρος από 3 πρωτοσέλιδα και δημοσίευσε 6 άρθρα σχετικά με την είδηση. Τα κυρίαρχα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν η δολοφονία, οι έρευνες της Αστυνομίας αλλά και οι σχέσεις του Στεφανάκου με άλλα μέλη εγκληματικών οργανώσεων όπως και με αστυνομικούς μέσω πελατειακών σχέσεων. Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες εφημερίδες, «Τα Νέα» συνέδεσαν σε ένα από τα ρεπορτάζ τη δολοφονία Στεφανάκου με άλλες εγκληματικές δραστηριότητες που τελέστηκαν την ίδια περίοδο. Με αυτό τον τρόπο «κοινά» εγκλήματα αλλά και πράξεις τρομοκρατίας εξομοιώθηκαν με δραστηριότητες που σχετίζονται με το Οργανωμένο Έγκλημα. Οι συντάκτες των άρθρων επιδόθηκαν στη χρήση λέξεων και φράσεων που ενέτειναν το στοιχείο της δραματοποίησης. Λέξεις και φράσεις στα πρωτοσέλιδα που περιέγραψαν τη δολοφονία, όπως το «ξεκαθάρισμα» και το «συμβόλαιο θανάτου» γραμμένα με κεφαλαία γράμματα έδωσαν το πλαίσιο μέσα στο οποίο συνέβη η δολοφονία Στεφανάκου. Η παρουσίαση μέσα στα άρθρα της εφημερίδας ήταν περισσότερο μετριοπαθής, με κυρίαρχο το στοιχείο της ανασφάλειας, λόγω της αδυναμίας της Αστυνομίας μπροστά στο φαινόμενο του Οργανωμένου Εγκλήματος. Οι πηγές των ρεπορτάζ προέρχονται από την Αστυνομία αλλά δεν λείπουν και οι αναφορές σε αυτόπτες μάρτυρες. Οι πληροφορίες που προέρχονται από αυτούς δεν είναι δυνατόν να διασταυρωθούν και η παρουσίασή τους εντείνει τον μύθο γύρω από τη δολοφονία και την προσωπικότητα του Βασίλη Στεφανάκου. Οι φωτογραφίες που χρησιμοποιεί η εφημερίδα αποτελούν τόσο φωτογραφίες αρχείου που

²⁰¹ Κομνηνού Μ., ο.π., 2011, σελ. 185

παρουσιάζουν τον Βασίλη Στεφανάκο, όσο και φωτογραφίες ντοκουμέντα από τον τόπο της δολοφονίας. Η εφημερίδα «Τα Νέα» αποτελεί μονοθεματικό φύλλο με την ημερήσια διάταξη της ύλης της να καθορίζεται από την κομματική της τοποθέτηση, πρακτική που ανταποκρίνεται περισσότερο στο παλαιό μοντέλο αντανάκλασης του κομματικού συστήματος²⁰². Με τη χρήση βαρύγδουπων εκφράσεων στο πρωτοσέλιδό της κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, κρατώντας πιο ήπιους τόνους μέσα στις σελίδες της.

Η εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» αφιέρωσε μέρος από 3 πρωτοσέλιδα και δημοσίευσε 6 άρθρα σχετικά με την είδηση. Τα κυρίαρχα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν αυτά της δολοφονίας και των μετέπειτα ερευνών της Αστυνομίας σχετικά με τη δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου. Επίσης, η εφημερίδα αναφέρθηκε στην εύρεση του όπλου της δολοφονίας έναν μήνα αργότερα. Η συγκεκριμένη εφημερίδα έδωσε έτσι συνέχεια στο γεγονός της δολοφονίας, παρουσιάζοντας τα νέα σχετικά στοιχεία που προκύπτουν. Οι λέξεις και οι φράσεις γραμμένες με έντονα γράμματα στα πρωτοσέλιδα ενέτειναν το στοιχείο της δραματοποίησης και κέντρισαν το ενδιαφέρον του αναγνώστη, ενώ μέσα από την αναφορά σε «μαφιόζικη εκτέλεση» και «βεντέτα νονών» γίνεται σύνδεση της δολοφονίας με τον χώρο της οργανωμένης εγκληματικότητας. Τα άρθρα της εφημερίδας παρουσιάζουν τα γεγονότα με περισσότερη μετριοπάθεια, προκαλώντας ωστόσο στον αναγνώστη αισθήματα φόβου και ανασφάλειας μέσα από τις αναφορές για «αντίποινα» μεταξύ των εγκληματιών. Το γεγονός της δολοφονίας παρουσιάστηκε από τον «Ελεύθερο Τύπο» ως αποτροπιαστικό, ανεξάρτητα από το ποιόν του θύματος. Οι πληροφορίες που παρουσιάζονται προέρχονται από αστυνομικές πηγές, ενώ η αναφορά σε εγκληματολογικά στοιχεία που βρέθηκαν στον τόπο της δολοφονίας, όπως τα αποτυπώματα και το DNA του δολοφόνου προσδίδουν κύρος και αξιοπιστία στα ρεπορτάζ της εφημερίδας. Η συγκεκριμένη εφημερίδα κάνει χρήση φωτογραφιών αρχείου αλλά και ντοκουμέντων. Το δυνατό της στοιχείο ωστόσο είναι το σκανδαλοθηρικό της

²⁰² Κομνηνού Μ., ο.π., 2011, σελ.185

πρωτοσέλιδο²⁰³, μέσα από το οποίο προκαλεί την περιέργεια του αναγνώστη να αναζητήσει στις σελίδες της περαιτέρω πληροφορίες για το γεγονός.

Η «Εφημερίδα των Συντακτών» αφιέρωσε μέρος από 2 πρωτοσέλιδα και δημοσίευσε 5 άρθρα σχετικά με την είδηση. Τα κυρίαρχα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν η δολοφονία και το προφίλ του Βασίλη Στεφανάκου, οι έρευνες της Αστυνομίας για τη δολοφονία, αλλά και η εύρεση του όπλου της δολοφονίας. Στα πρωτοσέλιδά της χρησιμοποιεί φράσεις με κεφαλαία γράμματα χωρίς όμως να εντείνουν το στοιχείο της δραματοποίησης. Τόσο στα πρωτοσέλιδα όσο και στα άρθρα που ακολουθούν γίνεται μεταφορική χρήση φράσεων όπως «τον γάζωσαν αλύπητα», «πόλεμος της νύχτας» και «θανάσιμη ενέδρα» που δίνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο τελέστηκε η δολοφονία. Πέρα από τα πραγματικά γεγονότα όπως είναι η δολοφονία, οι έρευνες της Αστυνομίας και η εύρεση του φονικού όπλου, μέσα από άρθρο της εφημερίδας γίνεται αξιολογική κρίση του συντάκτη σχετικά με την εξιχνίαση του εγκλήματος. Μέσα από αυτήν την άποψη εντείνεται ο μύθος γύρω από το πρόσωπο του Στεφανάκου, καθώς η «επιχείρηση δολοφονίας» του έγινε τόσο προμελετημένα που δείχνει το κύρος που είχε ο ίδιος στους κύκλους της «νύχτας». Οι πηγές της εφημερίδας προέρχονται από την Αστυνομία, ενώ γίνεται αναφορά σε στοιχεία για την προσωπικότητα του Στεφανάκου από παλαιότερες συνεντεύξεις του. Οι φωτογραφίες που χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο αποτελούν φωτογραφίες αρχείου ως πρόσθετες πληροφορίες. Η «Εφημερίδα των Συντακτών» αυτοπροσδιορίζεται ως κομματικά ανεξάρτητη και προσεγγίζει με ψυχραιμία το γεγονός της δολοφονίας. Παρουσιάζει το έγκλημα της δολοφονίας και το πλαίσιο στο οποίο έγινε ως κάτι φυσιολογικό και αναπόφευκτο στην κοινωνία, όπως υποστήριζε και ο Durkheim, με αυτό τον διαφορετικό τρόπο παρουσίασης να αναφέρεται σε μια μικρότερη μερίδα αναγνωστών, όπως επιβεβαιώνει και η ημερήσια κυκλοφορία της εφημερίδας.

²⁰³ Κομνηνού Μ., ο.π., 2011, σελ. 185

Η εφημερίδα «Η Αυγή» δημοσίευσε 2 άρθρα σχετικά με την είδηση, ενώ δεν αναφέρθηκε σε κανένα από τα πρωτοσέλιδά της στη δολοφονία. Τα κυρίαρχα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου και οι έρευνες της Αστυνομίας. Η παρουσίαση του γεγονότος έγινε με μετριοπάθεια, χωρίς να υπάρχουν υπερβολικά στοιχεία δραματοποίησης. Γίνεται μια σύνδεση της οργανωμένης εγκληματικότητας στην Ελλάδα με διάφορους τύπους «Μαφίας» του εξωτερικού, μέσα από τη χρήση φράσεων όπως «ελληνική Μαφία», αν και αυτή δεν μπορεί να περιγραφεί ακριβώς έτσι. Παρόλα αυτά ο αναγνώστης συνδέει αμέσως το γεγονός της δολοφονίας με έναν χώρο σκληρό και επικίνδυνο. Η εφημερίδα προσανατολίζει επίσης τον αναγνώστη να εντάξει τη δολοφονία στο χώρο της οργανωμένης εγκληματικότητας, αφού γίνεται αναφορά στις έρευνες της Αστυνομίας που ψάχνουν τον δολοφόνο ανάμεσα σε μέλη της «νύχτας». Μια είναι η φωτογραφία που χρησιμοποιείται για να συνοδεύσει ένα από τα δύο άρθρα σχετικά με την είδηση και αποτελεί φωτογραφία ντοκουμέντο, ενώ οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται αποκλειστικά από την Αστυνομία. Η εφημερίδα «Η Αυγή» παρουσιάζει επίσης το συγκεκριμένο έγκλημα ως φυσιολογικό και αναπόφευκτο. Επιλέγει ως πολυθεματική εφημερίδα να αναφερθεί στο συγκεκριμένο γεγονός με απλό λόγο και χωρίς τη χρήση στοιχείων δραματοποίησης, χωρίς να αναλύει διεξοδικά τις προεκτάσεις του γεγονότος καθώς προσανατολίζεται περισσότερο στην διεθνή ειδησεογραφία²⁰⁴.

Η εφημερίδα «Ριζοσπάστης» δημοσίευσε 2 άρθρα σχετικά με την είδηση, ενώ δεν υπήρχε καμία αναφορά στο πρωτοσέλιδό του. Τα κυρίαρχα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου και οι μετέπειτα έρευνες της Αστυνομίας για την εξιχνίαση της υπόθεσης. Και πάλι οι συντάκτες δεν επιδόθηκαν στη χρήση έντονων στοιχείων που ενισχύουν τη δραματοποίηση, παρά αναφέρονται στο γεγονός με απλή γλώσσα, πληροφορώντας τον αναγνώστη χωρίς να παρουσιάζουν κάποια συγκεκριμένη άποψη. Οι πηγές των ρεπορτάζ προέρχονται αποκλειστικά από την Αστυνομία, ενώ δεν γίνεται καμία

²⁰⁴ Κομνηνού Μ., ο.π., 2011, σελ. 185

χρήση φωτογραφίας που να συνοδεύει τα άρθρα. Η εφημερίδα «Ριζοσπάστης» πρόκειται για μια ειδική περίπτωση. Είναι μια μονοθεματική εφημερίδα με ξεκάθαρη πολιτική γραμμή και τυποποιημένο λόγο²⁰⁵ που επιλέγει τη δημοσίευση διαφορετικών κοινωνικών θεμάτων. Η εφημερίδα μένει πιστή στη λενινιστική αντίληψη που θέλει την κομματική εφημερίδα «καθοδηγητή και αγκιτάτορα των μελών του κόμματος και της εργατικής τάξης».²⁰⁶ Στη περίπτωση της δολοφονίας ωστόσο προβαίνει στην παρουσίασή της μέσα από την απλή γραφή και την απουσία στοιχείων δραματοποίησης και αξιολογικών κρίσεων.

Η εφημερίδα «Το Βήμα» έκανε μοναδιαία αναφορά στο πρωτοσέλιδό της και δημοσίευσε 3 άρθρα σχετικά με την είδηση. Τα κυρίαρχα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου και η σκιαγράφηση του προφίλ του, οι έρευνες της Αστυνομίας αλλά και το προφίλ της «ελληνικής Μαφίας». Ο τίτλος του μοναδικού πρωτοσέλιδου είναι γραμμένος με κεφαλαία γράμματα και αναφέρεται στον «πόλεμο της νύχτας», φράση που σχετίζεται αμέσως με την οργανωμένη εγκληματικότητα όσον αφορά τη προστασία σε νυχτερινά μαγαζιά. Και στα άρθρα της εφημερίδας γίνεται επίσης αναφορά στον Στεφανάκο ως «Κορλεόνε», λέξη που συνδέει αμέσως το πρόσωπό του με εγκληματικές οργανώσεις τύπου «Μαφίας». Η χρήση τέτοιων λέξεων που προέρχονται από τον κινηματογράφο δημιουργούν μια αίσθηση μυστηρίου γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο. Από τη μία παρουσιάζεται ως σκληρός εγκληματίας, από την άλλη όμως γίνεται αναφορά στους φόβους του, πράγμα που δημιουργεί σύγχυση στον αναγνώστη. Ωστόσο γίνεται φανερό ότι η δολοφονία ήταν η φυσιολογική εξέλιξη, αν κρίνει κανείς από το εγκληματικό παρελθόν του Βασίλη Στεφανάκου. Οι συντάκτες κάνουν εκτεταμένη χρήση στοιχείων που εντείνουν τη δραματοποίηση και κεντρίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη, κάνοντας έμμεση σύνδεση της οργανωμένης εγκληματικότητας στην Ελλάδα με τη «σικελική Μαφία». Η χρήση φωτογραφιών είναι

²⁰⁵ Κομνηνού Μ., ο.π., 2011, σελ. 179 και 185

²⁰⁶ Ψυχογιός Δ., ο.π., 2010, σελ. 496

περιορισμένη αλλά ουσιώδης, καθώς χρησιμοποιείται μία φωτογραφία ντοκουμέντο, μια φωτογραφία αρχείου αλλά και μια σύνθεση φωτογραφιών που παρουσιάζει το πρόσωπο του Βασίλη Στεφανάκο και δίπλα του άλλες φωτογραφίες που αφορούν «άτομα της νύχτας». Οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται από οικεία πρόσωπα του Στεφανάκου ενώ γίνεται λόγος για «ορισμένες πληροφορίες», που δεν μπορούν να διασταυρωθούν ενισχύοντας το μυθικό στοιχείο γύρω από τον Στεφανάκο.

Η εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» αφιέρωσε μέρος από 2 πρωτοσέλιδα και δημοσίευσε 4 άρθρα σχετικά με την είδηση. Τα κυρίαρχα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου αλλά και η σκιαγράφιση του προφίλ του ίδιου αλλά και της «ελληνικής Μαφίας». Τα πρωτοσέλιδά της εφημερίδας φιλοξένησαν τίτλους γραμμένους γλαφυρά και με κεφαλαία γράμματα. Η επίκληση στη μοίρα του θύματος αλλά και ο χαρακτηρισμός της δολοφονίας ως «άγριας» κεντρίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Ο χαρακτηρισμός του Στεφανάκου μέσα από τα άρθρα ως «Αλ Καπόνε» τον συνδέει έμμεσα με τον χώρο της «Μαφίας» που δρούσε στην Αμερική τον 20^ο αιώνα. Γίνεται έτσι αμέσως η σύνδεση του με τους «κύκλους της Μαφίας» προσδίδοντας ένταση στην ήδη μυθική σκιαγράφιση του ίδιου. Ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στην προσωπική ζωή του Βασίλη Στεφανάκου, με τις πληροφορίες να προέρχονται από ανώνυμες πηγές που δεν μπορούν να διασταυρωθούν, εντείνοντας το αφήγημα γύρω από το πρόσωπό του. Η συγκεκριμένη εφημερίδα χρησιμοποίησε πληθώρα φωτογραφιών αρχείου αλλά και ντοκουμέντων, με μια από αυτές να παρουσιάζει το νεκρό σώμα του θύματος, κάτι που αντίκειται στις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Η χρήση τέτοιων φωτογραφιών ενισχύει το στοιχείο της δραματοποίησης ενώ προκαλεί αισθήματα αποτροπιασμού στον αναγνώστη. Ωστόσο, με τη παρουσίαση τέτοιων φωτογραφιών ικανοποιείται και το αίσθημα της περιέργειας του αναγνώστη, καθώς βλέπει μια σκηνή που είναι απαγορευτική προς δημοσίευση σε γενικές γραμμές, αλλά η συγκεκριμένη εφημερίδα επιλέγει να την παρουσιάσει. Δίνει έμφαση στο προσωπικό στοιχείο,

παρουσιάζοντας μια προσωπογραφία του θύματος, ενώ τα δυνατά στοιχεία δραματοποίησης είναι η χρήση φράσεων σχετικών με τη «Μαφία» και οι σοκαριστικές φωτογραφίες. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνει τον στόχο αύξησης των πωλήσεων της, καθώς πρόκειται για μια εφημερίδα που ανταποκρίνεται στο πρότυπο της εμπορευματοποίησης, δίνοντας μεγάλη κάλυψη σε κοινωνικά και αστυνομικά θέματα²⁰⁷.

Η εφημερίδα «Real News» αφιέρωσε μέρος από 2 πρωτοσέλιδα και δημοσίευσε 4 άρθρα σχετικά με την είδηση. Τα κυρίαρχα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν η σκιαγράφιση του προφίλ του Βασίλη Στεφανάκου με έμφαση στο προσωπικό στοιχείο και η εύρεση του όπλου της δολοφονίας. Σε αντίθεση με τις παραπάνω εφημερίδες, δεν έγινε μεμονωμένη παρουσίαση του γεγονότος της δολοφονίας. Αυτό συνέβη επειδή η συγκεκριμένη εφημερίδα κυκλοφορεί κάθε Σαββατοκύριακο, με τον αρχισυντάκτη και τους συντάκτες να θεωρούν ότι η είδηση έχει παρέλθει και όλα τα σχετικά στοιχεία έχουν ήδη δημοσιευτεί από τις υπόλοιπες εφημερίδες. Αντίθετα, η εφημερίδα έδωσε βάρος στο προσωπικό στοιχείο της υπόθεσης, παρουσιάζοντας μια συνέντευξη της συζύγου του Στεφανάκου. Αυτό προκαλεί στον αναγνώστη συναισθήματα οίκτου και συμπάθειας, ενώ δίνεται μια περισσότερο ανθρώπινη οπτική στο γεγονός. Ο συγκεκριμένος τρόπος παρουσίασης εντείνει το στοιχείο της δραματοποίησης, καθώς ξεδιπλώνεται μια ιστορία ανθρώπινου πόνου, τόσο για τον άνθρωπο Στεφανάκο που δολοφονήθηκε, όσο και για τα οικεία πρόσωπά του που έμειναν πίσω. Μια ακόμα σκηνή από την προσωπική του ζωή που επιλέγεται να παρουσιαστεί είναι οι νυχτερινές έξοδοί του πριν τη δολοφονία, κάτι που δημιουργεί στον αναγνώστη οίκτο, συμπόνια, αλλά και θυμό αν συνδυαστεί με τις εγκληματικές δραστηριότητες που είχε το θύμα στο παρελθόν. Η εφημερίδα επιλέγει επίσης να δώσει συνέχεια στην είδηση με τη δημοσίευση νέων στοιχείων μετά από μέρες, σχετικά με την εύρεση του όπλου της δολοφονίας. Και εδώ έγινε μεταφορική χρήση λέξεων όπως «ψάρεψαν» («βρήκαν το καλάσνικοφ της δολοφονίας»), κάτι που εντείνει το

²⁰⁷ Κομνηνού Μ, ο.π., 2011, σελ. 185

στοιχείο της δραματοποίησης. Οι πηγές του ρεπορτάζ προέρχονται κυρίως από τα οικεία πρόσωπα του Στεφανάκου αλλά και αυτόπτες μάρτυρες (π.χ. οι δύτες που βρήκαν το φονικό όπλο). Οι φωτογραφίες που δημοσιεύονται ακολουθούν παρόμοιο μοτίβο, παρουσιάζοντας τον Στεφανάκο σε προσωπικές στιγμές, προκαλώντας έτσι στον αναγνώστη αισθήματα συμπάθειας και οίκτου. Και η εφημερίδα «Real News» ακολουθεί το εμπορικό πρότυπο, επιλέγοντας να παρουσιάσει προσωπικές ιστορίες και ιστορίες ανθρώπινου πόνου, εντείνοντας έτσι και το αφήγημα γύρω από ένα μέλος της οργανωμένης εγκληματικότητας, σχετικά με το ποιόν του.

Η υπόθεση επρόκειτο γενικά για μια ιστορία που περιβάλλεται από μυστήριο, μετατρέποντας σε «μύθο» το πρόσωπο του Στεφανάκου μέσα από τη ζωή του και τον τρόπο με τον οποίο δολοφονήθηκε («συμβόλαιο θανάτου»). Αν και αναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία οι εκθέσεις σχετικά με το Οργανωμένο Έγκλημα της Ελληνικής Αστυνομίας και υπάρχουν κάποια στοιχεία, περισσότερα δεδομένα επί αυτού είναι περιορισμένα λόγω της ερευνητικής δυσκολίας και κυρίως του τρόπου δράσης αυτών των εγκληματικών οργανώσεων. Αυτό το γεγονός δίνει τη δυνατότητα στον δημοσιογράφο να παρουσιάσει μια ιστορία που αναπαριστά και δεν αντιπροσωπεύει με ακρίβεια το γεγονός. Η επιλεκτική παρουσίαση ενός μέρους από ένα γεγονός και η χρήση ανεπίσημων πηγών χωρίς αξιοπιστία κατασκευάζουν μια ιστορία που περισσότερο έχει να κάνει με την υποκειμενική ματιά του δημοσιογράφου και τους σκοπούς της εφημερίδας όσον αφορά τις πωλήσεις αλλά και την «γραμμή» της εφημερίδας.

Το γεγονός έρχεται επίσης και σε συμφωνία με τα κριτήρια του Chibnal όσον αφορά την αξία των ειδήσεων («news value»). Το γεγονός διαδραματίστηκε άμεσα και άμεσα παρουσιάστηκε από τον Τύπο. Η δραματοποίηση του γεγονότος ήταν εμφανής, με την παρουσίαση της ζωής του Στεφανάκου αλλά και τη χρήση φωτογραφιών σχετικές με την καθημερινή του ζωή, ακόμα και φωτογραφίες από τον θάνατό του. Το πρόσωπο του Στεφανάκου ήταν κυρίαρχο στην αφήγηση των εφημερίδων κάνοντας έντονο το στοιχείο της προσωποποίησης.

Όπως παρουσιάστηκε και από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, οι εγκληματικές οργανώσεις που δρουν στην Ελλάδα δεν μπορούν να ταυτιστούν πλήρως με τις οργανώσεις-οικογένειες της «σικελικής Μαφίας», παρόλο που έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά όσον αφορά ειδικά τον τρόπο οργάνωσης. Η χρήση όρων σχετικών με τη «Μαφία» εξυπηρετούν τους δημοσιογράφους όσον αφορά την απλοποίηση του γεγονότος. Με τη χρήση όρων που έχουν εντυπωθεί στη συλλογική μνήμη και σχετίζονται με μια συγκεκριμένη δραστηριότητα (εδώ Οργανωμένο Έγκλημα), ο αναγνώστης είναι σε θέση να κατανοήσει το γεγονός άμεσα. Οι συνειρμοί που γίνονται στο μυαλό του αναγνώστη στο άκουσμα της φράσης «συμβόλαιο θανάτου» γίνονται εντονότεροι όταν η παραπάνω φράση συνδέεται με λέξεις σχετικές τον «χώρο της Μαφίας». Πέραν αυτού, γίνεται φανερό ότι η αναφορά στην αρχέτυπη μορφή της «σικελικής Μαφίας» σε σχέση με την οργανωμένη εγκληματικότητα εντείνει το στοιχείο της δραματοποίησης, κατασκευάζοντας μια κινηματογραφική ιστορία για τη δολοφονία του Στεφανάκου. Η σύνδεσή του με τον χώρο της «Μαφίας» λόγω του εγκληματικού παρελθόντος του, δίνει την ευχέρεια στον συντάκτη να προσθέσει πληροφορίες που δεν μπορούν να κριθούν ως αξιόπιστες, ώστε να εντείνει το στοιχείο της δραματοποίησης και τελικά να πλέξει γύρω από τα πραγματικά γεγονότα ένα «μυθικό πέπλο».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εφημερίδα	Ημερήσια Κυκλοφορία (σε φύλλα)	Ημερομηνία	Πλήθος πρωτοσέλιδων	Πλήθος άρθρων	Πλήθος φωτογραφιών
Η Καθημερινή	Ημ. ≈14.000 Κυρ. ≈50.000	10-31 Ιανουαρίου 2018	Ημερήσια: 2 Κυριακάτικα: 1	5	6
Τα Νέα	Ημ. ≈13.000 Σ.Κ. ≈29.000	10-31 Ιανουαρίου 2018	Ημερήσια: 2 Κυριακάτικα (ΣΚ): 1	5	8
Ελεύθερος Τύπος	Ημ. ≈6.500	10-31 Ιανουαρίου 2018	Ημερήσια: 2 Κυριακάτικα: 1	5	8
Ριζοσπάστης	Ημ. ≈2.500	10-31 Ιανουαρίου 2018	Ημερήσια: 0 Κυριακάτικα: 0	2	0
Το Βήμα	Κυρ. ≈49.000	10-31 Ιανουαρίου 2018	Κυριακάτικα: 1	3	3
Εφημερίδα των Συντακτών	Ημ. ≈6.500	10-31 Ιανουαρίου 2018	Ημερήσια: 1 Κυριακάτικα (ΣΚ): 1	4	4
Η Αυγή	Ημ. ≈900	10-31 Ιανουαρίου 2018	Ημερήσια: 0 Κυριακάτικα: 0	2	1
Πρώτο Θέμα	Κυρ. ≈47.000	10-31 Ιανουαρίου 2018	Κυριακάτικα: 2	4	14
Real News	Δεν υπάρχουν στοιχεία	10-31 Ιανουαρίου 2018	Κυριακάτικα: 1	3	7

Εφημερίδα	Ημερήσια Κυκλοφορία (σε φύλλα)	Ημερομηνία	Πλήθος πρωτοσέλιδων	Πλήθος άρθρων	Πλήθος φωτογραφιών
Η Καθημερινή	Ημ. ≈14.000 Κυρ. ≈50.000	1-28 Φεβρουαρίου 2018	0	0	0
Τα Νέα	Ημ. ≈13.000 Σ.Κ. ≈29.000	1-28 Φεβρουαρίου 2018	0	1	1
Ελεύθερος Τύπος	Ημ. ≈6.500	1-28 Φεβρουαρίου 2018	0	1	0

Ριζοσπάστης	Ημ. ≈2.500	1-28 Φεβρουαρίου 2018	0	0	0
Το Βήμα	Κυρ. ≈49.000	1-28 Φεβρουαρίου 2018	0	0	0
Εφημερίδα των Συντακτών	Ημ. ≈6.500	1-28 Φεβρουαρίου 2018	0	1	0
Η Αυγή	Ημ. ≈900	1-28 Φεβρουαρίου 2018	0	0	0
Πρώτο Θέμα	Κυρ. ≈47.000	1-28 Φεβρουαρίου 2018	0	0	0
Real News	Δεν υπάρχουν στοιχεία	1-28 Φεβρουαρίου 2018	Κυριακάτικα: 1	1	2

Από 1-15 Μαρτίου 2018 καμία εφημερίδα δεν αναφέρθηκε στην υπόθεση

	Εφημερίδα	Κυρίαρχο Θέμα
1.	Η Καθημερινή	Δολοφονία, προφίλ Στεφανάκου και έρευνες για τη δολοφονία
2.	Τα Νέα	Δολοφονία, έρευνες και σχέσεις Στεφανάκου με άλλα μέλη της μαφίας και την αστυνομία / Εγκληματικές ενέργειες που περιλαμβάνουν τη δολοφονία Στεφανάκου
3.	Ελεύθερος Τύπος	Δολοφονία και έρευνες για τον Στεφανάκο, εύρεση όπλου δολοφονίας
4.	Ριζοσπάστης	Δολοφονία Στεφανάκου και έρευνες
5.	Το Βήμα	Δολοφονία, προφίλ Στεφανάκου, έρευνες, προφίλ ελληνικής μαφίας
6.	Εφημερίδα των Συντακτών	Δολοφονία, προφίλ Στεφανάκου, έρευνες, εύρεση όπλου δολοφονίας
7.	Η Αυγή	Δολοφονία Στεφανάκου και έρευνες
8.	Πρώτο Θέμα	Δολοφονία, προφίλ Στεφανάκου (εκτενώς, προσωπική ζωή), προφίλ ελληνικής μαφίας
9.	Real News	Προφίλ Στεφανάκου (εκτενώς, προσωπική ζωή, συνέντευξη συζύγου) και εύρεση όπλου δολοφονίας

	Τίτλος άρθρου	Θέμα άρθρου	Εφημερίδα	Ημερομηνία
1.	Δολοφονία με καταγισμό πυρών*	Δολοφονία Στεφανάκου	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
2.	Η δράση του εντός και εκτός φυλακών	Προφίλ Στεφανάκου	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
3.	Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο	Δολοφονία Στεφανάκου	Ριζοσπάστης	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018

4.	Μαφιόζικη εκτέλεση*	Δολοφονία Στεφανάκου και προφίλ	Τα Νέα	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
5.	Θανάσιμη ενέδρα στο Χαϊδάρι*	Δολοφονία Στεφανάκου	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
6.	Τα πολλά πρόσωπα του Στεφανάκου*	Προφίλ Στεφανάκου	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
7.	Εν ψυχρώ δολοφονία του Β. Στεφανάκου με δεκάδες σφαίρες	Δολοφονία Στεφανάκου	Αυγή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
8.	Συμβόλαιο θανάτου με 22 σφαίρες για τον Στεφανάκο*	Δολοφονία Στεφανάκου και προφίλ του	Ελεύθερος Τύπος	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
9.	Έρευνες για παρατηρητή*	Έρευνες για τη δολοφονία	Η Καθημερινή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
10.	Σε εξέλιξη οι έρευνες για τη δολοφονία Στεφανάκου	Έρευνες για τη δολοφονία	Ριζοσπάστης	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
11.	Τα ανοιχτά μέτωπα και η προφητική ανάρτηση*	Έρευνες για τη δολοφονία	Τα Νέα	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
12.	Ελπίζουν να «μιλήσει» το κινητό του Στεφανάκου	Έρευνες για τη δολοφονία	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
13.	Σε ανθρώπους της νύχτας ψάχνουν τον δολοφόνο του Στεφανάκου	Έρευνες για τη δολοφονία	Αυγή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
14.	Φόβοι για αντίποινα μέσα κι έξω από τις φυλακές*	Έρευνες για τη δολοφονία	Ελεύθερος Τύπος	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
15.	Ο «κύκλος αίματος» γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο*	Σχέσεις Στεφανάκου με άλλα μέλη της μαφίας	Τα Νέα (Σαββατοκύριακο)	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
16.	Η δολοφονία αυτή θα αργήσει να εξιχνιαστεί*	Έρευνες για τη δολοφονία	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
17.	Καλούν την ασφάλεια Στεφανάκου	Έρευνες για τη δολοφονία	Ελεύθερος Τύπος	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
18.	Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του*	Προφίλ Στεφανάκου	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018

19.	Ενοικιαζόμενοι εκτελεστές και φόβοι αντεκδίκησης	Έρευνες για τη δολοφονία	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
20.	Η δράση, οι φόβοι και η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου*	Προφίλ Στεφανάκου και έρευνες	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
21.	Τα έργα και οι ημέρες του Έλληνα «Κορλεόνε»*	Προφίλ Στεφανάκου	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
22.	Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε*	Προφίλ Στεφανάκου	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
23.	Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας*	Αναδρομή στην ιεραρχία της ελληνικής μαφίας	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
24.	Το μοιραίο λάθος*	Δολοφονία Στεφανάκου	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
25.	Βρήκαν DNA και αποτυπώματα του εκτελεστή*	Έρευνες για τη δολοφονία	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
26.	Ερωτηματικό η απουσία των «φρουρών» του Στεφανάκου*	Έρευνες για τη δολοφονία	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
27.	«ο δικός μου Στεφανάκος»*	Προφίλ Στεφανάκου-Συνέντευξη της συζύγου του	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
28.	Μισή ζωή στη φυλακή*	Προφίλ Στεφανάκου	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
29.	Αποτυπώματα και DNA στην BMW	Έρευνες για τη δολοφονία	Τα Νέα	Δευτέρα 22 Ιανουαρίου 2018
30.	Αστυνομικοί στην υπηρεσία του Στεφανάκου	Σχέσεις Στεφανάκου με την Αστυνομία	Τα Νέα	Τετάρτη 24 Ιανουαρίου 2018
31.	Το δίκτυο «υψηλών γνωριμιών» των ανθρώπων της νύχτας	Το δίκτυο της ελληνικής μαφίας	Το Βήμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
32.	Ο «Δικαστής»: ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν	Προφίλ Στεφανάκου (στη φυλακή)	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018

	νόμος για τις φυλακές			
33.	Το τελευταίο γλέντι πριν από την εκτέλεση	Προφίλ Στεφανάκου (προσωπική ζωή)	Real News	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
34.	«Ψάρεψαν» το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου*	Έρευνες για τη δολοφονία – εύρεση μέσου δολοφονίας	Real News	Κυριακή 25 Φεβρουαρίου 2018
35.	Εντοπίστηκε το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου	Έρευνες για τη δολοφονία – εύρεση όπλου δολοφονίας	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Δευτέρα 26 Φεβρουαρίου 2018
26.	Βρήκαν το καλάσνικοφ που «γάζωσε» τον Στεφανάκο	Έρευνες για τη δολοφονία – εύρεση όπλου δολοφονίας	Ελεύθερος Τύπος	Δευτέρα 26 Φεβρουαρίου 2018
37.	Τρομάζει την ΕΛ.ΑΣ. ο νέος κύκλος της βίας	Εγκληματικές ενέργειες μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα	Τα Νέα	Τετάρτη 28 Φεβρουαρίου 2018

	Τίτλος άρθρου	Εφημερίδα	Ημερομηνία
1.	Δολοφονία με καταγισμό πυρών*	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
2.	Η δράση του εντός και εκτός φυλακών	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
3.	Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο	Ριζοσπάστης	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
4.	Μαφιόζικη εκτέλεση*	Τα Νέα	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
5.	Θανάσιμη ενέδρα στο Χαϊδάρι*	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
6.	Τα πολλά πρόσωπα του Στεφανάκου*	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
7.	Εν ψυχρώ δολοφονία του Β. Στεφανάκου με δεκάδες σφαίρες	Αυγή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
8.	Συμβόλαιο θανάτου με 22 σφαίρες για τον Στεφανάκο*	Ελεύθερος Τύπος	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018

9.	Έρευνες για παρατηρητή*	Η Καθημερινή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
10.	Σε εξέλιξη οι έρευνες για τη δολοφονία Στεφανάκου	Ριζοσπάστης	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
11.	Τα ανοιχτά μέτωπα και η προφητική ανάρτηση*	Τα Νέα	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
12.	Ελπίζουν να «μιλήσει» το κινητό του Στεφανάκου	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
13.	Σε ανθρώπους της νύχτας ψάχνουν τον δολοφόνο του Στεφανάκου	Αυγή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
14.	Φόβοι για αντίποινα μέσα κι έξω από τις φυλακές*	Ελεύθερος Τύπος	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
15.	Ο «κύκλος αίματος» γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο*	Τα Νέα (Σαββατοκύριακο)	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
16.	Η δολοφονία αυτή θα αργήσει να εξιχνιαστεί*	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
17.	Καλούν την ασφάλεια Στεφανάκου	Ελεύθερος Τύπος	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
18.	Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του*	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
19.	Ενοικιαζόμενοι εκτελεστές και φόβοι αντεκδίκησης	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
20.	Η δράση, οι φόβοι και η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου*	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
21.	Τα έργα και οι ημέρες του Έλληνα «Κορλεόνε»*	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
22.	Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε*	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
23.	Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας*	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
24.	Το μοιραίο λάθος*	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
25.	Βρήκαν DNA και αποτυπώματα του εκτελεστή*	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
26.	Ερωτηματικό η απουσία των «φρουρών» του Στεφανάκου*	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
27.	«ο δικός μου Στεφανάκος»*	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
28.	Μισή ζωή στη φυλακή*	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
29.	Αποτυπώματα και DNA στην BMW	Τα Νέα	Δευτέρα 22 Ιανουαρίου 2018
30.	Αστυνομικοί στην υπηρεσία του Στεφανάκου	Τα Νέα	Τετάρτη 24 Ιανουαρίου 2018

31.	Το δίκτυο «υψηλών γνωριμιών» των ανθρώπων της νύχτας	Το Βήμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
32.	Ο «Δικαστής»: ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν νόμος για τις φυλακές	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
33.	Το τελευταίο γλέντι πριν από την εκτέλεση	Real News	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
34.	«Ψάρεψαν» το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου*	Real News	Κυριακή 25 Φεβρουαρίου 2018
35.	Εντοπίστηκε το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Δευτέρα 26 Φεβρουαρίου 2018
36.	Βρήκαν το καλάσνικοφ που «γάζωσε» τον Στεφανάκο	Ελεύθερος Τύπος	Δευτέρα 26 Φεβρουαρίου 2018
37.	Τρομάζει την ΕΛ.ΑΣ. ο νέος κύκλος της βίας	Τα Νέα	Τετάρτη 28 Φεβρουαρίου 2018

*Άρθρα με πρωτοσέλιδο

	Τίτλος Πρωτοσέλιδου	Εφημερίδα	Ημερομηνία
1.	Εν ψυχρώ δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
2.	ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΜΑ- Με 22 σφαίρες εκτέλεσαν τον Στεφανάκο	Τα Νέα	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
3.	ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΣ- Τον γάζωσαν αλύπητα	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
4.	ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΜΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΜΕ ΜΑΦΙΟΖΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ	Ελεύθερος Τύπος	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
5.	Δολοφονία Στεφανάκου –Το μυστήριο για το τρίτο πρόσωπο	Η Καθημερινή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
6.	ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΘΑΝΑΤΟΥ – Η προφητική ανάρτηση του Βασίλη Στεφανάκου	Τα Νέα	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
7.	ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ – Φοβούνται βεντέτα «νονών»	Ελεύθερος Τύπος	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018

8.	ΒΑΣ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΣ - ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΟΙ ΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΤΕΣ	Τα Νέα Σαββατοκύριακο	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
9.	ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ – Οι έρευνες της αστυνομίας και ο «πόλεμος της νύχτας»	Η Εφημερίδα των Συντακτών Σαββατοκύριακο	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
10.	Μια προαναγγελθείσα δολοφονία – Τα σενάρια, οι φόβοι και η διαδρομή του Βασίλη Στεφανάκου	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
11.	Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ – Πώς έστησαν την παγίδα στον «σκοτεινό» Στεφανάκο	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
12.	ΤΟ ΜΟΙΡΑΙΟ ΛΑΘΟΣ – Η ΑΓΡΙΑ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
13.	Άφησε το DNA του ο δολοφόνος	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
14.	«Όσο τον αγαπούσαμε στην οικογένειά του, τόσο τον μισούσαν κάποιοι άλλοι»	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
15.	ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ – «Δικαστής» Στεφανάκος: ο λόγος του, νόμος για τους βαρυποινίτες	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
16.	ΒΟΥΤΙΑ ΣΤΟΝ ... ΥΠΟΚΟΣΜΟ – ΔΥΤΕΣ «ΨΑΡΕΨΑΝ» ΤΟ ΟΠΛΟ ΤΗΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ	Real News	Κυριακή 25 Φεβρουαρίου 2018

*22 Ιανουαρίου 2018, 24 Ιανουαρίου 2018, 26 Φεβρουαρίου 2018 και 28 Φεβρουαρίου 2018, το θέμα δεν απασχολεί τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων.

**Το θέμα δεν απασχολεί καθόλου τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων «Ριζοσπάστης» και «Αυγή»

	Τίτλος Πρωτοσέλι δου	Ύπα ρξη Φωτ ογρα φίας	Μέγεθ ος	Θέση στο πρωτοσέλιδο	Εφημερίδα	Ημερομ ηνία
1	Εν ψυχρώ δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου	Ναι	Μεσαία	Στην μέση	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρί ου 2018
2	ΞΕΚΑΘΑΡΙ ΣΜΑ- Με 22 σφαίρες εκτέλεσαν τον Στεφανάκο	Ναι	Μικρή	Κάτω αριστερά	Τα Νέα	Πέμπτη 18 Ιανουαρί ου 2018
3	ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΑ ΚΟΣ- Τον	Ναι	Μικρή	Αριστερά προς τα κάτω	Η Εφημερίδα	Πέμπτη 18

	γάωσαν αλύπητα				των Συντακτών	Ιανουαρί ου 2018
4	ΞΕΚΑΘΑΡΙ ΣΜΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣ ΜΩΝ ΜΕ ΜΑΦΙΟΖΙΚ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ	Ναι	Μεσαί α	Κάτω αριστερά	Ελεύθερος Τύπος	Πέμπτη 18 Ιανουαρί ου 2018
5	Δολοφονία Στεφανάκου – Το μυστήριο για το τρίτο πρόσωπο	Όχι	-	Στην μέση αριστερά	Η Καθημερινή	Παρασκε υή 19 Ιανουαρί ου 2018
6	ΣΥΜΒΟΛΑ ΙΟ ΘΑΝΑΤΟΥ – Η προφητική ανάρτηση του Βασίλη Στεφανάκου	Ναι	Μικρή	Πάνω αριστερά	Τα Νέα	Παρασκε υή 19 Ιανουαρί ου 2018
7	ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΟΛΟΦΟΝ ΙΑ ΣΤΕΦΑΝΑ ΚΟΥ – Φοβούνται βεντέτα «νονών»	Ναι	Μεσαί α	Κάτω στη μέση	Ελεύθερος Τύπος	Παρασκε υή 19 Ιανουαρί ου 2018
8	ΒΑΣ. ΣΤΕΦΑΝΑ ΚΟΣ - ΕΙΣΑΓΟΜΕ ΝΟΙ ΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΤ ΕΣ	Ναι	Μικρή	Πάνω αριστερά	Τα Νέα Σαββατοκύ ριακο	Σάββατο 20 Ιανουαρί ου 2018
9	ΔΟΛΟΦΟΝ ΙΑ ΣΤΕΦΑΝΑ ΚΟΥ – Οι έρευνες της αστυνομίας και ο «πόλεμος της νύχτας»	Όχι	-	Αριστερά προς τα κάτω	Η Εφημερίδα των Συντακτών Σαββατοκύ ριακο	Σάββατο 20 Ιανουαρί ου 2018

10	Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ – Πώς έστησαν την παγίδα στον «σκοτεινό» Στεφανάκο	Όχι	-	Κάτω προς τα αριστερά	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
11	ΤΟ ΜΟΙΡΑΙΟ ΛΑΘΟΣ – Η ΑΓΡΙΑ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ	Ναι	Μεσαία	Στη μέση δεξιά	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
12	Άφησε το DNA του ο δολοφόνος	Ναι	Μεσαία	Κάτω στη μέση	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
13	«Όσο τον αγαπούσαμε στην οικογένειά του, τόσο τον μισούσαν κάποιοι άλλοι»	Ναι	Μικρή	Κάτω δεξιά	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
14	ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ – «Δικαστής» Στεφανάκος: ο λόγος του, νόμος για τους βαρυνποίνιτες	Ναι	Μικρή	Κάτω δεξιά	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
15	ΒΟΥΤΙΑ ΣΤΟΝ ... ΥΠΟΚΟΣΜΟ – ΔΥΤΕΣ «ΨΑΡΕΨΑΝ» ΤΟ ΟΠΛΟ ΤΗΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ	Ναι	Μικρή	Κάτω δεξιά	Real News	Κυριακή 25 Φεβρουαρίου 2018

	ΣΤΕΦΑΝΑ ΚΟΥ				
--	----------------	--	--	--	--

	ΤΙΤΛΟΣ ΑΡΘΡΟΥ	Αριθμός Φωτογραφιών	ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
1.	Δολοφονία με καταιγισμό πυρών*	1	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
2.	Η δράση του εντός και εκτός φυλακών	1	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
3.	Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο	0	Ριζοσπάστης	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
4.	Μαφιόζικη εκτέλεση*	2	Τα Νέα	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
5.	Θανάσιμη ενέδρα στο Χαϊδάρι*	1	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
6.	Τα πολλά πρόσωπα του Στεφανάκου*	1	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
7.	Εν ψυχρώ δολοφονία του Β. Στεφανάκου με δεκάδες σφαίρες	0	Αυγή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
8.	Συμβόλαιο θανάτου με 22 σφαίρες για τον Στεφανάκο*	3	Ελεύθερος Τύπος	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
9.	Έρευνες για παρατηρητή*	1	Η Καθημερινή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
10.	Σε εξέλιξη οι έρευνες για τη δολοφονία Στεφανάκου	0	Ριζοσπάστης	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
11.	Τα ανοιχτά μέτωπα και η προφητική ανάρτηση*	2	Τα Νέα	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
12.	Ελπίζουν να «μιλήσει» το κινητό του Στεφανάκου	1	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
13.	Σε ανθρώπους της νύχτας ψάχνουν τον δολοφόνο του Στεφανάκου	1	Αυγή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
14.	Φόβοι για αντίποινα μέσα κι	3	Ελεύθερος Τύπος	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018

	έξω από τις φυλακές*			
15.	Ο «κύκλος αίματος» γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο*	1	Τα Νέα (Σαββατοκύριακο)	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
16.	Η δολοφονία αυτή θα αργήσει να εξιχνιαστεί*	1	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
17.	Καλούν την ασφάλεια Στεφανάκου	2	Ελεύθερος Τύπος	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
18.	Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του*	3	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
19.	Ενοικιαζόμενοι εκτελεστές και φόβοι αντεκδίκησης	0	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
20.	Η δράση, οι φόβοι και η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου*	2	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
21.	Τα έργα και οι ημέρες του Έλληνα «Κορλεόνη»*	0	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
22.	Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε*	5	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
23.	Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας*	3	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
24.	Το μοιραίο λάθος*	2	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
25.	Βρήκαν DNA και αποτυπώματα του εκτελεστή*	2	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
26.	Ερωτηματικό η απουσία των «φρουρών» του Στεφανάκου*	0	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
27.	«ο δικός μου Στεφανάκος»*	3	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
28.	Μισή ζωή στη φυλακή*	0	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018

29.	Αποτυπώματα και DNA στην BMW	2	Τα Νέα	Δευτέρα 22 Ιανουαρίου 2018
30.	Αστυνομικοί στην υπηρεσία του Στεφανάκου	1	Τα Νέα	Τετάρτη 24 Ιανουαρίου 2018
31.	Το δίκτυο «υψηλών γνωριμιών» των ανθρώπων της νύχτας	1 (3 φωτο κολάζ)	Το Βήμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
32.	Ο «Δικαστής»: ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν νόμος για τις φυλακές	4	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
33.	Το τελευταίο γλέντι πριν από την εκτέλεση	4	Real News	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
34.	«Ψάρεψαν» το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου*	2	Real News	Κυριακή 25 Φεβρουαρίου 2018
35.	Εντοπίστηκε το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου	0	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Δευτέρα 26 Φεβρουαρίου 2018
36.	Βρήκαν το καλάσνικοφ που «γάζωσε» τον Στεφανάκο	0	Ελεύθερος Τύπος	Δευτέρα 26 Φεβρουαρίου 2018
37.	Τρομάζει την ΕΛ.ΑΣ. ο νέος κύκλος της βίας	1	Τα Νέα	Τετάρτη 28 Φεβρουαρίου 2018

	ΤΙΤΛΟΣ ΑΡΘΡΟΥ	Αριθμός Φωτογραφιών	Λεζάντα φωτογραφίας	ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
1	Δολοφονία με καταγισμό πυρών*	1	Ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις απέκλεισαν χθες την περιοχή στο σημείο της δολοφονίας	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018

2	Η δράση του εντός και εκτός φυλακών	1	Ο Β. Στεφανάκος αποφυλακίστηκε αφού είχε εκτίσει 8 χρόνια και 4 μήνες από τα 50 έτη κάθειρξης	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
3	Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο	0	(Χωρίς φωτογραφία)	Ριζοσπάστης	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
4	Μαφιόζικη εκτέλεση*	2	Το σημείο εκτέλεσης του Βασίλη Στεφανάκου στη λεωφόρο Αθηνών στο Χαϊδάρι	Τα Νέα	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
5	Θανάσιμη ενέδρα στο Χαϊδάρι*	1	(Χωρίς λεζάντα)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
6	Τα πολλά πρόσωπα του Στεφανάκου*	1	Ο Βασίλης Στεφανάκος είχε δηλώσει για τον θόρυβο που ξεσηκώθηκε μετά την αποφυλάκισή του (είχε ήδη συμπληρώσει το 1/3 της ποινής του): «Ανακριβή σχόλια και συζητήσεις που γίνονται ανάμεσα σε τσούλες της δημοσιογραφίας και κάποιες τσούλες της Ασφάλειας»	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
7	Εν ψυχρώ δολοφονία του Β. Στεφανάκου με δεκάδες σφαίρες	0	(Χωρίς φωτογραφία)	Αυγή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
8	Συμβόλαιο θανάτου με 22 σφαίρες για τον Στεφανάκο*	3	1. Η μαύρη BMW του Βασίλη Στεφανάκου, σύμφωνα με αστυνομικές πηγές ήταν θωρακισμένη 2. Στελέχη της ΕΛ.ΑΣ. αναφέρουν πως ο 58χρονος Βασίλης Στεφανάκος είχε πάντα μαζί του κάποιον συνοδό ασφαλείας μετά και	Ελεύθερος Τύπος	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018

			την αποφυλάκισή του του καλοκαίρι του 2016, χωρίς να έχει διευκρινιστεί γιατί τη συγκεκριμένη στιγμή δεν ήταν μαζί του 3. «Οι ‘Πυρήνες’ δεν έχουν πιθανότητα να γυρίσουν σε μια νόμιμη ζωή. Η στάση τους είναι απόλυτα εκτιμητέα», είχε δηλώσει ο Στεφανάκος.		
9	Έρευνες για παρατηρητή*	1	Ο Β. Στεφανάκος είχε επάνω του ένα 38αρι περίστροφο, το οποίο δεν πρόλαβε να χρησιμοποιήσει	Η Καθημερινή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
10	Σε εξέλιξη οι έρευνες για τη δολοφονία Στεφανάκου	0	(Χωρίς φωτογραφία)	Ριζοσπάστης	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
11	Τα ανοιχτά μέτωπα και η προφητική ανάρτηση*	2	Στο πλαίσιο της έρευνας για τη δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου οι αξιωματικοί της ΕΛ.ΑΣ. «ξεσκονίζουν» τους φακέλους με τις υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος (και στις δύο φωτογραφίες)	Τα Νέα	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
12	Ελπίζουν να «μιλήσει» το κινητό του Στεφανάκου	1	(Χωρίς λεζάντα)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
13	Σε ανθρώπους της νύχτας ψάχνουν τον δολοφόνο του Στεφανάκου	1	(Χωρίς λεζάντα)	Αυγή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018

1 4 .	Φόβοι για αντίποινα μέσα κι έξω από τις φυλακές*	3	1.(χωρίς λεζάντα) 2,3. Επί ποδός η ΕΛ.ΑΣ. μετά τη δολοφονία Στεφανάκου. Η μαύρη BMW του Βασίλη Στεφανάκου είχε θωράκιση μόνο στα τζάμια, καθώς κάποιες από τις βολίδες του πολεμικού όπλου, αφού διαπέρασαν το σώμα του, διαπέρασαν και την πόρτα του οδηγού	Ελεύθερος Τύπος	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
1 5 .	Ο «κύκλος αίματος» γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο *	1	Ο Βασίλης Στεφανάκος λάμβανε ορισμένα μέτρα προστασίας: χρησιμοποιούσε θωρακισμένο αυτοκίνητο και τον φρουρούσαν τρεις-τέσσερις ιδιώτες	Τα Νέα (Σαββατοκύριακο)	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
1 6 .	Η δολοφονία αυτή θα αργήσει να εξιχνιαστεί *	1	(χωρίς λεζάντα)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
1 7 .	Καλούν την ασφάλεια Στεφανάκου	2	1.Σε άρση τηλεφωνικού απορρήτου και «σάρωση» των επικοινωνιών στην περιοχή προχώρησε η ΕΛ.ΑΣ. για να διαλευκάνει την εκτέλεση του Βασίλη Στεφανάκου 2.Αστυνομικοί στο σημείο της δολοφονίας του Βασίλη Στεφανάκου	Ελεύθερος Τύπος	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
1 8 .	Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του*	3	1.Με κλεμμένη μηχανή, τύπου Tiger, περίμεναν οι εκτελεστές στη λεωφόρο Αθηνών τον Στεφανάκο	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018

			2.Ο Βασίλης Στεφανάκος το 2009 3.(μικρή φωτο Καλαποθαράκου, με επεξηγηματικό κείμενο,όχι λεζάντα)		
19.	Ενοικιαζόμενοι εκτελεστές και φόβοι αντεκδίκησης	0	(Χωρίς φωτογραφία)	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
20.	Η δράση, οι φόβοι και η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου*	2	1.Περιπολικά και μηχανές της ΕΛ.ΑΣ. στο σημείο όπου εκτελέστηκε ο Βασίλης Στεφανάκος, επί της λεωφόρου Αθηνών 2.Ο Βασίλης Στεφανάκος ήθελε να τον θυμούνται ως «αριστερό» και όχι ως βαρόνο του οργανωμένου εγκλήματος	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
21.	Τα έργα και οι ημέρες του Έλληνα «Κορλεόνη»*	0	(Χωρίς φωτογραφία)	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
22.	Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε*	5	1.(πολύ μεγάλη φωτο χωρίς λεζάντα) 2. Ο Βασίλης Στεφανάκος δέχτηκε 29 πυροβολισμούς πριν πέσει νεκρός μέσα στο αυτοκίνητό του 3. Τον Απρίλιο του 2006 ο Στεφανάκος οργανώνει την πρώτη επιχείρηση απόδρασης με ελικόπτερο. Ο Βασίλης Παλαιοκόστας και ο Αλκέτ Ριζάι πετούν στην ελευθερία. Έκτοτε ο «φαντομάς του θεσσαλικού κάμπου» παραμένει ασύλληπτος.	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018

			4.Τον Μάρτιο του 2010 ο Στεφανάκος παντρεύεται την εκλεκτή της καρδιάς του Κατερίνα Θωμαΐδου μέσα στις Φυλακές Λάρισας 5.Από το 2008, όταν ο Στεφανάκος μπήκε στη φυλακή, έγινε κολλητός, «αδερφός» όπως έλεγε ο ίδιος, με τον άλλο διαβόητο κακοποιό Παναγιώτη Βλαστό.		
2 3 .	Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας*	3	1.Στις 25 Ιουλίου 2000 ο Θέμης Καλαποθαράκος έπεσε νεκρός μετά από μάχη. Για τη δολοφονία του κατηγορήθηκε ο Στεφανάκος ως ηθικός αυτουργός. Ο ίδιος πάντως αρνιόταν τα πάντα 2.Η δολοφονία του 47χρονου bodybuilder Βασίλη Γρίβα έξω από το δημοτικό σχολείο του γιου του άφησε ένα μεγάλο κενό στην προστασία των νυχτερινών καταστημάτων 3. Ο Βασίλης Γρίβας δολοφονήθηκε στις 08.38, το πρωί της Τετάρτης, στις 3/5/2017, ενώ άφηνε τον 10χρονο γιο του στο σχολείο του στα Γλυκά Νερά	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
2 4 .	Το μοιραίο λάθος*	2	ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ – ΧΑΪΔΑΡΙ ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2018 – 19.00 (και στις δύο)	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
2 5 .	Βρήκαν DNA και αποτυπώμα	2	(χωρίς λεζάντες)	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018

	τα του εκτελεστή*				
26.	Ερωτηματικό η απουσία των «φρουρών» του Στεφανάκου*	0	(χωρίς φωτογραφία)	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
27.	«ο δικός μου Στεφανάκος»*	3	1. Ο Βασίλης Στεφανάκος με την Κατερίνα Θωμαΐδου την ημέρα του γάμου τους στις φυλακές Λάρισας 2. Οι έρευνες για τον εντοπισμό των δολοφόνων ξεφεύγουν από τον κύκλο των «γνωστών εχθρών» του Βασίλη Στεφανάκου και προσπαθούν να φωτίσουν ένα τεράστιο κύκλωμα διακίνηση λαθραίων τσιγάρων με έδρα τη Θεσσαλονίκη. 3.(χωρίς λεζάντα)	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
28.	Μισή ζωή στη φυλακή*	0	(χωρίς φωτογραφία)	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
29.	Αποτυπώματα και DNA στην BMW	2	Στο μικροσκόπιο της Αστυνομίας έχει μπει το θωρακισμένο αυτοκίνητο που ίσως δώσει απαντήσεις σχετικά με την ταυτότητα των εκτελεστών του Βασίλη Στεφανάκου (και στις δύο)	Τα Νέα	Δευτέρα 22 Ιανουαρίου 2018
30.	Αστυνομικοί στην υπηρεσία του Στεφανάκου	1	Απλοί αστυνομικοί αλλά και αξιωματικοί διατηρούσαν σκοτεινές επαφές και διασυνδέσεις με τον Βασίλη Στεφανάκο (φωτογραφία από το	Τα Νέα	Τετάρτη 24 Ιανουαρίου 2018

			σημείο δολοφονίας του)		
3 1 .	Το δίκτυο «υψηλών γνωριμιών» των ανθρώπων της νύχτας	1 (3 φωτο κολάζ)	Βασίλης Στεφανάκος, Θέμης Καλαποθαράκος, Θέμης Παπαμάλης, τρεις «διακεκριμένοι νονοί» από τους 100 ισχυρούς ανθρώπους της νύχτας που έδρασαν την τελευταία 30ετία	Το Βήμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
3 2 .	Ο «Δικαστής»: ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν νόμος για τις φυλακές	4	1.(χωρίς λεζάντα) 2.«Δεν θα τον ξεχάσουμε ποτέ»: στο άκουσα του επικήδει οι κρατούμενοι ξέσπασαν σε χειροκρότημα 3.Το ακριβότερο συμβόλαιο θανάτου στην ιστορία του ελληνικού υπόκοσμου έχει το όνομα του Βασίλη Στεφανάκου και έκλεισε με ένα καλάσνικοφ και 29 σφαίρες πάνω στο σώμα του διαβόητου Godfather 4.Η πόρτα του στο κελί 40 ήταν πάντα ανοιχτή, λένε οι πρώην συγκρατούμενοί του στις Φυλακές Κορυδαλλού.	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
3 3 .	Το τελευταίο γλέντι πριν από την εκτέλεση	4	1.Ο Θέμης Αδαμαντίδης κάθισε στο τραπέζι δίπλα στον Βασίλη Στεφανάκο και του αφιέρωσε σχεδόν όλο το πρόγραμμά του 2,3,4.(Χωρίς λεζάντα)	Real News	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
3 4 .	«Ψάρεψαν» το Καλάσνικοφ της	2	Οι φωτογραφίες προέρχονται από το περιοδικό «Boat &	Real News	Κυριακή 25 Φεβρουαρίου

	δολοφονία ς Στεφανάκο υ*		Fishing in Greece (και στις δύο φωτο)		ου 2018
3 5 .	Εντοπίστη κε το Καλάσνικο φ της δολοφονία ς Στεφανάκο υ	0	(χωρίς φωτογραφία)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Δευτέρα 26 Φεβρ ουαρί ου 2018
3 6 .	Βρήκαν το καλάσνικο φ που «γάζωσε» τον Στεφανάκο	0	(χωρίς φωτογραφία)	Ελεύθερος Τύπος	Δευτέρα 26 Φεβρ ουαρί ου 2018
3 7 .	Τρομάζει την ΕΛ.ΑΣ. ο νέος κύκλος της βίας	1	Ό,τι έμεινε μετά την έκρηξη σε κατάστημα υφασμάτων επί της Λεωφόρου Βουλιαγμένης στις τέσσερις χθες τα ξημερώματα	Τα Νέα	Τετάρτη 28 Φεβρ ουαρί ου 2018

	Τίτλος άρθρου	Έκταση Άρθρου	Εφημερίδα	Ημερομηνία
1.	Δολοφονία με καταγισμό πυρών*	Μεσαίο (μισή σελίδα)	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
2.	Η δράση του εντός και εκτός φυλακών	Μεσαίο (λιγότερο από μισή σελίδα)	Η Καθημερινή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
3.	Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο	Μικρό (μια στήλη 20 σειρών)	Ριζοσπάστης	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
4.	Μαφιόζικη εκτέλεση*	Μεσαίο (μισή σελίδα)	Τα Νέα	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
5.	Θανάσιμη ενέδρα στο Χαϊδάρη*	Μικρό (δύο στήλες 20 σειρών)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
6.	Τα πολλά πρόσωπα του Στεφανάκου*	Μεσαίο (πάνω από μισή σελίδα)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018

7.	Εν ψυχρώ δολοφονία του Β. Στεφανάκου με δεκάδες σφαίρες	Μικρό (μια στήλη 50 σειρών)	Αυγή	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
8.	Συμβόλαιο θανάτου με 22 σφαίρες για τον Στεφανάκο*	Μεγάλο (δύο σελίδες)	Ελεύθερος Τύπος	Πέμπτη 18 Ιανουαρίου 2018
9.	Έρευνες για παρατηρητή*	Μεσαίο (περίπου μισή σελίδα)	Η Καθημερινή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
10.	Σε εξέλιξη οι έρευνες για τη δολοφονία Στεφανάκου	Μικρό (μια στήλη 20 σειρών)	Ριζοσπάστης	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
11.	Τα ανοιχτά μέτωπα και η προφητική ανάρτηση*	Μεγάλο (μια σελίδα)	Τα Νέα	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
12.	Ελπίζουν να «μιλήσει» το κινητό του Στεφανάκου	Μεσαίο (μισή σελίδα)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
13.	Σε ανθρώπους της νύχτας ψάχνουν τον δολοφόνο του Στεφανάκου	Μικρό (τρεις μικρές στήλες)	Αυγή	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
14.	Φόβοι για αντίποινα μέσα κι έξω από τις φυλακές*	Μεγάλο (δύο σελίδες)	Ελεύθερος Τύπος	Παρασκευή 19 Ιανουαρίου 2018
15.	Ο «κύκλος αίματος» γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο*	Μεγάλο (μια και μισή σελίδα)	Τα Νέα (Σαββατοκύριακο)	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
16.	Η δολοφονία αυτή θα αργήσει να εξιχνιαστεί*	Μεγάλο (μισή και μισή σελίδα)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
17.	Καλούν την ασφάλεια Στεφανάκου	Μεγάλο (μια σελίδα)	Ελεύθερος Τύπος	Σάββατο 20 Ιανουαρίου 2018
18.	Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του*	Μεσαίο (μισή σελίδα)	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
19.	Ενοικιαζόμενοι εκτελεστές και φόβοι αντεκδίκησης	Μεσαίο (λιγότερο από μισή σελίδα)	Η Καθημερινή	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
20.	Η δράση, οι φόβοι και η δολοφονία του Βασίλη Στεφανάκου*	Μεγάλο (μια και μισή σελίδα) και τα δύο μαζί στο «σαλόνι»	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018

21.	Τα έργα και οι ημέρες του Έλληνα «Κορλεόνε»*	Μεσαίο (μισή σελίδα)	Το Βήμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
22.	Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε*	Μεγάλο (τέσσερις σελίδες)	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
23.	Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας*	Μεγάλο (δύο σελίδες)	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
24.	Το μοιραίο λάθος*	Μεγάλο (μια σελίδα)	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
25.	Βρήκαν DNA και αποτυπώματα του εκτελεστή*	Μεγάλο (μια σελίδα)	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
26.	Ερωτηματικό η απουσία των «φρουρών» του Στεφανάκου*	Μεσαίο (4 στήλες 20 σειρών)	Ελεύθερος Τύπος	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
27.	«ο δικός μου Στεφανάκος»*	Μεγάλο (δύο σελίδες)	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
28.	Μισή ζωή στη φυλακή*	Μεσαίο (μια στήλη κατακόρυφα της σελίδας)	Real News	Κυριακή 21 Ιανουαρίου 2018
29.	Αποτυπώματα και DNA στην BMW	Μεγάλο (περίπου μια σελίδα)	Τα Νέα	Δευτέρα 22 Ιανουαρίου 2018
30.	Αστυνομικοί στην υπηρεσία του Στεφανάκου	Μεγάλο (περίπου μια σελίδα)	Τα Νέα	Τετάρτη 24 Ιανουαρίου 2018
31.	Το δίκτυο «αψηλών γνωριμιών» των ανθρώπων της νύχτας	Μεγάλο (μια σελίδα)	Το Βήμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
32.	Ο «Δικαστής»: ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν νόμος για τις φυλακές	Μεγάλο (τρεις σελίδες)	Πρώτο Θέμα	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
33.	Το τελευταίο γλέντι πριν από την εκτέλεση	Μεγάλο (δύο σελίδες)	Real News	Κυριακή 28 Ιανουαρίου 2018
34.	«Ψάρεψαν» το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου*	Μεγάλο (μια σελίδα)	Real News	Κυριακή 25 Φεβρουαρίου 2018

35.	Εντοπίστηκε το Καλάσνικοφ της δολοφονίας Στεφανάκου	Μικρό (τρεις στήλες 20 σειρών)	Η Εφημερίδα των Συντακτών	Δευτέρα 26 Φεβρουαρίου 2018
26.	Βρήκαν το καλάσνικοφ που «γάζωσε» τον Στεφανάκο	Μικρό (μια στήλη σε έκταση μισής σελίδας)	Ελεύθερος Τύπος	Δευτέρα 26 Φεβρουαρίου 2018
37.	Τρομάζει την ΕΛ.ΑΣ. ο νέος κύκλος της βίας	Μεγάλο (μια σελίδα)	Τα Νέα	Τετάρτη 28 Φεβρουαρίου 2018

Βιβλιογραφία

- **Αλεξιάδης Στ.**, «Εγκληματολογία», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2011
- **Ανδρουτσόπουλος Γ.**, «Σημειώσεις Αστυνομικού Reportage», Αθήνα, 1972
- **Αντωνόπουλος Γ., Παπανικολάου Γ.**, «‘Καπιταλισμός χωρίς άδεια’: η ελληνική περίπτωση», Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή Κρίσης, Τμητικός τόμος Νέστορα Κουράκη, 2016, <http://crime-in-crisis.com/%ce%ba%ce%b1%cf%80%ce%b9%cf%84%ce%b1%ce%bb%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%cf%87%cf%89%cf%81%ce%af%cf%82-%ce%ac%ce%b4%ce%b5%ce%b9%ce%b1-%ce%b7-%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%b7%ce%bd%ce%b9%ce%ba/>
- **Βαθρακοκύλης Α.**, «Το Οργανωμένο Έγκλημα και οι τρόποι Αντιμετώπισής του», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2001
- **Βιδάλη Σ.**, «Πέρα από τα όρια»: Η Αντεγκληματική Πολιτική σήμερα», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017
- **Δαμιανάκος Στ.**, «Παράδοση Ανταρσίας και Λαϊκός Πολιτισμός», Αθήνα, Εκδόσεις Πλέθρον, 1987
- **Δαμιανάκος Στ.**, «Ρεμπέτες και Ρεμπέτικο Τραγούδι», Αθήνα, Εκδόσεις Πλέθρον, 1996
- **Δεμερτζής Ν.**, «Πολιτική Επικοινωνία», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2002
- **Δουατζής Γ.**, «Περί Δημοσιογραφίας», Αθήνα, Εκδόσεις Πεδίο, 2010
- **Ελευθερόγλου Ν., Χατζής Α.**, «ΜΜΕ 2000: Η μεγάλη πρόκληση», Αθήνα, Εκδόσεις Μασσίφ, 1998

- **.Ζαραφωνίτου Χ.**, «Ανασφάλεια και επέκταση του κοινωνικού ελέγχου: Ποινικοποίηση των αντικοινωνικοτήτων» και της «αταξίας», Ποινικός Λόγος, Νο. 4, 2004
- **Καρδαρά Α.**, «Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας για τον Αστυνομικό και τον Δικαστικό Συντάκτη», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2017
- **Καρδαρά Α.**, «Τρομοκρατία και ΜΜΕ», Σειρά «Media και Έγκλημα», Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003
- **Κόλλιας Α.**, «Ανάλυση Περιεχομένου», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2014
- **Κομίνης Λ.**, «Τα Μυστικά της Δημοσιογραφίας», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 1993
- **Κομνηνού Μ.**, «Από την Αγορά στο Θέαμα», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2011
- **Κονιδάρη Α.**, «Η ανθρωποκτονία στην Ελλάδα την τελευταία 20ετία: Η αναπαράσταση του δράστη και του θύματος από τον αθηναϊκό Τύπο», Τιμητικός Τόμος για τον Ιάκωβο Φαρσεδάκη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008
- **Κουράκης Ν.**, «Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα», στο «Το Οργανωμένο Έγκλημα από την σκοπιά του Ποινικού Δικαίου», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2000
- **Λάζος Γ.**, «Κριτική Εγκληματολογία», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 213
- **Λαμπροπούλου Ε.**, «Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2001
- **Λαμπροπούλου Έ.**, «Η Κατασκευή της Κοινωνικής Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας», Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1999
- **Λίβος Ν.**, «Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και Δικονομικοί τρόποι Αντιμετώπισής του» στο «Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου», Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας, (200)

- **Λυδάκη Α.**, «Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2016
- **Μπασάντης Δ., Στράτος Κ.**, «Ο κόσμος των Ειδήσεων», Αθήνα, Εκδόσεις Γνώση, 1991
- **Πανούσης Γ.**, «Καθ' υπερβολήν: Χρήσεις και Καταχρήσεις», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008
- **Παπακόστα Α.**, «Κοινωνιολογικά αίτια του Οργανωμένου Εγκλήματος», στο «Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου», Αθήνα, Σάκκουλας, (2000)
- **Πλειός Γ.**, «Η Κοινωνία της Ενημέρωσης: Ειδήσεις και Νεωτερικότητα», Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2011
- **Ριζάβα Φ.**, «Οργανωμένο Έγκλημα», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
- **Σεραφετινίδου Μ.**, «Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας», Αθήνα, Gutenberg, 2005
- **Σπινέλλη Κ.**, «Εγκληματολογία: Σύγχρονες και Παλαιότερες Κατευθύνσεις», Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005
- **Σταυρακάκης Γ.**, «Κρίση και εξάρθρωση των κατασκευών της πραγματικότητας και ο ρόλος των μέσων μαζικής επικοινωνίας: Μια εισαγωγή στον ριζοσπαστικό κονστρουκτιβισμό», Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1998
- **Τσίγκανου Ι.**, «Ανάλυση Περιεχομένου», στο συλλογικό «Κοινωνία και Έρευνα», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2015
- **Τσίγκανου Ι.**, «Η Έρευνα Τεκμηρίων», στο συλλογικό «Κοινωνία και Έρευνα», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2015
- **Τσιώλης Δ.**, «Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2014

- **Χατζόγλου, Δ.**, "Η κατασκευή πραγματικότητας των ειδήσεων", στο «Η Κατασκευή της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1998
- **Χιόνης Δ.**, «Το λαθρεμπόριο καπνού στην Ελλάδα της κρίσης», Έγκλημα και Ποινική Καταστολή σε εποχή Κρίσης, Τιμητικός τόμος Νέστορα Κουράκη, 2016, <http://crime-in-crisis.com/%CF%84%CE%BF-%CE%BB%CE%B1%CE%B8%CF%81%CE%B5%CE%BC%CF%80%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CF%80%CE%BD%CE%BF%CF%8D-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82/>, (τελευταία πρόσβαση 13/08/2018)
- **Ψυχογιός Δ.**, «Τα Έντυπα Μέσα Επικοινωνίας», Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2004

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

- **Abadinsky H.**, «Organised Crime», 10th Edition, Belmont, Wadsworth, 2007
- **Albini L. Joseph**, «Donald Cressey's Contributions to the Study of Organised Crime: An Evaluation», Crime & Delinquency, Vol. 34, No. 3, Sage Publications, (1988)
- **Antonopolos G.**, «The cigarette smuggling business in Greece», European crime-markets at cross-roads: Extended and extending criminal Europe, Wolf Legal Publishers, 2007

- **Antonopoulos G.**, «Are the ‘others’ coming?: Evidence on ‘alien conspiracy’ from three illegal markets in Greece», *Crime, Law and Social Change*, Vol. 52, No. 5, (2009)
- **Antonopoulos G.**, «Cigarette smuggling: a case study of a smuggling network in Greece», *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 14, No. 3, (2006)
- **Antonopoulos G.**, «The Greek connection(s): The social organization of the cigarette-smuggling business in Greece», *European Journal of Criminology*, Vol. 5, No. 3, (2007)
- **Antonopoulos, G. A.** (2007), ‘Cigarette smugglers: A note on four ‘unusual suspects’», *Global Crime*, Vol. 8, No. 4
- **Barak G.**, «Media, Process, and the Social Construction of Crime», New York, Garland Publishing Inc., 1994
- **Beare M.**, «Critical Reflections on Transnational Organized Crime, Money Laundering and Corruption», University of Toronto Press, 2003
- **Berger L. P., Luckmann Th.**, «The Social Construction of Reality», London, Penguin Books, 1966
- **Berkowitz D.**, «Social Meanings of News», London, Sage Publications, 1997
- **Berkowitz D.**, «Social Meanings of News», London, Sage Publications, 1997
- **Bertrand C. J.**, «Η Δεοντολογία των ΜΜΕ», Αθήνα, Εκδόσεις Δαίδαλος, 2003
- **Biglieri P., Perello G.**, «The Names of the Real in Laclau’s Theory: Antagonism, Dislocation, and Heterogeneity», *Filozofski vestnik*, Vol. 32, No. 2, (2011)
- **Burrows T. J., Fielding William J.**, «Views of College Students on Pit Bull "Ownership"», *Society & Animals*, Vol. 13, Issue 2, 2005
- **Charnley B., Charnley M.**, «Η Τέχνη του Ρεπορτάζ», Αθήνα, Εκδόσεις Γνώση, 1992

- **Chibnall St.**, «Press Ideology: The Politics of Professionalism», στο «Law and Order News: An analysis of crime reporting in the British Press», Tavistok Publications, 1977
- **Cohen St., Young J.**, «The Manufacture of News», London, Constable, 1973
- **Corbin J., Strauss A.**, «Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory», Sage Publications, 1998
- **Cressey R. Donald**, «Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organised Crime in America», New Brunswick, Transaction Publishers, 2008 (1969)
- **Cusson M.**, «Criminologie Actuelle», Paris, Les Presses Universitaires de France, 1998
- **Ericson R., Baranek P., Chan J.**, «Visualizing Deviance: A Study of News Organization», University of Toronto Press, 1987
- **Galtung J., Ruge M. H.**, «The Structure of Foreign News», Journal of Peace Research, Vol. 2, No. 1, (1965)
- **Hall St.**, «Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order», London, The MacMillan Press Ltd, 1978
- **Hennink M., Hutter I., Bailey A.**, «Qualitative Research Methods», London, Sage Publications, 2011
- **Hughes M., Kroehler C.**, «Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2007
- **Johansson S.**, «Reading Tabloids: Tabloid Newspapers and Their Readers», Södertörn University, 2007
- **Joossens L., Raw M.**, «Cigarette smuggling in Europe: Who really benefits?», Tobacco Control, Vol. 7, (1998)
- **Kappeler V., Potter G.**, «The Mythology of Crime and Criminal Justice», 5th Edition, Waveland Press, 2017

- **Kean J.**, «Μέσα Επικοινωνίας και Δημοκρατία», Επικοινωνία και Κουλτούρα, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2000
- **Kleemans E. R.**, «Organized crime research: Challenging assumptions and informing policy», Applied Police Research Challenges and opportunities, Routledge, 2014
- **Kracauer S.**, «The Challenge of Qualitative Content Analysis», The Public Opinion Quarterly, Vol. 16, No. 4, (1952-53)
- **Levi M.**, «Money Laundering and Its Regulation», Annals of the American Academy of Political and Social Science, 2002
- **Lippmann W.**, «Κοινή Γνώμη», Αθήνα, Εκδόσεις Κάλβος, 1988
- **McCombs M., Shaw D.**, «The Agenda-Setting Function of Mass Media», The Public Opinion Quarterly, Vol. 36, No. 2, (1972)
- **McQuail D.**, «Mass Communication Theory», London, Sage Publications, 1983 (2005)
- **Mead G. H.**, «On Social Psychology: Selected Papers», The University of Chicago Press, 1962
- **Muncie J., McLaughlin E.**, «The Problem of Crime», London, Sage Publications, 1996, (2001)
- **Nicholas J., Price J.**, «Advanced Studies in Media», Cheltenham, Nelson & Sons, 1998
- **Paulsen D.**, «Murder in Black and White: The Newspaper Coverage of Homicide in Houston», Homicide Studies, Vol. 7, No. 3, 2003
- **Reiner R.**, «Media made criminality: The representation of crime in the mass media», The Oxford Handbook of Criminology, Oxford University Press, 2002
- **Robson C.**, «Η έρευνα του πραγματικού κόσμου», Αθήνα, Gutenberg, 2010
- **Roshier B.**, «The Selection of Crime News by the Press», στο Cohen S., Young J., «The Manufacture of News», London, Constable, 1981

- **Sacco V.**, «Media Constructions of Crime», The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, (1995)
- **Schulz W.**, «Reconstructing Mediatization as an Analytical Concept», European Journal of Communication, Vol. 19, No.1, (2004)
- **Schwabe W., Davis L., Jackson B.**, «Challenges and Choices for Crime-Fighting Technology Federal Support of State and Local Law Enforcement», RAND Corporation, 2001
- **Uribe R., Gunter B.**, «Research Note: The Tabloidization of British Tabloids», European Journal of Communication, 2004
- **Vito G., Jeffrey M., Holmes R.**, «Criminology: Theory, Research and Policy», Jones and Bartlett, 2007
- **White D. M.**, «The “Gate Keeper”: A Case Study in the Selection of News», Journalism & Mass Communication Quarterly, Vol. 27, No. 4, (1950)
- **Wiley M.**, «The Country Newspaper: A Study of Socialization and Newspaper Content», University of North Carolina Press, 1926
- **Wright A.**, «Organised Crime», London, Routledge, 2013
- **Yin R.**, «The Case Study Crisis: Some Answers», Administrative Science Quarterly, Vol. 26, No. 1, (1981)
- **Σάντσον Μ.**, «Η κοινωνιολογία της παραγωγής ειδήσεων» στο συλλογικό «ΜΜΕ και Κοινωνία», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2011

Άρθρα εφημερίδων

- «Το Βήμα», χωρίς συντάκτη, «Δεύτερη απόδραση με ελικόπτερο από τις φυλακές Κορδαλλού των Παλαιοκόστα και Ριζαΐ», 22/02/2009
- Άρθρο στην Εφημερίδα «Real News», «Μισή ζωή στη φυλακή», 21/01/2018

- Άρθρο στην Εφημερίδα «Ριζοσπάστης», «Ενέδρα θανάτου στον Β. Στεφανάκο», 18/01/2018
- Άρθρο της Δήμητρας Πανάνου, «Ο δικός μου Στεφανάκος, Εφημερίδα «Real News», 21/01/2018
- Άρθρο της Ελευθερίας Κόλλια, «Τα έργα και οι ημέρες του έλληνα Κορλεόνε», Εφημερίδα «Το Βήμα», 21/01/2018
- Άρθρο της Μαριάννας Κακαουνάκη, «Η δράση του εντός και εκτός των φυλακών», Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 18/01/2018
- Άρθρο της Μαριάννας Κακαουνάκη, «Τις τελευταίες εβδομάδες φοβόταν για τη ζωή του», Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 21/01/2018
- Άρθρο του Βασίλη Λαμπρόπουλου, «Ο ‘κύκλος του αίματος’ γύρω από τον Βασίλη Στεφανάκο, Εφημερίδα «Τα Νέα», 20-21/01/2018
- Άρθρο του Δημήτρη Πώποτα και της Άριας Καλύβα, «Η ζωή και το τέλος του Έλληνα Αλ Καπόνε», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 21/01/2018
- Άρθρο του Δημήτρη Πώποτα και της Άριας Καλύβα, «Ο ‘Δικαστής’: Ο λόγος του μέσα από το κελί 40 ήταν νόμος για τις φυλακές», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 28/01/2018
- Άρθρο των Δημήτρη Πώποτα και Άριας Καλύβα, «Ο νέος χάρτης των νονών της νύχτας», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 21/01/2018

Πρόσθετες πηγές

- «Working Together to Combat Organised Crime», Καναδική Έκθεση για την καταπολέμηση του Οργανωμένου Εγκλήματος, 2006
- «Έκθεση για το Σοβαρό και Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα», Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, 2016

- «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις», Νόμος 3875, ΦΕΚ 158/Α/20.9.2010
- Αρχές Δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος της ΕΣΗΕΑ
- Έκθεση των Δημοσιογράφων χωρίς Σύνορα για την Ελευθερία των Μέσων με τίτλο «Organised Crime: Muscling in on the Media», <https://rsf.org/en/reports/muscling-media-reporters-without-borders-look-organized-crime>